



Informe SAM 2009

La Seguretat
Alimentària
als Mitjans
de Comunicació



Generalitat de Catalunya
**Agència Catalana
de Seguretat Alimentària**



OCC
OBSERVATORI DE LA
COMUNICACIÓ CIENTÍFICA

Presentació

Dins de les activitats de la Plataforma SAM (Seguretat Alimentària i Mitjans de Comunicació), l'Informe SAM ocupa un paper central. L'Informe, que es basa en l'anàlisi de la cobertura periodística de la seguretat alimentària a la premsa de més difusió a Catalunya, no només ens permet perfilar tendències i saber quina ha estat la principal informació que ha arribat a la societat catalana sobre aquesta qüestió, sinó que dona peu a una reflexió conjunta sobre la importància de perseguir una informació de qualitat i útil per al ciutadà. Aquest és precisament l'objectiu principal de la Plataforma SAM, una iniciativa que ara fa més de tres anys va ser endegada conjuntament entre l'Agència Catalana de Seguretat Alimentària (ACSA) i l'Observatori de la Comunicació Científica, de la Universitat Pompeu Fabra (OCC-UPF), i que té la voluntat d'extendre's al conjunt d'entitats i persones que participen d'una o altra forma en la comunicació de la seguretat alimentària.

En aquesta nova edició de l'Informe SAM corresponent a l'anàlisi de l'any 2009, constatem de nou que la seguretat alimentària és un tema de gran interès per a la premsa de més difusió a Catalunya. Aquest interès és a la vegada causa i conseqüència d'una percepció pública que, cada cop més, situa el binomi "alimentació-salut" en una posició central i és conscient de la importància que tenen tots els passos de la cadena alimentària per assegurar la innocuïtat dels aliments. També preocupa a la premsa (i, per extrapolació, a l'opinió pública) el poder garantir la disponibilitat d'aliments en quantitats suficients en un període marcat per la confluència entre la crisi alimentària mundial i l'actual crisi econòmica, que afecta als sectors implicats en l'alimentació i als hàbits alimentaris de la població.

Donada la capacitat de difusió de la televisió, en aquesta edició de l'Informe SAM, s'ha inclòs una anàlisi específica d'aquest mitjà en un dels casos estudiats. En concret, en aquesta edició s'ha comparat la cobertura periodística a premsa escrita i televisió de les primeres informacions sobre la Grip A, analitzant en profunditat com es va produir el canvi de denominació des de la terminologia inicial (Grip Porcina) fins a la que s'ha instaurat de forma més popular (Grip A). L'interès d'aquest cas és el d'aprendre de la experiència i conèixer de prop l'impacte real d'una estratègia de comunicació, en què van participar l'administració, les empreses, la comunitat científica i, obviament, els mitjans de comunicació. La possibilitat de disposar dels enregistraments dels informatius de televisió ha estat possible gràcies a la col·laboració del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). Agraïm des d'aquestes pàgines al CAC el fet de compartir amb nosaltres aquesta necessitat de reflexió sobre el paper de la televisió en la transmissió d'informació sobre seguretat alimentària al ciutadà. Una preocupació que, en aquest cas, s'ha vist plasmada en un conveni de col·laboració que el CAC i l'ACSA han signat al 2010.

El fet de disposar d'un instrument de monitorització continua de la premsa diària ens permet ser exhaustius i detectar l'aparició de nous reptes de comunicació, tal com veuran al llegir aquestes pàgines. L'objectiu final, insistim, no només és la reflexió sobre el que ha passat i perquè ha passat, sinó com la experiència ens pot ajudar avançar per tal que la informació que rep la societat sobre una qüestió tan rellevant com la seguretat del que mengem sigui cada vegada més útil i de més qualitat.

Xavier Llebaria
Director de l'ACSA

Vladimir de Semir
Director de l'OCC

Sumari

1. Introducció	6
2.1 Material i mètodes	7
2. Resultats generals	9
2.1 Descripció general	9
2.1.1 Anàlisi quantitativa	9
2.1.2 Suplements i informació diària	12
2.1.3 Portades	13
2.1.4 Redactors	17
2.1.5 Informació, interpretació i opinió	18
2.1.6 Les fonts d'informació	19
2.2 Els temes	24
2.2.1 Tòpics periodístics destacats	25
2.2.2 Les notícies de l'any	27
2.3 Enfocament de la notícia	34
2.4 Tractament del risc	36
3. Anàlisi de casos	39
3.1. El nom importa: de Grip porcina a Grip A	39
3.2. Rigor científic de les fonts d'informació en l'alimentació	50
3.3. Sanitat animal	56
4. Conclusions	60
Versión española	63
English version	95

1 Introducció

L'Informe de la Seguretat Alimentària als Mitjans de Comunicació, o Informe SAM, és un anàlisi anual de la cobertura periodística sobre temes relacionats amb la seguretat alimentària mitjançant la monitorització i recull de notícies de premsa en una mostra representativa de Catalunya constituïda per set diaris: *El País* (edició de Catalunya); *La Vanguardia*; *El Punt* (edició de Girona); *Segre*; *Diari de Tarragona*; *20 Minutos* i *ADN* (edició de Barcelona, en ambdós casos).

L'objectiu general d'aquest estudi és conèixer amb més profunditat quina és la informació que ha arribat a la població en relació a la seguretat alimentària partint del fet que aquesta contribueix a crear, modificar o reforçar actituds i comportaments envers els aliments i els hàbits alimentaris. Així doncs, aquest anàlisi dona l'oportunitat d'observar com les notícies es tracten en la premsa (risc, rigor i objectivitat de la informació, intencionalitat, actors que intervenen en les notícies, ètica i bones pràctiques professionals, etc) i així, realitzar una valoració objectiva de l'actualitat vers la seguretat alimentària.

La definició de seguretat alimentària està especificada a l'anterior informe corresponent a l'any 2008, però ens sembla important tornar a especificar el que entenem per aquest terme amb l'objectiu de delimitar l'anàlisi i els resultats que en aquest informe es presenten. En català i castellà incloem dins el concepte de seguretat alimentària els termes que els angloparlants diferencien en dos: la "food safety" y la "food security". "Food safety" es refereix a la innocuïtat dels aliments, a la garantia de la seva salubritat per al consumidor, mentre que l'expressió "food security" designa la disponibilitat d'aliments en quantitats suficients. En aquest informe doncs, englobem ambdues qüestions, la innocuïtat i l'accés als aliments, en el terme "seguretat alimentària".

Abans d'endinsar-nos en detall en la metodologia emprada en aquest informe fem una petita incursió en alguns dels resultats per donar un panorama més clar dels temes que engloba el concepte de seguretat alimentària. En concret, tal com tornarem a trobar en l'apartat de resultats, els tòpics recollits per la premsa catalana durant el 2009 es presenten a la figura 1.1. La majoria dels tòpics coincideixen amb els descrits a l'informe de l'any 2008. Els tòpics predominants pel nombre de textos relacionats amb aquests van ser: sector agroalimentari, preu dels aliments, economia i aliments, fruites i verdures, alimentació equilibrada, mercat alimentari, transgènics i crisi alimentària. Entre tots aquests tòpics destaquem alguns dels que apareixen de nou i que són característics de la informació difosa durant l'any 2009. És el cas del 'benestar animal' degut a les noves normatives europees, la 'grip porcina' després anomenada com a grip A o nova o els tòpics 'economia i aliments' i 'beneficència' relacionats amb la crisi econòmica i la relació amb l'accés als aliments de la població. Aquesta llista doncs, mostra una aproximació general dels temes més destacats en la premsa catalana relacionats amb l'alimentació durant l'any 2009.

Figura 1.1. Seguretat alimentària: tòpics periodístics publicats al llarg de 2009

1.1 Material i mètodes

Selecció de diaris

Segons la tercera onada del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (BCC) del 2009, el 41,6% de la població catalana major de 14 anys contesta afirmativament a la pregunta “Va llegir o fullejar ahir algun diari?”, un percentatge similar al de l’any anterior. Tenint en compte els resultats descrits en aquest Baròmetre i les xifres de difusió de l’Oficina per a la Justificació de la Difusió es va seleccionar una mostra representativa de les diferents realitats periodístiques i geogràfiques amb set diaris: *El País* (edició de Catalunya), un diari de gran tirada i difusió d’abast estatal; *La Vanguardia*, un de gran difusió a Catalunya; *El Punt* (edició de Girona), *Segre*, i *Diari de Tarragona*, tres diaris que donen veu a diferents àmbits territorials catalans; i, finalment, *20 Minutos* i *ADN* (edició de Barcelona, en ambdós casos), dos diaris gratuïts d’àmplia difusió. És a dir, la mostra està constituïda per una sèrie de diaris entre els quals en trobem representacions de diferents models. En relació a la tirada en tenim representació dels de llarga tirada i dels de tirada mitjana o curta. Respecte a l’abast territorial en trobem un d’estatal, un autonòmic i diferents diaris representatius de les diferents comarques. La inclusió de diaris gratuïts i de pagament, així com de diferents línies editorials (o colors polítics) garanteix una visió del que llegeixen diàriament a Catalunya diferents públics.

Els percentatges de lectura dels diferents diaris a cada província durant l’any 2009 no ha variat gaire en comparació a l’any anterior segons el BCC. A Barcelona es destaca que els diaris esportius (*El Mundo Deportivo*, *Sport* i *Marca*) augmenten el número de lectors, mentre la resta manté percentatges molt similars. El mateix passa a Girona amb *El Mundo Deportivo* i *El 9 Esportiu a Catalunya*, i excepte un augment en el número de lectors de *La Vanguardia*, no hi ha variacions. A Lleida disminueix el percentatge de lectors de l’*ADN* i *La Mañana*, mentre augmenta el del *Segre*, *Bon dia Lleida* i *Marca*. Finalment, a Tarragona, decau el número de lectors del *Diari de Tarragona* i n’augmenta *El Mundo Deportivo* i *La Vanguardia*. No obstant, les variacions provincials descrites no són molt grans i els diaris escollits per analitzar continuen sent els més representatius per tal d’analitzar la premsa que arriba a una major part de la població catalana.

Les dades generals de l’informe SAM 2009 estan recollides a la taula 1.2 on s’inclouen els diaris analitzats durant aquest any. La taula 1.3. mostra el model de la base de dades on s’introdueixen les notícies que tracten sobre seguretat alimentària i on es creen els registres que seran utilitzats per poder fer l’anàlisi del conjunt de notícies recollides. Cada registre té un total de 58 variables o camps que permet recollir la informació de cada notícia sobre el contingut temàtic del text, la seva ubicació al diari, les fonts d’informació utilitzades, si es tracta o no explícitament del risc, quin tipus d’enfocament es dona de la notícia, etc.

Taula. 1.1. Diaris monitoritzats i textos inclosos a l'informe SAM 2009

Fitxa tècnica	
Període analitzat	De l'1-1-2009 al 31-12-2009
Diaris revisats	<i>El País</i> <i>La Vanguardia</i> <i>El Punt</i> <i>Segre</i> <i>Diari de Tarragona</i> <i>20 Minutos</i> <i>ADN</i>
Nombre de diaris revisats	2.383
Nombre de textos sobre seguretat alimentària	2.272

Taula. 1.2. Model de registre per a la recollida de dades

ID	1510	
Data: Dia	Mes	Any
Títol		
Sotítol		
Diari		
Suplement		
Portada diari	Anunci portada diari	Portada Suplement
Secció		
Autor_Nom		
Autor_Crèdit		
Autor_Expert		
Gènere Periodístic	Autor_Gènere	
Subgènere Periodístic		
Fonts d'informació_Nº	Suport gràfic	
Font1_Nom		
Font1_Tipus	Font1_Càrrec	
Font1_Subtipus		
Font1_Gènere	Font1_Institució	
Font1_Nacionalitat		
Font2_Nom		
Font2_Tipus	Font2_Càrrec	
Font2_Subtipus		
Font2_Gènere	Font2_Institució	
Font2_Nacionalitat		
Font3_Nom		
Font3_Tipus	Font3_Càrrec	
Font3_Subtipus		
Font3_Gènere	Font3_Institució	
Font3_Nacionalitat		
Àrea Temàtica		
Tòpic periodístic		
Territori		
Paraules Clau 1		
Paraules Clau 2		
Paraules Clau 3		
Enfocament periodístic		
Tractament del risc	Beneficis	Perills
Balanç B P	Alerta sanitària	Recomanacions



©Alexander Reichardt

2 Resultats generals

2.1. Descripció general

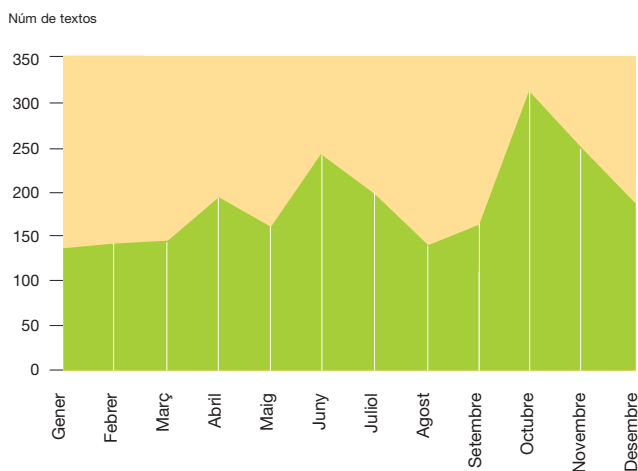
2.1.1. Anàlisi quantitativa

L'any 2009 s'ha publicat un total de 2.272 textos sobre temes de seguretat alimentària (19% més que els recollits l'any anterior) en els set diaris escollits per a fer-ne el seguiment: *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *Diari de Tarragona*, *20 Minutos* i ADN. Per nombre de textos publicats, el diari *Segre* se situa al capdavant amb 698 registres. El segueixen *La Vanguardia*, amb 389; *El Punt*, amb 368; *Diari de Tarragona*, amb 310; *El País*, amb 297; *20 Minutos*, amb 120; i ADN, amb 90 textos publicats.

La mitjana de textos publicats cada mes pel conjunt de la mostra és de 189,3 registres (27,7 per diari), en comparació als 159,3 registres de l'any anterior (22,8 per diari). Tal i com s'aprecia en la figura 2.1, el nombre de registres es manté per sobre la mitjana durant els mesos de juny, juliol, octubre, novembre i desembre però el pic més elevat és en els mesos d'octubre i novembre. En aquests mesos els tòpics més freqüents van ser els bolets, la contaminació dels aliments (contaminants interns i silur tòxic), els preus dels aliments i les protestes dels pagesos pels preus que se'ls hi paga pels productes, l'economia i l'alimentació (crisi alimentària) o l'extinció de la tonyina vermella.

El número de situacions de crisis alimentàries és menor que l'any anterior, no obstant en trobem algunes destacables com la mort d'ovelles i cabres al mes de març, la grip porcina al mes de maig, les protestes dels pagesos a partir del mes d'agost amb una presència mediàtica cada cop més destacada, la notícia sobre la fam al món durant el mes de novembre per la cimera de Copenhaguen o l'exportació de silur contaminat per consum a Romania en el mateix mes.

Fig. 2.1. Nombre de textos sobre seguretat alimentària publicats mensualment durant el 2008 en el conjunt de diaris que conformen la mostra d'anàlisi



• Nombre de textos en relació amb l'extensió de cada diari

Si el nombre de textos en valor absolut que publica cada diari sobre seguretat alimentària és interessant però també és fonamental analitzar el nombre de textos en relació a l'extensió del diari per saber la importància relativa que se li dona als temes relacionats amb l'alimentació en cada diari. Els dos diaris de distribució gratuïta (*20 Minutos* i ADN) compten amb una mitjana de 20 pàgines per edició, mentre que els de caràcter local (*Diari de Tarragona*, *Segre* i *El Punt*) tenen una mitjana de 45 pàgines i, els de més difusió (*El País* i *La Vanguardia*), una extensió estimada de 70 pàgines. Prenent aquestes dades com a referència, es pot ela-

borar una simulació per tal de veure quantes informacions sobre seguretat alimentària trobaríem, en un dia, si el diari en qüestió tingués 100 pàgines (taula 2.1).

El *Segre* és el diari amb més notícies sobre alimentació i també ho seria si tingués 100 pàgines, possiblement perquè durant l'any 2009 han augmentat els textos informatius relacionats amb el sector agroalimentari. Així doncs, en nombres relatius, els diaris locals es situen capdavanters en la proporció de notícies sobre alimentació que inclouen en les seves pàgines, deixant entreveure que és en els sectors locals en els que aquests temes són de més interès per la població que llegeix aquests diaris. En canvi, els diaris de més difusió, com *La Vanguardia* i *El País*, recollirien menys notícies relacionades amb alimentació fent aquest càlcul, a diferència dels números calculats l'any passat on *La Vanguardia* era el diari amb més notícies recollides i també estimades.

Taula. 2.1. Estimació del nombre de textos sobre seguretat alimentària, per dia i per diari, si les set capçaleres tinguessin 100 pàgines.

Capçalera	
<i>Segre</i>	4.25
<i>El Punt</i>	2.24
<i>Diari de Tarragona</i>	1.88
<i>20 Minutos</i>	1.64
<i>La Vanguardia</i>	1.52
<i>ADN</i>	1.23
<i>El País</i>	1.16

• Distribució de textos per diari segons gènere periodístic

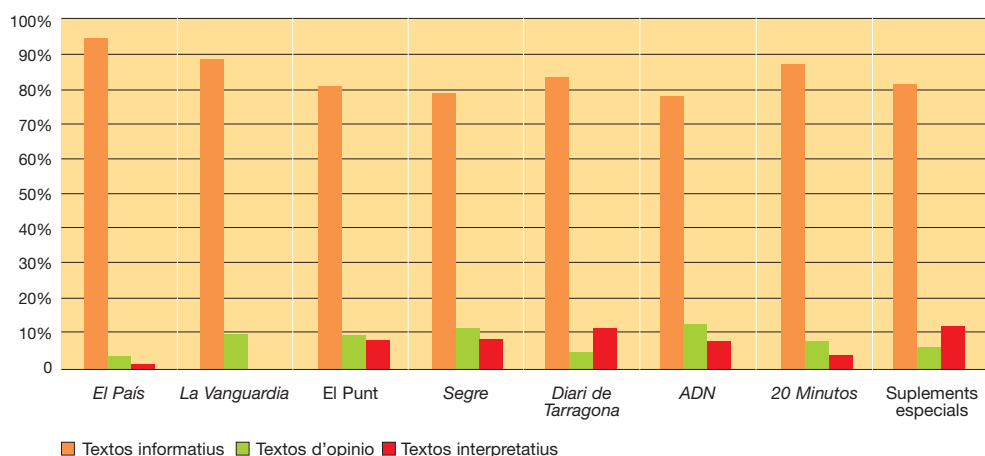
A la figura 2.2 es pot apreciar la distribució diferencial de textos sobre seguretat alimentària segons la capçalera i el gènere periodístic. La figura recull una darrera categoria ("suplements especials") que inclou els textos recollits en tots aquells suplements no vinculats específicament a una capçalera –és a dir, suplements que es distribueixen a través dels diaris estudiats de forma aïllada, puntual o irregular. Es tracta d'un grup heterogeni i d'escassa rellevància en termes de nombre de textos sobre el total de la base. Per això, a partir d'ara, a efectes d'anàlisi en aquest apartat no s'ha tingut en compte aquest grup.

En tots els diaris de la mostra hi sobresurt el gènere informatiu, que sobrepassa sempre el 70%. En el cas de 20 Minutos, aquest assoleix el màxim dels textos informatius amb el 95% corresponent a aquest gènere –que contrasta amb el baix percentatge de textos interpretatius, menys d'un 1%. Pel que fa als altres dos gèneres d'interpretació i d'opinió, en canvi, els perfils són força més heterogenis, molt per sota de l'informatiu. En tots els diaris els textos d'opinió són més abundants en comparació als interpretatius (entrevistes, cròniques, reportatges, etc.), a excepció del *Diari de Tarragona* que té un paper relativament destacat, amb un 12% dels textos classificats com pertanyents a aquest gènere.

Dins el gènere d'opinió incloem els següents subgèneres (explicats en detall a l'apartat 2.1.5.): les editorials, els articles d'opinió escrits per persones externes al diari, les columnes escrites per col·laboradors regulars de la publicació, els comentaris que acompanyen algunes notícies, les cartes al director i les vinyetes humorístiques. Doncs bé, en termes relatius, és a dir, en comparació al nombre de textos pertanyents a altres gèneres, *La Vanguardia* és el que mostra una major presència relativa del gènere d'opinió (14%) quan tracta el tema de la seguretat alimentària i el segueix *el Punt* (12%), a diferència de les dades de l'any anterior on destacaven els diaris *ADN* i *Segre* en aquest gènere. Malgrat ser valors relatius respecte a la presència dels altres gèneres, ens dóna una idea de la distribució d'aquests en els diaris.

Des d'una perspectiva global, dels 2.272 registres sobre seguretat alimentària del 2009, el 83,4% pertanyen al gènere informatiu; el 9,9% al d'opinió, i el 6,7%, a l'interpretatiu; en comparació a l'anàlisi de l'any anterior amb un 73% del gènere informatiu, un 14% d'opinió i un 12% d'interpretatiu. Malgrat les variacions, el gènere informatiu continua sent el gènere per excel·lència utilitzat per tots els diaris.

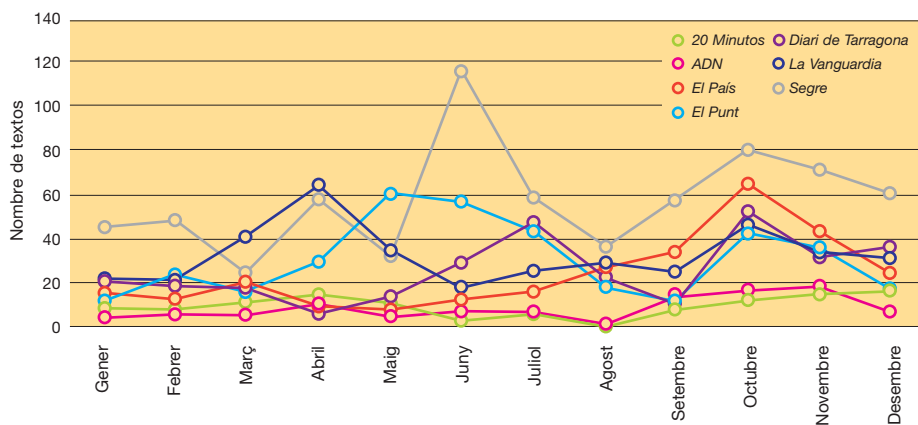
Fig. 2.2. Distribució dels textos sobre seguretat alimentària, segons el diari i el gènere periodístic



• Distribució de textos al llarg de l'any, segons diari

A la figura 2.3 s'observa l'evolució del nombre de textos sobre seguretat alimentària publicats per diari al llarg de l'any 2009.

Fig. 2.3. Evolució del nombre de textos sobre seguretat alimentària, per mes i per diari.

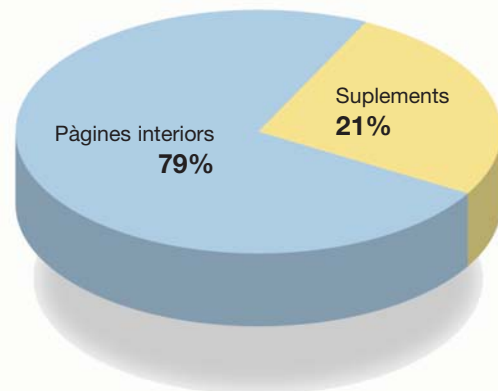


El màxim nombre de textos per mes i per diari és amb diferència del diari *Segre*, amb 117 registres al juny. Per contra, el mínim de textos mensuals per diari es correspon amb *ADN* i 20 Minutos, ja que cap d'aquests dos diaris publiquen exemplars durant el mes d'agost. En *La Vanguardia* el mes de maig acumula una proliferació major de textos, amb un nombre important que tracten sobre l'alimentació i la salut, tant en el diari com en els suplementos que l'acompanyen. *El País* té el pic més elevat de textos en el mes d'octubre i, semblant als resultats obtinguts en *La Vanguardia*, molts d'ells tracten la temàtica referent a l'alimentació i la salut, però també altres temàtiques com la crisi econòmica o el sector agroalimentari. El diari *Segre* té dos pics prominents en el número de textos publicats durant els mesos de juny i octubre on les temàtiques majoritàries van ser les esmentades en *El País*. El *Diari de Tarragona* acumula més textos en els mesos de juliol i octubre, on es tracten sovint els temes relacionats amb l'alimentació i la salut i amb els sectors primaris agroalimentari i pesquer. Finalment, el mes de maig conté el major nombre de textos informatius del diari *El Punt* amb temàtiques diverses que inclouen diferents sectors primaris (agroalimentari, lleter, pesquer i porcí), l'etiquetatge dels aliments o l'alimentació i la salut.

2.1.2. Suplements i informació diària

A la figura 2.4 es pot observar que la majoria dels textos sobre seguretat alimentària es publiquen en les pàgines interiors dels diaris, no en suplementos. Així, un 79% dels 2.272 registres han estat publicats en les pàgines interiors, mentre que el 21% restant s'han localitzat en suplementos (77% i 23% en l'informe del 2008, respectivament). Però continua havent-hi la mateixa proporció aproximada de que 1 de cada 4 textos es publica a suplementos.

Fig. 2.4. Distribució dels textos sobre seguretat alimentària, segons la seva ubicació en suplementos o pàgines interiors del diari.

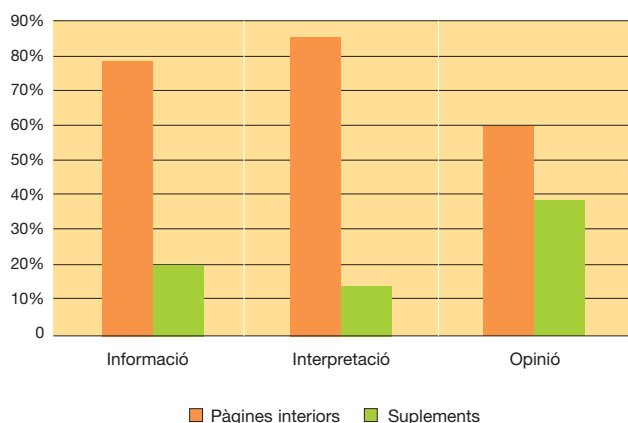


Observem diferències entre els tres gèneres periodístics. A la figura 2.5 veiem com els textos informatius es publiquen a un 79% de les pàgines interiors dels diaris i un 21% en els suplementos. Pel que fa als textos d'opinió s'observa com es publica un 86% a les pàgines interiors i un percentatge menor als suplementos (14%). Finalment, els textos interpretatius estan repartits entre les pàgines interiors amb un 61% i als suplementos amb un 39%. Aquestes dades que són similars a les obtingudes en l'anterior informe.



©Alexander Reichardt

Fig. 2.5. Distribució dels textos periodístics sobre seguretat alimentària, segons el gènere periodístic i la ubicació en pàgines interiors o en un suplement



Les seccions més habituals on trobem les notícies relacionades amb seguretat alimentària durant l'any 2009 són, en primer lloc, "economia" i després li segueixen "opinió/punt de vista" i "societat/tendències/la vida" o "actualitat". Aquest tipus de notícies s'acostumen a publicar dins l'àrea de societat i així ho veiem en l'anàlisi de l'informe 2008. L'any 2009 en canvi, i potser degut a l'impacte de la crisi econòmica i de les protestes del sector agrari i ramader pels preus dels aliments, trobem moltes notícies en la secció d'economia. D'altra banda, també trobem aquest tipus d'informació a seccions més especialitzades com "salut", "innovació & recerca", "nutrició", "ciència", "rural", etc.

2.1.3. Portades

Les portades de diari reflecteixen els temes d'actualitat que tenen més prominència mediàtica. Les notícies de seguretat alimentària que s'han publicat en portada al llarg del 2009 no sempre han estat relacionades amb situacions de crisi (en el sentit de situació que genera una alarma social important), però sí amb temes d'actualitat de patró agut. És a dir que apareixen i desapareixen bruscament, com és el cas d'una malaltia desconeguda que provocava la mort en xais i cabres. En canvi, n'hi ha d'altres que tenen un tractament i una aparició constant com pot ser la crisi del sector agroalimentari i les queixes dels pagesos pels preus que els hi

paguen les grans distribuïdores. D'altra banda, les notícies publicades en portada de suplementos solen ser més intemporals. En les taules 2.2, 2.3. i 2.4. es poden trobar exemples concrets de temes de portada.

Dins els diaris, de les notícies en portada, n'hi ha que es consideren centrals, que ocupen el paper rellevant de la secció, i de secundàries, és a dir, que apareixen anunciades en un espai determinat de la pàgina. De totes les notícies sobre seguretat alimentària publicades en portada de diari durant el 2009, la gran majoria hi apareixen com a anuncis d'una informació que es podrà trobar a l'interior del diari. D'altra banda estan els suplementos, en els quals considerem que si estan a la portada, encara que estiguin anunciades de forma secundària, són portades de suplement.

291 notícies relacionades amb seguretat alimentària van ser publicades en portada (12.8% del total de textos analitzats). Aquests 291 textos es reparteixen en: 71 portades dels diaris, 111 anuncis de portada i 109 portades de suplementos. La proporció és semblant a la trobada l'any anterior. En proporció, els suplementos tenen més del doble de portades en comparació amb les portades de diaris, ja que solen aprofundir més en aspectes d'interès general i l'alimentació, la gastronomia o la seguretat alimentària tenen un paper destacat.

En la taula 2.2. es poden observar alguns exemples de temes de portada dels diferents diaris. Són temes variats però no observem, a diferència de l'any passat, casos molt espectaculars sobre situacions de crisis alimentàries a part de la malaltia que va matar cabres i xais. Malgrat això, es pot comprovar com hi ha un interès important per tots els diaris sobre l'afectació de la crisi econòmica en la compra i els preus dels aliments. D'altra banda, en els diaris locals es troben sovint notícies relacionades amb el malestar de la pagesia pels preus als que els hi compren els productes les grans distribuïdores. A part, trobem notícies sobre alimentació i salut, els transgènics o l'augment de la fam al món. Els diaris gratuïts solen emprar un to més cridaner en els titulars de les seves portades.

El diari *Segre* va ser el que més textos sobre alimentació trobem en portada durant l'any 2009 (33 textos). El segueixen *El Punt* amb 12 textos i el *Diari de Tarragona* amb 11, disminuint en la resta de diaris.

Taula. 2.2. Exemples de portades de diaris relatives a temes de seguretat alimentària publicades al llarg del 2009.

Portades de diaris*	Diaris	Data
Un suplement útil per reduir la diabetis i el risc cardiovascular	<i>Segre</i>	30/01/2009
La cesta de la compra se abarata, pero los bolsillos no se lo creen	<i>Diari de Tarragona</i>	11/02/2009
La UDL investiga allargar la vida amb soja i dieta	<i>Segre</i>	22/02/2009
Dietes a mida segons els gens de cadascú	<i>Segre</i>	12/02/2009
Una malaltia desconeguda ja ha matat 1200 cabres i xais de 32 explotacions gironines	<i>El Punt</i>	13/03/2009
El preu dels aliments bàsics s'ha disparat en plena crisi	<i>20 Minutos</i>	03/03/2009
El transgènic tropieza	<i>El Pais</i>	18/04/2009
La producció ecològica engresca 39 pagesos i empreses gironines en un any i ja n'hi ha 165	<i>El Punt</i>	13/07/2009
Los agricultores denuncian la "asfixia" que sufren de las grandes superficies	<i>Dari de Tarragona</i>	13/08/2009
Triar bé estalvia 1.851 euros en la cistella de la compra	<i>20 Minutos</i>	24/09/2009
Llega a juicio la muerte de un bebé en 2007 por una bacteria de la leche	<i>Diari de Tarragona</i>	20/10/2009
Aumenta la pobreza	<i>ADN</i>	13/11/2009
Catalonia qualitat acusa Carrefour de vendre fruita de Lleida en mal estat	<i>Segre</i>	29/12/2009
Colegios libres de comida basura	<i>La Vanguardia</i>	02/12/2009

*No es fa distinció entre el fet d'aparèixer en portada com a titular principal o simplement com a anunci d'una informació de les pàgines interiors.

En la taula 2.3. hi ha recollits alguns exemples de temes dels anuncis de portada dels diferents diaris. Com en les portades comentades anteriorment, el tema de la crisi econòmica i l'alimentació té també un paper important en els anuncis de portada. En aquests a més, s'aprofundeix i es tracten temes com els canvis dels hàbits de consum i de compra que està provocant la recessió econòmica durant l'any 2009. Els diaris locals tracten temes que els hi afecten directament

com els temes relacionats amb els bolets i els boletaires, o la relació amb la salut i l'alimentació en territoris concrets.

El diari *Segre* és el que ha publicat més anuncis de portada (55) en comparació a la resta de diaris. Després venen el diari gratuït *20 minutos* amb 14, *La Vanguardia* amb 13, *El Punt* amb 12, el *Diari de Tarragona* amb 10, etc.

Taula. 2.3. Exemples d'anuncis de portades de diaris relatives a temes de seguretat alimentària publicades al llarg del 2009.

Anunci de portada de Diari*	Diaris	Data
La crisis abre una guerra en la crisis alimentaria	<i>La Vanguardia</i>	16/02/2009
Las ayudas del gobierno para alimentación tardan 10 meses	<i>La Vanguardia</i>	27/02/2009
El regreso de la fiambra	<i>Diari de Tarragona</i>	22/02/2009
El ganadero venderá leche en máquinas expendedoras	<i>20 Minutos</i>	24/03/2009
El ministerio reducirá la sal en los menús de los colegios y aumentará la fruta	<i>20 Minutos</i>	13/03/2009
Els lleidetans no mengen la ració mínima de fruita i verdura al dia	<i>Segre</i>	21/04/2009
El preu de l'aigua determinarà els cultius	<i>Segre</i>	05/07/2009
La marca blanca provoca la guerra entre los fabricantes de gran consumo	<i>La Vanguardia</i>	20/07/2009
Prohibiran la pesca d'anxoves d'una mida inferior als 10.5 centímetres per garantir-ne la reproducció	<i>El punt</i>	22/09/2009
Andorra detecta 17 intoxicacions per bolets	<i>Segre</i>	15/09/2009
Conciliar cocina y vida	<i>La Vanguardia</i>	12/09/2009
Multa a nueve entidades de alimentación por pactar subidas de precios	<i>20 minutos</i>	16/10/2009
Piden acciones contundentes para acabar con el hambre	<i>20 minutos</i>	19/10/2009
El preu del pollastre s'enfonsa per la caiguda del consum i la sobreoferta	<i>Segre</i>	21/10/2009
Municipis de muntanya volen cobrar una taxa i regular la recollida de bolets	<i>Segre</i>	30/10/2009
Cataluña permite la exportación a Rumania de un pez tóxico del ebro	<i>El país</i>	12/11/2009
Comidas con mucha sal	<i>ADN</i>	19/11/2009
Èxit rotund del primer mercat de proximitat 'de l'hort a la taula'	<i>Segre</i>	30/11/2009
La UDL investiga una tecnologia que millora en un 50% la conservació de fruita pelada	<i>Segre</i>	22/12/2009
Un alérgico muere por un flan con nueces	<i>20 minutos</i>	24/12/2009

En la taula 2.4. trobem exemples de portades de suplement relacionats amb la seguretat alimentària, on s'especifica el suplement en el qual surt aquest text i el diari al qual acompanya el suplement. Els diaris gratuïts no tenen suplement, per tant, no estan presents en aquesta taula.

Les notícies que han ocupat les portades de suplement són més intemporals i malgrat també tracten temes d'actualitat, solen fer més revisions sobre aquesta aprofitant que els articles poden tenir més

extensió que els que apareixen a les pàgines dels diaris. Els temes que apareixen són diversos però es solen centrar durant l'any 2009 en els consells alimentaris, els hàbits de consum, temes relacionats amb la compra (etiquetatge) o la cuina i la gastronomia (receptes).

Per diaris, *La Vanguardia* és el que ha publicat en portada de suplement un major nombre de notícies amb 56 portades, seguit de *El País* amb 25, *El Punt* amb 22 i finalment, el *Diari de Tarragona* i el *Segre* amb 3 cadascun.

Taula. 2.4. Exemples de portades de suplementos relatives a temes de seguretat alimentària publicades al llarg del 2009.

Portades de suplementos	Diari	Suplements	Data
Els tortells amb sorpresa, al límit de la legalitat europea	<i>El Punt</i>	<i>Punt de festa</i>	9/01/2009
Alimentos contra el estrés	<i>La Vanguardia</i>	<i>Es-estilos de vida</i>	17/01/2009
¿Entendemos las etiquetas?	<i>La Vanguardia</i>	<i>Es-estilos de vida</i>	7/02/2009
La Generalitat impulsa el consum d'aliments ecològics	<i>El Punt</i>	<i>Rural</i>	1/02/2009
Dietes a la carta per combatre la vellesa i obesitat	<i>El Punt</i>	<i>Rural</i>	03/2009
Volver a las recetas de la abuela	<i>Diari de Tarragona</i>	<i>Economía y Negocios</i>	26/04/2009
Atención a la densidad calórica de los alimentos	<i>El País</i>	<i>Salud</i>	10/04/2009
Una vida sin gluten	<i>El País</i>	<i>Salud</i>	11/07/2009
Hauriem de menjar menys carn, però de més qualitat	<i>Segre</i>	<i>Lectura</i>	06/2009
Una misteriosa plaga azota a las ostras del delta	<i>El País</i>	<i>Cataluña</i>	19/09/2009
El reencuentro con la dieta mediterránea	<i>El País</i>	<i>lfema fruit attraction</i>	27/10/2009
La guerra de los transgénicos	<i>El País</i>	<i>El pais semanal</i>	1/11/2009
Vieja fruta, nuevas virtudes	<i>La Vanguardia</i>	<i>Es-estilos de vida</i>	26/12/2009
Un país necessita de l'agricultura	<i>El Punt</i>	<i>Rural</i>	12/2009

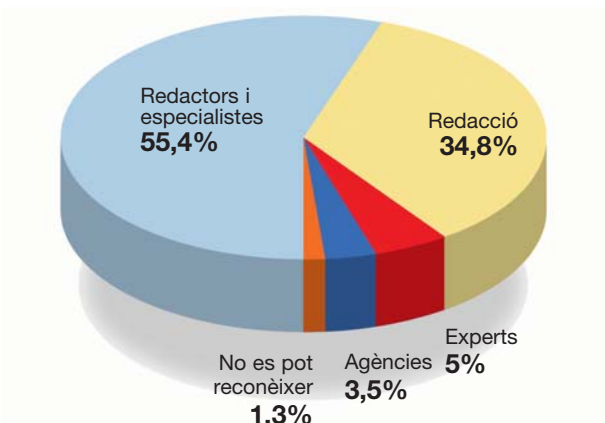


2.1.4. Redactors

La signatura d'un text és un altre element interessant per analitzar, ja que si el text està signat per un redactor pot propiciar que la informació tingui un tractament més elaborat i que pugui ser més complerta, amb més fonts d'informació, etc., que si no està signat o el signa la redacció del diari o una agència de notícies. Depenent dels diaris, n'hi ha que acostumen a tenir més notícies signades com a redacció, és el cas dels diaris locals com el *Segre* o el *Diari de Tarragona*. En canvi, en diaris com *El País* o *La Vanguardia* és més comú poder reconèixer qui els ha signat, ja que disposen d'un número més elevat de periodistes.

A la figura 2.6 es pot veure com hi ha un 60% d'articles signats o bé per experts o bé per redactors, mentre que aproximadament un 35% dels textos es signen per la redacció i un 3,5% per agències. Aquesta proporció és semblant a la que es va trobar en l'anàlisi de l'any passat encara que els valors absoluts han augmentat, segurament perquè hi ha un major volum de notícies de diaris com el *Segre*. En canvi, hi ha una proporció molt petita de textos en els quals no es reconeix l'autoria (1,3%) en comparació al 8% de l'anàlisi del 2008.

Fig. 2.6. Distribució de les signatures dels textos, segons que es puguin identificar com a persones (redactors i experts), agències o categories genèriques (tipus «redacció»)



Entre els redactors que més textos han signat durant el 2009 figuren els noms que apareixen a la taula 2.5, encapçalada per Magda Carlas de *La Vanguardia*, autora de 36 registres.

Taula. 2.5. Redactors que han signat més textos sobre seguretat alimentària el 2009

Autors	Publicació	Nre. de textos
Magda Carlas	<i>La Vanguardia</i>	36
Anna Puig	<i>El Punt</i>	29
Vidal Maté	<i>El País</i>	26
A.Caralt	<i>Diari de Tarragona</i>	16
Imma Bosch	<i>El Punt</i>	15
Pau Echauz	<i>La Vanguardia</i>	15
Abel Mariné	<i>El Punt</i>	14
Norián Muñoz	<i>Diari de Tarragona</i>	14
M.Millan	<i>Diari de Tarragona</i>	13
H. Culleré	<i>Segre</i>	12
Celeste López	<i>La Vanguardia</i>	11
Antonio Cerrillo	<i>La Vanguardia</i>	10
Ferran Balsells	<i>El País</i>	10
R.Rios	<i>Segre</i>	10
Rosa Matas	<i>El Punt</i>	10
Ursula Pérez	<i>Diari de Tarragona</i>	10
Javier Ricou	<i>La Vanguardia</i>	9
Mònica Cabruja	<i>El Punt</i>	9
Belén Castro	<i>ADN</i>	8
Dani Vilà	<i>El Punt</i>	8

2.1.5. Informació, interpretació i opinió

El periodisme no solament informa el públic en un sentit estricte, sinó que també ajuda a contextualitzar i a entendre els esdeveniments, i per això compta amb gèneres precisos com la interpretació i l'opinió, que van més enllà de la lectura planera de les notícies.

Per analitzar aquestes diferents funcions, els textos s'han classificat en 3 gèneres i 11 subgèneres periodístics:

- Gèneres informatius

- notícia
 - informació
-

- Gèneres interpretatius

- crònica
 - reportatge
 - entrevista
-

- Gèneres d'opinió

- comentari
 - columna
 - article
 - editorial
 - cartes al director
 - vinyetes gràfiques
-

- Informatiu

Aquest gènere és, per excel·lència, el gènere de la premsa. Això ho veiem reflectit en el nombre de textos que genera (un 83,4% sobre el total de la base de dades). Els altres gèneres –l'interpretatiu i el d'opinió– es nodreixen en gran manera dels textos informatius.

Dels 2272 registres que constitueixen aquest informe, 1894 pertanyen al gènere informatiu. Per diaris, el *Segre* és el que més notícies ha publicat, amb un total de 612, seguit per *La Vanguardia*, amb 299. El que menys notícies ha publicat és ADN, amb 79 textos.

Dins el gènere informatiu, per tal d'analitzar el grau de prominència que hi dedica el diari a l'esdeveniment o qüestió, hem dividit els textos informatius en dues categories: les notícies i les informacions pròpiament dites.

- **Notícia:** responen a un conjunt bàsic de preguntes periodístiques i funcionen com una unitat informati-

va completa, acompanyades o no de material de suport gràfic. El redactor es manté a distància de la informació, sense emetre opinions personals.

- **Informació:** textos informatius de major complexitat i amplitud que una notícia, però amb característiques similars quant a la posició del redactor.

- Interpretatiu

Els textos amb gènere interpretatiu són 153, un 6,7% de la mostra, el gènere més minoritari dels tres analitzats.

Dins el gènere interpretatiu hem dividit els textos en tres categories: crònica, reportatge i entrevista. Aquest gènere es caracteritza per ser textos que introdueixen la valoració subjectiva del periodista en el relat de la informació. A continuació es descriuen les característiques de cada subgènere.

- **Crònica:** és un text d'anàlisi, comentari o reportatge amb la lectura personal que fa el periodista que ho redacta, així doncs, expressa la seva visió particular i subjectiva per interpretar els esdeveniments que es narren.
- **Reportatge:** combina els components dels gèneres informatius i els gèneres d'opinió. S'utilitza per aprofundir en les causes i conseqüències d'algun esdeveniment i a investigar aspectes no coneguts a partir de testimonis o dades. El periodista inclou en la redacció de la informació, la seva interpretació sobre els fets relatats.
- **Entrevista:** aquesta és una eina per recollir informació a través de la entrevista a un testimoni, un expert o una persona que opina sobre un tema concret. Hi ha diferents tipus d'entrevista i es pot trobar en estil narratiu o de pregunta i resposta.

En els diaris analitzats durant l'any 2009 s'han publicat 66 reportatges, dels quals 15 pertanyen a *La Vanguardia* i 15 a *El Punt*, 13 a *El País*, 13 al *Diari de Tarragona*, 9 al *Segre* i 1 a l'ADN. Al diari *20 minutos* no trobem cap reportatge relacionat amb seguretat alimentària. Les diferències venen segurament per la publicació de textos en suplementos que solen ser on apareixen els reportatges i els textos tractats amb més profunditat.

D'entrevistes se n'han publicat un total de 77, essent el *Diari de Tarragona* el que més ha publicat amb 21 durant tot l'any. El segueix el *Segre* amb 16 i *El Punt* amb 15 entrevistes. Curiosament i, a diferència de

l'any passat que *La Vanguardia* va ser el mitjà que més entrevistes va publicar, són els diaris locals els que tenen un major número d'aquestes.

Finalment, les cròniques han estat el subgènere més minoritari i se n'han publicat 10 en total. La majoria a *La Vanguardia* (5), dues al *Segre* i una a *El Punt*, *El Diari de Tarragona* i el *20 minutos*.

• Opinió

Els textos d'opinió entre els 2972 textos analitzats, són 225, un 9,9% de la mostra. És el segon gènere amb més registres després de l'informatiu.

En el gènere d'opinió, l'enfocament principal és l'opinió i la informació queda en un segon pla. Els textos d'opinió els dividim en 6 subgèneres: editorial, cartes al director, article d'opinió, columna, comentari i vinyeta gràfica.

- **Editorial:** és article d'opinió d'obligada publicació perquè defineix la línia de pensament del diari. Està lligat a l'actualitat i es reflexiona sobre un tema destacat de la informació del dia. No està signat en general perquè el seu contingut representa al diari.
- **Cartes al director:** són textos escrits pels lectors que contenen temes variats i expressen l'opinió dels lectors sobre determinades qüestions. Es troben en una secció creada pel diari que té aquesta finalitat.
- **Article d'opinió:** és un text que expressa l'opinió d'un col·laborador aliè al diari però de reconegut prestigi en el tema que tracta.
- **Columna:** és un text argumentatiu que valora de forma personal una qüestió d'actualitat. L'escriu un col·laborador habitual del diari i es pot publicar en qualsevol secció. Té una periodicitat concreta i sol aparèixer acompanyada de la fotografia de l'autor.
- **Comentari:** és un text d'opinió que acompanya a un text informatiu però que està clarament diferenciat d'aquest. Expressa la valoració personal d'una informació que tracta el diari.
- **Vinyeta gràfica:** és la visió humorística de l'autor o dibuixant sobre temes de màxima actualitat, expressada en format gràfic.

Per subgèneres i diaris, s'ha publicat un total de 82 articles d'opinió, dels quals *El Punt* i el *Segre* són els que tenen un número major (amb 29 i 25 textos, res-

pectivament) i amb menys textos, *La Vanguardia* (amb 14 articles d'opinió). És interessant que aquests articles apareguin sobretot a diaris més locals, on es dona visibilitat als temes relacionats amb seguretat alimentària i s'inclouen articles d'opinió per acompanyar informacions que es tracten a mode més informatiu dins el diari. En canvi, els diaris gratuïts no utilitzen gairebé aquest subgènere i malgrat en l'*ADN* podem trobar tres articles d'opinió, al *20 minutos* no n'apareix cap.

El següent subgènere més majoritari ha estat la columna amb 43 textos publicats. Gairebé la meitat publicades a *La Vanguardia*, 10 a *El País* i 7 al *Segre*. De cartes del lector se n'han publicat 41, amb gairebé la meitat publicades a *La Vanguardia*, de nou, i en número més reduït a *El País* o el *Segre* amb 7 cartes cadascun. La resta de subgèneres són més minoritaris: els comentaris (22) s'han publicat sobretot al *Segre*, *La Vanguardia* i *El Diari de Tarragona*; les editorials (15) majoritàriament al *Segre* amb 10 editorials; i les vinyetes gràfiques (21) s'han publicat en número similar a tots els diaris, excepte als gratuïts. Respecte a les editorials, comentar que les temàtiques que han estat tractades de forma contínua i de manera important durant l'any 2009 al *Segre*, com el preu dels aliments, les queixes del sector primari o la crisi econòmica i els aliments, han fet que aquest diari s'hagi posat al capdavant de la resta en el número d'editorials publicades en relació l'alimentació.

2.1.6. Les fonts d'informació

La font d'informació periodística és aquell emissor de dades o d'informació de la qual es serveix el professional dels mitjans de comunicació per elaborar el producte informatiu. Pot ser una entitat, una persona, un mitjà de comunicació o un document que li proporciona al periodista la informació necessària perquè aquest tingui els elements suficients per poder elaborar un text informatiu.

Un bona font d'informació hauria de ser experta en els temes sobre els quals informa, acurada, objectiva, transparent i si és possible, amb responsabilitat sobre la qüestió de la que parla. Però això a la pràctica és difícil i per tant, els periodistes recullen diverses fonts d'informació perquè les dades puguin ser contrastades, i quantes més fonts d'informació i més validesa d'aquestes, més veracitat se li atorga al text periodístic.

En el cas de la seguretat alimentària, les fonts d'informació expertes com poden ser científics, revistes i institucions científiques o personal sanitari, estan directament relacionades amb temes d'alimentació i salut, i tenen una important validesa social. Les revistes i institucions científiques solen emetre comunicats sobre les novetats i informacions importants que volen transmetre a la societat, i els periodistes llavors, acudeixen a experts i persones autoritzades per ampliar i contrastar la informació.

El número de fonts d'informació és diferent en els diaris analitzats. En la taula 2.6 es pot observar el percentatge de fonts d'informació citades en els textos dels diaris que s'han analitzat. Els diaris de més difusió com el *El País* o *La Vanguardia* tenen un percentatge elevat de textos en els quals es citen 3 o més fonts d'informació. Aquest percentatge disminueix en els diaris locals (*Diari de Tarragona*, *El Punt* i *Segre*) i és minoritari en els diaris gratuïts (*ADN* i *20 minutos*). Aquests últims tenen percentatges elevats de textos on no es cita cap font d'informació. Aquestes dades indiquen segurament que diaris de més difusió, en contraposició als gratuïts, disposen de més personal, temps i espai per escriure els textos informatius, fet que permet profunditzar en la informació i citar diferents fonts que li donin més solidesa a la informació que s'està presentant.

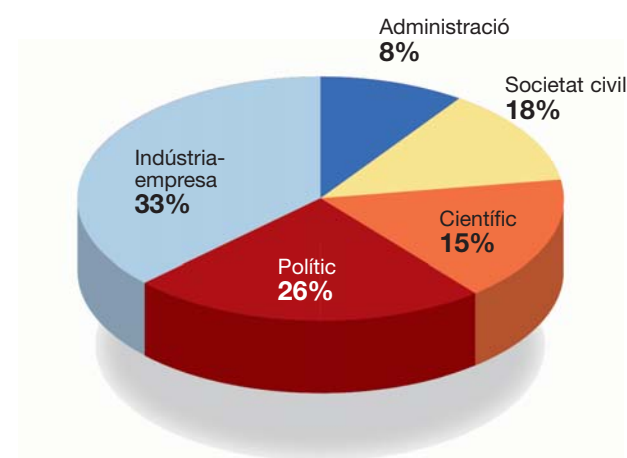
Taula. 2.6. Percentatge del número de fonts d'informació citades en els diaris analitzats.

Diari	Fonts d'informació (% total)		
	0	1-2	≥3
<i>El País</i>	18,5	43,8	37,7
<i>La Vanguardia</i>	33,5	42,0	24,5
<i>Diari de Tarragona</i>	23,2	56,1	20,7
<i>Segre</i>	19,1	65,0	15,9
<i>El Punt</i>	17,4	70,7	19,9
<i>ADN</i>	31,8	54,6	13,6
<i>20 minutos</i>	33,3	59,2	7,5

En relació al tipus de fonts d'informació, en la figura 2.7. podem veure la distribució de les fonts en percentatges, essent majoritàries les que provenen de la

indústria-empresa seguides per les fonts polítiques, les de societat civil, científics i, en últim lloc, de l'administració. Continua observant-se en comparació amb les dades de l'any anterior, un gran flux d'informació del sector privat relacionat amb l'alimentació. El sector polític també té una presència important donada la seva responsabilitat entorn els temes de seguretat alimentària. El sector científic en canvi, té una presència més aviat escassa, dades que coincideixen amb l'anterior informe i que denoten una manca d'accessibilitat a aquestes fonts. Respecte a les fonts de l'àmbit de l'administració, a vegades és difícil de destriar-les del sector polític i poder per això, el seu número és més reduït.

Fig. 2.7. Distribució de les fonts d'informació citades, segons l'àmbit de procedència.



Si analitzem el tipus de fonts d'informació pels diferents diaris, podem veure que hi ha diferències considerables. En la taula 2.7 es poden observar els percentatges dels tipus de fonts d'informació citades a cada diari. En els diaris gratuïts, el *20 minutos* utilitza majoritàriament fonts de la societat civil, la indústria i els polítics, mentre l'*ADN* es nodreix sobretot de fonts de la societat civil i de científics. Respecte als diaris locals, el *Diari de Tarragona* es refereix de forma majoritària a fonts del món de la indústria amb una proporció menor dels altres tipus de fonts. En canvi, a *El Punt* i el *Segre*, malgrat que la indústria també és la font més predominant, aquests diaris també tenen un nombre important de fonts polítiques en els seus textos. En *La Vanguardia* i *El País*, el món de la indústria és la font majoritària i els altres tipus de fonts apareixen en una proporció similar.

Taula. 2.7. Percentatge del tipus de fonts d'informació citades en els diaris analitzats.

Diari	Tipus de Fonts d'informació (% del total)				
	Indústria-Empresa	Polític	Societat Civil	Científic	Administratiu
<i>El País</i>	34,4	18,3	15,8	17,0	14,5
<i>La Vanguardia</i>	38,5	12,6	17,9	21,8	9,2
<i>Diari de Tarragona</i>	42,2	21,5	20,3	9,7	6,3
<i>Segre</i>	40,7	30,1	12,0	8,1	9,0
<i>El Punt</i>	33,6	29,9	15,0	9,6	12,0
<i>ADN</i>	16,7	15,0	28,3	25,0	15,0
<i>20 minutos</i>	25,0	26,3	25,0	17,5	6,3

A continuació s'analitzen les fonts segons si es tracta de persones, entitats o altres:

• Persones

Com a persones entenem a qualsevol subjecte citat com a font d'informació, ja sigui de l'àmbit de la política, la gestió, l'economia, la indústria, la recerca, un testimoni, un consumidor, un pacient, etc.

Les persones més citades com a fonts d'informació en els textos sobre seguretat alimentària publicats al llarg del 2009 es poden consultar a la taula 2.8. L'estament polític conforma les persones aparegudes com a fonts d'informació més citades del 2009, ja que han intervingut en les reformes del sector agrari i ramader, en el procés de crisi del sector i dels diferents conflictes que s'han generat durant l'any 2009. El més citat amb diferència i conservant el primer lloc des de l'any anterior, és el conseller d'agricultura Joaquim Llena per la seva intervenció constant en qüestions relacionades amb el sector agroalimentari. La segona és la ministra Elena Espinosa però en menys textos segurament pel mètode d'anàlisi emprat en aquest informe, on hi ha una important presència de diaris locals. El diari *Segre* per exemple, és el que té un volum més important de notícies rela-

cionades amb el sector agroalimentari i també on la presència de Joaquim Llena és més freqüent. Altres polítics que apareixen en la premsa analitzada són Àngel Ros, José Montilla o José Luis Rodríguez Zapatero, encara que el número de textos on els trobem és menor que els comentats anteriorment. Per altra banda, tots els conflictes i situació crítica del sector agroalimentari i ramader ha donat lloc a que els sindicats apareguin molt sovint citats en els textos analitzats.

La crisi econòmica i la crisi alimentària a nivell internacional té un ressò important en la premsa durant l'any 2009, com en l'any anterior. Per això, Jacques Diouf apareix com una de les fonts més citades. Malgrat això, trobem poques fonts internacionals entre les més citades en comparació amb l'any anterior. En aquest any apareixen sobretot fonts catalanes i algunes nacionals.

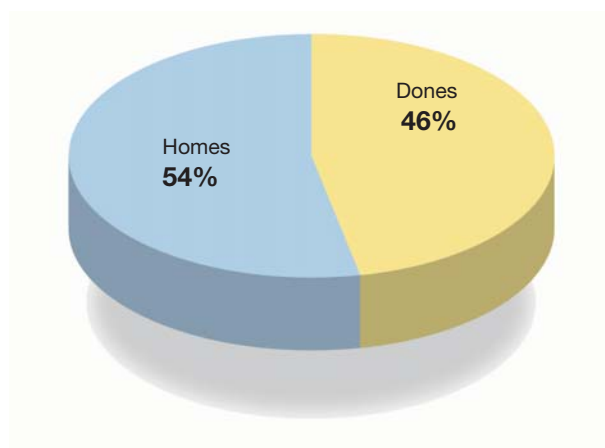
Per altra banda, una veu experta que és a la vegada font d'informació i articulista és Abel Mariné, catedràtic de Farmàcia de la UB i que tracta temes alimentaris actuals i de primer ordre com els aliments ecològics, els aliments funcionals, les dietes, etc. Durant el 2008 també va ser una font d'informació molt citada.

Taula. 2.8. Noms de les persones més citades durant el 2009 com a font d'informació i càrrec en el moment en que van ser citades

Nom	Càrrec (mencionat en el text)	Núm. textos
Joaquim Llena	Conseller d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya	64
Elena Espinosa	Ministra de Medi Ambient, Medi Rural i Marí	22
Joan Caball	Coordinador Nacional d'Unió de Pagesos (UP) a Catalunya	16
Abel Mariné	Catedràtic de Nutrició i Bromatologia de la Universitat de Barcelona	15
Joan Segura	Responsable de l'oli de la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC)	14
Jacques Diouf	Secretari General de l'Organització de les Nacions Unides (ONU)	14
Roberto Sabrido	President de l'Agència Espanyola de Seguretat Alimentària i Nutrició (AESAN)	11
Josep Maria Jové	President de Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya (JARC)	11
Manel Simon	Director Gerent de Catalonia Qualitat	10
Pere Roqué	President de l'Associació Agrària de Joves Agricultors (ASAJA)-Associació d'Empresaris Agraris de Lleida (AEALL)	9
Josep Cabré	Coordinador territorial d'UP a Lleida	9
Antoni Espanya	Director dels serveis territorials d'Agricultura a l'Ebre	9
Àngel Ros	Alcalde de Lleida	9
Alejandro Domingo	Responsable del cereal d'UP	9
José Montilla	President de la Generalitat de Catalunya	8
Josep Puxeu	Secretari d'Estat de Medi Rural i Aigua	7
José Luis Rodríguez Zapatero	President del Govern	7

El número de les fonts on es pot reconèixer el sexe és inferior a l'any 2008, 1009 versus 1708 fonts. Malgrat aquesta dada, la proporció de dones com a font d'informació dins l'àmbit de la seguretat alimentària en el 2009 és semblant a la dels homes a diferència de l'any anterior (figura 2.8), on els homes tenien una presència molt més important (75%) en comparació a les dones. Sembla ser doncs, que la representació de les dones dins l'àmbit de la seguretat alimentària ha augmentat i s'està igualant a la dels homes.

Fig. 2.8. Distribució de les persones citades com a font d'informació, segons el sexe



• Entitats

S'inclou dins aquest grup les organitzacions públiques o privades que actuen com a font d'informació, sense mitjançar portaveu o sense que estiguin representades per una persona concreta. L'emissió de comunicats de premsa o informes que serveixen com a font primària en l'elaboració de les peces periodístiques són clars exemples d'aquesta transmissió directa d'informació.

En el cas de citar directament l'entitat, és aquesta la que interessa com a font, per constituir ella mateixa una veu d'autoritat o de capacitat de comandament (un ministeri, per exemple, o la mateixa OMS). En el cas de la cita indirecta, a través d'una persona que hi treballa, el que interessa és la seva experiència en el càrrec, que permet una relació més directa entre la font i l'audiència.

A la taula 2.9 es pot consultar el llistat de les 10 institucions més citades sense la intervenció de cap portaveu. Les dues primeres demostren l'interès periodístic de l'any 2009 en el sector agroalimentari degut a les protestes i iniciatives preses pel preu que perceben els pagesos pels aliments produïts. En primer lloc trobem el sindicat agrari Unió de Pagesos que té una forta presència en el sector agrari i ramader, i que sovint s'ofereix a fer declaracions a la premsa. En segon lloc trobem al Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya (DAR), que també té un paper destacat i continu en tots els temes relacionats amb aquest sector. Les següents institucions més citades són més globals, com la Comissió Europea, l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) i l'Organització Mundial de la Salut (OMS). La seva aparició com a fonts d'informació ha estat vinculada, entre d'altres coses, a les crisis econòmiques relacionades amb l'alimentació i la crisi alimentària global que té una aparició constant durant la cobertura periodística del 2009. Finalment, les següents fonts són d'àmbit català sobretot, però també estatal, i d'àmbit divers (indústria,

administració, científic). Així doncs, durant aquest any, la presència d'institucions d'àmbit català és majoritària i per tant, hi ha més representativitat en comparació a les d'àmbit estatal, europeu o mundial, a diferència de l'any anterior on hi havia més presència d'institucions estatals. L'anàlisi de l'any 2008 mostrava com a principals entitats utilitzades com a fonts d'informació el Ministeri de Sanitat i l'Agencia Española de Seguridad Alimentaria y Nutrición (AESAN) que aquest any no han estat tan citades, segurament perquè no hi ha hagut tantes situacions de crisis alimentàries com l'any anterior, davant les quals aquestes dues entitats tenen un paper protagonista.

Taula. 2.9. Entitats més citades (sense mitjançar portaveu)

Institucions	Nre. de textos
Unió de Pagesos (UP)	54
Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya (DAR)	40
Comissió Europea	27
Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO)	18
Organització Mundial de la Salut (OMS)	16
Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC)	14
Ministeri de Medi ambient i Medi rural i Marí	14
Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA)	12
Catalonia Qualitat	11
Conselleria d'Agricultura de la Generalitat	11

2.2. Els temes

La informació també es pot analitzar classificant els tòpics periodístics segons un patró “agut” o “crònic”. Aquest tipus d’anàlisi ja es va utilitzar en l’Informe Quiral 2000* i en l’anàlisi de l’Informe SAM 2008. Es tracta de veure si la cobertura periodística d’un determinat tema segueix un patró agut (més

puntual, destacat, sensacionalista) o més crònic (constant, més elaborat, menys destacat). Aquest tipus d’anàlisi ens permet comprendre l’efecte que determinades informacions han tingut al llarg de l’any segons com han estat tractades en els mitjans de comunicació.

Taula. 2.10. Principals diferències entre els patrons agut i crònic

	Patró agut	Patró crònic
Evolució	• Temes que atrauen un interès molt elevat, però durant un període breu • La seva evolució depèn de la resta d’esdeveniments • Excepcionalment es “cronifiquen”	• Temes que mantenen un interès discret però constant durant l’any • La corba es manté constant, independentment de la resta d’esdeveniments • Poden presentar discretes “aguditzacions”
Prominència	• Portades: més freqüents que la mitjana • Editorials: les generen amb més freqüència que altres temes	• Portades: no més freqüents que la mitjana • Editorials: el percentatge d’editorials no és superior a la mitjana
Especialització	• Fonts d’informació: menys especialitzades, major ús de fonts polítiques • Suplements: amb menor freqüència els textos s’ubiquen en suplements especialitzats	• Fonts d’informació: més especialitzades (sector científic i hospitalari) • Suplements: amb major freqüència els textos s’ubiquen en suplements especialitzats
Elaboració	• Les informacions procedents d’agència són més freqüents • Amb freqüència es troben titulars o textos pràcticament idèntics en diversos diaris • Els textos són menys extensos que en el patró crònic	• La informació està elaborada pels redactors, amb menor dependència d’agències • Les diferències són més marcades • Els textos són més extensos que en el patró agut
Característiques dels temes	• Risc: alta percepció del risc. • Controvèrsia: ètica, científica, etc. • Lançaments de productes o presentació de resultats d’investigació amb un gran desplegament comunicatiu.	• Recursos: sectors que requereixen elevats recursos tecnològics i d’investigació. • Prevalença: condicions d’elevada prevalença, siguin o no greus
Exemples	• Grip porcina, intoxicacions, contaminacions, enverinaments, etc.	• Crisi econòmica i alimentària, promoció de la dieta equilibrada, propietats dels aliments, etc.

L’Informe Quiral és un estudi sobre la cobertura periodística de la salut i la medicina que ha servit de referent per a l’elaboració de l’Informe SAM. En el següent link es pot descarregar el pdf:

http://www.fundaciovilacasas.com/ca/projecte_salut/Quiral_Salud

2.2.1. Tòpics periodístics destacats

En aquest apartat analitzarem els tòpics periodístics que han generat major nombre de registres sobre seguretat alimentària al llarg del 2009. En la base de dades on s'introdueixen totes les notícies recollides durant l'any hi ha un camp anomenat 'Tòpic periodístic' el qual té una llista de tòpics recurrents dissenyada a partir dels tòpics més recurrents durant els anys 2007 i 2008. El fet de poder introduir tòpics nous en aquest camp permet que aquesta llista sigui dinàmica i es puguin incloure tòpics nous que s'hagin donat durant aquell any però no en els anteriors. A la taula 2.11 podem observar el llistat dels tòpics més recurrents durant l'any 2009.

- El tòpic més freqüent amb diferència és el hem denominat '**Sector agroalimentari**'. Aquest tòpic aglutina diversos temes que afecten el sector agroalimentari i que han tingut una constant cobertura periodística durant l'any com són: produccions agràries segons la temporada, polítiques agràries, crisi del sector agroalimentari, etc. Durant l'any 2009 ha estat un tema molt present i amb una cobertura més àmplia al diari *Segre* que ha recollit gran part d'aquestes peces periodístiques.
- El context de crisi econòmica ha fet que hi hagi una cobertura constant de l'economia en relació a l'alimentació. Per això '**Preu dels aliments**' i '**Crisi econòmica**' són dos tòpics molt representatius durant el 2009. Engloben temes com el preu del cistell de la compra, el preu de diferents aliments, com estalviar en la compra, etc. Però també, s'inclouen altres com la creació de diferents Observatoris de Preus o articles que parlen dels preus que els hi paguen als pagesos i ramaders per les matèries primes. Per altra banda, la '**Crisi alimentària**' també és un dels tòpics més rellevants de l'any 2009 i també està relacionat amb la 'food security', és a dir, amb la disponibilitat d'aliments en quantitats suficients. L'augment de persones que pateixen fam al món i la cimera de la FAO han fet que aquest tema sigui constant durant tot l'any en la premsa.
- Els tòpics que també són molt presents a la premsa són els relacionats amb l'alimentació i la salut com '**Fruïtes i verdures**' o '**Alimentació equilibrada**'. El tòpic de fruites i verdures també tracta de la producció i les collites d'aquestes. Un altre tòpic que està relacionat amb els anteriors és el de '**Dietes**' i que parla de dietes concretes, en general relacionades amb millorar l'estat de salut o per posar èmfasi en tipus de dietes que no són correctes donant consells per millorar l'alimentació.
- Un altre dels tòpics és el de '**Transgènics**' que inclou tot el que implica la investigació, les regulacions o els debats entorn aquest tema. A la vegada, també apareix de forma freqüent el tòpic d'**Aliments ecològics**', ja que està augmentant el seu cultiu i consum, així com la promoció des de l'administració i el sector agrari.
- Altres tòpics com '**Peix i pesca**', '**Vins i caves**' o '**Oli d'oliva**' són molt presents a la premsa, ja que són propis de Catalunya, hi ha un mercat econòmic important al seu voltant i per les implicacions beneficloses en la salut. Per altra banda, el tòpic '**Peix i pesca**' engloba a més, les regulacions entorn l'explotació pesquera i tota la polèmica entorn a la pesca de la tonyina vermella per la seva possible extinció.
- Finalment, el tòpic de l'**Aigua** on estan incloses les notícies que parlen d'aigua en relació amb seguretat alimentària. Així trobem sobretot notícies relacionades amb l'escassetat d'aigua, la salubritat o la relació amb la salut.

En relació a l'anàlisi de l'any anterior, els tòpics destacats han estat molt semblants, a excepció del protagonisme aquest any del sector agroalimentari i la desaparició d'entre els tòpics més nombrats la gastronomia o la contaminació dels aliments, fruit de l'apaivagament de la lluita d'estils de cuiners dins la gastronomia o de les crisis alimentàries relacionades amb la contaminació dels aliments que no han estat gaire presents durant l'any 2009.

Taula. 2.11. Tòpics més freqüents de l'any 2009

Tòpics	Núm. de textos
Sector agroalimentari	278
Preu dels aliments	197
Crisi econòmica	141
Fruites i verdures	111
Alimentació equilibrada	108
Mercat alimentari	96
Transgènics	90
Crisi alimentària	83
Dietes	79
Peix i pesca	79
Vins i caves	68
Aliments ecològics	64
Oli d'oliva	45
Aigua	43



©Alexander Reichardt



©Alexander Reichardt

2.2.2. Les notícies de l'any

Considerem com a “notícies de l'any” aquelles qüestions o temes d'actualitat que satisfan els criteris següents:

- una freqüència elevada de textos relacionats amb el tema;
- una cobertura en portada superior a la mitjana, i
- una freqüència de textos classificats dins el gènere d'opinió superior a la mitjana.

EVOLUCIÓ CRONOLÒGICA DE LES NOTÍCIES DE L'ANY 2009

GENER (130 textos)

Tòpic predominant: Preu dels aliments

Encariment dels productes bàsics

L'increment dels preus dels aliments marca el tòpic predominant a l'inici de l'any. Semblant a com es va tractar l'any passat, s'aborda aquest tema amb un cert alarmisme (“Cop a la butxaca del consumidor amb el pa”, *20 minutos* 26/01/09). Una altra característica és el protagonisme que se li dona al consumidor (“Los consumidores exigen que competencia aclare su postura sobre los alimentos”, *Segre* 15/01/09). “Competencia” es refereix a la Comissió Nacional de Competència



Segre, 16 de gener

L'oli d'oliva, font de salut

El tòpic que, malgrat no ser el majoritari, és el que aglutina més aparicions en portada dels diaris és l'oli d'oliva. La majoria dels textos que tracten aquest tema ho fan en referència a les seves qualitats saludables i per tant, estimulants el seu consum.

Transgènics, debat present

Els transgènics són el tòpic que essent uns dels més minoritaris per la seva aparició, concentra el major nombre d'articles d'opinió, visualitzant l'actualitat i polèmica d'aquest tema.

FEBRER (138 textos)

Tòpic predominant: Aigua

Aigua

El tòpic més predominant és l'aigua degut a l'aparició mediàtica aguda de la construcció del canal Segarra-Garrigues per poder regar a Lleida, a més de la construcció de pous o dessalinitzadores i reflexions sobre la gestió de l'aigua, un tema cada cop més present per la seva futura escassetat.

Accés als aliments i aliments ecològics

Els tòpics "Crisi econòmica/alimentària i preu dels aliments" són molt presents a les portades, reflectint la preocupació de la 'food security' o accés als aliments a nivell econòmic. En els suplementos però, el tema més present a la portada són els aliments ecològics on es dona èmfasi a la producció d'aliments de qualitat amb certificació, donat que la Generalitat impulsa el seu consum i producció.

Transgènics i sector agroalimentari

Ambdós temes aglutinen el major nombre de peces periodístiques d'opinió. Els transgènics és un debat present en aquest mes i també el sector agroalimentari per les polèmiques generades al voltant d'aquest sector sobre el preu que es paga als pagesos per les matèries primes i tot el que comporta pel futur de l'agricultura a Catalunya.

**MARÇ (140 textos)**

Tòpic predominant: Aigua

Aigua

L'aigua continua essent el tòpic més predominant incipient en la importància per a les collites i per tant, per la producció d'aliments, i l'accés a aquest recurs a nivell mundial. Degut a la importància d'aquest tema, també aglutina bastants articles d'opinió, però paradoxalment, poques portades.



ADN, 23 de març

Alimentació equilibrada

És el segon tòpic més tractat després de l'aigua, i com l'anterior tema, també aglutina molts articles d'opinió. L'alimentació equilibrada engloba temes variats però la majoria tracten la relació entre la dieta i els hàbits alimentaris amb la salut. El tema de la reducció de la sal en els menjars també està destacat en els textos que apareixen durant aquest mes.

ABRIL (194 textos)

Tòpic predominant: Sector agroalimentari

Sector agroalimentari

Durant el mes d'abril adquireix importància en la premsa el sector agroalimentari amb notícies variades sobre els ajuts que rep aquest sector, els preus de les matèries primes i la relació amb les marques blanques o reformes polítiques del sector, entre d'altres. És en aquest tòpic en el que es concentra un major número de portades o anuncis de portades dels diaris.

Transgènics

Torna a aparèixer aquest tòpic com a aglutinador d'articles d'opinió amb les diferents postures que podem trobar en el debat sobre cultivar i consumir transgènics a Catalunya.

MAIG (165 textos)

Tòpic predominant: Sector agroalimentari

Sector agroalimentari

Aquest torna a ser el tòpic més predominant durant el mes de maig. A més dels que engloba aquest temes comentats anteriorment, també s'hi afegeixen les plagues i les collites que durant aquest mes apareixen en premsa.

Grip porcina

El sector porcí és el segon tòpic més tractat al maig i també el que engloba més textos d'opinió. La importància d'aquest tema és vital durant aquest mes per l'aparició de la grip porcina o nova i totes les notícies que es generen en relació a la salut i l'economia entorn al sector porcí. Molts dels articles d'opinió defensen el sector deixant entreveure la importància d'aquest en l'economia catalana. Malgrat la importància i actualitat d'aquest tema, no hi ha gaires diaris que destaquin la grip porcina/nova en relació a l'alimentació en les seves portades.



Segre, 4 d'abril



La Vanguardia, 5 de maio

JUNY (242 textos)

Tòpic predominant: Sector agroalimentari

Sector agroalimentari

De nou és el tòpic predominant amb articles sobre els temporers per les collites, la rendibilitat del sector agrari, el preu dels aliments i les polítiques del sector. També és el tòpic amb més articles d'opinió sobre la política agrària majoritàriament i el que té més portades comparació a la resta de tòpics, malgrat que no són gaire nombroses.

Fruïtes i verdures

El segon tòpic més recurrent és el de 'Fruïtes i verdures' que inclou, entre d'altres temes com la relació de la fruita i la verdura amb la salut i les propietats dels aliments, les collites i fruites i verdures de temporada que s'han classificat en aquest tòpic en comptes de fer-ho en el de 'sector agroalimentari'.



Segre, 10 de juny

JULIOL (204 textos)

Tòpic predominant: Sector agroalimentari

Sector agroalimentari

En aquest tòpic tenen protagonisme durant el mes de juliol les pèrdues de collites per pedregades i focs, i comença a donar-se-li importància al plantejament de molts pagesos i consumidors sobre la venda directa dels productes agrícoles per evitar les pressions i els abusos de la distribució.

Transgènics

Aquest tòpic augmenta en el número de textos degut a la iniciativa de debat en el parlament de prohibir l'ús dels transgènics que finalment és rebutjada, malgrat les protestes públiques des de diferents sectors per la utilització i sembra de transgènics a Catalunya durant el mes de juny. Per aquesta raó, aquest tema genera també diversos articles d'opinió plantejant els pros i contres de debatre sobre els transgènics i sobre la seva utilització i conseqüències de fer-ho.



La Vanguardia, 6 de juliol

AGOST (135 textos)

Tòpic predominant: Preu dels aliments

Preu dels aliments i el sector primari

Aquest tòpic aglutina diversos temes en relació al preu de les matèries primes en el sector agrari i porcí, vendes de productes a preu just, denúncies de les pressions de grans superfícies al sector, protestes dels pagesos, recolzament dels consumidors als pagesos, etc. Algunes d'aquestes notícies estan classificades en el tòpic 'Sector agroalimentari', però la gran majoria es recullen en el de 'preu dels aliments' per la seva referència contínua al preu que se li paga al sector primari per la producció i el que paga el consumidor quan ho va a comprar. Aquest tema és present durant tot el mes d'agost i apareix diverses vegades a la portada dels diaris reflectint la seva importància en l'actualitat.

SETEMBRE (162 textos)

Tòpic predominant: Preu dels aliments

Preu dels aliments i crisi econòmica

Continua sent un tema amb forta presència tot el que està relacionat amb els preus que se'ls hi paguen a pagesos, ramaders i sector porcí per les matèries primes, i alhora hi ha un número considerable de textos que tracten sobre els preus dels aliments des de la visió del consumidor i com la crisi econòmica està afectant el consum dels productes segons aquests preus.

Aquests temes són també els que generen més articles d'opinió, sobretot en el que fa referència als preus que es paguen al sector primari per la producció i com això pot repercutir en el futur de tot aquest sector a Catalunya.

ÉS NOTICIA

3

21 de agosto del 2009

FRUITA! PROTESTA TAMBIÉ A FRANÇA CONTRA LES NOTIFICACIONS RUINOSAS DE LA FRUITA.

El sindicat agrari Unió de Pinyols va portar a terme ahir una nova mobilització a Lleida per protestar contra "els abusos" que registren els agricultors per part de la gran distribució i va organitzar un "inercial·ludic" vora l'Auditori Municipal de la capital del Segura, on va vendre els seus propis productes a "preus justos". Per la seva part, Catalunya Qualitat assegura una collita dels ingressos de 115 milions d'euros per la venda de fruita de pinyol.

UP ven a "preu just" 2.500 quilos de productes per denunciar els marges

Catalunya Qualitat preveu una collita de 115 milions d'ingressos en fruita de pinyol

▶ **MANITZ**

L'Unió Lleida de Pinyols va vendre ahir 2.500 quilos de productes agraris en un "inercial·ludic" vora l'Auditori Municipal de la capital del Segura, on va vendre els seus propis productes a "preus justos". Per la seva part, Catalunya Qualitat assegura una collita dels ingressos de 115 milions d'euros per la venda de fruita de pinyol.

Segons Cabré, l'organisme de gestió de la producció de fruita de pinyol de Catalunya, els pinyols són els fruits més importants del 50% del fruitar de les illes. Així mateix, va explicar l'alba que els agricultors de les illes són els que més s'afecten per la crisi, ja que són els que més dependrien dels preus de la fruita de pinyol.

PREU INFERIOR AL COST

Es preu, tot i la collita de producció per la crisi, no s'han recuperat les pèrdues continuem en origen

der territorial de Lleida, l'Unió de Pinyols, Josep Cabré, va explicar que aquest acte de protesta tenia un objectiu pedagògic i simbòlic: "per mostrar que els productes exposats d'horta, fruita, vi i els altres en crisi de preu, després de la gran diferència entre el que preuen el paguen, el que han de pagar al consumidor".

Per acabar com a exemple el pinyol, Cabré va explicar que el pinyol és un fruit que es ven a 135 milions d'euros en els últims anys, però el consumidor en paga aproximadament un 20-30%.

EL DIFERENCIAL DE PREUS

Molts hortalisses es van atzarar als punts de venda d'horta del carrer P1 de Maniz de Lleida.

Ve'n bé la protesta dels pagès?

En principi, segons Catalunya Qualitat, aquesta preveïa que es trobessin alguns agricultors en els preus de venda, però aquesta s'ha vist frustrada, segons Catalunya Qualitat, per la manca de producte d'exportació. Així mateix, aquesta collita pot ser a causa de la reducció de les exportacions a Rússia i a la resta de l'Europa.

la, la compra de la fruita a l'est d'Itàlia i l'Europa occidental. Els beneficis, les accions de llarga que emmarquen els distribuidors i l'empower gens que, segons Catalunya Qualitat, no arriben a la col·lecció els costos de producció.

A més, altres factors de pressió són la manca dels preus al mercat intern i principalment, la manca dels preus a l'exportació.



El Punt, setembre suplement Rural

NOVEMBRE (252 textos)

Tòpic predominant: Sector agroalimentari

Sector agroalimentari

Les mobilitzacions dels sectors agraris i ramaders pel preu que els hi paguen per les matèries primes continuen durant el mes de novembre ocupant molts textos informatius. Hi ha diverses reflexions sobre el futur de l'agricultura i la ramaderia a Catalunya si no es prenen mesures. També apareixen mesures polítiques pel control dels preus dels productes, des de que surten del sector primari fins que apareixen al supermercat, en resposta a titulars com el del dia 4 de novembre al diari *Segre* que diu 'Els preus dels aliments es quintupliquen del camp a la taula'. Aquest tòpic també té un nombre important de textos d'opinió en relació als altres tòpics tractats durant el mes de novembre.

Peix i pesca

Aquest tòpic també és un dels destacats del mes, ja que aplega informació sobre temes com la reducció de pesca de la tonyina vermella per la seva possible extinció o l'exportació a Romania d'un peix contaminat amb mercuri.

DESEMBRE (194 textos)

Tòpic predominant: Mercat alimentari

Mercat alimentari

El tòpic ‘Mercat alimentari’ engloba temes com les exportacions i importacions, el tipus d’infraestructura on es venen productes alimentaris (grans superfícies, botigues de barri, etc.), les marques blanques, etc. Durant aquest mes és un tòpic bastant citat segurament degut a la finalització de l’any i la importància que adquireixen les compres i el moviment del mercat en aquest mes.

Crisi econòmica i preu dels aliments

Degut a que el mes de desembre està molt lligat a les celebracions nadalenques on els menjars, les compres i els menús en la restauració són molt importants, els tòpics 'Crisi econòmica' i 'Preu dels aliments' tenen un paper destacat ja que el consum durant aquest mes està condicionat per aquests factors.

Peix i pesca

Aquest tòpic es un dels més recurrents al desembre, no només per la importància del peix en les celebracions nadalenques sinó també perquè temes com la veda de l'anxova, l'extinció de la tonyina vermella i la nova llei de pesca són presents en la premsa d'aquest mes.



2.3. L'enfocament de la notícia i el tractament global del risc

El punt de vista o enfocament, des del qual es confecciona una peça periodística és important perquè pot influenciar l'opinió del lector de la premsa sobre aquella informació que està llegint.

Per tal d'analitzar l'enfocament, s'han classificat les notícies segons el marc conceptual on el diari situa la notícia. Per tal de classificar les notícies en aquestes diferents categories s'utilitza la informació que apareix al text sobre: les fonts d'informació (a quin sector pertanyen), les causes i repercussions del fet segons la informació (relacionades amb la salut, el medi ambient, etc.), la terminologia emprada (si hi ha tecnicismes), les imatges, etc.

Les categories utilitzades per definir l'enfocament periodístic són les següents:

1. **Ambiental:** l'enfocament es basa en l'impacte ambiental de tècniques o formes de fer relacionades amb l'alimentació i la seguretat alimentària. Per exemple les tècniques i volum de pesca de la tonyina vermella i com això pot afectar a la seva extinció i a la disminució. Les fonts d'informació solen ser sovint grups ecologistes o organitzacions similars. La terminologia engloba paraules com canvi climàtic, impacte ambiental, residus, contaminació, recursos, biodiversitat, etc.
2. **Científic:** el punt de vista té a veure en general amb resultats d'estudis científics i per tant, les fonts d'informació solen ser del sector acadèmic (universitats), organismes dedicats a la R+D i la recerca hospitalària, associacions científiques professionals (Col·legi de Veterinaris, de Metges, etc.). La terminologia sol incloure tecnicismes però també paraules explicatives que permetin entendre els conceptes que es tracten pel públic general.
3. **Consum:** el tema central de les peces periodístiques són els hàbits i la percepció del consumidor respecte a determinades qüestions: tendències del mercat, formes d'utilització dels aliments, percepció de la qualitat d'un tipus d'aliment o del seu valor nutritiu, demandes i necessitats del consumidor, recomanacions, producció, distribució, abastament, poder adquisitiu i dificultats per accedir a determinats productes. Les fonts d'informació per tant, són diverses i inclouen des de representants d'organitzacions de consumidors, fins a l'administració o el sector productor i empresarial.
4. **Cultural:** l'enfocament es basa sobretot en que es tracten qüestions relacionades amb l'alimentació i seguretat alimentària en relació a la cultura d'una societat, ètnia, grup, etc., com pot ser l'elaboració o el consum de determinats aliments. Així doncs, les fonts d'informació són diverses però solen ser sobretot de la societat civil i representats polítics.
5. **Empresarial:** la informació se centra en aspectes empresarials com poden ser estratègies de venda empresarials, formes de distribució, noves tècniques, etc, relacionades amb els aliments. Les fonts d'informació lògicament són en la seva majoria del món empresarial: des de petits productors, cooperatives i detallistes, fins a grans empreses multinacionals. La terminologia està molt basada en termes relacionats amb l'economia (micro o macro), el marketing i la publicitat.
6. **Ètic:** aquesta categoria acolliria textos amb valoracions de drets (humans, animals, etc.) o de moral i religioses, incloent-hi també textos que tenen a veure amb la beneficència (donació d'aliments, etc.). Així doncs, la seguretat en l'alimentació es planteja fonamentalment des de la perspectiva de l'adequació als valors socials de la població o d'un sector determinat d'aquesta. Les fonts d'informació són diverses però sovint hi trobem representants d'associacions, religiosos, pensadors, acadèmics, ecologistes, etc.
7. **Polític:** la informació tractada sota aquest punt de vista es referiria sobretot a les decisions, actuacions de grups polítics i debats. Les fonts d'informació venen majoritàriament del món de la política, però també de la societat civil o associacions.

8. **Salut:** la informació se centra en la salut humana sobretot, però també animal. Es tracten temes com el risc de determinats aliments en l'aparició d'una malaltia, la informació sobre situacions de crisi ocasionades per brots de toxiinfeccions alimentàries, les recomanacions i denúncies sobre determinats hàbits alimentaris, els casos de contaminació d'aliments centrats en les conseqüències a curt o llarg termini, els estudis que relacionen un aliment amb l'aparició (o prevenció) d'una malaltia, etc. Per tant, les fonts d'informació solen ser personal sanitari i veterinari, així com a representants de l'administració i organitzacions de pacients i consumidors. Un grup de textos presentats amb aquest enfocament prové de la indústria i de la empresa.

La informació recollida l'any 2009 sobre seguretat alimentària ha estat tractada sobretot sota un punt de vista empresarial, augmentant la representativitat d'aquest enfocament respecte a l'any anterior. No és estrany que sigui el que té més presència si tenim en compte que la majoria de fonts d'informació (veure

Fig. 2.9. Distribució dels textos segons l'enfocament periodístic.

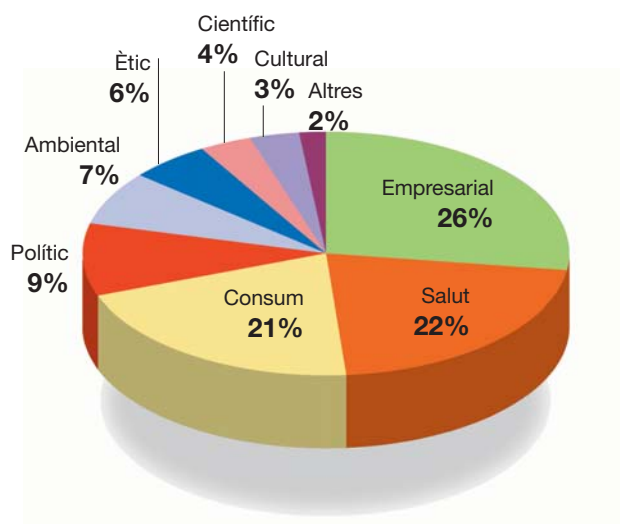


figura 2.7) citades provenen de la indústria i l'empresa. En segon lloc trobem la salut i en el tercer el consum. La resta d'enfocaments són més minoritaris.



©Alexander Reichardt

2.4. Tractament del risc

El tractament d'un risc relacionat amb la seguretat alimentària des dels mitjans de comunicació determina en gran mesura com es percep des del lector i consumidor aquest risc, i per tant, com actua la població alhora d'adquirir o rebutjar aliments.

Malgrat la percepció del risc no s'avalua directament en aquest informe ja que no s'analitza la interpretació de la informació periodística per part del lector, sí que es pot fer una aproximació de com tracten els mitjans de comunicació el risc relacionat amb l'alimentació i com es presenta aquesta informació per part dels diaris analitzats.

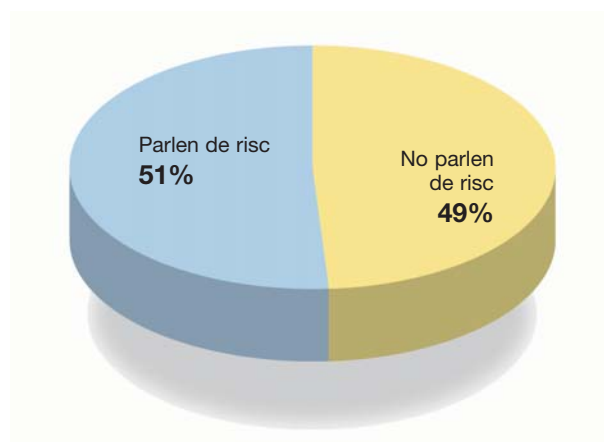
Per tal d'estudiar el risc avaluem quatre variables que estan presents en el registre corresponent a cada peça periodística de la base de dades: el tractament del risc, el balanç risc/benefici, les recomanacions i la informació sobre alerta sanitària.

1 Tractament del risc: variable que recull si el text informatiu parla de risc o no. Aquest risc pot ser per a la salut, per al medi ambient, per l'economia, etc., dins el context de la seguretat alimentària.

RESULTAT: La meitat dels textos sobre seguretat alimentària parlava explícitament de risc (figura 2.10). Un percentatge més alt que el recollit l'any anterior on 1 de cada 4 textos parlava explícitament de risc.

Segurament ha influenciat de manera important la crisi econòmica i alimentària que cada cop és més present, així com tots els conflictes entorn al sector primari, ambdós temes molt relacionats amb la 'food security', és a dir, l'accessibilitat als aliments.

Fig. 2.10. Peces periodístiques sobre seguretat alimentària segons si parlen de risc o no.



L'explicitació del risc pot aparèixer en el cos del text informatiu però també s'inclou a vegades en el titular. En la taula 2.12 podem observar 10 exemples on hi ha la paraula 'risc' en el titular per indicar un risc negatiu o un benefici, en general relacionat amb la salut.

Taula. 2.12. Exemples de titulars de diari amb la paraula 'risc'

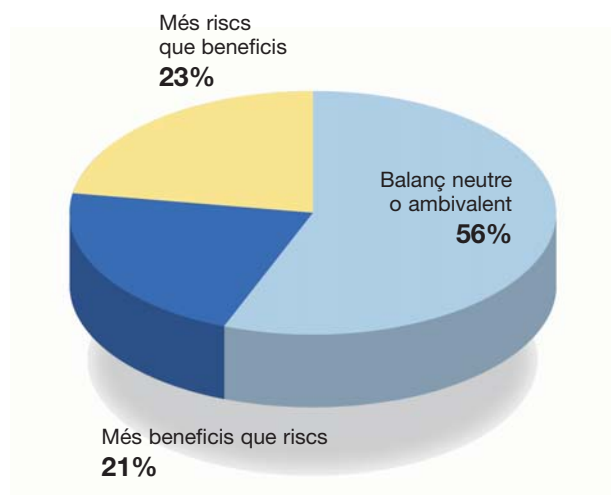
Dia	Diari	Títol
1	<i>El Punt</i>	Oli i nous per reduir el risc cardiovascular
30	<i>Segre</i>	Un suplement útil per eduir la diabetis i el risc cardiovascular
28	<i>Diari de Tarragona</i>	El consum de nous i oli d'oliva redueix el risc cardiovascular
5	<i>Segre</i>	Campanya de JARC contra les zones de risc per purins
12	<i>Segre</i>	UP al·lega avui contra zones de risc per purins
13	<i>Segre</i>	UP qüestiona les noves zones de risc per purins
19	<i>Segre</i>	El Solsonès i porcat, contra les zones de risc per purins
22	<i>El Punt</i>	El consum moderat de cervesa ajuda a reduir el risc de tenir un infart
28	<i>Segre</i>	Els cinc factors de més risc per a la salut
15	<i>Segre</i>	Risc de pèrdues milionàries malgrat una bona producció

2. Balanç global benefici / risc (positiu o negatiu): aquesta variable recull la interpretació final dels riscos i beneficis que es plantegen sobre un determinat tema en el text informatiu, és a dir, si el risc global del producte, aliment o tècnica és positiu, negatiu o neutre.

RESULTAT: La majoria dels textos tenen un balanç neutre o ambivalent (56%) ja que en el mateix text es plantegen riscos però també beneficis sobre el tema tractat, deixant doncs una sensació d'ambigüitat global en el lector. Alhora de que el text es posicioni cap a riscos o beneficis d'allò que es tracta, sembla que hi ha una igualtat entre aquells textos que es decanten cap a destacar més els riscos i aquells que destaquen més els beneficis, a diferència de l'any passat on hi havia una major proporció de textos que parlaven de risc en comparació als que parlaven de beneficis.

Val a dir que aquesta variable és subjectiva de la persona que està analitzant la notícia.

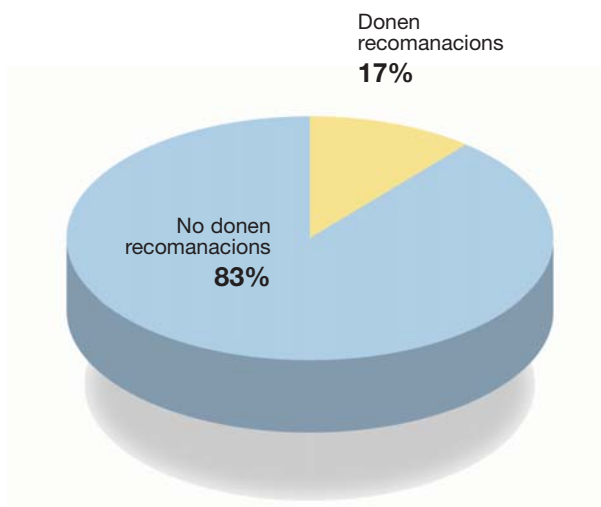
Fig. 2.11. Resultat del balanç benefici/risc en el contingut de les peces periodístiques sobre seguretat alimentària.



3 Recomanacions: també és interessant recollir la informació sobre si dins la peça periodística s'inclouen recomanacions dirigides al lector sobre com reaccionar o comportar-se davant la notícia de la qual s'està informant, ja que aquesta pot estar condicionant el comportament del consumidor.

RESULTAT: en 1 de cada 5 textos sobre seguretat alimentària recull recomanacions dirigides al lector. Aquestes poden estar recollides dins les declaracions de les fonts d'informació o bé poden ser donades directament pel redactor. És a dir, la premsa no té només un paper informador, sinó que pot influir també en la divulgació i formació de les audiències, en la incorporació de nous comportaments o en el reforç o l'abandonament dels existents.

Fig. 2.12. Resultat de recomanacions en el contingut de les peces periodístiques sobre seguretat alimentària



4 Alerta sanitària: aquesta variable recull si dins el text informatiu analitzat s'explicita que hi ha una alerta sanitària o que la situació de la qual es parla es pot considerar com una situació d'alerta des del punt de vista de la sanitat, etc.

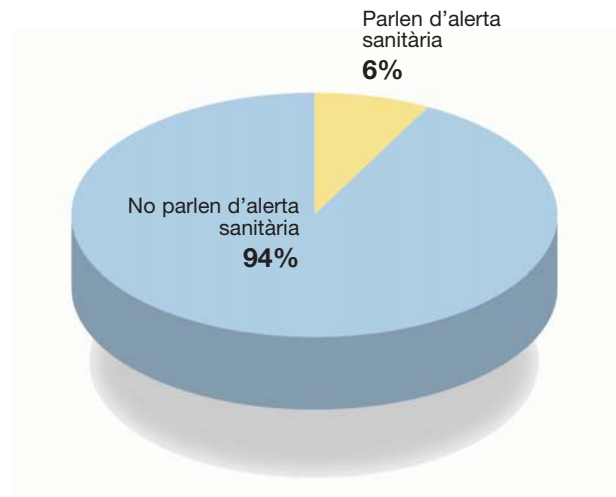
RESULTAT: un 6% dels textos parlava directament d'alerta sanitària, essent la xifra inferior a la recollida l'any anterior en el qual es van donar més crisis alimentàries que en l'any 2009. Durant aquest any les alertes han estat relacionades amb la resolució del cas sobre la llet contaminada amb melamina de l'any anterior, contaminacions d'aliments, la salut i la dieta (molt relacionat amb l'increment de l'obesitat), la no accessibilitat a l'aigua i les seves conseqüències, etc.

La majoria de textos que expliciten una alerta sanitària estan classificats amb un balanç negatiu (74%), és a dir, més riscos que beneficis d'allò que s'està explicant. Hi ha una proporció menor de textos amb balanç neutre (20%) i molt petita amb balanç positiu (6%). Per tant, en els textos que s'està parlant d'alerta sanitària és en general, perquè s'informa sobre riscos i perills relacionats amb la seguretat alimentària que poden afectar la població.



©Alexander Reichardt

Fig. 2.13. Resultat d'alerta sanitària en el contingut de les peces periodístiques sobre seguretat alimentària



Els diaris amb més alertes sanitàries recollides durant el 2009 segons la nostra classificació han estat *El País* en primer lloc, *La Vanguardia* després i en tercer lloc el diari gratuït 20 minutos. Després els segueixen els diaris locals i l'ADN. En general, el to que s'utilitza en aquest tipus de notícies sovint és més cridaner, sensacionalista o alarmant en comparació als textos que no es perceben amb una alerta sanitària. A la vegada però, aquests textos tenen una proporció elevada de recomanacions en les seves línies, en el 54% dels textos classificats com alerta sanitària trobem recomanacions per al lector (en la base de dades general aquest percentatge és del 16%). Dada lògica degut a la gravetat que sovint acompanya aquests textos i que propicia que, per tal de no crear situacions de pànic en la població, el redactor tracti de donar consells al lector per tal d'actuar en la situació d'alarma que es descriu.

3 Anàlisi de casos

3.1. El nom importa: de Grip porcina a Grip A

La comunicació del risc a la premsa i televisió

La grip A va ser sens dubte la gran notícia de l'any 2009. Encara que aquesta malaltia no ha tingut a veure amb la seguretat alimentària, hem de recordar que durant els primers dies en que l'epidèmia va ser donada a conèixer al públic general la denominació utilitzada no era encara la de grip A, sinó la de "grip porcina". En la base de dades d'aquest Informe SAM corresponent a 2009 s'han inclòs les dades corresponents a aquells texts que fan referència a la denominació "porcina" o es refereixen en algun moment a la relació entre el porc i la malaltia.

No són pocs els casos en els quals s'ha demostrat la influència de la terminologia emprada a l'hora de denominar una patologia en la percepció pública de la mateixa i, conseqüentment, en els hàbits de consum de la població. La denominació és també una icona, un símbol, una imatge, un concepte que s'associa ineludiblement a la percepció del tema. N'hi ha prou amb recordar la síndrome tòxica, coneguda popularment com a síndrome de l'oli de colza. Des del desgraciat desenvolupament d'aquesta síndrome el 1981, en l'imaginari col·lectiu la sola menció a "la colza" desperta recels i desconfiances entre els espanyols, independentment que el responsable de la síndrome tòxica no fos la colza en si sinó la manipulació i venda il·legal d'un oli desnaturalitzat no apte per al consum humà.

En el cas que ens ocupa, el sector empresarial i l'administració eren conscients de què la difusió del terme "grip porcina" no solament podia tenir conseqüències econòmiques greus sobre el sector porcí, sinó que a més podia generar una nociva confusió entre la població. Encoratjada pel sector empresarial, l'administració va reaccionar amb diligència i va buscar la complicitat dels mitjans de comunicació perquè aquests deixessin

de titllar a l'epidèmia com a "porcina" i substituïssin la qualificació per una altra més neutra.

Així, la que es coneixia com "Grip Porcina" va canviar de nom dues vegades. La primera vegada el 28 d'abril (només uns quants dies després de les primeres notícies sobre la malaltia). En aquesta ocasió, per recomanació de la Comissió Europea, la malaltia va passar a denominar-se "Grip Nova". Dos dies més tard, el 30 d'abril, l'OMS proposa una altra denominació, la de "Grip A H1N1". La Unió Europea probablement volia desvincular la malaltia del sector porcí per possibles efectes econòmics (malgrat l'esforç, es van produir alguns greus incidents, com el veto a Espanya per part de Rússia). Quan als dos dies l'OMS proposa la seva pròpia terminologia podem aventurar que és perquè no estava satisfeta amb el que havien encunyat des de la Comissió Europea, pel que va decidir demanar que en lloc de dir-li a la malaltia amb un nom tan vague se li canviés per un terme una mica més científic i específic.

D'entrada aquest doble canvi en un temps tan breu ens porta a pensar en una falta de coordinació entre ambdós organismes. En el nostre cas, tant el Ministeri de Sanitat com el Departament de Salut acaten la decisió dels organismes internacionals i difonen la informació als mitjans locals. Com van reaccionar aquests? A les següents pàgines analitzarem com es va produir el canvi de denominació i quin paper van tenir els diferents actors en l'esmentat procés. D'altra banda, l'anàlisi d'aquest cas ens servirà també per estudiar com es presenta el concepte de risc quan es parla d'una nova amenaça. Recordem que no incloem totes les informacions sobre aquesta malaltia, sinó únicament les que estan relacionades directament o indirectament amb la seguretat alimentària.

En aquest capítol, a més dels texts periodístics, s'ha inclòs també l'anàlisi les informacions emeses per televisió. El motiu d'estudiar també televisió és doble:

- La televisió és el mitjà majoritari mitjançant el qual la població té notícia del que succeeix al món. Aquest motiu, encara que ha estat tingut en compte, realment no ha estat decisiu ja que diversos analistes de mitjans han conclòs que si el que es pretén és analitzar com un tema arriba a l'agenda social o quins actors intervenen, les diferències entre estudiar televisió o premsa són mínimes, pel que no està compensat l'esforç que exigeix el registre, visualització i anàlisi de la televisió.
- El motiu decisiu per incloure la televisió en aquest estudi ha estat l'impacte de la imatge en moviment en les representacions socials. Un impacte molt més gran que el de la imatge estàtica (les fotografies que puguin ser publicades en premsa) i molt més que el text. En aquest cas aquestes imatges podrien ser decisives en la interpretació pública del risc associat a la malaltia i la seva possible relació amb el consum de carn porcina.

Per poder tenir accés als informatius de televisió d'aquells dies es va demanar la col·laboració de Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). El CAC no solament va respondre positivament a la nostra sol·licitud, proporcionant material per analitzar, sinó que va mostrar explícitament el seu interès en fomentar una millor comunicació pública de les qüestions relacionades amb la seguretat alimentària. Tot això va quedar recollit en un conveni en el qual el CAC i l'ACSA es comprometen a col·laborar mútuament per assolir aquest propòsit.

Per estudiar el procés del canvi de denominació es van analitzar també els comunicats de premsa enviats des de l'administració sanitària als mitjans de comunicació en aquells dies.

Així, finalment es van analitzar les peces periodístiques incloses en:

- Els informatius de les cadenes de televisió TV1, TV3, Antena 3 i Telecinco (registres proporcionats pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya en acord de col·laboració amb l'ACSA). Donat l'esforç que requereix la visualització i anàlisi d'un informatiu, es van seleccionar únicament alguns dies. Per a això es va tenir en compte aquelles notícies que en la premsa havien tractat directament o indirectament sobre els porcs. Així, els informatius analitzats van ser: TVE1 (informatiu de migdia, presentat per Lorenzo Milà), TV3 (informatiu de nit), Antena 3 (informatiu de nit, presentat per Matias Prats) i Telecinco (informatiu de migdia, presentat per Pedro Piqueras). Llevat de les excepcions indicades, els dies analitzats han estat: 25 abril, 28 Abril (falta Antena 3), 29 abril, 30 Abril, 1 Maig (falta Telecinco), 2 maig, 3 maig, 4 maig, 5 Maig (falta Antena 3), 8 maig, 11 Juny (falta TVE1), 12 Juny (falta TVE1).
- Els diaris *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *Diari de Tarragona*, *ADN* i *20 Minuts* (mostra procedent de l'Informe SAM). Es van incloure en la base de dades els textos que parlaven directament o indirectament sobre els porcs (ja sigui per citar la denominació grip porcina o per tractar en algun moment sobre la relació entre aquest animal i la malaltia).
- Notes de premsa del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya (1 del 25 d'abril i 2 del 26 del mateix mes) i del Ministeri de Sanitat (29 abril).

TELEVISIÓ

El canvi de denominació

- El dia 25 d'abril totes les cadenes sense excepció parlen de "Grip Porcina".
- El dia 28 d'abril "Grip Porcina" continua sent el terme de referència, encara que TV3 i TVE1 ja introdueixen l'expressió "virus H1N1". A més, la cadena estatal cita la "Nova Grip". Encara va més enllà i justifica la denominació com un suggeriment de la Comissió Europea. No obstant, cal assenyalar que aquestes intervencions apareixen en un segon pla molt discret i que "Grip Porcina" és el terme predominant.
- El dia 29 d'abril l'expressió "Grip Nova" comença a tenir més presència. TV3 i TVE1 adopten el canvi i l'utilitzen per referir-se a la nova malaltia, abandonant per complet la "Grip Porcina". A més, com TVE1 el dia anterior, la cadena catalana assenyala als seus espectadors que la nova denominació és recomanació de la Comissió Europea. Per la seva part, Telecinco i Antena 3 la presenten com "Gripe Porcina, o la denominada Gripe Nueva" i són més

partidaris d'una convivència dels dos termes, amb una lleugera prevalença del primer nom. D'altra banda crida l'atenció l'expressió utilitzada per Pedro Piqueras: "Esa gripe que suma casos y recorre el mundo como un escalofrío". L'expressió "virus H1N1" també s'utilitza amb certa freqüència per part d'Antena 3 i TVE1.

- El **dia 30 d'abril** és dia de canvis i s'aprecien més diferències entre mitjans. TV3 diu en el seu informatiu que l'OMS ha tornat a rebatejar la malaltia com "Grip A H1N1" però a les seves peces fa cas omís d'aquesta recomanació i continua anomenant-la "Nova Grip", actitud que prevaldrà a la cadena catalana. De la mateixa manera TVE1 també expressa la petició de l'OMS però continua parlant de "Nova Grip". Ambdues cadenes assenyalen que ja és el segon canvi. No ho assumeixen directament probablement per temor que torni a donar-se un altre nom. Telecinco i Antena 3 assumeixen la decisió de l'OMS i van introduint el terme "Grip A", de moment en expressions en les quals s'acompanya encara de "Nova Grip" per fer el canvi més progressiu. Encara que encara predomina el terme antic, el nou té bastant presència en ambdues cadenes. A Antena 3 a més s'aprecia una predilecció per l'ús de sinònims com "El virus" o "La grip", probablement per no quedar tan exposat als canvis de nom que els vénen de fora.
- El **dia 1 de maig** és un dia de convivència entre "Grip Nova" i "Grip A". TV3 els utilitza indistintament. De fet és l'únic dia que actua d'aquesta forma, perquè com es veurà després, no emprarà el nou terme. TVE1 presenta la informació utilitzant "Grip Nova" però després, en desenvolupar-la, empra únicament l'expressió "Grip A". Per la seva part Antena 3 alterna ambdós termes i els utilitza indistintament.
- El **dia 2 de maig** encara continua aquesta barreja de termes, llevat d'en TV3, que decideix ni tan sols no utilitzar l'expressió "Grip A" i en referir-se a la malaltia continua emprant "Grip Nova" o en algun moment "la Grip". Telecinco també segueix utilitzant majoritàriament "Grip Nova" encara que en algun moment molt puntual sí que cita "Grip A". També parla simplement de "la Grip". És el cas contrari a Antena 3, en el qual es parla principalment de "Grip A" encara que pun-

tualment es citi "Grip Nova". També empra "el virus H1N1". TVE1 utilitza majoritàriament el terme "Grip A" o en el seu defecte, "el virus". La "Grip Nova" desapareix dels seus informatius.

- El **3 de maig** continua la tendència del dia anterior amb l'única diferència de que Antena 3 abandona definitivament el terme "Grip Nova".
- El **dia 4 de maig** és el dia en que es coneix la decisió de Rússia de no importar carn de porc espanyola. TV3 continua utilitzant exclusivament "Grip Nova". Telecinco ja només parla de "Grip A". Antena 3 continua amb aquesta actitud. TVE torna a utilitzar el terme "Grip Nova", però més en el sentit de qualificatiu que com a denominació, l'alterna amb "Grip A". Es pot dir que llevat de la cadena catalana, que mai no arribarà a utilitzar el terme "Grip A", tots els altres mitjans ja l'han adoptat amb naturalitat.
- El **dia 5 de maig** es fa un ús generalitzat de "Grip A". Pedro Piqueras fa un històric dels canvis que ha sofert el nom de la malaltia "Gripe A, antes conocida como Gripe Nueva y antes conocida como Gripe Porcina."
- El **dia 8 de maig** totes la cadenes utilitzen únicament "Grip A", llevat de TV3 que no parla de la malaltia aquest dia.
- Els **dies 11 i 12 de juny** es veu la continuïtat d'aquesta tendència, i tots els mitjans empenen únicament el terme "Grip A", llevat de TV3 que continua utilitzant "Grip Nova".

Les imatges i la comunicació del risc associat al porc

Es van estudiar quines eren les informacions que es donaven, quins els textos que sortien en pantalla a mode de petits títols (o kyrons) i quines les imatges utilitzades per completar el missatge desitjat. Recordem de nou que el que ens interessava era analitzar com es comunicava concretament la relació entre el porc i la malaltia, per la qual cosa no es van recollir totes les peces periodístiques que parlaven sobre aquesta nova grip sinó únicament aquelles en les quals el porc apareixia en la notícia directa o indirectament.

Presentar aquí els resultats de cada informatiu analitzat seria massa extens per la qual cosa només exposarem en detall el primer dia analitzat, mentre que la

resta es descriu més somerament. Al final es realitza un resum de tots els dies analitzats.

- **25 abril**

ANTENA 3. Primera notícia del sumari i l'informatiu. Temps: 4 minuts + Sumari. Sumari: Imatges: La primera és una persona en cadira de rodes i amb màscara. Oficina amb gent treballant, aeroports, repartiment de màscares a Mèxic. Primera frase: "El brote de gripe porcina es muy grave e impredecible. Obertura: Imatge d'oficines de l'OMS. Kyron: "Grave e impredecible". Primer bloc: Imatges: Edificis OMS i Ministeri de Sanitat. Personal sanitari en passadissos d'hospitals. Aeroports. "Por el momento España no tiene nada que temer". Segon bloc: Imatges: La primera és un cartell amb una noia amb màscara i lletres grans que posa "Psicosis". Mèxic repartició de màscares, metro, museus. Bebè amb màscara. Diari amb titular "Terror, la vacuna no es eficaz". Aeroports amb gent amb màscara. Fonts: "La gente está bien asustada" (transeünt), "Contamos con el tratamiento" (metge).

TELECINCO. Primera notícia del sumari i informatiu. Temps: 1 minut de sumari + 4 minuts. Sumari: Imatges: La primera és el metro a Mèxic ple de gent amb màscara. Repartiment de màscares per part de l'exèrcit. Imatges abundants de militars. Màscares en aeroports. Gent a Mèxic amb màscares, bebè. (No es correspon imatge amb text). Kyron: "Salta la alarma". Primera frase: "Las máximas autoridades sanitarias han dado la voz de alarma". Obertura: Imatges: Repartiment de mascaretes a Mèxic. Militars. Diari amb "Psicosis" portada. Gent en farmàcies. Frase: "El reparto masivo de mascarillas da una idea de la gravedad del brote de gripe porcina que se propaga rápidamente entre los humanos. Desde la OMS reconocen su gravedad". Primer bloc: Imatges: Bebè amb mascareta. Mascaretes en metro, repartiment de militars. Portada de diari "Gripe porcina". Monges amb mascareta. Museus tancats, cadenats. Metges mexicans en roda de premsa. Oficines de l'OMS. Roda de premsa al Japó amb mascaretes. Parella donant-se una abraçada. Fonts: "Sí, la verdad es que sí que se espanta uno" (Transeünts). "Tenemos el medicamento necesario"

(Metge mexicà sense identificar). Segon bloc. Imatges: Aeroports. Mascaretes a Mèxic. Fonts: "No hay que alarmarse ni mucho menos [...] Es pronto para saberlo" (Director General de Sanitat Pública).

TV3. Primera notícia del sumari, però segona de l'informatiu (després de notícia sobre ETA). Temps: 0,5 minuts en sumari + 4 minuts. Sumari: Imatges: Oficines de l'OMS. Gent amb mascareta en un aeroport i al carrer. Kyron: La grip porcina descontrolada. Primera frase: "El virus de la grip A detectat a Mèxic i EUA es pot convertir en una epidèmia" Primer bloc: Imatges: Diaris mexicans, portades. Veu: "Clima de psicosis en la sociedad mexicana pel brot de grip porcina que ja s'ha cobrat la mort d'almenys 20 persones. Les portades recullen la preocupació mentre que les autoritats sanitàries no saben com frenar-la. Segon bloc: Imatges: Repartiment de mascaretes a Mèxic. Personal sanitari en carrers. Cadira de rodes. Metro. Aeroport normal sense mascaretes. Punt d'informació amb mascaretes. Formulari. Veu: "EEUU reconeix que tampoc no saben com posar-li fre. L'OMS diu que pot ser pandèmia perquè es contagia entre humans i perquè no es sap quants es poden haver contagiat. Les alertes s'han encès als aeroports". Tercer bloc: Fonts: un epidemiòleg explica el per què de posar en marxa un tractament i que és més perillosa pel contagi persona a persona.

TV1. Segona posició, rere el bloc d'economia. 3 minuts. Sumari. Imatges: Diaris amb titulars "Terror". Gent normal amb mascareta a Mèxic. Aeroports. Kyron: "Riesgo de pandemia: El contagio humano de la gripe porcina podría llegar a otros países" "Protocolo en España: Se activan medidas para vuelos procedentes o con destino a México". Primera frase: "La Organización Mundial de la Salud advierte del riesgo de pandemia por el brote de gripe porcina en humanos en México". Primer bloc: Imatges: Oficines de l'OMS, màscares a Mèxic, un nen i un bebè amb mascaretes. Joves a Nova York amb mascareta. Kyron: "Alerta por riesgo de Pandemia: La OMS advierte que la evolución de la gripe porcina es "imprevisible" Veu: "La directora general de la OMS alerta de la posible pandemia por el brote de gripe porcina". Segon bloc: Imatges: Carrers a Mèxic, nena amb màscara, personal sanitari treballant.

Aeroports. Kyron: "México es donde se han detectado más casos. 20 muertes están confirmadas aunque hay otras 48 en investigación por su posible vinculación. Además hay más de 1000 afectados." Tercer bloc: Imatges: Interior de l'avió, cabina del pilot, aeroport. Presentador: "En España las compañías aéreas, que vuelen a México, el Ministerio de Sanidad les recomiendan llevar material de prevención, como mascarillas o guantes"

• 3 de maig

ANTENA 3: Apareix en últim lloc en un bloc de 4 minuts d'informacions sobre la Grip A, que al seu torn apareix en el minut 8 de l'informatiu. Disturbis a Egipte. Crema indiscriminada dels seus porcs. Fonts: "La OMS ha vuelto a recordar que comer carne de cerdo o sus derivados no transmite la Gripe A". **TELECINCO:** En titulars apareix la crema de porcs a Egipte, acompanyada d'un kyron "Medidas desmedidas". Pedro Piqueras acompanya les imatges "La medida les va a llevar a la ruina" "Es una medida innecesaria". Fonts: "La OMS ha vuelto a insistir en que no hay relación entre la carne de cerdo y la gripe". No desenvolupa més la notícia dins de l'informatiu. **TV3:** Es parla sobre el porcí en la meitat d'un bloc d'informacions que a la vegada és el primer de l'informatiu, després dels titulars. Fonts: Paraules de Peter Bens Fuente / OMS: "No es transmite por alimentación. No s'agafa la malaltia per menjar porc. No hi ha cap motiu de temor per menjar productes del porc, mentre es mengi de la manera que normalment es fa. Cap problema i cap risc". Segons l'expert de l'OMS, també són innecessaris els sacrificis d'animals. **TVE1:** En titulars s'afirma que "No existe ningún peligro en comer carne de cerdo". Després en titulars es tracta el tema a meitat del primer bloc d'informacions sobre la Grip A, que apareix en el minut 8 de l'informatiu. Es parla d'un granger canadenc que ha contagiat a un porc seu i de la crema de la cabana porcina a l'Iraq. Font: OMS "No hay evidencia de que el virus se transmita por la comida. No hay riesgo de infección por comer cerdo".

• 4 de maig

ANTENA 3: Es parla de porcs al cinquè bloc d'informacions sobre la Grip A, que al seu torn, ha entrat en el minut 8.40 en l'informatiu. Matias Prats diu "Rusia considera que España es peligroso y por eso prohíbe importar productos de nuestro país". Es parla de que un granger ha contagiat al seu porc, de que l'OMS demana que s'extremi la vigilància a les granges i que a Egipte han cremat els porcs. Fonts: "La FAO recomienda vigilar muy de cerca la cabaña porcina ante posibles casos de gripe. Las Autoridades sanitarias insisten en que comer cerdo no conlleva ningún riesgo." Paraules de Juan José Badiola (Catedràtic en Patologia Animal): "Es una casualidad que el virus ha vuelto y que puede volver a mutar, con lo que hay que tener mucho cuidado, analizando no sólo a las personas sino también a los animales por si acaso". **TELECINCO:** Pedro Piqueras entrevista en directe, a l'inici de l'informatiu i després dels titulars, a Trinidad Jiménez, flamant Ministra de Sanitat. Al final de l'entrevista es parla de porcs. Pregunta: "¿La decisión de Moscú puede perjudicar al sector porcino?" Resposta: "No hay justificación, no lo ha hecho ningún organismo sanitario internacional, ya se está hablando con autoridades rusas para aclarar este equívoco que no tiene justificación. Nadie debe que cambiar sus hábitos alimenticios porque el consumo es absolutamente seguro." **TV3:** Al quart bloc d'informacions sobre la Grip A, que al seu torn apareix en el minut 11 de l'informatiu, es parla dels efectes econòmics de la decisió de Rússia. Fonts: Paraules de la ministra de Medi Ambient, Marí i Rural "Cualquier ciudadano puede consumir cerdo sin ningún tipo de riesgo. Se debe y se tiene que seguir manteniendo los mismos hábitos, no hay base científica para ese veto" "Ha cambiado de denominación para no crear confusión en el consumidor". **TVE 1:** Al cinquè bloc d'informacions sobre la Grip A, que al seu torn apareix en el minut 19 de l'informatiu, es parla d'un tancament injustificat de fronteres. La Comissió Europea demana que no es veti l'entrada de carn ja que "Contradice la normativa europea de sanidad". Fonts: Vicente Larraga (Director del Centre Nacional d'Investigacions Biològiques del CSIC): "La carne se cocina y no hay posibilidad de que se transmita. Es imposible. Tiene otros intereses, sanitarios desde luego no."

• 5 de maig

El veto de Rússia segueix sent notícia, però amb un marcat enfocament econòmic. Llevat de TV3, que no tracta aquest tema, Telecinco i TVE 1 (l'informatiu d'Antena 3 no estava disponible) coincideixen a valorar la mesura obertament d'injusta. Telecinco parla de les possibles conseqüències sobre el sector porcí i diu "El cerdo paga el pato". Dóna la paraula als ramaders que parlen de barreres comercials i no de mesures sanitàries. D'altra banda, recalca fins i tot en dues ocasions que menjar carn de porc no suposa un risc per a la salut. TVE 1 té una actitud gairebé idèntica. També parla de barreres comercials i no de mesures sanitàries, dóna la veu als ramaders i recorda que el consum de porc és segur.

• 8 de maig

Ja no es parla en cap informatiu sobre el consum de porc.

PREMSA

L'evolució de la informació és en premsa paral·lela a la que s'ha descrit per a televisió. L'existència de major quantitat de text escrit ens permet analitzar amb més detall la interpretació que realitzen els mitjans sobre el que està succeint. Tanmateix, tal com veurem, la cobertura periodística és molt similar en ambdós mitjans.

Canvi de denominació

Entre el 27 d'abril i el 8 de maig, el *Diari de Tarragona* va usar els següents termes per referir-se a la situació: virus, pandèmia, epidèmia, grip, grip porcina (fins al 30 d'abril), brot, grip nova, influenza porcina, brot epidèmic, malaltia, virus de la grip AH1N1 i virus H1N1. Per a aquest mateix diari el propi canvi de denominació recomanat per l'OMS constituïa en si mateix una notícia mereixedora del titular "la grip ja no s'anomena 'porcina'" (*Diari de Tarragona*, 01/05/2009). Tanmateix, aquell mateix dia, en aquesta mateixa pàgina, el diari utilitza fins a tres vegades els termes "porcí" o "porcina" per referir-se al virus (*Diari de Tarragona*,

01/05/2009, "Mèxic demana a la població que romanqui a casa"). Dos dies després de l'anunci del canvi de nom, a la secció d'Opinió, José V.Cobo torna a utilitzar el terme "grip porcina" (*Diari de Tarragona*, 03/05/2009).

Els motius del canvi de nom proposat per l'OMS són, a interpretació del *Diari de Tarragona*, els següents: l'organisme es va deixar portar per "el clamor d'altres organismes com l'Agència de Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO) o la Comissió Europea" (*Diari de Tarragona*, 01/05/2009). A Espanya "les autoritats sanitàries, preocupades per les conseqüències negatives de la denominació, van acceptar de seguida l'altra proposta de nom que va llançar la Comissió Europea: 'grip nova'", afegeix el diari.

El Punt assenyala que la Comissió Europea va demanar que es canviés el nom a la grip "per evitar pèrdues en el sector". La Federació Europea de Veterinaris (FEV) i les empreses del sector van recolzar aquesta decisió (*El Punt*, 01/05/2009, "El consum de porc no baixa"). Aquest diari utilitza les següents expressions per referir-se a la malaltia: grip porcina (fins que l'OMS canvia el terme), grip, virus, grip AH1N1, grip A, virus gripal, virus de la grip, grip nova, nova grip, grip dels porcs, pandèmia i problema de salut.

La Vanguardia a partir del 28 d'abril ja comença a utilitzar el terme de "nova grip", nom proposat per la Comissió Europea i recolzat pel Ministeri de Sanitat i Política Social. D'altres: nou virus H1N1, epidèmia, virus, grip porcina, nou virus, H1N1. Aquest diari s'aferra al terme "grip nova", denominant-la així fins i tot fins al 10 de maig, deu dies després que l'OMS suggerís el nom de grip A H1N1. El terme Grip A es comença a utilitzar en aquest diari, coexistent amb el de grip nova, a partir del 8 de maig.

La comunicació del risc associat al porc

La informació sobre el risc de consumir carn de porc va ser molt similar a tots els diaris. En general, o no es parlava sobre el tema o només per insistir que no hi havia perill. Només un dia determinat (08/05/2009) els diaris van recollir en una notícia d'agència les declaracions d'un expert de l'OMS que assegurava que la malaltia es podia contreure si es menjava carn de porc crua. Ràpidament l'OMS va reaccionar i va des-

mentir aquesta informació. Els mitjans no van posar en dubte la informació de l'OMS i també es van afanyar a difondre-la.

Vegem, a mode d'exemple, com s'informa sobre aquest risc en un dels diaris: El Punt.

- L'OMS, el Ministeri de Sanitat, el Departament de Salut, el responsable de la sectorial del porcí de JARC a Lleida, la Comissió Europea i la Federació Europea de Veterinaris (FEV) van assenyalar que no existia cap risc de contagi per menjar carn de porc (El Punt, 01/05/2009, "El consum de porc no baixa"). Per això, crida l'atenció que, com indica en aquesta mateixa notícia el diari, el govern d'Hondures suspengués la importació de carn de determinats països i que fins i tot parlamentaris d'Egipte proposessin sacrificar tots els porcs del país.
- Segons el conseller delegat de Mercalleida, Francesc Ollé, a data 1 de maig de 2009, la venda de carn porcí es va mantenir estable (El Punt, 01/05/2009, "El consum de porc no baixa"). El mateix opinava Jaume Bernis, responsable de la sectorial del porcí dels JARC a Lleida: "El consumidor confia en el sector". Els missatges tranquil·litzadors de les diferents administracions, recalcant que la grip suposava un problema de sanitat humana, no de sanitat animal i que per tant, era segur menjar carn de porc, van ser decisius perquè les vendes no caiguessin.
- La mateixa línia positiva segueix la notícia "L'OMS garanteix que menjar carn de porc no contagia la grip AH1N1" (El Punt, 04/05/2009). Peter Ben Embarek, expert de l'OMS reitera que és segur menjar carn de porc perquè amb qualsevol procés de cocció, s'elimina el virus.
- Tanmateix, uns dies després, el director del departament de seguretat alimentària de l'OMS, Jorgen Schlundt indica que la grip podria transmetre's en menjar carn crua de porc infectat (El Punt, 08/05/2009, "Rússia retirarà la prohibició d'importar carn de porc de l'Estat espanyol").
- Aquestes declaracions van reobrir el debat i van ser respostes pel director general adjunt de l'OMS, Keiji Fukuda, en afirmar que menjar carn de porc no és un perill per a les persones si es cuina bé. També la FAO i l'Organització Mundial per a la Salut Animal

(OIE) van emetre un comunicat conjunt assegurant que menjar carn porcina no suposava cap perill. La ministra de Sanitat i Polítiques Socials, Trinidad Jiménez, va qualificar Schlundt com a "irresponsable" per haver realitzat aquestes declaracions. El conseller d'Agricultura, Joaquim Llena, també va desacreditar l'expert de l'OMS.

- El diari també es va fer eco de la retirada gradual del veto de Rússia (El Punt, 08/05/2009, "Rússia retirarà la prohibició d'importar carn de porc de l'Estat espanyol"). Com ja hem indicat, l'anunci va ser realitzat des de Moscou per Carlos Escribano, director general de Recursos Agrícoles i Ramaders. El diari dóna una dada important: el mercat rus representa un 5,6% de les exportacions catalanes de carn de porc, unes 50.000 tones.
- La mateixa dada es publica en un suplement especial publicat per *El Punt* el mes de maig, que situa a Rússia com el quart país destinatari de les exportacions catalanes (El Punt, Suplement Mensual, Maig 2009, "L'administració desvincula la nova grip del consum de porc"). En aquesta notícia, la ministra de Medi Ambient, Medi Rural i Marí, Elena Espinosa i el conseller d'Agricultura, Joaquim Llena, repetiran que és completament segur menjar carn de porc. L'article també informa de la reunió mantinguda entre el conseller, la directora general d'Agricultura i Ramaderia, Rosca Cubel, i els màxims representants del sector porcí a Catalunya, amb motiu del veto plantejat per Rússia i el seu posterior aixecament.
- Finalment, com a mostra d'una normalització de la situació, crida l'atenció que a començaments de juny de 2009, vinguessin empresaris russos per visitar indústries càrnies espanyoles (El Punt, 10/06/2009, "Carn de porc a Moscou"). "Estem tranquils. No hi ha cap dubte sobre la qualitat del producte català i espanyol", van explicar els directius russos.

El diari *ADN* coincideix també amb la resta de diaris en desvincular el consum de carn de porc amb l'epidèmia. A la secció 'Xpresate', l'equivalent a la tradicional de 'Cartes al director', Jesús Domingo Martínez, de Girona, assegura que no suposa cap risc menjar carn

de porc (ADN, 29/04/2009, "La grip porcina"). "Podem menjar carn de porc sense cap preocupació", afirmava. Segons la seva opinió, tant al govern central com als autonòmics, el brot els ha agafat amb el "peu canviat". "De moment, el que és clar és que podem continuar menjant pernil, botifarres i llonganisses", va concloure.

Una valoració de la gestió d'aquesta situació des del punt de vista de la seva comunicació la podem trobar en el text "La grip nova no abaixa la venda de carn de porc" (Segre, 01/06/2009). El text ressalta que, segons el Fòrum Interalimentari "una associació sense ànim de lucre que busca millorar la formació alimentària de la societat", la grip nova no va provocar una caiguda de les vendes de carn, com va ocórrer en crisis anteriors.

En diversos diaris es fan també valoracions sobre l'alarmisme que estan fomentant els mitjans de comunicació, encoratjats per les autoritats. També trobem interpretacions sobre perquè la societat actual fomenta aquest tipus d'alarmismes, així com actituds com la del veto rus a la carn de porc espanyola. En concret, l'article "Tu joguines, jo galetes" (*La Vanguardia*, 10/05/2009), es fa una reflexió sobre el fet que els vetos s'estan convertint en una cosa típica no sempre bona per a l'economia. Es parla sobre la creença que el veto rus a l'entrada de carn de porc d'Espanya és un acte de retorsió després del qual Moscou pot amagar intencions d'obertura de nous mercats al Brasil. L'autor pren l'exemple de retorsió entre els Estats Units i la Xina (el primer va prohibir la importació de joguines asiàtiques per contenir elements nocius; el segon, va respondre vetant galetes nord-americanes amb restes d'alumini) com a comparació entre el succeït entre Rússia i Espanya, "l'últim exemple dels capricis del mercat global". L'autor carrega contra el "món que presumeix enderrocar fronteres" i del qual "sorpren lo fàcil que resulta aixecar murs burocràtics" i considera el veto rus una excusa, reforçant aquesta idea amb les paraules del catedràtic Luis de Sebastian, qui considera que la societat és "cada vegada més hipocondríaca" i que cada vegada és més fàcil "emparar-se en la protecció de la salut". Una vegada més, sembla ser que de l'expansió del virus i el seu grau d'afectació, el més important és l'impacte econòmic produït (recordem que el món, en especial Espanya, es trobaven i troben

encara en crisi). Tanmateix, com a contrapunt a tot això, de Sebastián assegura que les mesures preses per alguns, és a dir, els vetos, "no són bones per a l'economia". El veto rus a la carn de porc espanyola continua sent un dels temes centrals de les planes de *La Vanguardia*. En aquest article del 10 de maig, el diari manté la creença que les "alertes sanitàries", com la grip A, s'usen com a "excusa perfecta" per prohibir l'entrada de productes externs. En el cas del veto rus, l'article dona una nova dada informativa 5 dies després del seu establiment: els productors sospiten que "Moscou està interessat en obrir nous mercats amb el Brasil".

NOTES DE PREMSA

Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya

- NOTA 1. "El departament de Salut activa mesures preventives de vigilància de la grip porcina per l'aparició de casos de la malaltia en humans, a Mèxic i als Estats Units" (25 d'abril del 2009).

En aquest comunicat de premsa, un dels primers enviats des del departament de Salut, s'explica, precisament, que s'ha activat "el protocol de vigilància de la grip porcina en humans". Al comunicat també es deixa molt clar que "a Catalunya no hi ha constància de cap cas sospitós d'aquesta malaltia", per la qual cosa "només es tracta de les mesures recomanades per l'OMS, per a tots els països".

En el mateix comunicat hi ha un paràgraf escrit en lletra en negreta que va dirigit a la població. En aquest s'indica que "les persones que hagin tornat de Mèxic en els darrers 10 dies però que no presentin cap quadre respiratori febril no han de fer res", a l'igual que "la resta de població general resident a Catalunya". En el paràgraf també es recomana a les persones que tinguin previst viatjar a Mèxic que segueixin les precaucions d'higiene habituals en les situacions de grip". I, ja al final del document, s'indica que per a qualsevol dubte es pot consultar al servei telefònic Sanitat Respon.

Aquesta nota de premsa, una de les primeres enviada des del Departament de Salut sobre el tema grip nova, és, principalment, de caire purament informatiu i tranquil·litzador. En ella s'informa de l'estat de la situació, de les mesures adoptades al respecte i de com ha d'actuar la població. En general, el to del comunicat és molt tranquil·litzador. Es destaca que no hi ha afectats a Catalunya, que les mesures adoptades només s'han pres com a recomanació de l'OMS i que la població no ha de seguir cap precaució específica. De fet, es tan tranquil·litzador que es troba a faltar alguna indicació d'actuació per aquelles persones que recentment havien viatjat a Mèxic i sí presentaven un quadre respiratori febril.

El tractament del risc que es fa en el comunicat és, al nostre parer, correcte. A pesar del gran desconeixement que hi havia en aquell moment sobre que la malaltia i els seus efectes, la idea que es vol transmetre és que s'està actuant només per si a cas.

Com s'observa ja en el titular, la denominació usada per la grip encara és "porcina".

· NOTA 2. "El Departament de Salut ha detectat tres possibles casos sospitosos de grip porcina en humans a Catalunya" (26 d'abril del 2009)

Encara es parla de grip porcina. En el text s'explica que els tres casos detectats estan en observació i que el seu estat és lleu. Per altra banda, també s'envia el missatge de que el Departament de Salut està "seguint estretament la implantació de les mesures de vigilància de la grip porcina a Catalunya". De fet, s'afirma que és gràcies a les mesures de vigilància que s'han pogut identificar els tres casos.

L'objectiu del comunicat és informatiu. S'indica quin és l'estat de la situació a Catalunya, es recorda que és innecessari que la població prengui precaucions específiques, s'explica què és la grip porcina i en què consisteix, també s'intenta tranquil·litzar donant el missatge de que les autoritats estan molt a l'aguait de la situació i, finalment, es comunica que per a més informació es pot consultar el servei telefònic Sanitat Respon.

El tractament del risc també es correcte al nostre parer. La qüestió és que s'han detectat tres possibles casos i, en repetides ocasions es recorda que són possibles i no confirmats encara i que el seu estat és lleu i

que evolucionen favorablement. Fins i tot, s'afirma que "se'ls han recollit mostres per a les anàlisis microbiològiques que permetin descartar que es tracti de possibles casos de grip porcina". El Departament també aprofita per a recordar que aquests casos s'han identificat gràcies a les mesures de vigilància implantades, donant a entendre que s'està actuant correctament.

· NOTA 3. "Preguntes més freqüents sobre la grip porcina" (26 d'abril del 2009).

Aquesta és purament una nota de premsa informativa com així ja ho dona a entendre el seu titular. Com es pot observar, la denominació usada segueix sent porcina.

A través de les preguntes s'expliquen amb detall els aspectes més importants de la malaltia. Les preguntes són les següents: Què és la grip porcina o grip de porc? Com es transmet? Quins són els símptomes de la grip porcina? Com es diagnostiquen les infeccions per grip porcina en humans? Existeixen medicament per al tractament de les persones amb infeccions pel virus de la grip porcina? La vacuna actual contra la grip estacional protegeix contra la grip d'origen porcí tipus H1N1? El virus de la grip porcina H1N1 és igual als virus de la grip H1N1 en els éssers humans? Amb quina freqüència les persones es contagien amb la grip porcina tipus H1N1? Anteriorment s'han presentat casos de contagi del virus de la grip porcina de persona a persona? Què es fa per detectar altres casos d'infeccions en persones pel virus H1N1 de la grip porcina una vegada que s'ha detectat un cas?

El fet d'enviar dos comunicats de premsa sobre una mateixa temàtica en un mateix dia sempre és indicatiu de que està succeint quelcom importan. Es dona per tant molt protagonisme a una malaltia de la qual, de moment, encara no hi ha cap afectat confirmat a Catalunya. D'altra banda, quan una notícia d'aquest tipus ja ha entrat en els circuits mediàtics i s'ha convertit en "la notícia del dia" la població necessita informació. És a dir, es produeix un cercle viciós: per una banda probablement la malaltia des del punt de vista sanitari no mereixia tanta rellevància en aquell moment, però hauria estat pitjor no aclarir els dubtes de la població, els quals estaven ja a l'aire.

En els tres comunicats de premsa enviats pel departament de Salut no es detecta un especial to d'alarma. Contràriament, en tot moment es fa un correcte tractament del risc i es recorda en diferents ocasions que no hi ha motiu per l'alarma. Per altra banda, també es vol donar el missatge de que el que s'ha de fer es confiar amb les autoritats pertinents.

Ministeri de Sanitat i Política Social

· NOTA 4. "Comunicat sobre el brot humà de nova grip" (29 d'abril del 2009).

El que primer destaca en aquesta nota de premsa és que ja s'ha passat de dir grip porcina a nova grip. De fet, és en aquest comunicat en què s'insta als mitjans de comunicació a fer el canvi de denominació: "La Comissió Europea considera que la malaltia coneguda como a grip porcina no s'hauria d'anomenar així perquè el virus no s'ha detectat en animals, el que podria estar causant danys innecessaris al sector porcí. Segons acaba de comunicar l'organisme europeu, seria més apropiat denominar a aquesta malaltia nova grip".

Es tracta d'un comunicat informatiu, en què a més d'instar al canvi de denominació, s'informa de l'estat de la situació, del nombre de persones afectades i dels casos en investigació, i de les mesures que s'estan implantant. Per altra banda, també es facilita una adreça web en la que seguir la informació actualitzada sobre la malaltia. El comunicat incorpora una taula on s'indica per comunitats autònomes el nombre de casos confirmats i els que estan en investigació.

El to de la nota de premsa no és en cap cas d'alarma. En dues ocasions es recorda que l'estat de les persones afectades no és greu i que es tracta de persones que havien viatjat recentment a Mèxic. El missatge que es vol donar és de calma i de que s'estan fent les coses bé. Especialment, en la darrera part del comunicat en què s'explica les conclusions d'una reunió duta a terme pel Comitè Executiu Nacional per a la Prevenció, el Control i el Seguiment de l'Evolució Epidemiològica del Virus de la Grip. Segons el comunicat, en la reunió es varen avalar les accions dutes a terme.

CONCLUSIÓ

En les primeres setmanes en les que la notícia sobre una nova epidèmia de grip saltès al terreny públic, els mitjans estudiats, televisió i premsa, van tenir un comportament similar.

En televisió, la combinació de la imatge i els continguts (veus i textos) no deixava lloc a dupte d'estar davant d'un alarmant i greu problema de salut pública mundial, encara que també es va deixar clar que no existia relació entre la malaltia i el consum de carn de porc.

En premsa la cobertura va ser similar a la descrita per a televisió, malgrat el major espai disponible per a explicar detalls permetia interpretar millor la informació, de manera que el resultat final és aparentment menys alarmista que en televisió. La absència d'imatges en moviment ajuda també a restar alarmisme a la informació, malgrat aquest estava també present en las fotografies utilitzades. De manera similar a la televisió, en premsa l'esforç per aclarir la inexistència de risc associat al consum de carn de porc va ser molt notable.

Sobre l'alarma generada, els següents indicadors són mostra de com els informatius i la premsa anaven propiciant aquesta percepció entre l'audiència en la primera setmana:

- Totes les cadenes de televisió van estar durant una setmana obrint els seus informatius amb la grip A. A més d'ubicar la notícia en primer lloc, la van presentar com l'assumpte de més interès del dia. En conjunt, li van dedicar un promig de més de 10 minuts per dia, cosa completament inusual en un mitjà en el que "el temps és or" ja que ha de compartir-se amb totes les demés notícies importants del dia.
- De la mateixa manera, tots els diaris van donar el tema en portada, dedicant-li fins a 12 pàgines en un sol dia al tema.
- Les imatges que van acompanyar a tota aquesta informació van consistir bàsicament en persones amb mascareta, persones en aeroports i personal sanitari. La mascareta és per sí mateixa una imatge que genera temors, desconfiança, suggereix l'amenaça d'un contagi. Per altra banda, encara augmentava més la percepció d'amenaça el fet de que aquelles mascaretes havien sortit del seu lloc natural

(els hospitals) i es veien per carrers, aeroports, escoles (l'amenaça havia arribat a la vida quotidiana). En Telecinco les imatges eren particularment més dramàtiques que a la resta de cadenes, amb una predilecció per imatges de militars (figures que generen sense dubte una sensació de que alguna cosa amenaçant està succeint) i nens amb mascareta (imatge que desperta el cantó emocional de l'espectador).

- d) Els continguts dels informatius en aquests primers dies de la notícia (veus del presentador, des corresponsals i les fonts, textos en kyron i en portades de diaris) no donaven lloc a dubte de que la situació era alarmant, greu, incerta i d'evolució imprevisible. En tots va quedar ben clar que existia la possibilitat de que la nova grip derivés en una pandèmia i que per tant era necessari prendre mesures d'actuar extraordinàries.
- e) En premsa, els titulars també parlaven de gravetat, temor, descontrol i inclús de pandèmia (molt abans de que aquesta fos declarada per part de la OMS). Els textos, encara que eren més cauts, van ser un regalim constant de dades sobre morts i afectats. A la percepció d'amenaça i gravetat de la situació generada per aquest tipus d'informacions se li va afegir més tard una sensació de confusió, derivada de l'existència d'algunes veus dissonants (com l'expert de la OMS que assegurava que el consum de porc cru sí revestia perill o la informació sobre teories conspiratives, o fins i tot els primers canvis en la denominació de la malaltia, els quals no eren més que un reflex d'una certa descoordinació).

Malgrat aquesta tònica general d'alarma davant la situació, si només ens fixem en la qüestió particular de la informació sobre el risc associat al consum de carn de porc es pot concloure que les quatre emissores i els set diaris estudiats van actuar amb una impecable prudència. Davant d'una situació que podia generar confusió en el ciutadà, tots van reaccionar en la mateixa direcció, amb la intenció d'aclarir possibles dubtes infundades i no aixecar alarmes innecessàries. Les observacions que ens porten a aquesta conclusió són les següents:

- a) Les quatre cadenes i els set diaris van abandonar amb rapidesa la denominació "grip porcina".

L'obediència de les cadenes públiques a les directrius de la Comissió Europea (primer canvi de nom: de grip porcina a nova grip) va ser immediata. Les cadenes privades van trigar una mica més a reaccionar al primer canvi (només un dia més), però van assumir ràpidament el segon (recomanat per l'OMS, de grip nova a grip A H1N1). Cal assenyalar que una de les cadenes públiques (TV3), encara que va deixar amb rapidesa l'expressió "porcina", es va aferrar més que les altres al segon nom, el de grip nova, triggant més en parlar de grip A.

- b) Tant en els textos com en les veus (presentador, corresponsals, fonts) es va insistir que el risc en el consum de carn de porc era inexistent (o molt baix) i que les mesures preses a Egipte i Rússia eren desmesurades.
- c) En tots els casos es va buscar suport en testimonis d'autoritats i en alguns casos també en veus expertes procedents de la comunitat científica. Excepte alguna excepció en què es va explicar que el bestiar porcí havia de ser sotmès a una vigilància més intensa o en el cas de l'expert de l'OMS que parlava de risc pel consum de carn crua (declaració que va ser ràpidament desmentida per l'OMS), tant polítics com científics desvincular amb rotunditat al bestiar porcí de les preocupacions generades per aquesta malaltia. Es va deixar clar el risc inexistent en el consum de porc.
- d) Les imatges van ser concordants amb aquest missatge, ja que en molt rares ocasions es van ensenyar porcs a l'informar sobre aquesta notícia. En general, els porcs només van aparèixer en ocasions puntuals com en el cas de la crema d'animals a Egipte.

En resum, d'aquest cas podem extreure dues lliçons. En primer lloc, la ràpida reacció de l'administració (especialment la Comissió Europea, ja que l'OMS va trigar una mica més) va ser un exemple de bones pràctiques en comunicació, ja que aconseguí que l'atenció s'aparti dels porcs en la informació sobre aquesta malaltia. Aquesta actitud, orquestrada per una fidelitat impecable de les administracions locals i una obediència encara més admirable per part dels mitjans de comunicació va aconseguir que el ciutadà no tin-

poden prevenir o millorar, però cap d'ells parla de risc o efectes secundaris. Els autors d'aquests textos són majoritàriament de la redacció o periodistes; dels 6 textos, 4 estan firmats per la redacció i 2 per periodistes, però no apareix cap expert parlant dels aliments funcionals i les seves propietats. En relació a les fonts d'informació, dos textos informatius compten amb una o més fonts però la resta, excepte l'entrevista, no en té cap. Les fonts d'informació que apareixen en aquests textos provenen sobretot del món de la indústria (2 de les 3 fonts que es citen) i només un dels articles es refereix a fonts d'àmbit científic. No sembla, per tant, que en aquests textos hi hagi voluntat de contrastar el grau de rigor científic d'una informació procedent de la indústria (la qual, òbviament, és part interessada).

No obstant, els aliments funcionals tenen una presència cada cop major en el mercat. Tal com ho expressava una notícia del mes de novembre: "més del 80% del creixement de les vendes de productes alimentaris al mercat europeu està relacionat amb la comercialització de productes alimentaris amb al·legacions funcionals" (*Diari de Tarragona*, 27.11.09). Per altra banda, la creació del Tecnoparc a Tarragona posa de manifest la voluntat de crear centres a Catalunya on investigar sobre nutrició i salut per poder treure un rendiment econòmic a través de la creació d'aliments funcionals. Així doncs, a Catalunya hi ha activitat comercial i investigadora en relació a aquests productes, però de moment la seva aparició en premsa és molt puntual. Per altra banda, la posició secundària que ocupen aquests textos en els diaris i el fet de que no apareguin en portada fa pensar en que, des dels propis diaris, se'ls li dona poca importància, fet que pot haver influït també en el poc esforç per contrastar la informació.

EL PAÍS, MARTES 22 DE SEPTIEMBRE DE 2009

EXTRA 11

Industria agroalimentaria

Beber leche ya no es sólo beber leche

Puleva lanza lácteos personalizados

MANUEL J. ALBERT

En la línea de la compra de cada semana, allí donde poner leche, debe especificarse bastante más. Entre, necesariamente, de leche, con calcio, con Omega 3... Las posibilidades son infinitas. Una de las empresas que más ha apostado por innovar en andaluz y está asentada en Granada, Puleva. Su estrategia comercial ha pasado de ofrecer productos lácteos sin más, a diseñar completos líneas que reúnan de cubrir los intereses de prácticamente todas las etapas de vida de los consumidores: desde lactantes de pecho para los niños a leche reforzada con calcio para personas mayores.

Para llevarlos a cabo, en el año 2008 se creó Puleva Bioch, como empresa integrada en el grupo Puleva, el mayor grupo agroalimentario de España, con capital de Puleva, el mayor grupo empresarial en el Departamento de 1-45 de Puleva Food, fundado en 1975.

Como resultado de esta política comercial, la producción de leche y productos lácteos el año pasado fue de 505 millones de litros. En total, la empresa facturó 504 millones de euros. Puleva ocupa la primera posición en cuanto a la producción de leche en España. La empresa de trabajo a 1.000 empleados, muchos de ellos se reparten en los dos países de Granada y Sevilla, además de los otros dos emplazados en Melilla (El Águila) y Málaga (El Águila). A ellos les abastecen unos 500 ganaderos, aproximadamente.

Puleva es un gigante. Pero también cuenta también con numerosas pequeñas empresas de productos lácteos que abastecen con producción casi artesanal. Un ejemplo se encuentra en la Sierra de Guadalupe, en Cádiz, donde cada año se celebra en septiembre una feria de quesos locales. Los productos artesanales juegan con la tradición y tratan de abrirse paso en un mercado cada vez más competitivo.

Para ello, ofrecen presentaciones de productos cada vez más elaboradas, abastecidas en super mercados comercialización, especialmente en los grandes supermercados.



Un investigador, en el Departamento de Investigación de Puleva, en Cádiz

El País, 22 de setembre

Propietats dels aliments

L'anàlisi d'aquest tema inclou un número més elevat de textos, 63 després de fer una selecció acurada. Els criteris per incloure'ls en l'anàlisi van ser que fossin notícies que tractessin sobre una o més de les següents qüestions:

- propietats d'aliments concrets o d'un grup d'aliments (per exemple, la fruita)
- investigacions encaminades a demostrar aquestes propietats
- dietes en les quals s'expliciti el conjunt d'aliments que justificarien aquestes propietats (per exemple, la dieta mediterrània)
- dietes o aliments que es recomanen per a determinades situacions (per exemple, el Nadal o etapes de la vida com l'adolescència)
- dietes o aliments que es recomanen per a malalties posant èmfasi en la utilització dels aliments com un element preventiu (per exemple, el vi o l'oli d'oliva per la prevenció de les malalties cardiovasculars) o terapèutic (per exemple, dietes per evitar la carència de ferro).

La informació sobre les propietats dels aliments és habitual en tots els diaris analitzats, excepte el 20 minuts. El tema està present durant tot l'any, malgrat que hi ha moments on apareix una quantitat més elevada de textos (per exemple, quan s'apropa el Nadal, o a l'estiu). El gènere majoritari és l'informatiu però també hi ha articles d'opinió i d'interpretació (reportat-

ges), encara que aquests últims en menor nombre. Aquests textos els trobem tant en les pàgines interiors dels diaris com a suplement en una proporció similar (53% vs 47%, respectivament). No obstant i això, aquest tipus d'informació té en els suplement molta més visibilitat i prominència, amb un 25% dels textos en portada de suplement (recordem que a la base de dades general aquesta proporció és només del 5%) i que la longitud dels textos és major. Per altra banda, per la redacció dels articles als suplement s'han utilitzat més fonts expertes relacionades amb el món de la nutrició (33% dels textos).

El 20% dels textos no tenen signatura o és una signatura genèrica (tipus "redacció"), mentre que el 80% estan escrits per periodistes o per col·laboradors que escriuen de forma habitual sobre alimentació i salut. La meitat dels articles tenen com a mínim una font d'informació, dels quals un 13% tenen més de 3 fonts d'informació en el text. Degut a que en la base de dades utilitzada per a analitzar els textos només es recull la informació en detall de les tres primeres fonts d'informació trobades al text, els resultats mostrats a continuació només es refereixen a aquestes tres primeres fonts. En contraposició als resultats generals d'anàlisi de la premsa del 2009 on apareixien les fonts d'informació de l'àmbit científic com a minoritàries, quan analitzem aquest tema, el 72% són fonts relacionades amb l'àmbit científic i la major part d'elles són personal investigador, és a dir, científics experts en el tema del que es parla, i en menor grau personal sanitari (metges/ses, infermers/es, etc.). En segon lloc, trobem fonts que provenen del món de la indústria i les empreses (un 17%) i en un número molt minoritari fonts polítiques o de la societat civil.

El tractament del risc en aquest tipus de notícies és també més ampli en comparació al tema dels aliments funcionals. De les 63 notícies, 57 parlen de beneficis i 44 de perills. El balanç global de les notícies estudiades és de 43 articles positius i 20 neutres, no hi ha cap de negatiu. Així doncs, en general aquests textos tracten sobre els beneficis d'aliments o dietes però també expressen possibles perills o efectes negatius d'aquests donant una visió més àmplia i global del tema tractat. A més, 31 textos (és a dir, gaire bé la meitat) inclouen recomanacions donades per les fonts d'infor-

mació o directament per l'autor/a. Per completar les recomanacions, és característic que alguns d'aquest textos portin receptes incorporades.

Els textos que parlen sobre propietats dels aliments són tractats de forma més profunda, amb més fonts d'informació, fonts més expertes, amb consells i tractament del risc de forma més extensa en comparació al tema dels aliments funcionals en general. Això no obstant, en cap cas s'expliciten els possibles conflictes d'interessos que puguin haver-hi entre els experts citats com a font d'informació i els diferents actors interessats en parlar positivament d'un grup d'aliments (empreses, cooperatives, etc.). Seria desitjable que el periodista investigués aquests possibles conflictes d'interessos perquè el lector pugui ser crític amb la informació que rep.

Veiem quatre exemples de textos sobre aliments funcionals i propietats dels aliments en general per tal de reflexionar sobre la qüestió. Els textos escollits són representatius dels diferents tipus de notícies sobre seguretat alimentària i aliments funcionals/propietats dels aliments que ens trobem sovint en els diaris.

Text 1. El IRTA consigue la obtención natural de leche con omega 3 (*La Vanguardia*, 23.07.09)

Aquest article és l'únic dels recollits dins l'apartat d'aliments funcionals que inclou fonts d'informació de l'àmbit científic. Per tant, ens interessava analitzar aquestes fonts per veure el grau d'evidència científica que tenia aquest text.

La principal font d'informació és l'investigador Àlex Bach, director de la unitat de remugants de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries, que ha publicat diversos articles sobre investigació al voltant dels productes lactis en revistes científiques internacionals reconegudes. En l'article se cita en quina revista s'han publicat els resultats que es difonen en la notícia, la qual es diu *Journal of Dairy Science* i és la revista més valorada dins la categoria de ciència dels lactis, donant doncs, credibilitat als resultats que el redactor està publicant en aquest article. També s'esmenta en el text qui farà servir aquests avanços científics i els materialitzarà en la comercialització d'aquest sistema de producció de llet amb omega 3, desvetllant doncs tota la informació necessària perquè el lector pugui saber qui

Per altra banda, l'article comença dient que els efectes beneficiosos de l'all tenen ara 'un recolzament científic', però en cap moment ens està referenciant cap article científic o lloc on poder trobar informació amb un mínim grau d'evidència científica. Malgrat que s'utilitzen paraules o frases tipus 'ha estat demostrat científicament', aquestes afirmacions no tenen cap valor si no s'afegeix més informació sobre on, quan, qui ha demostrat aquest fet (en quina revista s'ha publicat l'article científic, qui ha estat l'investigador responsable, quina és la opinió de la resta de la comunitat científica, etc.). De fet, si entrem a la web de 'Pubmed' on podem trobar articles publicats en revistes científiques reconegudes veiem molts articles que fan referència a les propietats saludables de l'all. Proporcionar una revisió sobre el que s'ha investigat en aquests articles seria interessant per tal de donar credibilitat a la informació que es publica.

Finalment, malgrat la majoria del text és comprensible i dóna molta informació sobre les propietats saludables de l'all, hi ha paràgrafs on s'utilitza un llenguatge tècnic amb terminologia especialitzada que pot no ser accessible per a un lector estàndard, per exemple la frase: "los componentes sulfurosos convierten en uno de los mejores bactericidas". La utilització de recursos com ara la infografia o elements destacats ajuda al lector a integrar allò que se li està explicant.

Text 3. La alimentación ayuda a regular el crecimiento en la adolescencia (ADN, 08.09.09)

Aquest text, publicat al diari ADN, és una mostra d'una secció habitual escrita per Belen Castro, l'assessora nutricional de l'Institut Pascual Sanz, una entitat sense ànim de lucre que té com un dels seus principals objectius la divulgació científica. Aquest institut té col·laboracions amb diferents universitats, fundacions o diaris per promoure aquesta tasca en diferents àmbits (científic, mèdic, etc), fins i tot amb la Unió de Consumidors. A la seva web es poden trobar articles científics, reportatges i informació per diferents temes relacionats amb la nutrició i la salut. Malgrat que el seu objectiu és la promoció de la divulgació científica rigorosa basada en el coneixement acceptat per la comunitat científica, en els articles publicats per Belen Castro no apareix cap referència a articles científics,

14 | ADN | Martes 8 de septiembre de 2009

NUTRICIÓN NOTICIAS

La alimentación ayuda a regular el crecimiento en la adolescencia

Se recomienda una dieta variada y guardar un equilibrio con la actividad física

La nutrición, especialmente durante la adolescencia, tiene gran importancia en la regulación del crecimiento y maduración del esqueleto. Además del aumento de los requerimientos energéticos, también se producen mayores necesidades en aquellos nutrientes implicados en la secreción ósea: como son calcio, hierro y zinc. En general, se recomienda comer la mayor variedad posible de alimentos y guardar un equilibrio energético entre lo que se ingiere y la actividad física que se realiza.

A la hora de elegir los alimentos, la dieta debe ser abundante en cereales, verduras y frutas, pobres en grasa total, grasa saturada y en otros oligoelementos y vitaminas en las cantidades necesarias para satisfacer los requerimientos de un organismo en crecimiento.

No hay que olvidar la importancia de ejercitar físicamente varias veces por semana y de un mínimo de actividad diaria que aseguren un buen balance energético. Hábitos alimentarios y de actividad física inadecuados aumentan el riesgo de aparición de diversas enfermedades cuyo comienzo puede ocurrir en la edad, afectando durante la adolescencia y manifestarse con gravedad en la vida adulta: obesidad, colesterol, algunos cánceres, diabetes, alteraciones del metabolismo de los lípidos de carbono e hipertensión arterial, entre otros.

La 'Pirámide de los Alimentos' es una buena guía para promover una nutrición saludable en los adolescentes.

¿QUE COMER Y EN QUE CANTIDAD?

- Pan, cereales, arroz y pasta: los alimentos de este grupo proporcionan hidratos de carbono complejos (almidón) y
- vitaminas, minerales y fibra. Los adolescentes necesitan un elevado número de raciones de alimentos de este grupo, cada día. El arroz blanco y los cereales con alto contenido de proteínas (soja) y fibra (avena) son una buena opción.
- Frutas, las frutas y sus zumos al 100% proporcionan vitaminas A, C, y potasio. Son también pobres en grasa y en azúcar. Al menos una de ellas ha de ser un cítrico.
- Verduras: las verduras proporcionan vitaminas, entre ellas las vitaminas A y C y los folatos, minerales, tales como hierro y magnesio, y fibra. Además, son pobres en grasa. Un adolescente debe ingerir 2 a 4 raciones cada día, incluir verduras de hojas verdes, verduras de color amarillo, verduras de color rojo (patatas, maíz, guisantes), legumbres y cítricos.
- Lácteos: leche, yogur, queso. Los productos lácteos proporcionan proteínas, vitaminas y minerales y son excelentes fuentes de calcio. Evitar la adición de mantequilla, margarina y aderezos para ensalada.
- Carne, pollo, pescado, legumbres, huevos y frutos secos: este grupo proporciona proteínas, vitaminas y minerales, incluyendo las vitaminas del grupo B, hierro y zinc. Un adolescente debe consumir de 2 a 3 raciones de alimentos de este grupo cada día, es decir, el equivalente de 150 a 210 g de carne magra. Evitar carnes muy grasas y derivados cárnicos con alto contenido en grasas saturadas.
- Grasas, aceites y dulces: No más del 30% de la dieta debe proceder de las grasas y debe de ser prioritaria en mononaturales (aceite de oliva). Para una dieta de 2.000 kcal, esto equivale a 75 g de grasas cada día y para una de 2.500 kcal, 93 g diarios. La ingesta de grasas saturadas no debe ser superior al 10% de las calorías diarias.

— Se ha consultado este artículo, si encuentra información, que incluya alguna sugerencia, expresar la opinión sobre el o la información que se ofrece, por favor envíe un correo electrónico a adn@institutopascual.es

ADN, 8 de setembre

fontes d'informació d'aquest àmbit o estudis realitzats en els quals basar la informació que escriu. Per tant, malgrat i que l'autora és una professional de la nutrició, no hi ha la possibilitat de contrastar la informació que proporciona. En el camp de la nutrició hi ha certs temes que són controvertits (p.ex. el consum de lactis), motiu pel qual seria aconsellable que quan es fan recomanacions o es dóna informació, incloure més pistes per que el lector sàpiga d'on s'ha obtingut aquesta informació o qui la està donant. És positiu però, que al final de l'article es dóna una adreça de correu electrònic per poder fer preguntes, suggerències, etc., donant l'oportunitat al lector de poder ampliar la informació.

Seria interessant doncs, que malgrat sigui una persona experta qui escriu el text, aquesta justifiqui el que escriu amb referències bibliogràfiques o altres fonts que donin credibilitat a la informació. En el cas de la secció que escriu Belen Castro és possible per l'espai que hi ha, ja que el text ocupa gairebé una pàgina sencera del diari.

Text 4. 'Vino y salud, un binomio en auge' (La Vanguardia, 17.12.09)

L'article comença amb la frase "Científicamente queda demostrado que el vino 'tomado con moderación, constancia y responsabilidad' tiene efectos positivos en el organismo humano". Si ens endinsem en el text podem veure que les principals fonts d'informació que apareixen pertanyen o estan fortament vinculades amb la Fundación para la investigación del Vino y la Nutrición (Fivin), una fundació que té un comitè científic amb investigadors de renom i que té com patrons empreses com Codorniu, Freixenet o Bodegas Vega Sicilia. Un dels seus objectius principals (expressat a la seva web) és "estar present a congressos i simposiums nacionals i internacionals en els que s'hagi de defensar el vi, des del punt de vista de nutrició i alimentació". Així doncs, difícilment trobarem informació sobre els efectes negatius d'aquesta beguda alcohòlica amb les dades proporcionades des d'aquesta fundació. De fet, trobem que l'article enumera efectes positius del vi en relació a la salut recolzant-se en estudis científics dels quals només s'esmenta el centre on van ser realitzats sense explicar qui va ser l'investigador o el grup responsable o cap referència més. Fins al final de l'article no s'informa sobre possibles efectes negatius del consum de vi. Aquests són del tipus: 'provoca somnolència o no és recomanable per embarassades o diabètics' en un espai de text curt.

D'altra banda, trobem missatges contradictoris. Per exemple un dels especialistes citats, el doctor Santiago Dexeus parla del consum de vi i diu que el consum d'una copa de vi en cada apat "deberia ser el tope aceptable en la alimentación cotidiana", mentre que en el peu de foto de on apareix ell amb una copa de vi a la ma hi ha escrit: 'Santiago Dexeus recomienda una copa de vino en cada comida'. És xocant també el fet que la opinió d'aquest reconegut metge, president d'honor de Fivin, és citada com a referent de credibilitat, malgrat que la especialitat en què és referent indiscutible, la ginecologia i obstetrícia, s'aparta del tema del que s'està informant.

JUEVES, 17 DICIEMBRE 2009

LA VINOTECA CATALANA

Vino y salud, un binomio en auge

RAMÓN FRANCA
Vitaliano del Penado

Científicamente queda demostrado que el vino "tomado con moderación, constancia y responsabilidad" tiene efectos positivos en el organismo humano. Así lo asegura la Fundación para la Investigación del Vino y la Nutrición (Fivin), una entidad con sede en Catalunya y desde la que se fomentan las pautas correctas para obtener los beneficios de un consumo moderado de vino. Su presidente, Domingo Valiente, dice que hacen historia en todas sus acciones en "la importancia que tiene la dieta mediterránea, una cultura, un estilo de vida y de alimentación desde el vino y el caso tienen una relevancia innegable, y su consumo moderado desde los albores de la historia del Mediterráneo ha tenido un papel muy importante en nuestra cultura y hábitos alimentarios". Esta fundación se ha implicado en el programa europeo Wine In Moderation, una iniciativa para la promoción de la responsabilidad en el consumo de vino, y para educar sobre los riesgos sociales y de salud de un consumo excesivo. Su lema es que el vino sólo se disfruta con moderación. Se considera un consumo saludable de vino tomar, acompañando las comidas, un máximo de tres copas al día, de 8 a 12 cl, en el caso de los hombres, y dos copas en el caso de las mujeres. El presidente de honor de Fivin, el doctor Santiago Dexeus, entiende que "un varón adulto sano, con una alimentación equilibrada, puede ocupar como máximo un litro de vino al día, y la mujer tres cuartos de litro, pero estas cifras son arbitrarias y dependen, además, de la tolerancia individual al grado alcohólico". Por sus consejos que una copa de vino en cada comida "debería ser el tope aceptable en la alimentación cotidiana".

Los estudios científicos vienen demostrando que las personas que consumen vino con moderación viven más que las que se abstienen o beben en exceso. Consumir alcohol moderadamente reduce la mortalidad debida a enfermedades coronarias y a otras causas en un 20%-30% en personas de mediana edad, en particular los hombres de más de 40 años y las mujeres posmenopáusicas. El efecto vasodilatador del vino puede actuar positivamente en ciertas afecciones (déficit de irrigación sanguínea). En la piel de las uvas moradas y del vino tiene obtenido de ellas se halla el resveratrol, un poderoso antioxidante. Se trata de un polifenol capaz de elevar los niveles de colesterol bueno, reduciendo así el riesgo a infartos al corazón. El consumo regular y moderado de vino tiene también efectos de defensa antioxidante del cuerpo humano, según investigadores de las universidades de Sevilla y Pablo de Olavide. Otro estudio, de la Universidad Nacional de Australia, revela que las personas mayores que consumen cantidades moderadas de alcohol son menos propensas a desarrollar demencia que los abstemios. La



Santiago Dexeus recomienda una copa de vino por comida

ingesta de vino tanto en pequeñas cantidades también aporta beneficios en enfermos de fibrilación, según investigadores de la Universidad de Extremadura. Pero los expertos no olvidan que el enfermo de vino no es nada recomendable a la hora de conducir, en embarrazadas que se encuentran en los tres primeros meses de gestación, en personas que consumen algunos medicamentos o en enfermos de diabetes o hipertensión. Beber vino tiene también efectos somnolencia. El refranero ya advierte que a mala comía, colchón de vino. Ahora se sabe por qué. Científicos italianos han descubierto altos índices de melatonina, la neurohormona reguladora del sueño, en la piel de variedades de uva tinta.

La Vanguardia,
17 de desembre

Una forma de millorar aquest tipus d'informació hauria estat: 1) el que expressen les fonts d'informació hauria de respectar la manera en que s'ha dit, sense canvis substancials; 2) hauria d'haver quedat més clar el lligam entre la procedència de la informació d'aquest text i els interessos empresarials d'un grup de patrons que precisament es dediquen a la producció i distribució de vi, i 3) les fonts presentades com a expertes haurien d'haver estat més relacionades amb la qüestió, per exemple especialistes en nutrició, salubristes, cardíologs, hepatòlegs, especialistes en addiccions, etc.

3.3. Sanitat animal

L'any 2009 ha estat caracteritzat per diverses alertes sanitàries relacionades amb els animals. Els casos de grip porcina, llengua blava, febre Q, grip aviària o pesca contaminada són alguns dels exemples que es tracten amb una mica més de detall a continuació. Malgrat cap d'aquests casos ha estat caracteritzat per tenir conseqüències greus en la població, sí que ha tingut repercussions econòmiques. En general aquests temes no han ocupat un gran nombre de textos, malgrat alguns d'ells han causat una alarma important.

Llengua blava, el retorn?

Després de l'alarma de la llengua blava, una malaltia vírica d'ovins i bovins que va afectar el sector ramader l'any 2008, el 2009 comença amb la notificació d'Agricultura de que ampliarà els controls per prevenir i eradicar aquesta malaltia. No obstant, uns mesos després apareixen nous casos a Lleida. El diari *Segre* informa sobre el tema amb un to descriptiu sense donar-li una importància excessiva i sense parlar de risc per als humans. Un parell de mesos després al mateix diari s'anuncia l'ajut econòmic de la Unió Europea per eradicar aquesta malaltia mitjançant una campanya de vacunació per tal de frenar la propagació de la llengua blava. Malgrat el trasbals econòmic que va ocasionar en el 2008, aquestes notícies no apareixen en portada i ocupen poc espai dins les pàgines del diari. D'altra banda, les fonts d'informació citades són escasses i sempre de l'àmbit polític, sense que es facin esforços per trobar fonts científiques que puguin aclarir els dubtes de cara al consumidor.

Dia	Mes	Títol	Diari
18	1	Agricultura amplia los controles contra la lengua azul	<i>Segre</i>
27	5	El Govern comptabilitza 13 casos de "lengua blava"	<i>Segre</i>
23	7	La UE dona 21 milions contra la llengua blava	<i>Segre</i>

La malaltia desconeguda que matava ovelles i cabres i la vacunació contra la llengua blava

A meitat del mes de març diversos diaris es fan ressò d'una malaltia desconeguda que mata a milers de cabres i ovelles a Girona i Barcelona. Els ramaders creien que podia ser deguda a una partida adulterada de la vacuna que el Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural (DAR) va administrar als animals per prevenir la malaltia de la llengua blava a l'agost del 2008. Malgrat el desconeixement de l'origen de la malaltia, tècnics, veterinaris i ramaders afirmen en els textos que aquesta no afecta el consum humà perquè aquests animals malalts o morts no entren a la cadena alimentària donat que en els escorxadors es controlen els animals malalts per retirar-los i que no arribin al consumidor. El Ministeri de Medi a Ambient informa de que no hi ha vinculació de les morts amb la vacuna, que la patologia no és ni vírica ni infecciosa, i que no té cap risc per la salut humana.

L'administració pren el control de la situació i a finals del mes de març decideix sacrificar els animals de les granges més afectades. Aplica el que s'anomena buit sanitari que consisteix en que la Generalitat s'encarrega de sacrificar els animals, desinfectar l'explotació i indemnitzar el ramader. Per aquestes dates, els textos parlen de que la malaltia no sembla a anar més i que les mesures que s'estan prenent serviran per aturar-la, però encara no està aclarit el seu origen.

A principis d'abril es presenten els resultats de l'estudi realitzat pel Centre de Recerca en Sanitat Animal (Cresa) que atribueix les morts a factors ambientals, parasitaris i de maneig, eliminant qualsevol relació de les morts amb la vacuna contra la llengua blava. Mesos més tard, dos ramaders catalans apareixen als mitjans denunciant l'actuació del ministeri d'Agricultura per no pagar-li els danys causats per la malaltia que va matar milers d'animals d'explotacions catalanes i altres granges d'Espanya i sostenint que hi ha una relació directa entre la mort dels animals i la vacuna contra la llengua blava. En la resta de l'any no apareix més informació sobre aquest tema i ens haurem d'esperar a l'anàlisi de l'any 2010 per veure com evoluciona aquesta notícia que torna a aparèixer en la premsa catalana.

Aquest tema apareix en portada varies vegades, sobretot al principi i ocupant bastant espai en els dife-

rents diaris quan es tractava el tema, fins i tot acompanyat d'entrevista. Malgrat al principi apareix a diversos diaris, al final bàsicament surt a *El Punt* perquè les comarques gironines van ser les més afectades. Les fonts que apareixen en aquests textos són bàsicament polítiques i de l'administració, explicant la situació i les mesures que es prenen en cada moment. En general els textos que parlen del tema parlen de risc, amb un balanç final negatiu (és a dir, els riscos sobrepassen als beneficis segons la informació). Més de la meitat dels textos parlen explícitament d'alerta sanitària.

Curiosament, durant el mateix any 2009 hi ha hagut un solapament entre aquesta malaltia desconeguda que matava a cabres i ovelles i el brot de febre Q que

es va donar a Holanda a finals de l'any (9 de desembre). Malgrat són dues malalties diferents, el titular de la versió online de *El País* podia induir a confusió degut a que afectava al mateix tipus d'animals. El títol del text informatiu era "Holanda sacrificará a miles de cabras y ovejas afectadas por el mayor brote mundial de fiebre Q". Aquesta informació no va aparèixer a la premsa en paper i per tant no l'incloem en el nostre anàlisi. No obstant, ens semblava interessant destacar com poden haver-hi informacions que poden dur a confusió als lectors tenint en compte que la resolució d'aquesta situació de crisi alimentària va aparèixer uns mesos més tard i en un espai reduït del diari podent passar desapercebut pel lector.

Dia	Mes	Títol	Diari
12	3	Una enfermedad desconocida acaba con centenares de ovejas y cabras	<i>El País</i>
12	3	Mis cabras se mueren	<i>La Vanguardia</i>
13	3	Una malaltia desconeguda ja ha matat 1200 cabres i xais de 32 explotacions gironines	<i>El Punt</i>
18	3	Dos casos de granges de cabres a lleida amb una estranya malaltia	<i>Segre</i>
18	3	Ovelles i cabres mortes	<i>20 Minutos</i>
25	3	La Generalitat sacrifica els xais i les ovelles de les granges més afectades per la mortaldad d'origen desconegut	<i>El Punt</i>
31	3	L'informe sobre la malaltia desconeguda de cabres i xais es presenta aquesta setmana	<i>El Punt</i>
2	4	Els paràsits, el maneig del bestiar i la falta de pluges i pastures van causar la mort de cabres i ovelles	<i>El Punt</i>
11	6	Dos ramaders gironins reclamen a agricultura 226.000 euros d'indemnització per la mort d'ovelles i cabres	<i>El Punt</i>



Tornant a reviuire la grip aviar

La notícia de la grip aviar comença a mitjans del mes d'octubre amb titulars prou alarmistes: "Sacrificadas 400.000 gallinas al detectarse un virus" (*Diari de Tarragona*) o "La gripe aviar H7 lleva a sacrificar 320.000 gallinas en Guadalajara" (*El País*). El missatge del titular és alarmant però la informació que es llegeix al cos de la notícia en canvi, no ho és. A més, el tipus de nomenclatura canvia segons el diari, ja que en el *Diari de Tarragona* s'explicita que des de la Junta Castilla-La Mancha es descarta que sigui grip aviar, mentre que en *El País* inclou el nom d'aquesta malaltia en el titular però en el subtítol i en el text s'explica que no hi ha perill perquè "no és el virus temut H5N1 que afecta els humans, sinó l'H7, que en cas de ser l'H7N7 seria un virus menys agressiu que va provocar un molt estrany brot a Holanda al 2003". Així doncs, malgrat l'alarma del titular, en el text de la notícia es parla de les mesures de prevenció que s'han pres immediatament per apaivagar el brot amb el sacrifici de tots els animals de la granja i el seu enterrament en calç viva, la medicació amb antivirals als treballadors de la granja i el seguiment perquè no apareguin nous casos en les granges properes. D'alguna manera i malgrat els titulars alarmants, es tracta de tranquil·litzar la població dient que el risc és zero perquè el virus no es transmet als humans i tant els ous com la carn de gallina cuinada no implica cap perill. Encara i així, es reconeix que l'afectació de 2000 gallines en tan poc temps no és freqüent i que no se sap d'on ve el focus de la infecció.

Així doncs, els diaris tracten de manera alarmant l'inici d'aquest brot de grip que afecta els animals però la notícia dura dos dies i després només apareix un parell de vegades en relació a països que no volen importar pollastre provinent d'Espanya per si està infectat com Hong Kong i Qatar. És en aquestes notícies on s'expressa més risc pel consumidor. Per exemple en el text titulat "Hong Kong prohíbe el pollo español por la gripe aviar H7" s'especifica que el virus és el més patògen i que hi ha diverses granges properes a la que va començar amb el focus d'infecció on han hagut de sacrificar més gallines o es recorda que aquest virus va aparèixer a Holanda al 2003 on va haver-hi diversos infectats i un mort. Sorprenentment, no hi ha cap notícia més que especifiqui si el virus s'ha eradicat, si està la situació controlada o si les relacions comercials tornen a restablir-se.

Per altra banda, malgrat aquest alarmisme constant, cap d'aquestes notícies apareix en portada. De fet es situen a les seccions de societat o economia i l'espai que ocupen és variable però no superen la mitja pàgina de diari. A la vegada, el balanç del risc que es planteja al text és en general neutre o ambivalent, malgrat el tipus de titulars. A més, en general es donen recomanacions. Aquestes procedeixen de les fonts, general de l'àmbit polític, o estan incloses en el text, com si fossin indicacions del propi autor de la notícia una vegada vista la informació.

Dia	Mes	Títol	Diari
13	10	Sacrificadas 400.000 gallinas al detectarse un virus	<i>Diari de Tarragona</i>
13	10	La gripe aviar h7 lleva a sacrificar 320.000 gallinas en guadalajara	<i>El País</i>
14	10	Gas, cal viva y tierra contra el virus h7	<i>El País</i>
16	10	Hong kong prohíbe el pollo español por la gripe aviar h7	<i>El País</i>
29	12	Qatar prohíbeix importar pollastre i els seus derivats d'espanya per la grip aviària	<i>Segre</i>

Animals marins i inseguretat alimentària: el cas del silur

La contaminació de la pesca i la seva afectació sobre la salut humana és un tema recurrent a la premsa. Durant l'any 2009 podem trobar textos relacionats amb aquest tòpic com "El embalse de Foix se cierra a la pesca por la contaminación" que apareix en portada del suplement de *La Vanguardia* el dia 4 de març. El text parla de presència d'unes algues tòxiques que afecten la qualitat de l'aigua i dels peixos, prohibint-se la seva captura. No obstant, hi ha grups de persones que pesquen furtivament en aquestes aigües per la seva posterior comercialització, posant en perill la seguretat alimentària del peix venut per les possibles afectacions hepàtiques del consum d'aquest tipus de contaminant en les persones. A part d'aquest i altres exemples, el cas amb més cobertura va ser el del silur, present a la premsa catalana durant els mesos d'octubre i novembre del 2009.

El mes d'octubre es publica a El País un text que dona compte de la presència cada cop major del silur als rius catalans, una espècie exòtica introduïda de forma il·legal per a la pesca esportiva de grans captures que pot arribar a pesar més de 200 kg i mesurar més de 2 metres de longitud. La seva voracitat amenaça la biodiversitat en aquests rius i degut a que no tenen depredadors, la seva expansió és cada cop major. Per això, el Departament de Medi Ambient i Habitatge comença a planificar l'eradicació dels silurs de l'Ebre a través de la empresa Mondo Ivans. Aquesta s'encarrega d'endur-se el peix congelat cap a Romania on és molt apreciat per al seu consum. El dia 12 de Novembre però el silur torna a ser notícia de portada de *El País*, i del seu suplement Catalunya. En aquesta ocasió, científics del CSIC afirmen que aquests peixos estan contaminats amb elevats nivells de mercuri, metalls pesats i compostos organoclorats, conseqüència de la proximitat al pantà de Flix que acumula tones de residus tòxics de la indústria química. Segons el diari, malgrat que els efectes negatius d'aquests compostos sobre l'organisme i el perill de consumir aquest peix ja eren coneguts per la Generalitat, la comercialització dels silurs contaminats per a consum directe o indirecte a través de farines i pinsos animals no es prohibeix. De fet, al dia següent *El País*, que és el diari que cobreix principalment aquesta notícia, informa que Medi Ambient dona el beneplàcit per a la seva exportació a Romania dient que no són vàlids per a ser con-

sumits però sí per a altres usos com farina o pinso. Segons el diari, es tracta d'un cas greu d'inseguretat alimentària, ja que els metalls com el mercuri passen a l'organisme a través de la cadena alimentària, ja sigui a través del consum directe del peix o bé de pinsos que alimenten altres animals que després seran consumits i on aquest metall s'acumula. És més, el diari insisteix en que Medi Ambient reconeix que no pot controlar l'ús que farà l'empresa romana dels silurs però que tot i això es pot rebutjar qualsevol risc. El fet de que apareguin científics denunciant una contaminació i un possible risc per la salut del consumidor, malgrat sigui a Romania, i que per altra banda apareguin persones que representen l'administració assegurant que no hi ha risc genera desconfiança i preocupació per la seguretat alimentària. Malgrat la controvèrsia i gravetat d'aquest tema, la notícia desapareix de la premsa i no la tornem a trobar present en cap diari.

Les notícies sobre aquest tema ocupen bastant espai en els diaris on es publiquen, en general de mitja a una pàgina sencera del diari. El tractament del risc és sovint negatiu ja que es tracten els perills de consumir aquest peix contaminat i alguns articles expliciten que es tracta d'una alerta sanitària. En general, aquests textos informatius apareixen a suplementos o a seccions com Societat o Catalunya, escrits per redactors i amb diverses fonts d'informació que combinen fonts de l'àmbit polític i científic donant una bona cobertura a la informació exposada.

Dia	Mes	Títol	Diari
4	3	El embalse de foix se cierra a la pesca por la contaminación	<i>La Vanguardia</i>
14	10	Las introducciones ilegales expanden el siluro por los grandes ríos catalanes	<i>El País</i>
24	10	Medi ambient inicia una prova pilot per eradicar el silur de l'ebre	<i>Diari de Tarragona</i>
25	10	Estamos vaciando los mares de grandes peces	<i>La Vanguardia</i>
12	11	Cataluña permite la exportación a rumania de un pez tóxico del ebro	<i>El País</i>
12	11	La generalitat autoriza la exportación a rumania de un pez tóxico del ebro	<i>El País</i>
13	11	Medio ambiente afirma que los peces del ebro pueden servir para fabricar harina	<i>El País</i>
20	11	Siluros tóxicos	

4 Conclusions

Un tema rellevant en la premsa catalana

La informació relacionada amb la seguretat alimentària continua sent present i important en la premsa catalana durant l'any 2009. El número de textos informatius relacionats amb aquest tema han augmentat en comparació a l'any anterior, essent el diari *Segre* el que conté més textos i un major nombre de portades sobre seguretat alimentària.

En relació a l'any 2008, veiem que malgrat alguns temes continuen essent notícia, el panorama de l'actualitat ha estat diferent. Per exemple, un tòpic poc present l'any 2008 s'ha convertit en 2009 en el tòpic que ha aparegut amb més freqüència a la premsa catalana. Es tracta, en concret, del tema que hem denominat 'Sector agroalimentari' i que inclou temes que afecten aquest sector com la crisi actual, les polítiques agràries o la producció. En canvi hi ha hagut tòpics que han estat presents en la premsa durant aquests dos primers anys d'anàlisi com el 'Preu dels aliments' o la 'Crisi econòmica'. Dins aquests tòpics s'ha parlat concretament del preu del cistell de la compra, el preu de diferents aliments, com estalviar en la compra, de la creació de tres Observatoris de Preus especialitzats en productes diferents (porc, agroalimentari i fruita), dels preus que els hi paguen als pagesos i ramaders per les matèries primes, etc. D'altra banda, la 'Crisi alimentària', en el sentit de la disponibilitat d'aliments en quantitats suficients, ha seguit també essent, com va ser l'any 2008, un altre dels tòpics més rellevants. Finalment és important destacar que no trobem gaires 'situacions de crisi alimentària en comparació l'any anterior (casos excepcionals serien la mort d'ovelles i cabres al mes de març, la grip porcina al mes de maig o l'exportació de silur contaminat per consum a Romania al mes de novembre).

La importància de les fonts d'informació

La informació relacionada amb la seguretat alimentària continua sent present i important en la premsa catalana durant l'any 2009. El número de textos informatius relacionats amb aquest tema han augmentat en comparació a l'any anterior, essent el diari *Segre* el que conté més textos i un major nombre de portades sobre seguretat alimentària.

En aquest informe s'analitzen les fonts d'informació des de diferents perspectives degut a que aquestes fonts són fonamentals en el conseqüent tractament de la notícia i el rigor de la informació que s'està presentant en un text informatiu. En primer lloc, si considerem que en general els textos que han profunditzat més en la cerca d'informació són aquells que han utilitzat diverses fonts d'informació, d'àmbits diferents i amb 'autoritat reconeguda' (científics, responsables de la gestió o el control, etc) podem concloure que els diaris de gran tirada són els que, en general, profunditzen més en els temes tractats, segurament per una major disponibilitat de personal.

Per altra banda, es torna a comprovar que les fonts d'informació més citades pels diaris han estat les que provenen de la indústria-empresa seguides per les fonts polítiques i de l'administració, les de la societat civil i, finalment, les de l'àmbit científic que són les minoritàries. Així doncs, hi ha un gran flux d'informació del sector privat relacionat amb l'alimentació i, malgrat el sector polític també té una presència important es queda en un segon lloc. No obstant això, s'ha de considerar que el tipus de fonts d'informació predominant depen del tema tractat.

Finalment, una altra dada interessant és l'augment en la proporció de dones citades com a font d'informació dins l'àmbit de la seguretat alimentària. Mentre que en l'any 2008 hi havia una proporció d'1 a 4 respecte als homes, l'any 2009 el 46% de les persones citades com a font d'informació són dones, augmentant doncs la seva representativitat en aquest tema.

• Anàlisi del rigor de la informació

Amb l'objectiu d'estudiar el rigor i grau d'evidència científica de la informació que rep la societat sobre qüestions de seguretat alimentària, vam analitzar les fonts d'informació utilitzades en un cas concret. Per ser un tema freqüent i que influeix en els hàbits de consum dels lectors, es va escollir com a cas "les propietats dels aliments", inclosos els aliments funcionals. Com a 'propietats dels aliments' entenem aquells textos que parlen d'un determinat aliment o conjunt d'aliments que de forma 'natural' tenen unes propietats relacionades amb la salut, per exemple els efectes positius de l'all per la circulació. Els aliments funcionals en canvi, són aquells en els quals el seu productor busca que tinguin un efecte beneficiós per la salut, per exemple la llet amb àcids grassos omega 3.

La conclusió va ser que els textos que parlaven sobre propietats dels aliments eren tractats de forma més profunda, amb més fonts d'informació, fonts més expertes, amb consells i tractament del risc de forma més extensa en comparació al tema dels aliments funcionals en general. No obstant això, en ambdós casos es van trobar sèries deficiències a l'hora d'explicitar els possibles conflictes d'interessos que puguin haver-hi entre els experts citats com a font d'informació i els diferents actors interessats en parlar positivament d'un grup d'aliments (empreses, cooperatives, etc.). És a dir, mancava una informació important perquè el lector pogués ser crític amb el que rep.

Sanitat animal

Una part important de l'informe de l'any 2009 està dedicat a temes relacionats amb la sanitat animal degut a que, malgrat no siguin els temes més freqüents, sí que han tingut un impacte important en la percepció de l'alimentació, els hàbits de consum o l'economia que envolta aquest consum. Un cas concret que va servir per analitzar com a reflexió sobre la importància de la comunicació va ser el de la que va ser denominada en un primer moment Grip Porcina i després Grip Nova, Grip H1N1 i Grip A. Món empresarial, administració i mitjans de comunicació van actuar en aquest cas de forma sinèrgica. El món empresarial acudint a l'administració perquè prenguéssin cartes en l'assumpte, aquesta reaccionant de forma urgent pro-

posant un canvi de denominació i, finalment, el mitjans adherint-se a les noves recomanacions i perdent de vista tota vinculació de la grip humana amb el porc. Gràcies a aquesta estratègia ràpida i fortament recolzada per tots els actors es va aconseguir que el ciutadà no tingués temor a consumir carn de porc i que el sector no es veiés afectat, cosa que ha passat en altres situacions de crisi alimentària (independentment de si el risc era real o no). Malgrat que el ràpid canvi de denominació es pot definir com un cas de bona praxi, no es pot dir el mateix de la comunicació global de la Grip A. Aquesta, encara que només s'ha pogut analitzar parcialment en l'Informe SAM, donat que no és una qüestió de seguretat alimentària, va generar un estat d'alarma globalitzada entre la població.. Finalment, val la pena destacar que tant a televisió com a la premsa, la cobertura periodística del pas de grip porcina a grip A i les explicacions sobre el risc van ser molt semblants.

Dins l'informació relacionada amb la salut animal, altres casos presents durant aquest any en la premsa van ser la llengua blava, la grip aviària o la pesca contaminada. Malgrat cap d'aquests casos es va caracteritzar per tenir conseqüències greus en la població, sí que ha tingut repercussions econòmiques. En general aquests temes no han ocupat un gran número de textos, no obstant alguns d'ells han causat una alarma important. És interessant veure l'evolució de les notícies i comprovar quin tipus de tractament se'ls hi dona des dels mitjans de comunicació depenent de la informació de la qual disposin i de l'interès que despertin la notícia.

La responsabilitat de mitjans de comunicació, experts i administració de que la informació sobre els temes relacionat amb la seguretat alimentària arribin a la societat de forma clara, transparent i completa és un dels objectius que perseguim posant aquestes qüestions sobre la taula amb aquest informe.

Versión española

Informe SAM 2009

**La Seguridad Alimentaria
en los Medios de comunicación**

Agència Catalana de Seguretat Alimentària

Observatori de la Comunicació Científica
Universitat Pompeu Fabra

Presentación

Dentro de las actividades de la Plataforma SAM (Seguridad Alimentaria y Medios de Comunicación), el Informe SAM ocupa un papel central. El Informe, que se basa en el análisis de la cobertura periodística de la seguridad alimentaria en la prensa de más difusión en Cataluña, no sólo nos permite perfilar tendencias y saber cuál ha sido la principal información que ha llegado a la sociedad catalana sobre esta cuestión, sino que da pie a una reflexión conjunta sobre la importancia de perseguir una información de calidad y útil para el ciudadano. Éste es precisamente el objetivo principal de la Plataforma SAM, una iniciativa que ahora hace más de tres años fue emprendida conjuntamente entre la Agencia Catalana de Seguridad Alimentaria (ACSA) y el Observatorio de la Comunicación Científica, de la Universidad Pompeu Fabra (OCC-UPF), y que tiene la voluntad de extenderse al conjunto de entidades y personas que participan de una u otra forma en la comunicación de la seguridad alimentaria.

En esta nueva edición del Informe SAM correspondiente al análisis del año 2009, constatamos de nuevo que la seguridad alimentaria es un tema de gran interés para la prensa de más difusión en Cataluña. Este interés es a la vez causa

y consecuencia de una percepción pública que, cada vez más, sitúa el binomio "alimentación-salud" en una posición central y es consciente de la importancia que tienen todos los pasos de la cadena alimentaria para asegurar la inocuidad de los alimentos. También preocupa a la prensa (y, por extrapolación, a la opinión pública) el poder garantizar la disponibilidad de alimentos en cantidades suficientes en un periodo marcado por la confluencia entre la crisis alimentaria mundial y la actual crisis económica, que afecta en los sectores implicados en la alimentación y a los hábitos alimenticios de la población.

Dada la capacidad de difusión de la televisión, en esta edición del Informe SAM, se ha incluido un análisis específico de este medio en uno de los casos estudiados. En concreto, en esta edición se ha comparado la cobertura periodística en prensa escrita y televisión de las primeras informaciones sobre la Gripe A, analizando en profundidad cómo se produjo el cambio de denominación desde la terminología inicial (Gripe Porcina) hasta la que se ha instaurado de forma más popular (Gripe A). El interés de este caso es el de aprender de la experiencia y conocer de cerca el impacto real de una estrategia de comunicación, en la que participaron la administración, las empresas, la comunidad científica y, obviamente, los medios de comunicación. La posibilidad de disponer de las grabaciones de los informativos de televisión ha sido posible gracias a la colaboración del Consejo del Audiovisual de Cataluña (CAC). Agradecemos desde éstas páginas al CAC el hecho de compartir con nosotros esta necesidad de reflexión sobre el papel de la televisión en la transmisión de información sobre seguridad alimentaria al ciudadano. Una preocupación que, en este caso, se ha visto plasmada en un convenio de colaboración que el CAC y el ACSA han firmado en el 2010.

El hecho de disponer de un instrumento de monitorización continua de la prensa diaria nos permite ser exhaustivos y detectar la aparición de nuevos retos de comunicación, tal como verán al leer estas páginas. El objetivo final, insistimos, no sólo es la reflexión sobre lo que ha pasado y porqué ha pasado, sino como la experiencia nos puede ayudar a avanzar para que la información que recibe a la sociedad sobre una cuestión tan relevante como la seguridad de lo que comemos sea cada vez más útil y de más calidad.

Xavier Llebaria
Director de l'ACSA

Vladimir de Semir
Director de l'OCC

1 Introducción

La seguridad alimentaria en los medios de comunicación
El INFORME DE LA SEGURIDAD ALIMENTARIA EN LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN, O INFORME SAM, es un análisis anual de la cobertura periodística sobre temas relacionados con la seguridad alimentaria mediante la monitorización y recopilación de noticias de prensa en una muestra representativa de Cataluña constituida por siete diarios: *El País* (edición de Cataluña); *La Vanguardia*; *El Punt* (edición de Girona); *Segre*; *Diari de Tarragona*; *20 Minutos* y *ADN* (edición de Barcelona, en ambos casos).

El objetivo general de este estudio es conocer con más profundidad cuál es la información que ha llegado a la población en relación a la seguridad alimentaria partiendo del hecho que ésta contribuye a crear, modificar o reforzar actitudes y comportamientos hacia los alimentos y los hábitos alimenticios. Así pues, éste análisis da la oportunidad de observar cómo se tratan las noticias en la prensa (riesgo, rigor y objetividad de la información, intencionalidad, actores que intervienen en las noticias, ética y buenas prácticas profesionales, etc.) y así, realizar una valoración objetiva de la actualidad sobre la seguridad alimentaria.

La definición de seguridad alimentaria está especificada en el anterior informe correspondiente al año 2008, pero nos parece importante volver a especificar lo que entendemos por este término con el objetivo de delimitar el análisis y los resultados que en este informe se presentan. En catalán y castellano incluimos dentro del concepto de seguridad alimentaria los términos que los angloparlantes diferencian en dos: la "food safety" y la "food security". "Food safety" se refiere a la inocuidad de los alimentos, a la garantía de su salubridad para el consumidor, mientras que la expresión "food security" designa la disponibilidad de alimentos en cantidades suficientes. En este informe pues, englobamos ambas cuestiones, la inocuidad y el acceso a los alimentos, en el término "seguridad alimentaria".

Antes de adentrarnos en detalle en la metodología utilizada en este informe hacemos una pequeña incursión en algunos de los resultados para dar un panorama más claro de los temas que engloba el concepto de seguridad alimentaria. En concreto, tal como volveremos a encontrar en el apartado de

resultados, los tópicos recogidos por la prensa catalana durante el 2009 se presentan en la figura 1.1. La mayoría de los tópicos coinciden con los descritos al informe del año 2008. Los tópicos predominantes para el número de textos relacionados con éstos fueron: sector agroalimentario, precio de los alimentos, economía y alimentos, frutas y verduras, alimentación equilibrada, mercado alimentario, transgénicos y crisis alimentaria. Entre todos estos tópicos destacamos algunos de los que aparecen de nuevo y que son característicos de la información difundida durante el año 2009. Es el caso del 'bienestar animal' debido a las nuevas normativas europeas, la 'gripe porcina' después llamada como gripe A o nueva o los tópicos 'economía y alimentos' y 'beneficencia' relacionados con la crisis económica y la relación con el acceso a los alimentos de la población. Esta lista pues, muestra una aproximación general de los temas más destacados en la prensa catalana relacionados con la alimentación durante el año 2009.

Figura. 1.1. Seguridad alimentaria: tópicos periodísticos publicados a lo largo de 2009:

Sector agroalimentario 278, Precio de los alimentos 195, Crisis económica 141, Frutas y verduras 111, Alimentación equilibrada 108, Mercado alimenticio 6, Transgénicos 90, Crisis alimenticia 83, Dietas 79, Pescado/pez y pesca 79, Vinos y cavas 68, Alimentos ecológicos 64, Aceite de oliva 45, Agua 43, Obesidad/sobrepeso 39, Alimentos frescos 35, Contaminación de alimentos 27

1.1 Material y métodos

Selección de diarios

Según la tercera oleada del Barómetro de la Comunicación y la Cultura (BCC) del 2009, el 41,6% de la población catalana mayor de 14 años contesta afirmativamente a la pregunta "¿Leyó u hojeó ayer algún diario?" un porcentaje similar al del año anterior. Teniendo en cuenta los resultados descritos en este Barómetro y las cifras de difusión de la Oficina para la Justificación de la Difusión se seleccionó una muestra representativa de las diferentes realidades periodísticas y geográficas con siete diarios: El País (edición de Cataluña), un diario de gran tirada y difusión de alcance estatal; La Vanguardia, uno de gran difusión en Cataluña; El Punt (edición de Girona), Segre, y Diari de Tarragona, tres diarios que dan voz en diferentes ámbitos territoriales catalanes; y finalmente 20 Minutos y ADN (edición de Barcelona, en ambos casos), dos diarios gratuitos de amplia difusión. Es decir, la muestra está constituida por una serie de diarios entre los cuales encontramos representaciones de diferentes modelos. En relación a la tirada tenemos representación de los de larga tirada y de los de tirada media o corta. Con respecto al alcance territorial encontramos uno estatal, uno autonómico y diferentes diarios representativos de las diferentes comarcas. La inclusión de diarios gratuitos y de pago, así como de diferentes líneas editoriales (o colores políticos) garantiza una visión de lo que leen diariamente en Cataluña diferentes públicos.

Los porcentajes de lectura de los diferentes diarios en cada provincia durante el año 2009 no han variado mucho en comparación al año anterior según el BCC. En Barcelona se destaca que los diarios deportivos (El Mundo Deportivo, Sport y Marca) aumentan el número de lectores, mientras el resto mantiene porcentajes muy similares. Lo mismo pasa a Girona con El mundo deportivo y el El 9 Departiu a Catalunya, y excepto un aumento en el número de lectores de la Vanguardia, no hay variaciones. En Lleida disminuye el porcentaje de lectores del ADN y La Mañana, mientras aumenta el del Segre, Bon dia Lleida y Marca. Finalmente, en Tarragona, decae el número de lectores del Diari de Tarragona y aumenta Mundo Deportivo y La Vanguardia. No obstante, las variaciones provinciales descritas no son muy grandes y los diarios escogidos para analizar continúan siendo los más representativos con el fin de analizar la prensa que llega a una mayor parte de la población catalana.

Los datos generales del informe SAM 2009 están recogidos en la tabla 1.2 donde se incluyen los diarios analizados durante este año. La tabla 1.3. muestra el modelo de la base de datos donde se introducen las noticias que tratan sobre seguridad alimentaria y donde se crean los registros que serán utilizados para poder hacer el análisis del conjunto de noticias recogidas. Cada registro tiene un total de 58 variables o campos que permite recoger la información de cada noticia sobre el contenido temático del texto, su ubicación en el diario, las fuentes de información utilizadas, si se trata o no explícitamente del riesgo, qué tipo de enfoque se da de la noticia, etc.

Tabla. 1.1 Diarios monitorizados y textos incluidos en el informe SAM 2009

Ficha técnica
Período analizado / Del 1-1-2009 al 31-12-2009
Diarios revisados
El País, La Vanguardia, El Punt, Segre, Diari de Tarragona, 20 Minutos, ADN
Número de diarios revisados / 2.383
Número de textos sobre seguridad alimentaria / 2.272

Tabla. 1.2 Modelo de registro para la recogida de datos

2 Resultados generales

2.1 Descripción general

2.1.1 Análisis cuantitativo

En el año 2009 se ha publicado un total de 2.272 textos sobre temas de seguridad alimentaria (19% más que los recogidos el año anterior) en los siete diarios escogidos para hacer el seguimiento: *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *Diari de Tarragona*, *20 Minutos* y *ADN*. Por número de textos publicados, el diario *Segre* se sitúa al frente con 698 registros. Lo siguen *La Vanguardia*, con 389; *El Punt*, con 368; *Diari de Tarragona*, con 310; *El País*, con 297; *20 Minutos*, con 120; y *ADN*, con 90 textos publicados.

La media de textos publicados cada mes para el conjunto de la muestra es de 189,3 registros (27,7 por diario), en comparación a los 159,3 registros del año anterior (22,8 por diario). Tal como se aprecia en la figura 2.1, el número de registros se mantiene por encima de la media durante los meses de junio, julio, octubre, noviembre y diciembre pero el pico más elevado es en los meses de octubre y noviembre. En estos meses los tópicos más frecuentes fueron las setas, la contaminación de los alimentos (contaminantes internos y siluro tóxico), los precios de los alimentos y las protestas de los campesinos por los precios que se les paga por los productos, la economía y la alimentación (crisis alimentaria) o la extinción del atún rojo.

El número de situaciones de crisis alimentarias es menor que el año anterior, no obstante encontramos algunas destacables como la muerte de ovejas y cabras en el mes de marzo, la gripe porcina en el mes de mayo, las protestas de los campesinos a partir del mes de agosto con una presencia mediática cada vez más destacada, la noticia sobre el hambre en el mundo durante el mes de noviembre por la cumbre de Copenhague o la exportación de siluro contaminado por consumo en Rumania en el mismo mes.

Fig. 2.1. Número de textos sobre seguridad alimentaria publicados mensualmente durante el año 2009 en el conjunto de diarios que conforman la muestra de análisis.

Núm. de textos / Enero / Febrero / Marzo / Abril / Mayo / Junio / Julio / Agosto / Septiembre / Octubre / Noviembre / Diciembre

- Número de textos en relación con la extensión de cada diario

El número de textos en valor absoluto que publica cada diario sobre seguridad alimentaria es interesante pero también es fundamental analizar el número de textos en relación a la extensión del diario para saber la importancia relativa que se le da a los temas relacionados con la alimentación en cada diario. Los dos diarios de distribución gratuita (*20 Minutos* y *ADN*) cuentan con una media de 20 páginas por edición, mientras que los de carácter local (*Diari de Tarragona*, *Segre* y *El Punt*) tienen una media de 45 páginas y, los de más difusión (*El País* y *La Vanguardia*), una extensión estimada de 70 páginas. Tomando estos datos como referencia, se puede elaborar una simulación con el fin de ver cuántas informaciones sobre seguridad alimentaria encontraríamos, en un día, si el diario en cuestión tuviera 100 páginas (tabla 2.1).

El *Segre* es el diario con más noticias sobre alimentación y también lo sería si tuviera 100 páginas, posiblemente porque durante el año 2009 han aumentado los textos informativos relacionados con el sector agroalimentario. Así pues, en números relativos, los diarios locales se sitúan punteros en la proporción de noticias sobre alimentación que incluyen en sus páginas, dejando entrever que es en los sectores locales en los que estos temas son de más interés por la población que lee estos diarios. En cambio, los diarios de más difusión, como *La Vanguardia* i *El País*, recogerían menos noticias relacionadas con alimentación haciendo este cálculo, a diferencia de los números calculados el año pasado donde *La Vanguardia* era el diario con más noticias recogidas y también estimadas.

Tabla. 2.1. Estimación del número de textos sobre seguridad alimentaria, por día y por diario, si las siete cabeceras tuvieran 100 páginas

Cabecera Número / estimado

Segre / 4.25; *El Punt* / 2.24; *Diari de Tarragona* / 1.88; *20 Minutos* / 1.64; *La Vanguardia* / 1.52; *ADN* / 1.23; *El País* / 1.16

• Distribución de textos por diario según género periodístico

En la figura 2.2 se puede apreciar la distribución diferencial de textos sobre seguridad alimentaria según la cabecera y el género periodístico. La figura recoge una última categoría ("suplementos especiales") que incluye los textos recogidos en todos aquellos suplementos no vinculados específicamente a una cabecera -es decir, suplementos que se distribuyen a través de los diarios estudiados de forma aislada, puntual o irregular. Se trata de un grupo heterogéneo y de escasa relevancia en términos de número de textos sobre el total de la base. Por eso, a partir de ahora, a efectos de análisis en este apartado no se ha tenido en cuenta este grupo. En todos los diarios de la muestra sobresale el género informativo, que sobrepasa siempre el 70%. En el caso de *20 Minutos*, éste alcanza el máximo de los textos informativos con el 95% correspondiente a este género -que contrasta con el bajo porcentaje de textos interpretativos, menos de un 1%. Con respecto a los otros dos géneros de interpretación y de opinión, en cambio, los perfiles son bastante más heterogéneos, muy por debajo del informativo. En todos los diarios los textos de opinión son más abundantes en comparación a los interpretativos (entrevistas, crónicas, reportajes, etc.), a excepción del *Diari de Tarragona* que tiene un papel relativamente destacado, con un 12% de los textos clasificados como pertenecientes a este género.

Dentro del género de opinión incluimos los siguientes subgéneros (explicados en detalle en el apartado 2.1.5.): las editoriales, los artículos de opinión escritos por personas externas al diario, las columnas escritas por colaboradores regulares de la publicación, los comentarios que acompañan algunas noticias, las cartas al director y las viñetas humorísticas. Pues bien, en términos relativos, es decir, en comparación al número de textos pertenecientes a otros géneros, *La Vanguardia* es lo que muestra una mayor presencia relativa

del género de opinión (14%) cuando trata el tema de la seguridad alimentaria y lo sigue *El Punt* (12%), a diferencia de los datos del año anterior donde destacaban los diarios *ADN* y *Segre* en este género. A pesar de ser valores relativos con respecto a la presencia de los otros géneros, nos da una idea de la distribución de éstos en los diarios.

Desde una perspectiva global, de los 2.272 registros sobre seguridad alimentaria del 2009, el 83,4% pertenecen al género informativo; el 9,9% al de opinión, y el 6,7%, al interpretativo; en comparación al análisis del año anterior con un 73% del género informativo, un 14% de opinión y un 12% de interpretativo. A pesar de las variaciones, el género informativo continúa siendo el género por excelencia utilizado por todos los diarios.

Fig. 2.2. Distribución de los textos sobre seguridad alimentaria, según el diario y el género periodístico.

Textos informativos / Textos de opinión / Textos interpretativos

• Distribución de textos a lo largo del año, según el diario

En la figura 2.3 se observa la evolución del número de textos sobre seguridad alimentaria publicados por diario a lo largo del año 2009.

Fig. 2.3. Evolución del número de textos sobre seguridad alimentaria, por mes y por diario.

Núm. de textos / Enero / Febrero / Marzo / Abril / Mayo / Junio / Julio / Agosto / Septiembre / Octubre / Noviembre / Diciembre

El máximo número de textos por mes y por diario es con diferencia del diario *Segre*, con 117 registros en junio. Por contra, el mínimo de textos mensuales por diario se corresponde con *ADN* y *20 Minutos*, ya que ninguno de estos dos diarios publica ejemplares durante el mes de agosto. En *La Vanguardia* el mes de mayo acumula una proliferación mayor de textos, con un número importante que tratan sobre la alimentación y la salud, tanto en el diario como en los suplementos que lo acompañan. *El País* tiene el pico más elevado de textos en el mes de octubre y, parecido a los resultados obtenidos por *La Vanguardia*, muchos de ellos tratan la temática en lo referente a la alimentación y la salud, pero también otras temáticas como la crisis económica o el sector agroalimentario. El diario *Segre* tiene dos picos prominentes en el número de textos publicados durante los meses de junio y octubre donde las temáticas mayoritarias fueron las mencionadas en *El País*. El *Diari de Tarragona* acumula más textos en los meses de julio y octubre, donde se tratan a menudo los temas relacionados con la alimentación y la salud y con los sectores primarios agroalimentario y pesquero. Finalmente, el mes de mayo contiene el mayor número de textos informativos del diario *El Punt* con temáticas diversas que incluyen diferentes sectores primarios (agroalimentarios, lecheros, pesqueros y porcinos), el etiquetado de los alimentos o la alimentación y la salud.

2.1.2. Suplementos e información diaria

En la figura 2.4 se puede observar que la mayoría de los textos sobre seguridad alimentaria se publican en las páginas interiores de los diarios, no en suplementos. Así, un 79% de los 2.272 registros han sido publicados en las páginas interiores, mientras que el 21% restante se han localizado en suplementos (77% y 23% en el informe del 2008, respectivamente). Pero continúa estando la misma proporción aproximada de que 1 de cada 4 textos se publica en suplementos.

Fig. 2.4. Distribución de los textos sobre seguridad alimentaria, según su ubicación en suplementos o páginas interiores del diario.

Suplementos 21% Páginas interiores 79%

Observamos diferencias entre los tres géneros periodísticos. En la figura 2.5 vemos cómo los textos informativos se publican en un 79% de las páginas interiores de los diarios y un 21% en los suplementos. Con respecto a los textos de opinión se observa cómo se publica un 86% en las páginas interiores y un porcentaje menor en los suplementos (14%). Finalmente, los textos interpretativos están repartidos entre las páginas interiores con un 61% y en los suplementos con un 39%. Estos datos que son similares a los obtenidos en el anterior informe.

Fig. 2.5. Distribución de los textos periodísticos sobre seguridad alimentaria, según el género periodístico y la ubicación en páginas interiores o en un suplemento.

Información / Interpretación / Opinión
Páginas interiores / Suplementos

Las secciones más habituales donde encontramos las noticias relacionadas con seguridad alimentaria durante el año 2009 son, en primer lugar, "economía" y después le siguen "opinión/punto de vista" y "sociedad/tendencias/la vida" o "actualidad". Este tipo de noticias se suelen publicar dentro del área de sociedad y así lo vemos en el análisis del informe 2008. El año 2009 en cambio, y quizás debido al impacto de la crisis económica y de las protestas del sector agrario y ganadero por los precios de los alimentos, encontramos muchas noticias en la sección de economía. Por otra parte, también encontramos este tipo de información en secciones más especializadas como "salud", "innovación & investigación", "nutrición", "ciencia", "rural", etc.

2.1.3. Portadas

Las portadas de diario reflejan los temas de actualidad que tienen más prominencia mediática. Las noticias de seguridad alimentaria que se han publicado en portada a lo largo del 2009 no siempre han sido relacionadas con situaciones de crisis (en el sentido de situación que genera una alarma social importante), pero sí con temas de actualidad de patrón agudo. Es decir que aparecen y desaparecen bruscamente, como es el caso de una enfermedad desconocida que provocaba la muerte en ovejas y cabras. En cambio, hay otros que tienen un tratamiento y una aparición constante como

puede ser la crisis del sector agroalimentario y las quejas de los campesinos por los precios que les pagan las grandes distribuidoras. Por otra parte, las noticias publicadas en portada de suplementos suelen ser más intemporales. En las tablas 2.2, 2.3. y 2.4. se pueden encontrar ejemplos concretos de temas de portada.

Dentro de los diarios, de las noticias en portada, están las que se consideran centrales, que ocupan el papel relevante de la sección, y las secundarias, que aparecen anunciadas en un espacio determinado de la página. De todas las noticias sobre seguridad alimentaria publicadas en portada de diario durante el 2009, la gran mayoría aparecen como anuncios de una información que se podrá encontrar en el interior del diario. Por otra parte están los suplementos, en los cuales consideramos que si están en la portada, aunque estén anunciadas de forma secundaria, son portadas de suplemento.

291 noticias relacionadas con seguridad alimentaria fueron publicadas en portada (12.8% del total de textos analizados). Estos 291 textos se reparten en: 71 portadas de los diarios, 111 anuncios de portada y 109 portadas de suplementos. La proporción es parecida a la del año anterior. En proporción, los suplementos tienen más del doble de portadas en comparación con las portadas de diarios, ya que suelen profundizar más en aspectos de interés general y la alimentación, la gastronomía o la seguridad alimentaria tienen un papel destacado.

En la tabla 2.2. se pueden observar algunos ejemplos de temas de portada de los diferentes diarios. Son temas variados pero no observamos, a diferencia del año pasado, casos muy espectaculares sobre situaciones de crisis alimentarias aparte de la enfermedad que mató cabras y corderos. A pesar de eso, se puede comprobar cómo hay un interés importante por todos los diarios sobre la afectación de la crisis económica en la compra y los precios de los alimentos. Por otra parte, en los diarios locales se encuentran a menudo noticias relacionadas con el malestar del campesinado por los precios a los que los compran los productos las grandes distribuidoras. Aparte, encontramos noticias sobre alimentación y salud, los transgénicos o el aumento del hambre en el mundo. Los diarios gratuitos suelen utilizar un tono más chillón en los titulares de sus portadas.

El diario *Segre* fue el que más textos sobre alimentación encontramos en portada durante el año 2009 (33 textos). Lo siguen *El Punt* con 12 textos y el *Diari de Tarragona* con 11, disminuyendo en el resto de diarios.

Tabla. 2.2. Ejemplos de portadas de diarios relativas a temas de seguridad alimentaria publicadas a lo largo del 2009

Portadas de diarios * / Diarios / Fecha

Un suplemento útil para reducir la diabetes y el riesgo cardiovascular / *Segre* / 30/01/2009; La cesta de la compra se abarata, pero los bolsillos no se lo creen / *Diari de Tarragona* / 11/02/2009; La UDL investiga alargar la vida con soja y dieta / *Segre* / 22/02/2009; Dietas a medida según los genes de cada uno / *Segre* / 12/02/2009; Una enfermedad desconocida ya ha matado 1200 cabras y corderos de 32 explotaciones gerundenses / *El Punt* / 13/03/2009; El precio de los

alimentos básicos se ha disparado en plena crisis / *20 Minutos* / 03/03/2009; El transgénico tropieza / *El País* / 18/04/2009; La producción ecológica anima 39 campesinos y emprendidas gerundenses en un año y ya hay 165 / *El Punt* / 13/07/2009; Los agricultores denuncian la "asfixia" que sufren de las grandes superficies / *Diari de Tarragona* / 13/08/2009; Escoger bien ahorra 1.851 euros en la cesta de la compra / *20 minutos* / 24/09/2009; Llega a juicio la muerte de un bebé en 2007 por una bacteria de la leche / *Diari de Tarragona* / 20/10/2009; Aumenta la pobreza / *ADN* / 13/11/2009; Catalonia calidad acusa Carrefour de vender fruta de Lleida en mal estado / *Segre* / 29/12/2009; Colegios libres de comida basura / *La Vanguardia* / 02/12/2009

En la tabla 2.3. hay recogidos algunos ejemplos de temas de los anuncios de portada de los diferentes diarios. Como en las portadas comentadas anteriormente, el tema de la crisis económica y la alimentación tiene también un papel importante en los anuncios de portada. En éstos además, se profundiza y se tratan temas como los cambios de los hábitos de consumo y de compra que está provocando la recesión económica durante el año 2009. Los diarios locales tratan temas que los afectan directamente como los temas relacionados con las setas y los buscadores de setas, o la relación con la salud y la alimentación en territorios concretos.

El diario *Segre* es el que ha publicado más anuncios de portada (55) en comparación en el resto de diarios. Después venden el diario gratuito *20 Minutos* con 14, *La Vanguardia* con 13, *El Punt* con 12, el *Diari de Tarragona* con 10, etc.

Tabla. 2.3. Ejemplos de anuncios de portadas de diarios relativas a temas de seguridad alimentaria publicadas a lo largo del 2009

Anuncio de portada de Diario / Diario / Fecha

La crisis abre una guerra en la crisis alimentaria / *La Vanguardia* / 16/02/2009; Las ayudas del gobierno para alimentación tardan 10 meses / *La Vanguardia* / 27/02/2009; El regreso de la hambrera / *Diari de Tarragona* / 22/02/2009; El ganadero venderá leche en máquinas expendedoras / *20 Minutos* / 24/03/2009; El ministerio reducirá la sal en los menús de los colegios y aumentará la fruta / *20 Minutos* / 13/03/2009; Los lleidetans no comen la ración mínima de fruta y verdura al día / *Segre* / 21/04/2009; El precio del agua determinará los cultivos / *Segre* / 05/07/2009; La marca blanca provoca la guerra entre los fabricantes de grande consumo / *La Vanguardia* / 20/07/2009; Prohibirán la pesca de anchoas de un tamaño inferior a los 10.5 centímetros para garantizar la reproducción / *El Punt* / 22/09/2009; Andorra detecta 17 intoxicaciones por setas / *Segre* / 15/09/2009; Conciliar cocina y vida / *La Vanguardia* / 12/09/2009; Multa a nueve entidades de alimentación miedo pactar subidas de precios / *20 minutos* / 16/10/2009; Piden acciones contundentes para acabar con el hambre / *20 minutos* / 19/10/2009; El precio del pollo se hunde por la caída del consumo y la sobreoferta / *Segre* / 21/10/2009; Municipios de montaña quieren cobrar una tasa y regular la recogida de setas / *Segre* / 30/10/2009; Cataluña permite la exportación a Rumania de un pez tóxico del ebro / *El País* / 12/11/2009;

Comidas con mucha sal / *ADN* / 19/11/2009; Éxito rotundo del primer mercado de proximidad 'del huerto a la mesa' / *Segre* / 30/11/2009; La UDL investiga una tecnología que mejora en un 50% la conservación de fruta pelada / *Segre* / 22/12/2009; Un alérgico muere por un flan con nueces / *20 minutos* / 24/12/2009

En la tabla 2.4. Encontramos ejemplos de portadas de suplementos relacionados con la seguridad alimentaria, donde se especifica el suplemento en el cual sale este texto y el diario al cual acompaña el suplemento. Los diarios gratuitos no tienen suplementos, por lo tanto, no están presentes en esta tabla.

Las noticias que han ocupado las portadas de suplemento son más intemporales y a pesar de que también tratan temas de actualidad, suelen hacer más revisiones sobre ésta aprovechando que los artículos pueden tener más extensión que los que aparecen a las páginas de los diarios. Los temas que aparecen son diversos pero se suelen centrar durante el año 2009 en los consejos alimentarios, los hábitos de consumo, temas relacionados con la compra (etiquetado) o la cocina y la gastronomía (recetas).

Por diarios, *La Vanguardia* es el que ha publicado en portada de suplemento un mayor número de noticias con 56 portadas, seguido de *El País* con 25, *El Punt* con 22 y finalmente, el *Diari de Tarragona* y el *Segre* con 3 cada uno.

Tabla. 2.4 Ejemplos de portadas de suplementos relativas a temas de seguridad alimentaria publicadas a lo largo del 2009

Portada de Suplemento / Diario / Suplemento / Fecha
Los roscones con sorpresa, al límite de la legalidad europea / <i>El Punt Punt de festa</i> / 9/01/2009; Alimentos contra el estrés / <i>La Vanguardia</i> / Es-estilos de vida / 17/01/2009; ¿Entendemos las etiquetas? / <i>La Vanguardia</i> / Es-estilos de vida / 7/02/2009; La Generalitat impulsa el consumo de alimentos ecológicos / <i>El Punt Rural</i> / 1/02/2009; Dietas a la carta para combatir la vejez y obesidad / <i>El Punt Rural</i> / 1/03/2009; Volver a las recetas de la abuela / <i>Diari de Tarragona</i> / Economía y Negocios / 26/04/2009; Atención a la densidad calórica de los alimentos / <i>El País Salud</i> / 10/04/2009; Una vida sin gluten / <i>El País Salud</i> / 11/07/2009; Tendríamos que comer menos carne, pero de más calidad / <i>Segre Lectura</i> / 06/2009; Una misteriosa plaga azota a las ostras del delta / <i>El País Cataluña</i> / 19/09/2009; El reencuentro con la dieta mediterránea / <i>El País</i> / <i>lfema fruit attraction</i> / 27/10/2009; La guerra de los transgénicos / <i>El País</i> / <i>El País semanal</i> / 1/11/2009; Vieja fruta, nuevas virtudes / <i>La Vanguardia</i> / Es-estilos de vida / 26/12/2009; Un país necesita de la agricultura / <i>El Punt Rural</i> / 12/2009

2.1.4. Redactores

La firma de un texto es otro elemento interesante para analizar, ya que si el texto está firmado por un redactor puede propiciar que la información tenga un tratamiento más elaborado y que pueda ser más competente, con más fuentes de información, etc., que si no está firmado o lo firma la redacción del diario o una agencia de noticias. Dependiendo de los dia-

rios, los hay que acostumbran a tener más noticias firmadas como redacción, es el caso de los diarios locales como el *Segre* o el *Diari de Tarragona*. En cambio, en diarios como *El País* o *La Vanguardia* es más común poder reconocer a quién los ha firmado, ya que disponen de un número más elevado de periodistas.

En la figura 2.6 se puede ver cómo hay un 60% de artículos firmados o bien por expertos o bien por redactores, mientras que aproximadamente un 35% de los textos se firman por la redacción y un 3,5% por agencias. Esta proporción es parecida a la que se encontró en el análisis del año pasado aunque los valores absolutos han aumentado, seguramente porque hay un mayor volumen de noticias de diarios como el *Segre*. En cambio, hay una proporción muy pequeña de textos en los cuales no se reconoce la autoría (1,3%) en comparación al 8% del análisis del 2008.

Fig. 2.6. Distribución de las firmas de los textos, según se puedan identificar como personas (redactores y expertos), agencias o categorías genéricas (tipo «redacción»)
Redactores 55,4% / Redacción 34,8% / Expertos 5% / Agencias 3,5% / No se puede conocer 1,3%

Entre los redactores que más textos han firmado durante el 2009 figuran los nombres que aparecen a la tabla 2.5, encabezada por Magda Carlas de *La Vanguardia*, autora de 36 registros.

Tabla 2.5. Redactores que han firmado más textos sobre seguridad alimentaria en el 2009

Autores / Diario / N° de textos
Magda Carlas / <i>La Vanguardia</i> / 36
Anna Monte / <i>El Punt</i> / 29
Vidal Maté / <i>El País</i> / 26
A.Caralt / <i>Diari de Tarragona</i> / 16
Imma Bosch / <i>El Punt</i> / 15
Paz Echaz / <i>La Vanguardia</i> / 15
Abel Mariné / <i>El Punt</i> / 14
Norián Muñoz / <i>Diari de Tarragona</i> / 14
M. Millan / <i>Diari de Tarragona</i> / 13
H. Culleré / <i>Segre</i> / 12
Celeste López / <i>La Vanguardia</i> / 11
Antonio Cerrillo / <i>La Vanguardia</i> / 10
Ferran Balsells / <i>El País</i> / 10
R.Rios / <i>Segre</i> / 10
Rosa Matas / <i>El Punt</i> / 10
Ursula Pérez / <i>Diari de Tarragona</i> / 10
Javier Ricou / <i>La Vanguardia</i> / 9
Mònica Cabruja / <i>El Punt</i> / 9
Belén Castro / <i>ADN</i> / 8
Dani Vilà / <i>El Punt</i> / 8

2.1.5. Información, interpretación y opinión

El periodismo no sólo informa al público en un sentido estricto, sino que también ayuda a contextualizar y a entender los acontecimientos, y por eso cuenta con géneros precisos como la interpretación y la opinión, que van más allá de la lectura campechana de las noticias.

Para analizar estas diferentes funciones, los textos se han clasificado en 3 géneros y 11 subgéneros periodísticos:

Géneros de opinión: - comentario, - columna, - artículo, - editorial, - cartas al director, - viñetas gráficas

Géneros informativos:

- noticia, - información

Géneros interpretativos:

- crónica, - reportaje, - entrevista

• Informativo

Este género es, por excelencia, el género de la prensa. Eso lo vemos reflejado en el número de textos que genera (un 83,4% sobre el total de la base de datos). Los otros géneros -el interpretativo y el de opinión- se alimentan en gran manera de los textos informativos.

De los 2272 registros que constituyen este informe, 1894 pertenecen al género informativo. Por diarios, *Segre* es el que más noticias ha publicado, con un total de 612, seguido por *La Vanguardia*, con 299. El que menos noticias ha publicado es *ADN*, con 79 textos.

Dentro del género informativo, con el fin de analizar el grado de prominencia que dedica el diario al acontecimiento o cuestión, hemos dividido los textos informativos en dos categorías: las noticias y las informaciones propiamente dichas.

- Noticia: responden a un conjunto básico de preguntas periodísticas y funcionan como una unidad informativa completa, acompañadas o no de material de soporte gráfico. El redactor se mantiene a distancia de la información, sin emitir opiniones personales.
- Información: textos informativos de mayor complejidad y amplitud que una noticia, pero con características similares en cuanto a la posición del redactor.

En el año 2009 hay una mayor proporción de textos con el subgénero clasificado como información (1193) que como noticia (701).

• Interpretativo

Los textos con género interpretativo son 153, un 6,7% de la muestra, el género más minoritario de los tres analizados.

Dentro del género interpretativo hemos dividido los textos en tres categorías: crónica, reportaje y entrevista. Este género se caracteriza por ser textos que introducen la valoración subjetiva del periodista en el relato de la información. A continuación se describen las características de cada subgénero.

- Crónica: es un texto de análisis, comentario o reportaje con la lectura personal que hace el periodista que lo redacta, así pues, expresa su visión particular y subjetiva para interpretar los acontecimientos que se narran.
- Reportaje: combina los componentes de los géneros informativos y los géneros de opinión. Se utiliza para profundizar en las causas y consecuencias de algún acontecimiento y a investigar aspectos no conocidos a partir de testimonios o datos. El periodista incluye en la redacción de la información, su interpretación sobre los hechos relatados.
- Entrevista: ésta es una herramienta para recoger información a través de la entrevista a un testimonio, un experto o una persona que opina sobre un tema concreto. Hay dife-

rentes tipos de entrevista y se puede encontrar en estilo narrativo o de pregunta y respuesta.

En los diarios analizados durante el año 2009 se han publicado 66 reportajes, de los cuales 15 pertenecen a *La Vanguardia* y 15 a *El Punt*, 13 a *El País*, 13 al *Diari de Tarragona*, 9 al *Segre* y 1 al *ADN*. En el diario *20 minutos* no encontramos ningún reportaje relacionado con seguridad alimentaria. Las diferencias proceden seguramente de la publicación de textos en suplementos que suelen ser donde aparecen los reportajes y los textos tratados con más profundidad.

Se han publicado un total de 77 entrevistas, siendo el *Diari de Tarragona* el que más ha publicado con 21 durante todo el año. Lo sigue el *Segre* con 16 y *El Punt* con 15 entrevistas. Curiosamente y, a diferencia del año pasado en que *La Vanguardia* fue el medio que más entrevistas publicó, son los diarios locales los que tienen un mayor número de éstas.

Finalmente, las crónicas han sido el subgénero más minoritario y se han publicado 10 en total. La mayoría en *La Vanguardia* (5), dos en el *Segre* y una en *El Punt*, *Diari de Tarragona* y *20 minutos*.

• Opinión

Los textos de opinión entre los 2972 textos analizados, son 225, un 9,9% de la muestra. Es el segundo género con más registros después del informativo.

En el género de opinión, el enfoque principal es la opinión y la información queda en un segundo plano. Los textos de opinión los dividimos en 6 subgéneros: editorial, cartas al director, artículo de opinión, columna, comentario y viñeta gráfica.

- Editorial: es artículo de opinión de obligada publicación porque define la línea de pensamiento del diario. Está ligado a la actualidad y en él se reflexiona sobre un tema destacado de la información del día. No está firmado en general porque su contenido representa al diario.
- Cartas al director: son textos escritos por los lectores que contienen temas variados y expresan la opinión de los lectores sobre determinadas cuestiones. Se encuentran en una sección creada por el diario que tiene esta finalidad.
- Artículo de Opinión: es un texto que expresa la opinión de un colaborador ajeno al diario pero de reconocido prestigio en el tema que trata.
- Columna: es un texto argumentativo que valora de forma personal una cuestión de actualidad. Lo escribe un colaborador habitual del diario y se puede publicar en cualquier sección. Tiene una periodicidad concreta y suele aparecer acompañada de la fotografía del autor.
- Comentario: es un texto de opinión que acompaña a un texto informativo pero que está claramente diferenciado de éste. Expresa la valoración personal de una información que trata el diario.
- Viñeta gráfica: es la visión humorística del autor o dibujante sobre temas de máxima actualidad, expresada en formato gráfico.

Por subgéneros y diarios, se ha publicado un total de 82 artículos de opinión, de los cuales *El Punt* y el *Segre* son los que tienen un número mayor (con 29 y 25 textos, respectiva-

mente) y con menos textos, *La Vanguardia* (con 14 artículos de opinión). Es interesante que estos artículos aparezcan sobre todo en diarios más locales, donde se da visibilidad a los temas relacionados con seguridad alimentaria y se incluyen artículos de opinión para acompañar informaciones que se tratan a modo más informativo dentro del diario. En cambio, los diarios gratuitos no utilizan casi este subgénero y a pesar de que en el *ADN* podemos encontrar tres artículos de opinión, en el 20 minutos no aparece ninguno.

El siguiente subgénero más mayoritario ha sido la columna con 43 textos publicados. Casi la mitad publicadas en *La Vanguardia*, 10 en *El País* y 7 en el *Segre*. Se han publicado 41 cartas del lector, casi la mitad publicadas en *La Vanguardia*, de nuevo, y en número más reducido en *El País* o *Segre* con 7 cartas cada uno. El resto de subgéneros son más minoritarios: los comentarios (22) se han publicado sobre todo en el *Segre*, *La Vanguardia* i el *Diari de Tarragona*; las editoriales (15) mayoritariamente en el *Segre* con 10 editoriales; y las viñetas gráficas (21) se han publicado en número similar a todos los diarios, excepto en los gratuitos. Con respecto a las editoriales, comentar que las temáticas que han sido tratadas de forma continua y de manera importante durante el año 2009 en el *Segre*, como el precio de los alimentos, las quejas del sector primario o la crisis económica y los alimentos, han hecho que este diario se haya puesto al frente del resto en el número de editoriales publicadas en relación la alimentación.

2.1.6. Las fuentes de información

La fuente de información periodística es aquel emisor de datos o de información de la cual se sirve el profesional de los medios de comunicación para elaborar el producto informativo. Puede ser una entidad, una persona, un medio de comunicación o un documento que le proporciona al periodista la información necesaria para que éste tenga los elementos suficientes para poder elaborar un texto informativo.

Un buena fuente de información tendría que ser experta en los temas sobre los cuales informa, esmerada, objetiva, transparente y si es posible, con responsabilidad sobre la cuestión de la que habla. Pero eso en la práctica es difícil y por lo tanto, los periodistas recogen diversas fuentes de información para que los datos puedan ser contrastados, y cuántas más fuentes de información y más validez de éstas, más veracidad se le otorga al texto periodístico.

En el caso de la seguridad alimentaria, las fuentes de información expertas cómo pueden ser científicos, revistas e instituciones científicas o personal sanitario, están directamente relacionadas con temas de alimentación y salud, y tienen una importante validez social. Las revistas e instituciones científicas suelen emitir comunicados sobre las novedades e informaciones importantes que quieren transmitir a la sociedad, y los periodistas entonces, acuden a expertos y personas autorizadas para ampliar y contrastar la información.

El número de fuentes de información es diferente en los diarios analizados. En la tabla 2.6 se puede observar el porcentaje de fuentes de información citadas en los textos de los diarios que se han analizado. Los diarios de más difusión como el *El País* o *La Vanguardia* tienen un porcentaje elevado de textos en los cuales se citan 3 o más fuentes de infor-

mación. Este porcentaje disminuye en los diarios locales (*Diari de Tarragona*, *El Punt* y *Segre*) y es minoritario en los diarios gratuitos (*ADN* y *20 minutos*). Éstos últimos tienen un porcentaje elevado de textos donde no se cita ninguna fuente de información. Estos datos indican seguramente que diarios de más difusión, en contraposición en los gratuitos, disponen de más personal, tiempo y espacio para escribir los textos informativos, hecho que permite profundizar en la información y citar diferentes fuentes que le den más solidez a la información que se está presentando.

Figura 2.6 Porcentaje del número de fuentes de información citadas en los diarios analizados.

Diario / Fuentes de Información (% total) / 0 / 1 - 2 / ≥3
<i>El País</i> / 18,5 / 43,8 / 37,7; <i>La Vanguardia</i> / 33,5 / 42,0 / 24,5; <i>Diari de Tarragona</i> / 23,2 / 56,1 / 20,7; <i>Segre</i> / 19,1 / 65,0 / 15,9; <i>El Punt</i> / 17,4 / 70,7 / 19,9; <i>ADN</i> / 31,8 / 54,6 / 13,6; <i>20 minutos</i> / 33,3 / 59,2 / 7,5

En relación al tipo de fuentes de información, en la figura 2.7. podemos ver la distribución de las fuentes en porcentajes, siendo mayoritarias las que provienen de la industria-empresa seguidas por las fuentes políticas, las de sociedad civil, científicos y, en último lugar, de la administración. Continúa observándose en comparación con los datos del año anterior, un gran flujo de información del sector privado relacionado con la alimentación. El sector político también tiene una presencia importante reparto su responsabilidad entorno los temas de seguridad alimentaria. El sector científico en cambio, tiene una presencia más bien escasa, datos que coinciden con el anterior informe y que denotan una falta de accesibilidad en estas fuentes. Con respecto a las fuentes del ámbito de la administración, a veces es difícil de distinguir las del sector político y poder por eso, su número es más reducido.

Fig. 2.7. Distribución de las fuentes de información citadas, según el ámbito de procedencia.

Industria-Empresa / 36,9%; Polític / 23,9%; Societat Civil / 16,2%; Científic / 12,9%; Administratiu / 10,0%
--

Si analizamos el tipo de fuentes de información para los diferentes diarios, podemos ver que hay diferencias considerables. En la tabla 2.7 se pueden observar los porcentajes de los tipos de fuentes de información citadas en cada diario. En los diarios gratuitos, el 20 minutos utiliza mayoritariamente fuentes de la sociedad civil, la industria y los políticos, mientras el *ADN* se alimenta sobre todo de fuentes de la sociedad civil y de científicos. Con respecto a los diarios locales, el *Diari de Tarragona* se refiere de forma mayoritaria a fuentes del mundo de la industria con una proporción menor de los otros tipos de fuentes. En cambio, en *El Punt* y el *Segre*, aunque la industria también es la fuente más predominante, estos diarios también tienen un número importante de fuentes políticas en sus textos. En *La Vanguardia* y *El País*, el mundo de la industria es la fuente mayoritaria y los otros tipos de fuentes aparecen en una proporción similar.

Tabla 2.7. Porcentaje del tipo de fuentes de información citadas en los diarios analizados

Diario / Tipo de Fuentes de Información (% del total) / Industria-Empresa / Político / Sociedad Civil / Científico Administrativo

El País / 34,4 / 18,3 / 15,8 / 17,0 / 14,5; *La Vanguardia* / 38,5 / 12,6 / 17,9 / 21,8 / 9,2; *Diari de Tarragona* / 42,2 / 21,5 / 20,3 / 9,7 / 6,3; *Segre* / 40,7 / 30,1 / 12,0 / 8,1 / 9,0; *El Punt* / 33,6 / 29,9 / 15,0 / 9,6 / 12,0; *ADN* / 16,7 / 15,0 / 28,3 / 25,0 / 15,0; *20 Minutos* / 25,0 / 26,3 / 25,0 / 17,5 / 6,3

A continuación se analizan las fuentes según si se trata de personas, entidades u otros:

• Personas

Como personas entendemos a cualquier sujeto citado como fuente de información, ya sea del ámbito de la política, la gestión, la economía, la industria, la investigación, un testimonio, un consumidor, un paciente, etc.

Las personas más citadas como fuentes de información en los textos sobre seguridad alimentaria publicados a lo largo del 2009 se pueden consultar en la Tabla 2.8. El estamento político conforma a las personas aparecidas como fuentes de información más citadas del 2009, ya que han intervenido en las reformas del sector agrario y ganadero, en el proceso de crisis del sector y de los diferentes conflictos que se han generado

durante el año 2009. El más citado con diferencia y conservando el primer lugar desde el año anterior, es el consejero de agricultura Joaquim Llena por su intervención constante en cuestiones relacionadas con el sector agroalimentario. La segunda es la ministra Elena Espinosa pero en menos textos seguramente por el método de análisis utilizado en este informe, donde hay una importante presencia de diarios locales. El diario Segre por ejemplo, es lo que tiene un volumen más importante de noticias relacionadas con el sector agroalimentario y también donde la presencia de Joaquim Llena es más frecuente. Otros políticos que aparecen en la prensa analizada son Àngel Ros, José Montilla o José Luis Rodríguez Zapatero, aunque el número de textos donde los encontramos es menor que los comentados anteriormente. Por otra parte, todos los conflictos y situación crítica del sector agroalimentario y ganadero ha dado lugar a que los sindicatos aparezcan muy a menudo citados en los textos analizados.

La crisis económica y la crisis alimentaria a nivel internacional tienen una resonancia importante en la prensa durante el año 2009, como en el año anterior. Por eso, Jacques Diouf aparece como una de las fuentes más citadas. A pesar de eso, encontramos pocas fuentes internacionales entre las más citadas en comparación con el año anterior. En este año aparecen sobre todo fuentes catalanas y algunas nacionales.

Por otra parte, una voz experta que es a la vez fuente de información y articulista es Abel Mariné, catedrático de Farmacia de la UB y que trata temas alimenticios actuales y de primer orden como los alimentos ecológicos, los alimentos funcionales, las dietas, etc. Durante el 2008 también fue una fuente de información muy citada.

Tabla 2.8. Nombres de las personas más citadas durante el 2009 como fuente de información y cargo en el momento que fueron citadas

Nombre / Cargo (mencionado en el texto) / Nº textos

Joaquim Llena / Consejero de Agricultura de la Generalitat de Cataluña / 64; Elena Espinosa / Ministra de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino / 22; Joan Caball / Coordinador Nacional de Unió de Pagesos (UP) en Cataluña / 16; Abel Mariné / Catedrático de Nutrición y Bromatología de la Universidad de Barcelona / 15; Joan Segura / Responsable del aceite de la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC) / 14; Jacques Diouf / Secretari General de la Organización de las Naciones Unidas (ONU) / 14; Roberto Sabrido / Presidente de la Agencia Española de Seguridad Alimentaria y Nutrición (AESAN) / 11; Josep Maria Jové / Presidente de Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya (JARC) / 11; Manel Simon / Director Gerente de Catalonia Qualitat / 10; Pere Roqué / Presidente de la Associació Agrària de Joves Agricultors (ASAJA)- Associació d'Empresaris Agraris de Lleida (AEALL) / 9; Josep Cabré / Coordinador territorial d'UP a Lleida / 9; Antoni Espanya / Director de los servicios territoriales de Agricultura en el Ebre / 9; Àngel Ros / Alcalde de Lleida / 9; Alejandro Domingo / Responsable del cereal de UP / 9; José Montilla / Presidente de la Generalitat de Catalunya / 8; Josep Puxeu / Secretario de Estado de Medio Rural y Agua / 7; José Luis Rodríguez Zapatero / Presidente del Gobierno / 7

El número de las fuentes donde se puede reconocer el sexo es inferior al año 2008, 1009 versus 1708 fuentes. A pesar de este dato, la proporción de mujeres como fuente de información dentro del ámbito de la seguridad alimentaria en el 2009 es parecida a la de los hombres a diferencia del año anterior (figura 2.8), donde los hombres tenían una presencia mucho más importante (75%) en comparación con las mujeres. Parece ser pues, que la representación de las mujeres dentro del ámbito de la seguridad alimentaria ha aumentado y se está igualando a la de los hombres.

Fig. 2.8. Distribución de las personas citadas como fuente de información, según el sexo

Hombres 54% / Mujeres 46%

• Entidades

Se incluye dentro de este grupo las organizaciones públicas o privadas que actúan como fuente de información, sin interceder portavoz o sin que estén representadas por una persona concreta. La emisión de comunicados de prensa o informes que sirven como fuente primaria en la elaboración de las piezas periodísticas son claros ejemplos de esta transmisión directa de información.

En el caso de citar directamente la entidad, es ésta la que interesa como fuente, para constituir ella misma una voz de autoridad o de capacidad de mando (un ministerio, por ejemplo, o la misma OMS). En el caso de la cita indirecta, a través de una persona que trabaja, lo que interesa es su experiencia en el cargo, que permite una relación más directa entre la fuente y la audiencia.

En la Tabla 2.9 se puede consultar el listado de las 10 instituciones más citadas sin la intervención de ningún portavoz. Las dos primeras demuestran el interés periodístico del año 2009 en el sector agroalimentario debido a las protestas e iniciativas tomadas por el precio que perciben los agricultores por los alimentos producidos. En primer lugar encontramos al sindicato agrario Unió de Pagesos que tiene una fuerte presencia en el sector agrario y ganadero, y que a menudo se ofrece a hacer declaraciones a la prensa. En segundo lugar encontramos en el Departamento de Agricultura, Alimentación y Acción Rural de la Generalidad de Cataluña (DAR), que también tiene un papel destacado y continuo en todos los temas relacionados con este sector. Las siguientes instituciones más citadas son más globales, como la Comisión Europea, la Organización de las Naciones Unidas para la Agricultura y la Alimentación (FAO) y la Organización Mundial de la Salud (OMS). Su aparición como fuentes de información ha sido vinculada, entre otras cosas, a las crisis económicas relacionadas con la alimentación y la crisis alimentaria global que tiene una aparición constante durante la cobertura periodística del 2009. Finalmente, las siguientes fuentes son de ámbito catalán sobre todo, pero también estatal, y de ámbito diverso (industria, administración, científico). Así pues, durante este año, la presencia de instituciones de ámbito catalán es mayoritaria y por lo tanto, hay más representatividad en comparación en las de ámbito estatal, europeo o mundial, a diferencia del año anterior donde había más presencia de instituciones estatales. El análisis del año 2008 mostraba como principales entidades utilizadas como fuentes de información el Ministerio de Sanidad y la Agencia Española de Seguridad Alimentaria y Nutrición (AESAN) que este año no han sido tan citadas, seguramente porque no ha habido tantas situaciones de crisis alimentarias como el año anterior, delante las cuales estas dos entidades tienen un papel protagonista.

Tabla 2.9. Entidades más citadas (sin la mediación de un portavoz)

Instituciones / Nº de textos

Unió de Pagesos (UP) / 54; Departamento de Agricultura, Alimentación y Acción Rural de la Generalitat de Catalunya (DAR) / 40; Comisión Europea / 27; Organización de las Naciones Unidas para la Agricultura y la Alimentación (FAO) / 18; Organización Mundial de la Salud (OMS) / 16; Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC) / 14; Ministerio de Medio ambiente y Medio rural y Marino / 14; Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA) / 12; Catalonia Qualitat / 11; Consejería de Agricultura de la Generalitat / 11

2.2. Los temas

La información también se puede analizar clasificando los tópicos periodísticos según un patrón "agudo" o "crónico". Este tipo de análisis ya se utilizó en el Informe Quiral 2000* y en el análisis del Informe SAM 2008. Se trata de ver si la cobertura periodística de un determinado tema sigue un patrón agudo (más puntual, destacado, sensacionalista) o más crónico (constante, más elaborado, menos destacado). Este tipo de análisis nos permite comprender el efecto que determinadas informaciones han tenido a lo largo del año según cómo han sido tratadas en los medios de comunicación.

*El informe Quiral es un estudio sobre la cobertura periodística de la salud y la medicina que ha servido de referente para la elaboración del informe SAM. En el siguiente link se puede descargar el pdf: www.fundaciovilacasas.com/ca/projepte_salut/Quiral_Salud

Tabla 2.10. Principales diferencias entre el patrón agudo y el crónico

Patrón agudo / Patrón crónico / Evolución

- Temas que atraen un interés muy elevado, pero durante un periodo breve
- Su evolución depende de la resta de eventos
- Excepcionalmente se "cronifican"
- Temas que mantienen un interés discreto pero constante durante el año
- La curva se mantiene constante, independientemente del resto de acontecimientos
- Pueden presentar discretas "agudizaciones"
- Prominencia
- Portadas: más frecuentes que la media
- Editoriales: las generan con más frecuencia que otros temas
- Portadas: no más frecuentes que la media
- Editoriales: el porcentaje de editoriales no es superior a la media
- Especialización
- Fuentes de Información: menos especializadas, mayor uso de fuentes políticas
- Suplementos: con menor frecuencia los textos se ubican en suplementos especializados
- Fuentes de Información: más especializadas (sector científico y hospitalario)
- Suplementos: con mayor frecuencia los textos se ubican en suplementos especializados
- Elaboración
- Las informaciones procedentes de agencia son más frecuentes
- Con frecuencia se encuentran titulares o textos prácticamente idénticos en diversos diarios
- Los textos son menos extensos que en el patrón crónico
- La información está elaborada por los redactores, con menor dependencia de agencias
- Las diferencias son más marcadas
- Los textos son más extensos que en el patrón agudo
- Características de los temas
- Riesgo: alta percepción del riesgo
- Controversia: ética, científica, etc.
- Lanzamientos de productos o presentación de resultados de investigación con gran despliegue comunicativo
- Recursos: sectores que requieren elevados recursos tecnológicos y de investigación
- Prevalencia: condiciones de elevada prevalencia, sean o no graves
- Ejemplos
- Gripe porcina, intoxicaciones, contaminaciones, envenenamientos, etc.
- Crisis económica y alimentaria, promoción de la dieta equilibrada, propiedades de los alimentos, etc.

2.1. Tópicos periodísticos destacados

En este apartado analizaremos los tópicos periodísticos que han generado mayor número de registros sobre seguridad alimentaria a lo largo del 2009. En la base de datos donde se introducen todas las noticias recogidas durante el año hay un campo nombrado 'Tópico periodístico' el cual tiene una lista de tópicos recurrentes diseñada a partir de los tópicos más recurrentes durante los años 2007 y 2008. El hecho de poder introducir tópicos nuevos en este campo permite que esta lista sea dinámica y se puedan incluir tópicos nuevos que se hayan dado durante aquel año pero no en los anteriores. En la Tabla 2.11 podemos observar el listado de los tópicos más recurrentes durante el año 2009.

- El tópico más frecuente con diferencia es el hemos denominado 'Sector agroalimentario'. Este tópico aglutina diversos temas que afectan al sector agroalimentario y que han tenido una constante cobertura periodística durante el año como son: producciones agrarias según la temporada, políticas agrarias, crisis del sector agroalimentario, etc. Durante el año 2009 ha sido un tema mucho presente y con una cobertura más amplia en el diario Segre que ha recogido gran parte de estas piezas periodísticas.
- El contexto de crisis económica ha hecho que haya una cobertura constante de la economía en relación a la alimentación. Por eso 'Precio de los alimentos' y 'Crisis económica' son dos tópicos muy representativos durante el 2009. Engloban temas como el precio del cesto de la compra, el precio de diferentes alimentos, como ahorrar en la compra, etc. Pero también, se incluyen otros como la creación de diferentes Observatorios de Precios o artículos que hablan de los precios que se los pagan en los agricultores y ganaderos por las materias primas. Por otra parte, la 'Crisis alimentaria' también es uno de los tópicos más relevantes del año 2009 y también está relacionado con la 'food security', es decir, con la disponibilidad de alimentos en cantidades suficientes. El aumento de personas que sufren hambre en el mundo y la cumbre de la FAO han hecho que este tema sea constante durante todo el año en la prensa.
- Los tópicos que también están muy presentes en la prensa son los relacionados con la alimentación y la salud como 'Frutas y verduras' o 'Alimentación equilibrada'. El tópico de frutas y verduras también trata de la producción y las cosechas de éstas. Otro tópico que está relacionado con los anteriores es el de 'Dietas' y que habla de dietas concretas, en general relacionadas con mejorar el estado de salud o para poner énfasis en tipo de dietas que no son correctas donante consejos para mejorar la alimentación.
- Otro de los tópicos es el de 'Transgénicos' que incluye todo el que implica la investigación, las regulaciones o los debates entorno este tema. A la vez, también aparece de forma frecuente el tópico de 'Alimentos ecológicos', ya que está aumentando su cultivo y consumo, así como la promoción desde la administración y el sector agrario.
- Otros tópicos como 'Pescado y pesca', 'Vinos y cavas' o 'Aceite de Oliva' están muy presentes en la prensa, ya que son propios de Cataluña, hay un mercado económico

importante entorno suyo y por las implicaciones beneficiosas en la salud. Por otra parte, el tópico 'Pescado y pesca' engloba además, las regulaciones entorno la explotación pesquera y toda la polémica entorno en la pesca del atún rojo por su posible extinción.

- Finalmente, el tópico del 'Agua' donde están incluidas las noticias que hablan de agua en relación con seguridad alimentaria. Así encontramos sobre todo noticias relacionadas con la escasez de agua, la salubridad o la relación con la salud.

En relación al análisis del año anterior, los tópicos destacados han sido muy parecidos, a excepción del protagonismo este año del sector agroalimentario y la desaparición de entre los tópicos más citados la gastronomía o la contaminación de los alimentos, fruto del apaciguamiento de la lucha de estilos de cocineros dentro de la gastronomía o de las crisis alimentarias relacionadas con la contaminación de los alimentos que no han estado muy presentes durante el año 2009.

Tabla 2.11. Tópicos más frecuentes durante el año 2009

Tópico / N° de textos
Sector agroalimentario / 278; Precio de los alimentos / 197; Crisis económica / 141; Frutas y verduras / 111; Alimentación Equilibrada / 108; Mercado alimentario / 96; Transgénicos / 90; Crisis alimentaria / 83; Dietas / 79; Pescado y pesca / 79; Vinos y cavas / 68; Alimentos ecológicos / 64; Aceite de Oliva / 45; Agua / 43

2.2.2. Las noticias del año

Consideramos como "noticias del año" todas aquellas cuestiones o temas de actualidad que satisfagan los siguientes criterios:

- una frecuencia elevada de textos relacionados con el tema;
- una cobertura en portada superior a la media;
- una frecuencia de textos clasificados en el género de opinión superior a la media.

EVOLUCIÓN CRONOLÓGICA DE LAS NOTICIAS DEL AÑO 2009

ENERO (130 textos)

Tópico predominante: Precio de los alimentos

Encarecimiento de los productos básicos

El incremento de los precios de los alimentos marca el tópico predominante al inicio del año. Parecido a cómo se trató el año pasado, se aborda este tema con un cierto alarmismo ("Golpe en el bolsillo del consumidor con el pan", *20 minutos* 26/01/09). Otra característica es el protagonismo que se le da al consumidor ("los consumidores exigen que competencia aclare su postura sobre los alimentos", *Segre* 15/01/09). "Competencia" se refiere a la Comisión Nacional de Competencia

El aceite de oliva, fuente de salud

El tópico que, a pesar de no ser el mayoritario, es el que aglutina más apariciones en portada de los diarios es el aceite de oliva. La mayoría de los textos que tratan este tema lo hacen en referencia a sus cualidades saludables y por lo tanto, estimulando su consumo.

Transgénicos, debate presente

Los transgénicos son el tópico que siendo unos de los más minoritarios por su aparición, concentra el mayor número de artículos de opinión, visualizando la actualidad y polémica de este tema.

FEBRERO (138 textos)

Tópico predominante: Agua

Agua

El tópico más predominante es el agua debido a la aparición mediática aguda de la construcción del canal Segarra-Garrigues para poder regar en Lérida, además de la construcción de pozos o desalinizadoras y reflexiones sobre la gestión del agua, un tema cada vez más presente por su futura escasez.

Acceso a los alimentos y alimentos ecológicos

Los tópicos "Crisis económica/alimentaria y precio de los alimentos" están muy presentes en las portadas, reflejando la preocupación de la 'food security' o acceso a los alimentos a nivel económico. En los suplementos sin embargo, el tema más presente en la portada son los alimentos ecológicos donde se da énfasis a la producción de alimentos de calidad con certificación, dado que la Generalitat impulsa su consumo y producción.

Transgénicos y sector agroalimentario

Ambos temas aglutinan el mayor número de piezas periodísticas de opinión. Los transgénicos es un debate presente en este mes y también el sector agroalimentario por las polémicas generadas entorno a este sector sobre el precio que se paga a los campesinos por las materias primas y todo lo que comporta para el futuro de la agricultura en Cataluña.

MARZO (140 textos)

Tópico predominante: Agua

Agua

El agua continúa siendo el tópico más predominante incidiendo en la importancia para las cosechas y por lo tanto, por la producción de alimentos, y el acceso a este recurso a nivel mundial. Debido a la importancia de este tema, también aglutina bastantes artículos de opinión, pero paradójicamente, pocas portadas.

Alimentación equilibrada

Es el segundo tópico más tratado después del agua, y como el anterior tema, también aglutina muchos artículos de opinión. La alimentación equilibrada engloba temas variados

pero la mayoría tratan la relación entre la dieta y los hábitos alimentarios con la salud. El tema de la reducción de la sal en las comidas también está destacado en los textos que aparecen durante este mes.

ABRIL (194 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario

Durante el mes de abril adquiere importancia en la prensa el sector agroalimentario con noticias variadas sobre las ayudas que recibe este sector, los precios de las materias primas y la relación con las marcas blancas o reformas políticas del sector, entre otros. Es en este tópico en el que se concentra un mayor número de portadas o anuncios de portadas de los diarios.

Transgénicos

Vuelve a aparecer este tópico como aglutinador de artículos de opinión con las diferentes posturas que podemos encontrar en el debate sobre cultivar y consumir transgénicos en Cataluña.

MAYO (165 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario

Éste vuelve a ser el tópico más predominante durante el mes de mayo. Además de los que engloba éste temas comentados anteriormente, también se añaden las plagas y las cosechas que durante este mes aparecen prensa.

Gripe porcina

El sector porcino es el segundo tópico más tratado en mayo y también el que engloba más textos de opinión. La importancia de este tema es vital durante este mes por la aparición de la gripe porcina o nueva y todas las noticias que se generan en relación a la salud y la economía entorno en el sector porcino. Muchos de los artículos de opinión defienden el sector dejando entrever la importancia de éste en la economía catalana. A pesar de la importancia y actualidad de este tema, no hay muchos diarios que destaquen la gripe porcina/nueva en relación a la alimentación en sus portadas.

JUNIO (242 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario

De nuevo es el tópico predominante con artículos sobre los temporeros para las cosechas, la rentabilidad del sector agrario, el precio de los alimentos y las políticas del sector. También es el tópico con más artículos de opinión sobre la política agraria mayoritariamente y el que tiene más portadas comparación en el resto de tópicos, aunque no son muy numerosas.

Frutas y verduras

El segundo tópico más recurrente es el de 'Frutas y verduras' que incluye, entre otros temas como la relación de la fruta y la verdura con la salud y las propiedades de los alimentos, las cosechas y frutas y verduras de temporada que se han clasificado en este tópico en vez de hacerlo en el de 'sector agroalimentario'.

JULIO (204 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario

En este tópico tienen protagonismo durante el mes de julio las pérdidas de cosechas por granizadas e incendios, y empieza a dársele importancia al planteamiento de muchos agricultores y consumidores sobre la venta directa de los productos agrícolas para evitar las presiones y los abusos de la distribución.

Transgénicos

Este tópico aumenta en el número de textos debido a la iniciativa de debate en el parlamento de prohibir el uso de los transgénicos que finalmente es rechazada, a pesar de las protestas públicas desde diferentes sectores por la utilización y siembra de transgénicos en Cataluña durante el mes de junio. Por esta razón, este tema genera también diversos artículos de opinión planteando los pros y contras de debatir sobre los transgénicos y sobre su utilización y consecuencias de hacerlo.

AGOSTO (135 textos)

Tópico predominante: Precio de los alimentos

Precio de los alimentos y el sector primario

Este tópico aglutina diversos temas en relación al precio de las materias primas en el sector agrario y porcino, venta de productos a precio justo, denuncias de las presiones de grandes superficies en el sector, protestas de los campesinos, apoyo de los consumidores a los agricultores, etc. Algunas de estas noticias están clasificadas en el tópico 'Sector agroalimentario', pero la gran mayoría se recogen en el de 'precio de los alimentos' por su referencia continua al precio que se le paga en el sector primario por la producción y lo que paga el consumidor cuando lo va a comprar. Este tema está presente durante todo el mes de agosto y aparece diversas veces a la portada de los diarios reflejando su importancia en la actualidad.

SEPTIEMBRE (162 textos)

Tópico predominante: Precio de los alimentos

Precio de los alimentos y crisis económica

Continúa siendo un tema con fuerte presencia todo el que está relacionado con los precios que se los pagan a agricultores, ganaderos y sector porcino por las materias primas, y al mismo tiempo hay un número considerable de textos que tratan sobre los precios de los alimentos desde la visión del

consumidor y como la crisis económica está afectando al consumo de los productos según estos precios. Estos temas son también los que generan más artículos de opinión, sobre todo en lo que hace referencia a los precios que se pagan al sector primario por la producción y como eso puede repercutir en el futuro de todo este sector en Cataluña.

OCTUBRE (317 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario y precio de los alimentos

Es el tema mayoritario por excelencia durante el año 2009. Su presencia en la prensa continúa siendo debida a los precios que perciben los agricultores por los productos que cultivan, las protestas e incidentes sociales que eso genera y las políticas que se proponen desde la administración para resolver el conflicto. También continúa siendo el tema que aglutina más textos de opinión. El tópico 'Precio de los alimentos' engloba algunas noticias relacionadas con el sector agroalimentario y de explotación animal, pero también destaca las multas que la Comisión Nacional de Competencia impone a diversas empresas por pactar la subida de precios de varios alimentos y el nacimiento del Observatorio del Precio de la Fruta para controlar el precio de ésta en todos los pasos de la cadena, desde el agricultor hasta el consumidor. Este tópico es el que concentra un número mayor de portadas o anuncios de portadas en los diarios.

Contaminaciones e intoxicaciones

A pesar de que no son los textos más numerosos sí que aparecen durante el mes de octubre noticias impactantes relacionadas con las intoxicaciones por la ingesta de setas en plena temporada de recolecta. Otra situación de alerta es la detección de un brote de gripe en Guadalajara que dispara la alarma para que se tomen medidas antes de que se difunda.

NOVIEMBRE (252 textos)

Tópico predominante: Sector agroalimentario

Sector agroalimentario

Las movilizaciones de los sectores agrarios y ganaderos por el precio que les pagan por las materias primas continúan durante el mes de noviembre ocupando muchos textos informativos.

Hay diversas reflexiones sobre el futuro de la agricultura y la ganadería en Cataluña si no se toman medidas. También aparecen medidas políticas para el control de los precios de los productos, desde que salen del sector primario hasta que aparecen en el supermercado, en respuesta a titulares como el del día 4 de noviembre en el diario Segre que dice 'Los precios de los alimentos se quintuplican del campo a la mesa'. Este tópico también tiene un número importante de textos de opinión en relación a los otros tópicos tratados durante el mes de noviembre.

Pescado y pesca

Este tópico también es uno de los destacados del mes, ya que reúne información sobre temas como la reducción de pesca del atún rojo por su posible extinción o la exportación en Rumania de un pescado contaminado con mercurio.

DICIEMBRE (194 textos)

Tópico predominante: Mercado alimentario

Mercado alimentario

El tópico 'Mercado alimentario' engloba temas como las exportaciones e importaciones, el tipo de infraestructura donde se venden productos alimenticios (grandes superficies, tiendas de barrio, etc.), las marcas blancas, etc. Durante este mes es un tópico bastante citado seguramente debido a la finalización del año y la importancia que adquieren las compras y el movimiento del mercado en este mes.

Crisis económica y precio de los alimentos

Debido a que el mes de diciembre está muy ligado a las celebraciones navideñas donde las comidas, las compras y los menús en la restauración son muy importantes, los tópicos 'Crisis económica' y 'Precio de los alimentos' tienen un papel destacado ya que el consumo durante este mes está condicionado por estos factores.

Pescado y pesca

Este tópico es uno de los más recurrentes en diciembre, no sólo por la importancia del pescado en las celebraciones navideñas sino también porque temas como la veda de la anchoa, la extinción del atún rojo y la nueva ley de pesca están presentes en la prensa de este mes.

2.3. Enfoque de la noticia y tratamiento global del riesgo

El punto de vista o enfoque, desde el cual se confecciona una pieza periodística, es importante porque puede influenciar la opinión del lector de la prensa sobre aquella información que está leyendo.

Con el fin de analizar el enfoque, se han clasificado las noticias según el marco conceptual donde el diario sitúa la noticia. Con el fin de clasificar las noticias en estas diferentes categorías se utiliza la información que aparece al texto sobre: las fuentes de información (a qué sector pertenecen), las causas y repercusiones del hecho según la información (relacionadas con la salud, el medio ambiente, etc.), la terminología utilizada (si hay tecnicismos), las imágenes, etc.

Las categorías utilizadas para definir el enfoque periodístico son las siguientes:

1. **Ambiental:** el enfoque se basa en el impacto ambiental de técnicas o formas de hacer relacionadas con la alimentación y la seguridad alimentaria. Por ejemplo las técnicas y volumen de pesca del atún rojo y como puede afectar a su extinción y a la disminución. Las fuentes de información

suelen ser a menudo grupos ecologistas u organizaciones similares. La terminología engloba palabras como cambio climático, impacto ambiental, residuos, contaminación, recursos, biodiversidad, etc.

2. **Científico:** el punto de vista tiene que ver en general con resultados de estudios científicos y por lo tanto, las fuentes de información suelen ser del sector académico (universidades), organismos dedicados a I+D y la investigación hospitalaria, asociaciones científicas profesionales (Colegio de Veterinarios, de Médicos, etc.). La terminología suele incluir tecnicismos pero también palabras explicativas que permitan entender los conceptos que son tratados para el público general.

3. **Consumo:** el tema central de las piezas periodísticas son los hábitos y la percepción del consumidor con respecto a determinadas cuestiones: tendencias del mercado, formas de utilización de los alimentos, percepción de la calidad de un tipo de alimento o de su valor nutritivo, demandas y necesidades del consumidor, recomendaciones, producción, distribución, abastecimiento, poder adquisitivo y dificultades para acceder a determinados productos. Las fuentes de información por lo tanto, son diversas e incluyen desde representantes de organizaciones de consumidores, hasta la administración o el sector productor y empresarial.

4. **Cultural:** el enfoque se basa sobre todo en que se tratan cuestiones relacionadas con la alimentación y seguridad alimentaria en relación a la cultura de una sociedad, etnia, grupo, etc., como puede ser la elaboración o el consumo de determinados alimentos. Así pues, las fuentes de información son diversas pero suelen ser sobre todo de la sociedad civil y representantes políticos.

5. **Empresarial:** la información se centra en aspectos empresariales como pueden ser estrategias de venta empresariales, formas de distribución, nuevas técnicas, etc., relacionadas con los alimentos. Las fuentes de información lógicamente son en su mayoría del mundo empresarial: desde pequeños productores, cooperativas y detallistas, hasta grandes empresas multinacionales. La terminología está muy basada en términos relacionados con la economía (micro o macro), el marketing y la publicidad.

6. **Ético:** esta categoría acogería textos con valoraciones de derechos (humanos, animales, etc.) o de moral y religiosas, incluyendo también textos que tienen que ver con la beneficencia (donación de alimentos, etc.). Así pues, la seguridad en la alimentación se plantea fundamentalmente desde la perspectiva de la adecuación a los valores sociales de la población o de un sector determinado de ésta. Las fuentes de información son variadas pero a menudo encontramos representantes de asociaciones, religiosos, pensadores, académicos, ecologistas, etc.

7. **Político:** la información tratada bajo este punto de vista se referiría sobre todo a las decisiones, actuaciones de grupos políticos y debates. Las fuentes de información vienen mayoritariamente del mundo de la política, pero también de la sociedad civil o asociaciones.

8. **Salud:** la información se centra en la salud humana sobre todo, pero también animal. Se tratan temas como el riesgo de determinados alimentos en la aparición de una enfermedad, la información sobre situaciones de crisis ocasionadas por brotes de toxiinfecciones alimentarias, las recomendaciones y denuncias sobre determinados hábitos alimenticios, los casos de contaminación de alimentos centrados en las consecuencias a corto o largo plazo, los estudios que relacionan un alimento con la aparición (o prevención) de una enfermedad, etc. Por lo tanto, las fuentes de información suelen ser personal sanitario y veterinario, así como a representantes de la administración y organizaciones de pacientes y consumidores. Un grupo de textos presentados con este enfoque proviene de la industria y de la empresa.

La información recogida el año 2009 sobre seguridad alimentaria ha sido tratada sobre todo bajo un punto de vista empresarial, aumentando la representatividad de este enfoque con respecto al año anterior. No es extraño que sea el que tiene más presencia si tenemos en cuenta que la mayoría de fuentes de información (ver figura 2.7) citadas provienen de la industria y la empresa. En segundo lugar encontramos la salud y en tercero, el consumo. El resto de enfoques son más minoritarios.

Fig. 2.9. Distribución de los textos según el enfoque periodístico.

Empresarial 26% / Salud 22% / Consumo 21% / Político 9% / Ambiental 7% / Ético 6% / Científico 4% / Cultural 3% / Otros 2%

2.4. Tratamiento del riesgo

El tratamiento de un riesgo relacionado con la seguridad alimentaria desde los medios de comunicación determina en gran medida cómo se percibe desde el lector y consumidor este riesgo, y por lo tanto, cómo actúa la población al mismo tiempo de adquirir o rechazar alimentos.

A pesar de que la percepción del riesgo no se evalúa directamente en este informe ya que no se analiza la interpretación de la información periodística por parte del lector, sí que se puede hacer una aproximación de cómo tratan los medios de comunicación el riesgo relacionado con la alimentación y cómo se presenta esta información por parte de los diarios analizados.

Con el fin de estudiar el riesgo evaluamos cuatro variables que están presentes en el registro correspondiente a cada pieza periodística de la base de datos: el tratamiento del riesgo, el balance riesgo/beneficio, las recomendaciones y la información sobre alerta sanitaria.

1. Tratamiento del riesgo: variable que recoge si el texto informativo habla de riesgo o no. Este riesgo puede ser para la salud, para el medio ambiente, para la economía, etc., dentro del contexto de la seguridad alimentaria.

RESULTADO: La mitad de los textos sobre seguridad alimentaria trataban explícitamente de riesgo (figura 2.10). Un porcentaje más alto que el recogido el año anterior donde 1 de cada 4 textos hablaba explícitamente de riesgo. Seguramente ha influenciado de manera importante la crisis económica y alimentaria que cada vez es más presente, así como todos los conflictos entorno en el sector primario, ambos temas muy relacionados con la 'food security', es decir, la accesibilidad en los alimentos.

Fig. 2.10. Piezas periodísticas sobre seguridad alimentaria según si incluyen recomendaciones dirigidas al lector o no. Hablan de riesgo 51% / No hablan de riesgo 49%

La explicitación del riesgo puede aparecer en el cuerpo del texto informativo pero también se incluye a veces en el titular. En la Tabla 2.12 podemos observar 10 ejemplos donde está la palabra 'riesgo' en el titular para indicar un riesgo negativo o un beneficio, en general relacionado con la salud.

Tabla 2.12 Ejemplos de titulares de diario con la palabra 'riesgo'

Día / Mes / Diario / Título 1
1 / *El Punt* / Aceite y nueces para reducir el riesgo cardiovascular; 30 / 1 / *Segre* / Un suplemento útil para reducir la diabetes y el riesgo cardiovascular; 28 / 1 / *Diari de Tarragona* / El consumo de nueces y aceite de oliva reduce el riesgo cardiovascular; 5 / 6 / *Segre* / Campaña de JARC contra las zonas de riesgo para purines; 12 / 6 / *Segre* / UP alega hoy contra zonas de riesgo para purines; 13 / 6 / *Segre* / UP cuestiona las nuevas zonas de riesgo para purines; 19 / 6 / *Segre* / El Solsonés y porcat, contra las zonas de riesgo para purines; 22 / 10 / *El Punt* / El consumo moderado de cerveza ayuda a reducir el riesgo de tener un infarto; 28 / 10 / *Segre* / Los cinco factores de más riesgo para la salud; 15 / 11 / *Segre* / Riesgo de pérdidas millonarias a pesar de una buena producción

2. Balance global beneficio / riesgo (positivo o negativo): esta variable recoge la interpretación final de los riesgos y beneficios que se plantean sobre un determinado tema en el texto informativo, es decir, si el riesgo global del producto, alimento o técnica es positivo, negativo o neutro.

RESULTADO: La mayoría de los textos tienen un balance neutro o ambivalente (56%) ya que en el mismo texto se plantean riesgos pero también beneficios sobre el tema tratado, dejando pues una sensación de ambigüedad global en el lector. Al mismo tiempo de que el texto se posiciona hacia riesgos o beneficios de aquello que se trata, parece que hay una igualdad entre aquellos textos que se decantan hacia destacar más los riesgos y aquéllos que destacan más los beneficios, a diferencia del año pasado donde había una mayor proporción de textos que hablaban de riesgo en comparación a los que hablaban de beneficios.

Cabe decir que esta variable es subjetiva que depende de la persona que está analizando la noticia.

Fig 2.11 Resultado del balance beneficio/riesgo en el contenido de las piezas periodísticas sobre seguridad alimentaria. Balance neutro o ambivalente 56% / Más riesgos que beneficios 23% / Más beneficios que riesgos 21%

3. Recomendaciones: también es interesante recoger la información sobre si dentro de la pieza periodística se incluyen recomendaciones dirigidas al lector sobre como reaccionar o comportarse frente la noticia de la cual se está informando, ya que ésta puede estar condicionando el comportamiento del consumidor.

RESULTADO: 1 de cada 5 textos sobre seguridad alimentaria recoge recomendaciones dirigidas al lector. Éstas pueden estar recogidas dentro de las declaraciones de las fuentes de información o bien pueden ser dadas directamente por el redactor. Es decir, la prensa no tiene sólo un papel informador, sino que puede influir también en la divulgación y formación de las audiencias, en la incorporación de nuevos comportamientos o en el refuerzo o el abandono de los existentes.

Figura 2.12. No se dan recomendaciones 83% / Dan recomendaciones 17%

4. Alerta sanitaria: esta variable recoge si dentro del texto informativo analizado se explicita que hay una alerta sanitaria o que la situación de la cual se habla se puede considerar como una situación de alerta desde el punto de vista de la sanidad, etc.

RESULTADO: un 6% de los textos hablaba directamente de alerta sanitaria, siendo la cifra inferior a la recogida el año anterior en el cual se dieron más crisis alimentarias que en el año 2009. Durante este año las alertas se han relacionado con la resolución del caso sobre la leche contaminada con melamina del año anterior, contaminaciones de alimentos, la salud y la dieta (muy relacionado con el incremento de la obesidad), la no accesibilidad al agua y sus consecuencias, etc.

La mayoría de textos que explicitan una alerta sanitaria están clasificados con un balance negativo (74%), es decir, más riesgos que beneficios de aquello que se está explicando. Hay una proporción menor de textos con balance neutro (20%) y muy pequeña con balance positivo (6%). Por lo tanto, en los textos que se está hablando de alerta sanitaria es en general, porque se informa sobre riesgos y peligros relacionados con la seguridad alimentaria que pueden afectar a la población.

Figura 2.13. No hablan de alerta sanitaria 94% / Hablan de alerta sanitaria 6%

Los diarios con más alertas sanitarias recogidas durante el 2009 según nuestra clasificación han sido *El País* en primer lugar, *La Vanguardia* después y en tercer lugar el diario gratuito *20 minutos*. Después los siguen los diarios locales y el *ADN*. En general, el tono que se utiliza en este tipo de noticias a menudo es más llamativo, sensacionalista o alarmante en comparación a los textos que no se perciben con una alerta sanitaria. A la vez sin embargo, estos textos tienen una

proporción elevada de recomendaciones en sus líneas, en el 54% de los textos clasificados como alerta sanitaria encontramos recomendaciones para el lector (en la base de datos general este porcentaje es del 16%). Dato lógico debido a la gravedad que a menudo acompaña estos textos y que propicia que, con el fin de no crear situaciones de pánico en la población, el redactor trate de dar consejos al lector con el fin de actuar en la situación de alarma que se describe.

3 Análisis de casos

3.1. El nombre importa: de Gripe porcina a Gripe A LA COMUNICACIÓN DEL RIESGO EN PRENSA Y TELEVISIÓN

La gripe A fue sin duda la gran noticia del año 2009. Aunque esta enfermedad no ha tenido que ver con la seguridad alimentaria, debemos recordar que durante los primeros días en que la epidemia fue dada a conocer al público general, la denominación utilizada no era todavía la de gripe A, sino la de “gripe porcina”. En la base de datos de este Informe SAM correspondiente a 2009 se han incluido los datos correspondientes a aquellos textos que hacen referencia a la denominación “porcina” o se refieren en algún momento a la relación entre el cerdo y la enfermedad.

No son pocos los casos en que se ha demostrado la influencia de la terminología empleada a la hora de denominar una patología en la percepción pública de la misma y, consecuentemente, en los hábitos de consumo de la población. La denominación es también un icono, un símbolo, una imagen, un concepto que se asocia ineludiblemente a la percepción del tema. Basta con recordar el síndrome tóxico, conocido popularmente como síndrome del aceite de colza. Desde el desgraciado desarrollo de este síndrome en 1981, en el imaginario colectivo la sola mención a “la colza” despierta recelos y desconfianzas entre los españoles, independientemente de que el responsable del síndrome tóxico no fuera la colza en sí sino la manipulación y venta ilegal de un aceite desnaturalizado no apto para el consumo humano.

En el caso que nos ocupa, el sector empresarial y la administración eran conscientes de que la difusión del término “gripe porcina” no sólo podía tener consecuencias económicas graves sobre el sector porcino, sino que además podía generar una dañina confusión entre la población. Alentada por el sector empresarial, la administración reaccionó con diligencia y buscó la complicidad de los medios de comunicación para que éstos dejaran de tildar a la epidemia como “porcina” y sustituyeran la calificación por otra más neutra. Así, la que se conocía como “Gripe Porcina” cambió de nombre dos veces. La primera vez el 28 de abril (sólo unos pocos días después de las primeras noticias sobre la enfermedad. En esta ocasión, por recomendación de la Comisión Europea, la enfermedad pasó a denominarse “Gripe Nueva”. Dos días más tarde, el 30 de abril, la OMS propone otra denominación, la de “Gripe A H1N1”. La Unión Europea probablemente quería desvincular la enfermedad del sector porcino por posibles efectos económicos (a pesar del esfuerzo, se produjeron algunos graves incidentes, como el veto a España por parte de Rusia). Cuando a

los dos días la OMS propone su propia terminología podemos aventurar que es porque no estaba satisfecha con el que habían acuñado desde la Comisión Europea, por lo que decidió pedir que en lugar de llamar a la enfermedad con un nombre tan vago se le llamara por un término algo más científico y específico.

De entrada este doble cambio en un tiempo tan breve nos lleva a pensar en una falta de coordinación entre ambos organismos. En nuestro caso, tanto el Ministerio de Sanidad como el Departament de Salut acatan la decisión de los organismos internacionales y difunden la información a los medios locales. ¿Cómo reaccionaron estos? En las siguientes páginas analizaremos cómo se produjo el cambio de denominación y qué papel tuvieron los diferentes actores en dicho proceso. Por otra parte, el análisis de este caso nos servirá también para estudiar cómo se presenta el concepto de riesgo cuando se habla de una nueva amenaza. Recordemos que no incluimos todas las informaciones sobre esta enfermedad, sino únicamente las que tienen que ver directa o indirectamente con la seguridad alimentaria.

En este capítulo además de los textos periodísticos se ha incluido también en el análisis las informaciones emitidas por televisión. El motivo de estudiar también televisión es doble:

- La televisión es el medio mayoritario mediante el cual la población tiene noticia de lo que sucede en el mundo. Este motivo, aunque ha sido tenido en cuenta, realmente no ha sido decisivo dado que diversos analistas de medios han concluido que si lo que se pretende es analizar cómo un tema llega a la agenda social o qué actores intervienen, las diferencias entre estudiar televisión o prensa son mínimas, por lo que no está compensado el esfuerzo que exige el registro, visualización y análisis de la televisión.
- El motivo decisivo para incluir la televisión en este estudio ha sido el impacto de la imagen en movimiento en las representaciones sociales. Un impacto mucho mayor que el de la imagen estática (las fotografías que puedan ser publicadas en prensa) y mucho más que el texto. En este caso estas imágenes podrían ser decisivas en la interpretación pública del riesgo asociado a la enfermedad y su posible relación con el consumo de carne porcina.
- Para poder tener acceso a los informativos de televisión de aquellos días se pidió la colaboración de Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). El CAC no sólo respondió positivamente a nuestra solicitud, proporcionando material para analizar, sino que mostró explícitamente su interés en fomentar una mejor comunicación pública de las cuestiones relacionadas con la seguridad alimentaria. Todo ello quedó recogido en un convenio en el que el CAC y la ACSA se comprometen a colaborar mutuamente para alcanzar este propósito.

Para estudiar el proceso del cambio de denominación se analizaron también los comunicados de prensa enviados desde la administración sanitaria a los medios de comunicación en aquellos días. Así, finalmente se analizaron las piezas periodísticas incluidas en:

- Los informativos de las cadenas de televisión TV1, TV3, Antena 3 y Telecinco (registros proporcionados por el Consell de l'Audiovisual de Catalunya en acuerdo de colaboración con l'ACSA). Dado el esfuerzo que requiere la visualización y análisis de un informativo, se seleccionaron únicamente algunos días. Para ello se tuvo en cuenta aquellas noticias que en la prensa habían tratado directa o indirectamente sobre los cerdos. Así, los informativos analizados fueron: TVE1 (informativo de mediodía, presentado por Lorenzo Milà), TV3 (informativo de noche), Antena 3 (informativo de noche, presentado por Matías Prats) y Telecinco (informativo de mediodía, presentado por Pedro Piqueras). Salvo las excepciones indicadas, los días analizados han sido: 25 Abril, 28 Abril (falta Antena 3), 29 Abril, 30 Abril, 1 Mayo (falta Telecinco), 2 Mayo, 3 Mayo, 4 Mayo, 5 Mayo (falta Antena 3), 8 Mayo, 11 Junio (falta TVE1), 12 Junio (falta TVE1).
- Los diarios *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *Diari de Tarragona*, *ADN* y *20 Minutos* (muestra procedente del Informe SAM). Se incluyeron en la base de datos los textos que hablaban directa o indirectamente sobre los cerdos (ya sea por citar la denominación gripe porcina o por tratar en algún momento sobre la relación entre este animal y la enfermedad).
- Notas de prensa del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya (1 del 25 de abril y 2 del 26 del mismo mes) y del Ministerio de Sanidad (29 abril).

TELEVISIÓN

El cambio de denominación

- El día 25 de abril todas las cadenas sin excepción hablan de "Gripe Porcina".
- El día 28 de abril "Gripe Porcina" sigue siendo el término de referencia, aunque TV3 y TVE1 ya introducen la expresión "virus H1N1". Además, la cadena estatal cita la "Nueva Gripe". Aún va más allá y justifica la denominación como una sugerencia de la Comisión Europea. Sin embargo, hay que señalar que estas intervenciones aparecen en un segundo plano muy discreto y que "Gripe Porcina" es el término predominante.
- El día 29 de abril la expresión "Gripe Nueva" empieza a cobrar más presencia. TV3 y TVE1 adoptan el cambio y lo utilizan para referirse a la nueva enfermedad, abandonando por completo la "Gripe Porcina". Además, como TVE1 el día anterior, la cadena catalana señala a sus espectadores que la nueva denominación es recomendación de la Comisión Europea. Por su parte, Telecinco y Antena 3 la presentan como "Gripe Porcina, o la llamada Gripe Nueva" y son más partidarios de una convivencia de los dos términos, con una ligera prevalencia del primer nombre. Por otro lado llama la atención la expresión utilizada por Pedro Piqueras: "Esa gripe que suma casos y recorre el mundo como un escalofrío". La expresión "virus H1N1" también se utiliza con cierta frecuencia por parte de Antena 3 y TVE1.
- El día 30 de abril es día de cambios y se aprecian más diferencias entre medios. TV3 dice en su informativo que la OMS ha vuelto a rebautizar la enfermedad como "Gripe A H1N1"

pero en sus piezas hace caso omiso de esta recomendación y continúa llamándola “Nueva Gripe”, actitud que va a prevalecer en la cadena catalana. De la misma manera TVE1 también expresa la petición de la OMS pero continúa hablando de “Nueva Gripe”. Ambas cadenas señalan que ya es el segundo cambio. No lo asumen directamente probablemente por temor a que vuelva a darse otro nombre. Telecinco y Antena 3 asumen la decisión de la OMS y van introduciendo el término “Gripe A”, de momento en expresiones en las que se acompaña aún de “Nueva Gripe” para hacer el cambio más progresivo. Aunque todavía predomina el término antiguo, el nuevo tiene bastante presencia en ambas cadenas. En Antena 3 además se aprecia una predilección por el empleo de sinónimos como “El virus” o “La gripe”, probablemente para no quedar tan expuestos a los cambios de nombre que les vienen de fuera.

- El día 1 de mayo es un día de convivencia entre “Gripe Nueva” y “Gripe A”. TV3 los utiliza indistintamente. De hecho es el único día que actúa de esta forma, porque como se verá después, no va a emplear el nuevo término. TVE1 presenta la información utilizando “Gripe Nueva” pero luego al desarrollarla emplea únicamente la expresión “Gripe A”. Por su parte Antena 3 alterna ambos términos y los utiliza indistintamente.
- El día 2 de mayo aún continúa esta mezcla de términos, salvo en TV3, que decide ni siquiera utilizar la expresión “Gripe A” y al referirse a la enfermedad sigue empleando “Gripe Nueva” o en algún momento “la Gripe”. Telecinco también sigue utilizando mayoritariamente “Gripe Nueva” aunque en algún momento muy puntual sí que cita “Gripe A”. También habla simplemente de “la Gripe”. Es el caso contrario a Antena 3, en el que se habla principalmente de “Gripe A” aunque puntualmente se cite “Gripe Nueva”. También emplea “el virus H1N1”. TVE1 utiliza mayoritariamente el término “Gripe A” o en su defecto “el virus”. La “Gripe Nueva” desaparece de sus informativos.
- El 3 de mayo continúa la tendencia del día anterior con la única diferencia de que Antena 3 abandona definitivamente el término “Gripe Nueva”.
- El día 4 de mayo es el día que se conoce la decisión de Rusia de no importar carne de cerdo española. TV3 sigue utilizando exclusivamente “Gripe Nueva”. Telecinco ya sólo habla de “Gripe A”. Antena 3 continúa con esta actitud. TVE vuelve a utilizar el término “Gripe Nueva”, pero más en el sentido de calificativo que como denominación. Lo alterna con “Gripe A”. Se puede decir que salvo en la cadena catalana, que nunca llegará a utilizar el término “Gripe A”, todos los demás medios ya lo han adoptado con naturalidad.
- El día 5 de mayo se hace un empleo generalizado de “Gripe A”. Pedro Piqueras hace un histórico de los cambios que ha sufrido el nombre de la enfermedad “Gripe A, antes conocida como Gripe Nueva y antes conocida como Gripe Porcina”.
- El día 8 de mayo todas las cadenas utilizan únicamente “Gripe A”, salvo TV3 que no habla de la enfermedad este día.
- Los días 11 y 12 de junio se ve la continuidad de esta tendencia, y todos los medios emplean únicamente el término “Gripe A”, salvo TV3 que continúa utilizando “Gripe Nueva”.

Las imágenes y la comunicación del riesgo asociado al cerdo

Se estudiaron cuáles eran las informaciones que se daban, cuáles los textos que salían en pantalla a modo de pequeños títulos (o kyrons) y cuáles las imágenes utilizadas para completar el mensaje deseado. Recordemos de nuevo que lo que nos interesaba era analizar cómo se comunicaba concretamente la relación entre el cerdo y la enfermedad, por lo que no se recogieron todas las piezas periodísticas que hablaban sobre esta nueva gripe sino únicamente aquellas en las que el cerdo aparecía en la noticia directa o indirectamente.

Presentar aquí los resultados de cada informativo analizado sería demasiado extenso por lo que sólo expondremos en detalle el primer día analizado, mientras que el resto se describe más someramente. Al final se realiza un resumen de todos los días analizados.

• 25 abril

ANTENA 3. Primera noticia del sumario y el informativo. Tiempo: 4 minutos + Sumario. Sumario: Imágenes: La primera es una persona en silla de ruedas y con mascarilla. Oficina con gente trabajando, aeropuertos, reparto de mascarillas en México. Primera frase: El brote de gripe porcina es muy grave e impredecible. Apertura: Imagen de oficinas de la OMS. Kyron: Grave e impredecible. Primer bloque: Imágenes: Edificios OMS y Ministerio de Sanidad. Personal sanitario en pasillos de hospitales. Aeropuertos. Por el momento España no tiene nada que temer”. Segundo bloque: Imágenes: La primera es un cartel con una chica con mascarilla y letras grandes que pone “Psicosis”. México repartición de mascarillas, metro, museos. Bebé con mascarilla. Periódico con titular “Terror, la vacuna no es eficaz”. Aeropuertos con gente con mascarilla. Fuentes: “La gente está bien asustada” (transeúnte), “Contamos con el tratamiento” (médico).

TELECINCO. Primera noticia del sumario e informativo. Tiempo: 1 minuto de sumario + 4 minutos. Sumario: Imágenes: La primera es el metro en México lleno de gente con mascarilla. Reparto de mascarillas por parte del ejército. Imágenes abundantes de militares. Mascarillas en aeropuertos. Gente en México con mascarillas, bebé. (No se corresponde imagen con texto). Kyron: “Salta la alarma”. Primera frase: “Las máximas autoridades sanitarias han dado la voz de alarma.” Apertura: Imágenes: Reparto de mascarillas en México. Militares. Periódico con portada “Psicosis”. Gente en farmacias. Frase: “El reparto masivo de mascarillas da una idea de la gravedad del brote de gripe porcina que se propaga rápidamente entre los humanos. Desde la OMS reconocen su gravedad”. Primer bloque: Imágenes: Bebé con mascarilla. Mascarillas en metro, reparto de militares. Portada de periódico “Gripe puerca”. Monjas con mascarilla. Museos cerrados, candados. Médicos mexicanos en rueda de prensa. Oficinas de la OMS. Rueda de prensa en Japón con mascarillas. Pareja dándose un abrazo. Fuentes: “Sí, la verdad es que sí que se asusta uno” (Transeúntes). “Tenemos el medicamento necesario” (Médico Mexicano sin identificar). Segundo bloque. Imágenes: Aeropuertos. Mascarillas en México. Fuentes: “No hay que alarmarse ni mucho menos [...] Es pronto para saberlo” (Director General de Sanidad Pública).

TV3. Primera noticia del sumario, pero segunda del informativo (después de noticia sobre ETA). Tiempo: 0,5 minutos en sumario + 4 minutos. Sumario: Imágenes: Oficinas de la OMS. Gente con mascarilla en un aeropuerto y en la calle. Kyron: La gripe porcina descontrolada. Primera frase: "El virus de la gripe A detectado en México y EEUU se puede convertir en una epidemia". Primer bloque: Imágenes: Periódicos mexicanos, portadas. Voz: "Clima de psicosis en la sociedad mexicana por el brote de gripe porcina que ya se ha cobrado la muerte de al menos 20 personas. Las portadas recogen la preocupación mientras que las autoridades sanitarias no saben cómo frenarla." Segundo bloque: Imágenes: Reparto de mascarillas en México. Personal sanitario en calles. Silla de ruedas. Metro. Aeropuerto normal sin mascarillas. Punto de información con mascarillas. Formulario. Voz: "EEUU reconoce que tampoco saben cómo ponerle freno. OMS dice que puede ser pandemia porque se contagia entre humanos y porque no se sabe cuántos se pueden haber contagiado. Las alertas se han encendido en los aeropuertos". Tercer bloque: Fuentes: un epidemiólogo explica de por qué poner en marcha un tratamiento y que es más peligroso por el contagio persona a persona. **TV1.** Segunda posición, tras el bloque de economía. 3 minutos. Sumario. Imágenes: Periódicos con titulares "Terror". Gente normal con mascarilla en México. Aeropuertos. Kyron: "Riesgo de pandemia: El contagio humano de la gripe porcina podría llegar a otros países" "Protocolo en España: Se activan medidas para vuelos procedentes o con destino a México". Primera frase: "La Organización Mundial de la Salud advierte del riesgo de pandemia por el brote de gripe porcina en humanos en México". Primer bloque: Imágenes: Oficinas de la OMS, mascarillas en México, un niño y un bebé con mascarillas. Jóvenes en Nueva York con mascarilla. Kyron: "Alerta por riesgo de Pandemia: La OMS advierte que la evolución de la gripe porcina es 'imprevisible'". Voz: "La directora general de la OMS alerta de la posible pandemia por el brote de gripe porcina". Segundo bloque: Imágenes: Calles en México, niña con mascarilla, personal sanitario trabajando. Aeropuertos. Kyron: Hay nuevos casos pero no más muertes. Presentador: "México es donde se han detectado más casos. 20 muertes están confirmadas aunque hay otras 48 en investigación por su posible vinculación. Además hay más de 1000 afectados." Tercer bloque: Imágenes: Interior del avión, cabina del piloto, aeropuerto. Presentador: "En España las compañías aéreas, que vuelen a México, el Ministerio de Sanidad les recomienda llevar material de prevención, como mascarillas o guantes".

• 3 de mayo

ANTENA 3. Aparece en último lugar en un bloque de 4 minutos de informaciones sobre la Gripe A, que a su vez aparece en el minuto 8 del informativo. Disturbios en Egipto. Quema indiscriminada de sus cerdos. Fuentes: "La OMS ha vuelto a recordar que comer carne de cerdo o sus derivados no transmite la Gripe A". **TELECINCO:** En titulares aparece la quema de cerdos en Egipto, acompañada de un kyron "Medidas desmedidas". Pedro Piqueras acompaña las imágenes "La medi-

da les va a llevar a la ruina" "Es una medida innecesaria". Fuentes: "La OMS ha vuelto a insistir en que no hay relación entre la carne de cerdo y la gripe". No desarrolla más la noticia dentro del informativo. **TV3:** Se habla sobre el porcino en la mitad de un bloque de informaciones que a su vez es el primero del informativo, después de los titulares. Fuentes: Palabras de Peter Bens Fuente / OMS: "No se transmite por alimentación. No se coge la enfermedad por comer cerdo. No hay ningún motivo de temor para comer productos del cerdo, mientras se coma de la manera que normalmente se hace. Ningún problema y ningún riesgo". Según el experto de la OMS, también son innecesarios los sacrificios de animales. **TVE1:** En titulares se afirma que "No existe ningún peligro en comer carne de cerdo". Después en titulares se trata el tema a mitad del primer bloque de informaciones sobre la Gripe A, que a su vez aparece en el minuto 8 del informativo. Se habla de un granjero canadiense que ha contagiado a un cerdo suyo y de la quema de la cabaña porcina en Irak. Fuente: OMS "No hay evidencia de que el virus se transmita por la comida. No hay riesgo de infección por comer cerdo."

• 4 de mayo

ANTENA 3. Se habla de cerdos en el quinto bloque de informaciones sobre la Gripe A, que a su vez, ha entrado en el minuto 8.40 en el informativo. Matías Prats dice "Rusia considera que España es peligroso y por eso prohíbe importar productos de nuestro país". Se habla de que un granjero ha contagiado a su cerdo, de que la OMS pide que se extienda la vigilancia en las granjas y de que en Egipto han quemado los cerdos. Fuentes: "La FAO recomienda vigilar muy de cerca la cabaña porcina ante posibles casos de gripe. Las Autoridades sanitarias insisten en que comer cerdo no conlleva ningún riesgo." Palabras de Juan José Badiola (Catedrático en Patología Animal): "Es una casualidad que el virus ha vuelto y que puede volver a mutar, con lo que hay que tener mucho cuidado, analizando no sólo a las personas sino también a los animales por si acaso". **TELECINCO.** Pedro Piqueras entrevista en directo, en primer lugar del informativo y después de los titulares, a Trinidad Jiménez, flamante Ministra de Sanidad. Al final de la entrevista se habla de cerdos. Pregunta: "¿La decisión de Moscú puede perjudicar al sector porcino?" Respuesta: "No hay justificación, no lo ha hecho ningún organismo sanitario internacional, ya se está hablando con autoridades rusas para aclarar este equívoco que no tiene justificación. Nadie debe cambiar sus hábitos alimenticios porque el consumo es absolutamente seguro." **TV3:** En el cuarto bloque de informaciones sobre Gripe A, que a su vez aparece en el minuto 11 del informativo, se habla de los efectos económicos de la decisión de Rusia. Fuentes: Palabras de la Medio Ambiente, Marino y Rural "Cualquier ciudadano puede consumir cerdo sin ningún tipo de riesgo. Se debe y se tiene que seguir manteniendo los mismos hábitos", "No hay base científica para ese veto" "Ha cambiado de denominación para no crear confusión en el consumidor". **TVE 1:** En el quinto bloque de informaciones sobre la Gripe A, que a su vez aparece en el minuto 19 del informativo. Se habla de un cierre injustificado de fronteras. La Comisión

Europea pide que no se vete la entrada de carne ya que “Contradice la normativa europea de sanidad”. Fuentes: Vicente Larraga (Director del Centro Nacional de Investigaciones Biológicas del CSIC): “La carne se cocina y no hay posibilidad de que se transmita. Es imposible. Tiene otros intereses, sanitarios desde luego no.”

• 5 de mayo

El veto de Rusia sigue siendo noticia, pero con un marcado enfoque económico. Salvo TV3, que no trata este tema, Telecinco y TVE 1 (el informativo de Antena 3 no estaba disponible) coinciden en valorar la medida abiertamente de injusta. Telecinco habla de las posibles consecuencias sobre el sector porcino y dice “El cerdo paga el pato”. Da la palabra a los ganaderos, que hablan de barreras comerciales y no de medidas sanitarias. Por otro lado recalca hasta en dos ocasiones que comer carne de cerdo no supone un riesgo para la salud. TVE 1 tiene una postura casi idéntica. También habla de barreras comerciales y no de medidas sanitarias, da la voz a los ganaderos y recuerda que el consumo de cerdo es seguro.

• 8 de mayo

Ya no se habla en ningún informativo sobre el consumo de cerdo.

PRENSA

La evolución de la información es en prensa paralela a la que se ha descrito para televisión. La existencia de mayor cantidad de texto escrito nos permite analizar con un mayor detalle la interpretación que realizan los medios sobre lo que está sucediendo. Sin embargo, tal como veremos, la cobertura periodística es muy similar en ambos medios.

Cambio de denominación

Entre el 27 de abril y el 8 de mayo, el *Diari de Tarragona* usó los siguientes términos para referirse a la situación: virus, pandemia, epidemia, gripe, gripe porcina (hasta el 30 de abril), brote, gripe nueva, influenza porcina, brote epidémico, enfermedad, virus de la gripe AH1N1 y virus H1N1. Para este mismo diario el propio cambio de denominación recomendado por la OMS constituía en sí mismo una noticia merecedora del titular “La gripe ya no se llama ‘porcina’” (*Diari de Tarragona*, 01/05/2009). Sin embargo, ese mismo día, en esa misma página, el periódico utiliza hasta tres veces los términos “porcino” o “porcina” para referirse al virus (*Diari de Tarragona*, 01/05/2009, “México pide a la población que permanezca en casa”). Dos días después del anuncio del cambio de nombre, en la sección de Opinión, José V. Cobo vuelve a utilizar el término “gripe porcina” (*Diari de Tarragona*, 03/05/2009). Los motivos del cambio de nombre propuesto por la OMS son, a interpretación del *Diari de Tarragona*, los siguientes: el organis-

mo se dejó llevar por “el clamor de otros organismos como la Agencia de Naciones Unidas para la Alimentación y la Agricultura (FAO) o la Comisión Europea” (*Diari de Tarragona*, 01/05/2009). En España “las autoridades sanitarias, preocupadas por las consecuencias negativas de la denominación, aceptaron enseguida la otra propuesta de nombre que lanzó la Comisión Europea: “gripe nueva””, añade el periódico. *El Punt* señala que la Comisión Europea pidió que se cambiara el nombre a la gripe “para evitar pérdidas en el sector”. La Federación Europea de Veterinarios (FEV) y las empresas del sector apoyaron esta decisión (*El Punt*, 01/05/2009, “El consum de porc no baixa”). Este diario utiliza las siguientes expresiones para referirse a la enfermedad: gripe porcina (hasta que la OMS cambia el término), gripe, virus, gripe AH1N1, gripe A, virus gripal, virus de la gripe, gripe nueva, nueva gripe, gripe de los cerdos, pandemia y problema de salud. *La Vanguardia* a partir del 28 de abril ya empieza a utilizar el término de “nueva gripe”, nombre propuesto por la Comisión Europea y apoyado por el Ministerio de Sanidad y Política Social. Otros: nuevo virus H1N1, epidemia, virus, gripe porcina, nuevo virus, H1N1. Este diario se aferra al término “gripe nueva”, denominándola así incluso hasta el 10 de mayo, diez días después de que la OMS sugiriera el nombre de gripe A H1N1. El término Gripe A se empieza a utilizar en este diario, coexistiendo con el de gripe nueva, a partir del 8 de mayo.

La comunicación del riesgo asociado al cerdo

La información sobre el riesgo de consumir carne de cerdo fue muy similar en todos los diarios. En general, o no se hablaba sobre el tema o sólo para insistir en que no había peligro. Sólo en un día determinado (08/05/2009) los diarios recogieron en una noticia de agencia las declaraciones de un experto de la OMS que aseguraba que la enfermedad se podía contraer si se comía carne de cerdo cruda. Rápidamente la OMS reaccionó y desmintió esa información. Los medios no pusieron en duda la información de la OMS y también se apresuraron a difundirla.

Veamos, a modo de ejemplo, cómo se informa sobre este riesgo en uno de los diarios: *El Punt*.

- La OMS, el Ministerio de Sanidad, el Departament de Salut, el responsable de la sectorial del porcí dels JARC a Lleida, la Comisión Europea y la Federación Europea de Veterinarios (FEV) señalaron que no existía ningún riesgo de contagio al comer carne de cerdo (*El Punt*, 01/05/2009, “El consum de porc no baixa”). Por eso, llama la atención que, como indica en esa misma noticia el diario, el gobierno de Honduras suspendiera la importación de carne de determinados países y que incluso parlamentarios de Egipto propusieran sacrificar a todos los cerdos del país.
- Según el consejero delegado de Mercorleida, Francesc Ollé, a fecha 1 de mayo de 2009, la venta de carne porcina se mantuvo estable (*El Punt*, 01/05/2009, “El consum de porc no baixa”). Lo mismo opinaba Jaume Bernis, responsable de la sectorial del porcí dels JARC a Lleida: “El consumidor confía en el sector”. Los mensajes tranquilizadores de las diferentes administraciones, recalcando que la gripe suponía

un problema de sanidad humana, no de sanidad animal y que, por tanto, era seguro comer carne de cerdo, fueron decisivos para que las ventas no cayeran.

- La misma línea positiva sigue la noticia "L'OMS garanteix que menjar carn de porc no contagia la grip AH1N1" (*El Punt*, 04/05/2009). Peter Ben Embarek, experto de la OMS reitera que es seguro comer carne de cerdo porque con cualquier proceso de cocción, se elimina el virus.
- Sin embargo, unos días después, el director del departamento de seguridad alimentaria de la OMS, Jorgen Schlundt indica que la gripe podría transmitirse al comer carne cruda de cerdo infectado (*El Punt*, 08/05/2009, "Rússia retirará la prohibició d'importar carn de porc d l'Estat espanyol").
- Estas declaraciones reabrieron el debate y fueron respondidas por el director general adjunto de la OMS, Keiji Fukuda, al afirmar que comer carne de cerdo no es un peligro para las personas si se cocina bien. También la FAO y la Organización Mundial para la Salud Animal (OIE) emitieron un comunicado conjunto asegurando que comer carne porcina no suponía ningún peligro. La ministra de Sanidad y Políticas Sociales, Trinidad Jiménez, calificó a Schlundt como "irresponsable" por haber realizado estas declaraciones. El conseller d'Agricultura, Joaquim Llena, también desacreditó al experto de la OMS.
- El diario también se hizo eco de la retirada paulatina del veto de Rusia (*El Punt*, 08/05/2009, "Rússia retirará la prohibició d'importar carn de porc de l'Estat espanyol"). Como ya hemos indicado, el anuncio fue realizado desde Moscú por Carlos Escribano, director general de Recursos Agrícolas y Ganaderos. El periódico arroja un dato importante: el mercado ruso representa un 5,6% de las exportaciones catalanas de carne de cerdo, unas 50.000 toneladas.
- El mismo dato se publica en un suplemento especial publicado por *El Punt* en el mes de mayo, que sitúa a Rusia como el cuarto país destinatario de las exportaciones catalanas (*El Punt*, Suplemento Mensual, Mayo 2009, "L'administració desvincula la nova gripe del consum de porc"). En esa noticia, la ministra de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino, Elena Espinosa y el conseller de Agricultura, Joaquim Llena, van a repetir que es completamente seguro comer carne de cerdo. El artículo también informa de la reunión mantenida entre el conseller, la directora general de Agricultura i Ganadería, Rosca Cubel, y los máximos representantes del sector porcino en Cataluña, con motivo del veto planteado por Rusia y su posterior levantamiento.
- Por último, como muestra de una normalización de la situación, llama la atención que a principios de junio de 2009, vinieran empresarios rusos para visitar industrias cárnicas españolas (*El Punt*, 10/06/2009, "Carn de porc a Moscou"). "Estamos tranquilos. No hay ninguna duda sobre la calidad del producto catalán y español", explicaron los directivos rusos.

El diario *ADN* coincide también con el resto de diarios en desvincular el consumo de carne de cerdo con la epidemia. En la sección 'Xpresate', el equivalente a la tradicional de 'Cartas

al director', Jesús Domingo Martínez, de Girona, asegura que no supone ningún riesgo comer carne de cerdo (*ADN*, 29/04/2009, "La grip porcina"). "Podemos comer carne de cerdo sin ninguna preocupación", afirmaba. En su opinión, tanto al gobierno central como a los autonómicos, el brote les ha pillado con el "pie cambiado". "De momento, lo que está claro es que podemos seguir comiendo jamón, butifarras y longanizas", concluyó.

Una valoración de la gestión de esta situación desde el punto de vista de su comunicación la podemos encontrar en el texto "La grip nova no abaixa la venda de carn de porc" (*Segre*, 01/06/2009). El texto resalta que, según el Fòrum Interalimentari "una asociación sin ánimo de lucro que busca mejorar la formación alimentaria de la sociedad", la gripe nueva no provocó una caída de las ventas de carne, como ocurrió en crisis anteriores.

En diversos diarios se hacen también valoraciones sobre el alarmismo que están fomentando los medios de comunicación, alentados por las autoridades. También encontramos interpretaciones sobre porqué la sociedad actual fomenta este tipo de alarmismos, así como actitudes como la del veto ruso a la carne de cerdo española. En concreto, el artículo "Tú juguetes, yo galletas" (*La Vanguardia*, 10/05/2009) hace una reflexión sobre el hecho que los vetos se están convirtiendo en algo típico no siempre bueno para la economía. Se habla sobre la creencia de que el veto ruso a la entrada de carne de cerdo de España es un acto de retorsión tras el cual Moscú puede esconder intenciones de apertura de nuevos mercados en Brasil. El autor toma el ejemplo de retorsión entre Estados Unidos y China (el primero prohibió la importación de juguetes asiáticos por contener elementos nocivos; el segundo, respondió vetando galletas norteamericanas con restos de aluminio) como comparación entre lo sucedido entre Rusia y España, "el último ejemplo de los caprichos del mercado global". El autor carga contra el "mundo que presume de derribar fronteras" y del que "sorprende lo fácil que resulta levantar muros burocráticos" y considera el veto ruso una excusa, reforzando esta idea con las palabras del catedrático Luis de Sebastián, quien considera que la sociedad es "cada vez más hipocondríaca" y que cada vez es más fácil "ampararse en la protección de la salud". Una vez más, parece ser que de la expansión del virus y su grado de afectación, lo más importante es el impacto económico producido (recordamos que el mundo, en especial España, se encontraban y encuentran todavía en crisis). Sin embargo, como contrapunto a todo ello, de Sebastián asegura que las medidas tomadas por algunos, es decir, los vetos, "no son buenos para la economía". El veto ruso a la carne de cerdo española sigue siendo uno de los temas centrales de las páginas de *La Vanguardia*. En este artículo del 10 de mayo, el diario mantiene la creencia de que las "alertas sanitarias", como la gripe A, se usan como "excusa perfecta" para prohibir la entrada de productos externos. En el caso del veto ruso, el artículo da un nuevo dato informativo 5 días después de su establecimiento: los productores sospechan que "Moscú está interesado en abrir nuevos mercados con Brasil".

NOTAS DE PRENSA

Departamento de Salud de la Generalitat de Cataluña

- NOTA 1. "El departamento de Salud activa medidas preventivas de vigilancia de la gripe porcina por la aparición de casos de la enfermedad en humanos, en México y en los Estados Unidos" (25 de abril del 2009).

En este comunicado de prensa, uno de los primeros enviados desde el departamento de Salud, explica, precisamente, que se ha activado "el protocolo de vigilancia de la gripe porcina en humanos". El comunicado también deja muy claro que "en Cataluña no hay constancia de ningún caso sospechoso de esta enfermedad", por lo cual "sólo se trata de las medidas recomendadas por la OMS, para todos los países."

En el mismo comunicado hay un párrafo escrito en negrita que va dirigido en la población. En éste se indica que "las personas que hayan vuelto de México en los últimos 10 días pero que no presenten ningún cuadro respiratorio febril no tienen que hacer nada", al igual que "el resto de población general residente en Cataluña". En el párrafo también se recomienda a las personas que tengan previsto viajar a México sigan las precauciones de higiene habituales en las situaciones de gripe". Y, ya al final del documento, se indica que para cualquier duda se puede consultar al servicio telefónico Sanidad Responde.

Esta nota de prensa, una de las primeras enviadas desde el Departamento de Salud sobre el tema gripe nueva, es, principalmente, de cariz puramente informativo y tranquilizador. En ella se informa del estado de la situación, de las medidas adoptadas al respecto y de cómo tiene que actuar la población. En general, el tono del comunicado es muy tranquilizador. Se destaca que no hay afectados en Cataluña, que las medidas adoptadas sólo se han tomado como recomendación de la OMS y que la población no tiene que seguir ninguna precaución específica. De hecho, es tan tranquilizador que se echa de menos alguna indicación de actuación para aquellas personas que recientemente habían viajado a México y sí presentaban un cuadro respiratorio febril.

El tratamiento del riesgo que se hace en el comunicado es, a nuestro parecer, correcto. A pesar del gran desconocimiento que había en aquel momento sobre que la enfermedad y sus efectos, la idea de que se quiere transmitir es que se está actuando sólo por si a caso.

Como se observa ya en el titular, la denominación usada por la gripe todavía es "porcina".

- NOTA 2. "El Departamento de Salud ha detectado tres posibles casos sospechosos de gripe porcina en humanos en Cataluña" (26 de abril del 2009)

Todavía se habla de gripe porcina. En el texto se explica que los tres casos detectados están en observación y que su estado es leve. Por otra parte, también se envía el mensaje de que el Departamento de Salud "está siguiendo estrechamente la implantación de las medidas de vigilancia de la gripe porcina en Cataluña". De hecho, se afirma que es gracias a las medi-

das de vigilancia que se han podido identificar los tres casos.

El objetivo del comunicado es informativo. Se indica cuál es el estado de la situación en Cataluña, se recuerda de que es innecesario que la población tome precauciones específicas, se explica qué es la gripe porcina y en qué consiste, también se intenta tranquilizar dando el mensaje de que las autoridades están atentas a la situación y, finalmente, se comunica que para más información se puede consultar el servicio telefónico Sanidad Responde.

El tratamiento del riesgo también se correcto en nuestro parecer. La cuestión es que se han detectado tres posibles casos y, en repetidas ocasiones se recuerda que son posibles pero no confirmados todavía y que su estado es leve y que evolucionan favorablemente. Incluso, se afirma que "se les han recogido muestras para los análisis microbiológicos que permitan descartar que se trate de posibles casos de gripe porcina". El Departamento también aprovecha para recordar que estos casos se han identificado gracias a las medidas de vigilancia implantadas, dando a entender que se está actuando correctamente.

- NOTA 3. "Preguntas más frecuentes sobre la gripe porcina" (26 de abril del 2009).

Ésta es puramente una nota de prensa informativa como así ya lo da a entender su titular. Como se puede observar, la denominación usada sigue siendo porcina.

A través de las preguntas se explican con detalle los aspectos más importantes de la enfermedad. Las preguntas son las siguientes: ¿Qué es la gripe porcina o gripe de cerdo? ¿Cómo se transmite? ¿Cuáles son los síntomas de la gripe porcina? ¿Cómo se diagnostican las infecciones por gripe porcina en humanos? ¿Existe medicamento para el tratamiento de las personas con infecciones por el virus de la gripe porcina? ¿La vacuna actual contra la gripe estacional protege contra la gripe de origen porcino tipo H1N1? ¿El virus de la gripe porcina H1N1 es igual en los virus de la gripe H1N1 en los seres humanos? ¿Con qué frecuencia las personas se contagian con la gripe porcina tipo H1N1? ¿Anteriormente se han presentado casos de contagio del virus de la gripe porcina de persona a persona? ¿Qué se hace para detectar otros casos de infecciones en personas por el virus H1N1 de la gripe porcina una vez que se ha detectado un caso?

El hecho de enviar dos comunicados de prensa sobre una misma temática en un mismo día siempre es indicativo de que está sucediendo algo importante. Se da por lo tanto mucho protagonismo a una enfermedad de la cual, de momento, todavía no hay ningún afectado confirmado en Cataluña. Por otra parte, cuando una noticia de este tipo ya ha entrado en los circuitos mediáticos y se ha convertido en "la noticia del día" la población necesita información. Es decir, se produce un círculo vicioso: por una parte probablemente la enfermedad desde el punto de vista sanitario no merecía tanta relevancia en aquel momento, pero habría sido peor no aclarar las dudas de la población, las cuales estaban ya en el aire.

En los tres comunicados de prensa enviados por el departamento de Salud no se detecta un especial tono de alarma.

Contrariamente, en todo momento se hace un correcto tratamiento del riesgo y se acuerda en diferentes ocasiones de que no hay motivo por la alarma. Por otra parte, también se quiere dar el mensaje de que lo que se tiene que hacer se confía con las autoridades pertinentes.

Ministerio de Sanidad y Política Social

- NOTA 4. "Comunicado sobre el brote humano de nueva gripe" (29 de abril del 2009).

Lo que primero destaca en esta nota de prensa es que ya se ha pasado de decir gripe porcina a nueva gripe. De hecho, está en este comunicado en que se insta a los medios de comunicación a hacer el cambio de denominación: "La Comisión Europea considera que la enfermedad conocida como a gripe porcina no se tendría que llamar así porque el virus no se ha detectado en animales, lo que podría estar causando daños innecesarios en el sector porcino. Según acaba de comunicar el organismo europeo, sería más apropiado denominar a esta enfermedad nueva gripe".

Se trata de un comunicado informativo, en que además de instar al cambio de denominación, se informa del estado de la situación, del número de personas afectadas y de los casos en investigación, y de las medidas que se están implantando. Por otra parte, también se facilita una dirección web en la que seguir la información actualizada sobre la enfermedad. El comunicado incorpora una tabla donde se indica por comunidades autónomas el número de casos confirmados y los que están en investigación.

El tono de la nota de prensa no es en ningún caso de alarma. En dos ocasiones se recuerda que el estado de las personas afectadas no es grave y que se trata de personas que habían viajado recientemente a México. El mensaje que se quiere dar es de calma y de que se están haciendo las cosas bien. Especialmente, en la última parte del comunicado en que se explica las conclusiones de una reunión llevada a cabo por el Comité Ejecutivo Nacional para la Prevención, el Control y el Seguimiento de la Evolución Epidemiológica del Virus de la Gripe. Según el comunicado, en la reunión se avalaron las acciones llevadas a cabo.

CONCLUSIÓN

En las primeras semanas en las que la noticia sobre una nueva epidemia de gripe saltara a la arena pública, los medios estudiados, televisión y prensa, tuvieron un comportamiento similar.

En televisión, la combinación de la imagen y los contenidos (voces y textos) no dejaba lugar a dudas de estar ante un alarmante y grave problema de salud pública mundial, aunque también se dejó claro de que no existía relación entre la enfermedad y el consumo de carne de cerdo.

En prensa la cobertura fue similar a la descrita para televisión, aunque el mayor espacio disponible para explicar deta-

lles permitía interpretar mejor la información, de modo que el resultado final es aparentemente menos alarmista que en televisión. La ausencia de imágenes en movimiento ayuda también a restar alarmismo a la información, aunque éste estaba también presente en las fotografías utilizadas. De forma similar a la televisión, en prensa el esfuerzo por aclarar la inexistencia de riesgo asociado al consumo de carne de cerdo fue muy notable.

Sobre la alarma generada, los siguientes indicadores son muestra de cómo los informativos y la prensa iban propiciando esta percepción entre la audiencia en la primera semana:

- Todas las cadenas de televisión estuvieron durante una semana abriendo sus informativos con la gripe A. Además de ubicar la noticia en primer lugar, la presentaron como el asunto de mayor interés del día. En conjunto, le dedicaron un promedio de más de 10 minutos por día, algo completamente inusual en un medio en el que "el tiempo es oro" puesto que debe compartirse con todas las demás noticias importantes del día.
- De la misma forma, todos los periódicos dieron el tema en portada, dedicándole hasta 12 páginas en un sólo día al tema.
- Las imágenes que acompañaron a toda esta información consistieron básicamente en personas con mascarilla, personas en aeropuertos y personal sanitario. La mascarilla es de por sí una imagen que genera temores, desconfianza, sugiere la amenaza de un contagio. Por otra parte, aún acrecentaba más la percepción de amenaza el hecho de que esas mascarillas habían salido de su sitio natural (los hospitales) y se veían por calles, aeropuertos, escuelas (la amenaza estaba había llegado a la vida cotidiana). En Telecinco las imágenes eran particularmente más dramáticas que en el resto de cadenas, con una predilección por imágenes de militares (figuras que generan sin duda una sensación de que algo amenazante está ocurriendo) y niños con mascarilla (imagen que despierta el lado emocional del espectador).
- Los contenidos de los informativos en estos primeros días de la noticia (voces del presentador, de los corresponsales y las fuentes, textos en kyron y en portadas de periódicos) no daban lugar a la duda de que la situación era alarmante, grave, incierta y de evolución impredecible. En todos quedó bien claro que existía la posibilidad de que la nueva gripe derivara en una pandemia y que por tanto era necesario tomar medidas de actuación extraordinarias.
- En prensa, los titulares también hablaban de gravedad, temor, descontrol e incluso de pandemia (mucho antes de que ésta fuera declarada por parte de la OMS). Los textos, aunque eran algo más cautos, fueron un chorreo constante de datos sobre muertos y afectados. A la percepción de amenaza y gravedad de la situación generado por este tipo de informaciones se le añadió más tarde una sensación de confusión, derivada de la existencia de algunas voces disonantes (como el experto de la OMS que aseguraba que el consumo de cerdo crudo sí revestía peligro o la información sobre teorías conspirativas, o incluso los primeros cambios en la denominación de la enfermedad, los cuales no eran más que un reflejo de una cierta descoordinación).

A pesar de esta tónica general de alarma ante la situación, si únicamente nos fijamos en la cuestión particular de la información sobre el riesgo asociado al consumo de carne de cerdo se puede concluir que las cuatro emisoras y los siete periódicos estudiados actuaron con una impecable prudencia. Ante una situación que podía generar confusión en el ciudadano, todos reaccionaron en la misma dirección, con la intención de despejar posibles dudas infundadas y no levantar alarmas innecesarias. Las observaciones que nos llevan a esta conclusión son las siguientes:

- a) Las cuatro cadenas y los siete diarios abandonaron con rapidez la denominación "gripe porcina". La obediencia de las cadenas públicas a las directrices de la Comisión Europea (primer cambio de nombre: de gripe porcina a nueva gripe) fue inmediata. Las cadenas privadas tardaron algo más en reaccionar al primer cambio (sólo un día más), pero asumieron rápidamente el segundo (recomendado por la OMS, de gripe nueva a gripe A H1N1). Cabe señalar que una de las cadenas públicas (TV3), aunque dejó con rapidez la expresión "porcina", se aferró algo más que las otras al segundo nombre, el de gripe nueva, tardando más en hablar de gripe A.
- b) Tanto en los textos como en las voces (presentador, corresponsales, fuentes) se insistió en que el riesgo en el consumo de carne de cerdo era inexistente (o muy bajo) y que las medidas tomadas en Egipto y Rusia eran desmedidas.
- c) En todos los casos se buscó apoyo en testimonios de autoridades y en algunos casos también en voces expertas procedentes de la comunidad científica. Salvo alguna excepción en la que se explicó que el ganado porcino debía ser sometido a una vigilancia más intensa o en el caso del experto de la OMS que hablaba de riesgo por el consumo de carne cruda (declaración que fue rápidamente desmentida por la OMS), tanto políticos como científicos desvincularon con rotundidad al ganado porcino de las preocupaciones generadas por esta enfermedad. Se dejó claro el riesgo inexistente en el consumo de cerdo.
- d) Las imágenes fueron concordantes con este mensaje, puesto que en muy raras ocasiones se enseñaron cerdos al informar sobre esta noticia. En general, los cerdos sólo aparecieron en ocasiones puntuales como en el caso de la quema de animales en Egipto.

En resumen, de este caso podemos extraer dos lecciones. En primer lugar, la rápida reacción de la administración (especialmente la Comisión Europea, puesto que la OMS tardó algo más) fue un ejemplo de buenas prácticas en comunicación, puesto que consigue que la atención se aparte de los cerdos en la información sobre esta enfermedad. Esta actitud, orquestada por una fidelidad impecable de las administraciones locales y una obediencia aún más admirable por parte de los medios de comunicación consiguió que el ciudadano no tuviera temor por el consumo de carne de cerdo y este sector no se vio afectado, algo que sí ha sucedido en otras crisis alimentarias independientemente de si el riesgo real existe o no. La segunda lección que podemos extraer, es sin embargo, más negativa. Se trata de la demostración de lo relativamente fácil

que es actualmente generar un estado de alarma globalizada entre la población. En esta ocasión, más que las palabras en sí o los contenidos concretos de la información, se ha visto el impacto que tiene la presencia constante de la noticia en lugares destacados (el sumario o la apertura del informativo, la portada en el diario, etc.), junto al acaparamiento de espacio (minutos en televisión, páginas en prensa), desplazando así a una situación secundaria a otras posibles noticias del día.

3.2. Rigor científico de las fuentes de información sobre alimentación

El objetivo de éste análisis es estudiar el rigor y grado de evidencia científica de la información que recibe a la sociedad sobre cuestiones de seguridad alimentaria. En concreto, se ha seleccionado como tema de análisis la información sobre las propiedades de los alimentos, dado que se trata de un tipo de información cada vez más frecuente y que puede llegar a cambiar los hábitos de consumo de los lectores. Para efectuar el análisis se han separado los textos que hablan concretamente de la seguridad de los alimentos denominados "funcionales" y los que hablan de las propiedades de los alimentos en general. Como alimento funcional entendemos aquél que contiene un componente, nutriente o no nutriente, con efecto selectivo sobre una o varias funciones del organismo, con un efecto añadido por encima de su valor nutricional y que sus efectos positivos justifican que pueda reivindicarse sus características funcionales o incluso saludables.

Alimentos funcionales

Durante el año 2009 aparecen 6 textos sobre la seguridad alimentaria de los alimentos funcionales relacionados con alimentos funcionales y seguridad alimentaria, es decir, hablando de los beneficios o riesgos de este tipo de alimentos. No se han incluido artículos que hablan de propiedades de alimentos y mencionaran los alimentos funcionales, ya que estos textos no los tratamos en el apartado 'propiedades de los alimentos', ni tampoco artículos que hacen publicidad sobre productos comerciales. Seguramente por eso, son pocos los artículos recogidos bajo esta categoría de alimentos funcionales. Ejemplos de este tipo de noticias son: "El IRTA consigue la obtención natural de la leche con omega 3", 23 de julio, *La Vanguardia*; o "Beber leche ya no es sólo beber leche", 22 de septiembre, *El País*.

Este tema no aparece en todos los diarios analizados y cuando lo hace es de forma puntual, en suplementos o en secciones relacionadas con economía. Los textos analizados pertenecían al género informativo, excepto una entrevista, y ninguno de ellos aparece en portada. La mayoría de los textos con información sobre alimentos funcionales recogidos expresan los beneficios de éstos sobre la salud por los componentes que tienen y las afecciones que pueden prevenir o mejorar, pero ninguno de ellos habla de riesgo o efectos secundarios. Los autores de estos textos son mayoritariamente de la redacción o periodistas; de los 6 textos, 4 están firmados por la redacción y 2 por periodistas, pero no aparece ningún experto hablando de los alimentos funcionales y sus propiedades. En relación a las fuentes de información, dos textos informativos cuentan con una o más fuentes pero el resto, excepto la

entrevista, no tiene ninguna. Las fuentes de información que aparecen en estos textos provienen sobre todo del mundo de la industria (2 de las 3 fuentes que se citan) y sólo uno de los artículos se refiere a fuentes de ámbito científico. No parece, por lo tanto, que en estos textos haya voluntad de contrastar el grado de rigor científico de una información procedente de la industria (la cual, obviamente, es parte interesada).

No obstante, los alimentos funcionales tienen una presencia cada vez mayor en el mercado. Tal como lo expresaba una noticia del mes de noviembre: "més del 80% del creixement de les vendes de productes alimentaris al mercat europeu està relacionat amb la comercialització de productes alimentaris amb al·legacions funcionals" (*Diari de Tarragona*, 27.11.09). Por otra parte, la creación del Tecnoparc en Tarragona pone de manifiesto la voluntad de crear centros en Cataluña donde investigar sobre nutrición y salud para poder sacar un rendimiento económico a través de la creación de alimentos funcionales. Así pues, en Cataluña hay actividad comercial e investigadora en relación en estos productos, pero de momento su aparición en prensa es muy puntual. Por otra parte, la posición secundaria que ocupan estos textos en los diarios y el hecho de que no aparezcan en portada hace pensar en que, desde los propios diarios, se les da poca importancia, hecho que puede haber influido también en el poco esfuerzo por contrastar la información.

Propiedades de los alimentos

El análisis de este tema incluye un número más elevado de textos, 63 después de hacer a una selección cuidadosa. Los criterios para incluirlos en el análisis eran que fueran noticias que trataran sobre una o más de las siguientes cuestiones:

- propiedades de alimentos concretos o de un grupo de alimentos (por ejemplo, la fruta)
- investigaciones encaminadas a demostrar estas propiedades
- dietas en las cuales se explicita el conjunto de alimentos que justificarían estas propiedades (por ejemplo, la dieta mediterránea)
- dietas o alimentos que se recomiendan para determinadas situaciones (por ejemplo, la Navidad o etapas de la vida como la adolescencia)
- dietas o alimentos que se recomiendan para enfermedades poniendo énfasis en la utilización de los alimentos como un elemento preventivo (por ejemplo, el vino o el aceite de oliva para la prevención de las enfermedades cardiovasculares) o terapéutico (por ejemplo, dietas para evitar la carencia de hierro).

La información sobre las propiedades de los alimentos es habitual en todos los diarios analizados, excepto el *20 Minutos*. El tema está presente durante todo el año, aunque hay momentos donde aparece una cantidad más elevada de textos (por ejemplo, cuándo se acerca la Navidad, o en verano). El género mayoritario es el informativo pero también hay artículos de opinión y de interpretación (reportajes), aunque éstos últimos en menor número. Estos textos los encontra-

mos tanto en las páginas interiores de los diarios como suplementos en una proporción similar (53% versus 47%, respectivamente). No obstante y eso, este tipo de información tiene en los suplementos mucha más visibilidad y prominencia, con un 25% de los textos en portada de suplemento (recordamos que en la base de datos general esta proporción es sólo del 5%) y que la longitud de los textos es mayor. Por otra parte, por la redacción de los artículos en los suplementos se han utilizado más fuentes expertas relacionadas con el mundo de la nutrición (33% de los textos).

El 20% de los textos no tienen firma o es una firma genérica (tipo "redacción"), mientras que el 80% están escritos por periodistas o por colaboradores que escriben de forma habitual sobre alimentación y salud. La mitad de los artículos tienen como mínimo una fuente de información, de los cuales un 13% tienen más de 3 fuentes de información en el texto. Debido a que en la base de datos utilizada para analizar los textos sólo se recoge la información en detalle de las tres primeras fuentes de información encontradas al texto, los resultados mostrados a continuación sólo se refieren a estas tres primeras fuentes. En contraposición a los resultados generales de análisis de la prensa del 2009 donde aparecían las fuentes de información del ámbito científico como minoritarias, cuando analizamos este tema, el 72% son fuentes relacionadas con el ámbito científico y la mayor parte de ellas son personal investigador, es decir, científicos expertos en el tema de lo que se habla, y en menor grado personal sanitario (médicos/as, enfermeros/as, etc.). En segundo lugar, encontramos fuentes que provienen del mundo de la industria y las empresas (un 17%) y en un número muy minoritario fuentes políticas o de la sociedad civil.

El tratamiento del riesgo en este tipo de noticias es también más amplio en comparación al tema de los alimentos funcionales. De las 63 noticias, 57 hablan de beneficios y 44 de peligros. El balance global de las noticias estudiadas es de 43 artículos positivos y 20 neutros, no hay ninguno negativo. Así pues, en general estos textos tratan sobre los beneficios de alimentos o dietas pero también expresan posibles peligros o efectos negativos de éstos dando una visión más amplia y global del tema tratado. Además, 31 textos (es decir, casi la mitad) incluyen recomendaciones dadas por las fuentes de información o directamente por el autor/a. Para completar las recomendaciones, es característico que algunos de éste textos lleven recetas incorporadas.

Los textos que hablan sobre propiedades de los alimentos son tratados de forma más profunda, con más fuentes de información, fuentes más expertas, con consejos y tratamiento del riesgo de forma más extensa en comparación al tema de los alimentos funcionales en general. No obstante, en ningún caso se explicitan los posibles conflictos de intereses que pueda haber entre los expertos citados como fuente de información y los diferentes actores interesados en hablar positivamente de un grupo de alimentos (empresas, cooperativas, etc.). Sería deseable que el periodista investigara estos posibles conflictos de intereses para que el lector pueda ser crítico con la información que recibe.

Vemos cuatro ejemplos de textos sobre alimentos funcionales y propiedades de los alimentos en general con el fin de

reflexionar sobre la cuestión. Los textos escogidos son representativos de los diferentes tipos de noticias sobre seguridad alimentaria y alimentos funcionales/propiedades de los alimentos que nos encontramos a menudo en los diarios.

Texto 1. El IRTA consigue la obtención natural de leche con omega 3 (*La Vanguardia*, 23.07.09)

Este artículo es lo único de los recogidos dentro del apartado de alimentos funcionales que incluye fuentes de información del ámbito científico. Por lo tanto, nos interesaba analizar estas fuentes para ver el grado de evidencia científica que tenía este texto.

La principal fuente de información es el investigador Àlex Bach, director de la unidad de rumiantes del Instituto de Investigación y Tecnología Agroalimentarias, que ha publicado diversos artículos sobre investigación en torno a los productos lácteos en revistas científicas internacionales reconocidas. En el artículo se cita en qué revista se han publicado los resultados que se difunden en la noticia, en este caso el *Journal of Dairy Science* que es la revista más valorada dentro de la categoría de ciencia de los lácteos, dando pues, credibilidad a los resultados que el redactor está publicando en este artículo. También se menciona en el texto quién utilizará estos avances científicos y los materializará en la comercialización de este sistema de producción de leche con omega 3, desvelando pues toda la información necesaria para que el lector pueda saber a quién investigó como producir esta leche, dónde se investigó, quién valoró el grado de interés científico y quién lo utilizará para comercializarlo posteriormente.

Este tipo de artículos permiten al lector ser crítico con lo que está leyendo gracias a la información que se da en el texto. A pesar de que aparecen tecnicismos, el artículo está escrito en un lenguaje inteligible para el lector. Por lo tanto, no tenemos recomendaciones para este texto ya que nos parece un ejemplo a seguir para tratar temas relacionados con la investigación y la seguridad alimentaria.

Texto 2. Las virtudes del ajo (crudo) (*El País*, 10.01.09)

Este texto se publicó en el suplemento 'Salud' del diario *El País* al principio del año 2009. Los textos contenidos en los suplementos disponen de más tiempo para su elaboración (un mes en el caso de este suplemento) y muchas veces son "de nevera", es decir, no dependen de la actualidad, hecho por el cual se pueden trabajar con más profundidad. En este caso, a pesar del tiempo dispuesto para elaborar esta información y el espacio dedicado al tema (una página entera) resulta sorprendente que sólo se citen dos fuentes de información.

La fuente de información Francisco Javier León es citada como "bioquímico y experto en nutrición", pero no se explica dónde trabaja o dónde la podríamos encontrar si quisiéramos más información de esta persona. Internet tampoco nos ha ayudado a encontrar más información, dado que el nombre es relativamente común y diversas las personas encajan con las referencias que da la redactora. La otra fuente, el Departamento de Investigación Agrobiológica del Departamento de Agricultura de los EEUU, se utiliza para jus-

tificar los datos que se presentan en la tabla que describe los componentes del ajo.

Como buena práctica periodística sería recomendable utilizar más fuentes de información para poder contrastar los datos, sobre todo en un texto de una página en un suplemento. También se tendrían que dar pistas claras para que un lector interesado pueda saber qué grado de credibilidad le da aquella fuente e incluso dónde podría encontrarla.

Por otra parte, el artículo empieza diciendo que los efectos beneficiosos del ajo tienen ahora 'un apoyo científico', pero en ningún momento nos está referenciando ningún artículo científico o lugar donde poder encontrar información con un mínimo grado de evidencia científica. Aunque se utilizan palabras o frases tipo 'ha sido demostrado científicamente', estas afirmaciones no tienen ningún valor si no se añade más información sobre dónde, cuándo, quién ha demostrado este hecho (en qué revista se ha publicado el artículo científico, quién ha sido el investigador responsable, cuál es la opinión del resto de la comunidad científica, etc.). De hecho, si entramos a la web de 'Pubmed' donde podemos encontrar artículos publicados en revistas científicas reconocidas vemos muchos artículos que hacen referencia a las propiedades saludables del ajo. Proporcionar una revisión sobre lo que se ha investigado en estos artículos sería interesante con el fin de dar credibilidad a la información que se publica.

Finalmente, a pesar de la mayoría del texto es comprensible y da mucha información sobre las propiedades saludables del ajo, hay párrafos donde se utiliza un lenguaje técnico con terminología especializada que puede no ser accesible para un lector estándar, por ejemplo la frase: "los componentes sulfurosos lo convierten en uno de los mejores bactericidas". La utilización de recursos como la infografía o elementos destacados ayuda en el lector a integrar aquello que se le está explicando.

Texto 3. La alimentación ayuda a regular el crecimiento en la adolescencia (*ADN*, 08.09.09)

Este texto, publicado en el diario *ADN*, es una muestra de una sección habitual escrita por Belén Castro, la asesora nutricional del Instituto Pascual Sanz, una entidad sin ánimo de lucro que tiene como uno de sus principales objetivos la divulgación científica. Este instituto tiene colaboraciones con diferentes universidades, fundaciones o diarios para promover esta tarea en diferentes ámbitos (científico, médico, etc.), incluso con la Unión de Consumidores. En su web se pueden encontrar artículos científicos, reportajes e información por diferentes temas relacionados con la nutrición y la salud. Aunque su objetivo es la promoción de la divulgación científica rigurosa basada en el conocimiento aceptado por la comunidad científica, en los artículos publicados por Belén Castro no aparece ninguna referencia a artículos científicos, fuentes de información de este ámbito o estudios realizados en los cuales basar la información que escribe. Por lo tanto, a pesar de que la autora es una profesional de la nutrición, no está la posibilidad de contrastar la información que proporciona. En el campo de la nutrición hay ciertos temas que son controvertidos (p.ej. el consumo de lácteos), motivo por el cual sería aconsejable cuando se hacen

recomendaciones o se da información, incluir más pistas para que el lector sepa de dónde se ha obtenido esa información o quien la está dando. Es positivo sin embargo, que al final del artículo se da una dirección de correo electrónica para poder hacer preguntas, sugerencias, etc., dando la oportunidad al lector de poder ampliar la información.

Sería interesante pues, que a pesar de sea una persona experta quién escribe el texto, ésta justifique lo que escribe con referencias bibliográficas u otras fuentes que den credibilidad a la información. En el caso de la sección que escribe Belén Castro es posible por el espacio que hay, ya que el texto ocupa casi una página entera del diario.

Texto 4. 'Vino y salud, un binomio en auge' (*La Vanguardia*, 17.12.09)

El artículo empieza con la frase "Científicamente queda demostrado que el vino 'tomado con moderación, constancia y responsabilidad' tiene efectos positivos en el organismo humano". Si nos adentramos en el texto podemos ver que las principales fuentes de información que aparecen pertenecen o están fuertemente vinculadas con la Fundación para la investigación del Vino y la Nutrición (Fivin), una fundación que tiene un comité científico con investigadores de renombre y que tiene como patrones empresas como Codorniu, Freixenet o Bodegas Vega Sicilia. Uno de sus objetivos principales (expresado a su web) es "estar presente en congresos y simposios nacionales e internacionales en los que se tenga que defender el vino, desde el punto de vista de nutrición y alimentación". Así pues, difícilmente encontraremos información sobre los efectos negativos de esta bebida alcohólica con los datos proporcionados desde esta fundación. De hecho, encontramos que el artículo enumera efectos positivos del vino en relación a la salud basándose en estudios científicos de los cuales sólo se menciona el centro donde fueron realizados sin explicar quién fue el investigador o el grupo responsable o ninguna referencia más. Hasta el final del artículo no se informa sobre posibles efectos negativos del consumo de vino. Éstos son del tipo: 'provoca somnolencia o no es recomendable para embarazadas o diabéticos' en un espacio de texto corto.

Por otra parte, encontramos mensajes contradictorios. Por ejemplo uno de los especialistas citados, el doctor Santiago Dexeus habla del consumo de vino y dice que el consumo de una copa de vino en cada comida "debería ser el tope aceptable en la alimentación cotidiana", mientras que en el pie de foto donde aparece él con una copa de vino figura escrito: 'Santiago Dexeus recomienda una copa de vino en cada comida'. Es chocante también el hecho de que la opinión de este reconocido médico, presidente de honor de Fivin, es citada como referente de credibilidad, aunque la especialidad en que es referente indiscutible, la ginecología y obstetricia, se aparta del tema del que se está informando.

Una forma de mejorar este tipo de información habría sido: 1) lo que expresan las fuentes de información tendría que respetar la manera en que se ha dicho, sin cambios sustanciales; 2) tendría que haber quedado más claro el vínculo entre la procedencia de la información de este texto y los intereses empresariales de un grupo de patrones que precisamente se dedican a la producción y distribución de vino, y 3) las fuentes pre-

sentadas como expertas tendrían que haber estado más relacionadas con la cuestión, por ejemplo especialistas en nutrición, salubristas, cardiólogos, hepatólogos, especialistas en adicciones, etc.

3.3. Sanidad animal

El año 2009 se ha caracterizado por diversas alertas sanitarias relacionadas con los animales. Los casos de gripe porcina, lengua azul, fiebre Q, gripe aviar o la pesca contaminada son algunos de los ejemplos que se tratan con un poco más de detalle a continuación. A pesar de que ninguno de estos casos se ha caracterizado por tener consecuencias graves en la población, sí que ha tenido repercusiones económicas. En general estos temas no han ocupado un gran número de textos, a pesar de algunos de ellos han causado una alarma importante.

¿Lengua azul, el retorno?

Después de la alarma de la lengua azul, una enfermedad vírica de ovinos y bovinos que afectó al sector ganadero el año 2008, en el 2009 empieza con la notificación de Agricultura de que ampliará los controles para prevenir y erradicar esta enfermedad. No obstante, unos meses después aparecen nuevos casos en Lleida. El diario Segre informa sobre el tema con un tono descriptivo sin darle una importancia excesiva y sin hablar de riesgo para los humanos. Un par de meses después en el mismo diario se anuncia la ayuda económica de la Unión Europea para erradicar esta enfermedad mediante una campaña de vacunación con el fin de frenar la propagación de la lengua azul. A pesar de la conmoción económica que ocasionó en el 2008, estas noticias no aparecen en portada y ocupan poco espacio dentro de las páginas del diario. Por otra parte, las fuentes de información citadas son escasas y siempre del ámbito político, sin que se hagan esfuerzos por encontrar fuentes científicas que puedan aclarar las dudas de cara al consumidor.

Lengua azul

Día / mes / título / diario

18 / 1 / Agricultura amplía los controles contra la lengua azul / *Segre*; 27 / 5 / El gobierno contabiliza 13 casos de "lengua azul" / *Segre*; 23 / 7 / La UE da 21 millones contra la lengua azul / *Segre*

La enfermedad desconocida que mataba ovejas y cabras y la vacunación contra la lengua azul

A mitad del mes de marzo diversos diarios se hacen eco de una enfermedad desconocida que mata a miles de cabras y ovejas en Gerona y Barcelona. Los ganaderos creían que podía ser debida en una partida adulterada de la vacuna que el Departamento de Agricultura, Alimentación y Acción Rural (DAR) administró a los animales para prevenir la enfermedad de la lengua azul en agosto del 2008. A pesar del desconocimiento del origen de la enfermedad, técnicos, veterinarios y ganaderos afirman en los textos que ésta no afecta el consumo humano porque estos animales enfermos o muertos no entran a la cadena alimentaria dado que en los mataderos se controlan los animales enfermos para retirarlos y que no lle-

guen al consumidor. El Ministerio de Medio a Ambiente informa de que no hay vinculación de las muertes con la vacuna, que la patología no es ni vírica ni infecciosa, y que no tiene ningún riesgo para la salud humana.

La administración toma el control de la situación y a finales del mes de marzo decide sacrificar los animales de las granjas más afectadas. Aplica lo que se nombra vacío sanitario que consiste en que la Generalidad se encarga de sacrificar los animales, desinfectar la explotación e indemnizar al ganadero. Por estas fechas, los textos hablan de que la enfermedad no parece ir a más y que las medidas que se están tomando servirán para detenerla, pero todavía no está aclarado su origen.

Al principio de abril se presentan los resultados del estudio realizado por el Centro de Investigación en Sanidad Animal (CRESA) que atribuye las muertes a factores ambientales, parasitarios y de manejo, eliminando cualquier relación de las muertes con la vacuna contra la lengua azul. Meses más tarde, dos ganaderos catalanes aparecen a los medios denunciando la actuación del Ministerio de Agricultura por no pagarles los daños causados por la enfermedad que mató miles de animales de explotaciones catalanas y otras granjas de España y sosteniendo que hay una relación directa entre la muerte de los animales y la vacuna contra la lengua azul. En el resto del año no aparece más información sobre este tema y nos tendremos que esperar al análisis del año 2010 para ver cómo evoluciona esta noticia que vuelve a aparecer en la prensa catalana.

Este tema aparece en portada varias veces, sobre todo al principio y ocupando bastante espacio en los diferentes diarios cuando se trataba el tema, incluso acompañado de entrevista. A pesar de que al principio aparece en diversos diarios, al final básicamente sale en *El Punt* porque las comarcas gerundenses fueron las más afectadas. Las fuentes que aparecen en estos textos son básicamente políticas y de la administración, explicando la situación y las medidas que se tomaban en cada momento. En general los textos que hablan del tema hablan de riesgo, con un balance final negativo (es decir, los riesgos sobrepasan a los beneficios según la información). Más de la mitad de los textos hablan explícitamente de alerta sanitaria.

Curiosamente, durante el mismo año 2009 ha habido un solapamiento entre esta enfermedad desconocida que mataba a cabras y ovejas y el brote de fiebre Q que se dio en Holanda a finales del año (9 de diciembre). A pesar de ser dos enfermedades diferentes, el titular de la versión online de *El País* podía inducir a confusión debido a que afectaba al mismo tipo de animales. El título del texto informativo era "Holanda sacrificará en miles de cabras y ovejas afectadas por el mayor brote mundial de fiebre Q". Esta información no apareció a la prensa en papel y por lo tanto no la incluimos en el nuestro análisis. No obstante, nos parecía interesante destacar como puede haber informaciones que pueden llevar a confusión a los lectores teniendo en cuenta que la resolución de esta situación de crisis alimentaria apareció unos meses más tarde y en un espacio reducido del diario pudiendo pasar desapercibida para el lector.

Cabras y ovejas

Día / mes / título / diario

12 / 3 / Una enfermedad desconocida acaba con centenares de ovejas y cabras / *El País*; 12 / 3 / Mis cabras de mueren / *La Vanguardia*; 13 / 3 / Una enfermedad desconocida ya ha matado 1200 cabras y corderos de 32 explotaciones gerundenses / *El Punt*; 18 / 3 / Dos casos de granjas de cabras en Lleida con una extraña enfermedad / *Segre*; 18 / 3 / Ovejas y cabras muertas / *20 Minutos*; 25 / 3 / La Generalitat sacrifica los corderos y las ovejas de las granjas más afectadas por la mortalidad de origen desconocido / *El Punt*; 31 / 3 / El informe sobre la enfermedad desconocida de cabras y corderos se presenta esta semana / *El Punt*; 2 / 4 / Los parásitos, el manejo del ganado y la falta de lluvias y pastos causaron la muerte de cabras y ovejas / *El Punt*; 11 / 6 / Dos ganaderos gerundenses reclaman a Agricultura 226.000 euros de indemnización por la muerte de ovejas y cabras / *El Punt*

Volviendo a revivir la gripe aviar

La noticia de la gripe aviar empieza a mediados del mes de octubre con titulares bastante alarmistas: "Sacrificadas 400.000 gallinas al detectarse un virus" (*Diario de Tarragona*) o "La gripe aviar H7 lleva a sacrificar 320.000 gallinas en Guadalajara" (*El País*). El mensaje del titular es alarmante pero la información que se lee en el cuerpo de la noticia en cambio, no lo es. Además, el tipo de nomenclatura cambia según el diario, ya que en el *Diari de Tarragona* se explicita que desde la Junta Castilla-La Mancha se descarta que sea gripe aviar, mientras que en *El País* incluye el nombre de esta enfermedad en el titular pero en el subtítulo y en el texto se explica que no hay peligro porque no es el virus temido H5N1 que afecta a los humanos, sino el H7 que, en caso de ser el H7N7 sería un virus menos agresivo que provocó un "muy raro brote en Holanda" en el 2003. Así pues, a pesar de la alarma del titular, en el texto de la noticia se habla de las medidas de prevención que se han tomado inmediatamente para apaciguar el brote con el sacrificio de todos los animales de la granja y su entierro en cal viva, la medicación con antivirales a los trabajadores de la granja y el seguimiento para que no aparezcan nuevos casos en las granjas próximas. De alguna manera y a pesar de los titulares alarmantes, se trata de tranquilizar la población diciendo que el riesgo es cero porque el virus no se transmite en los humanos y tanto los huevos como la carne de gallina cocinada no implican ningún peligro. Aún y así se reconoce que la afectación de 2000 gallinas en tan poco tiempo no es frecuente y que no se sabe de dónde viene el foco de la infección.

Así pues, los diarios tratan de manera alarmante el inicio de este brote de gripe que afecta a los animales pero la noticia dura dos días y después sólo aparece un par a veces en relación en países que no quieren importar pollo proveniente de España por si está infectado como Hong Kong y Qatar. Es en estas noticias donde se expresa más riesgo por el consumidor. Por ejemplo en el texto titulado "Hong Kong prohíbe el pollo español miedo la gripe aviar H7" se especifica que el virus es el más patógeno y que hay diversas granjas próximas a la que empezó con el foco de infección donde han tenido que sacrificar más gallinas o recuerda que este virus apareció en

Holanda en el 2003 donde hubo diversos infectados y un muerto. Sorprendentemente, no hay ninguna noticia más que especifique si el virus se ha erradicado, si está la situación controlada o si las relaciones comerciales vuelven a restablecerse. Por otra parte, a pesar de este alarmismo constante, ninguna de estas noticias aparece en portada. De hecho se sitúan en las secciones de sociedad o economía y el espacio que ocupan es variable pero no superan la media página de diario. A la vez, el balance del riesgo que se plantea en el texto es en general neutro o ambivalente, a pesar del tipo de titulares. Además, en general se dan recomendaciones. Éstas proceden de las fuentes, generalmente del ámbito político, o están incluidas en el texto, como si fueran indicaciones del propio autor de la noticia una vez vista la información.

Gripe aviar

Día / Mes / Título / Diario

13 / 10 / Sacrificadas 400.000 gallinas en el detectarse un virus / *Diari de Tarragona*; 13 / 10 / La gripe aviar h7 leva a sacrificar 320.000 gallinas en Guadalajara / *El País*; 14 / 10 / Gas, hace falta viva y tierra contra el virus h7 / *El País*; 16 / 10 / Hong Kong prohíbe lo carcomo español miedo la gripe aviar h7 / *El País*; 29 / 12 / Qatar prohíbe importar pollastre y sus derivados de españa por la gripe aviar / *Segre*

Animales marinos e inseguridad alimentaria: el caso del siluro

La contaminación de la pesca y su afectación sobre la salud humana es un tema recurrente en la prensa. Durante el año 2009 podemos encontrar textos relacionados con este tópico como "El embalse de Foix se cierra a la pesca por la contaminación" que aparece en portada del suplemento de *La Vanguardia* el día 4 de marzo. El texto habla de presencia de unas algas tóxicas que afectan a la calidad del agua y de los peces, prohibiéndose su captura. No obstante, hay grupos de personas que pescan furtivamente en estas aguas para su posterior comercialización, poniendo en peligro la seguridad alimentaria del pescado vendido por las posibles afectaciones hepáticas por consumo de este tipo de contaminante en las personas. Aparte de éste y otros ejemplos, el caso con más cobertura fue el del siluro, presente en la prensa catalana durante los meses de octubre y noviembre del 2009.

El mes de octubre se publica en *El País* un texto que da cuenta de la presencia cada vez mayor del siluro en los ríos catalanes, una especie exótica introducida de forma ilegal para la pesca deportiva de grandes capturas que puede llegar a pesar más de 200 kg y medir más de 2 metros de longitud. Su voracidad amenaza la biodiversidad en estos ríos y debido a que no tiene depredadores, su expansión es cada vez mayor. Por eso, el Departamento de Medio Ambiente y Vivienda empieza a planificar la erradicación de los siluros del Ebro a través de la empresa Mondo Ivans. Ésta se encarga de llevarse el pescado congelado hacia Rumania donde es muy apreciado para su consumo. Pero el día 12 de Noviembre el siluro vuelve a ser noticia de portada de *El País*, y de su suplemento

Cataluña. En esta ocasión, científicos del CSIC afirman que estos pescados están contaminados con elevados niveles de mercurio, metales pesados y compuestos organoclorados, a consecuencia de la proximidad al pantano de Flix que acumula toneladas de residuos tóxicos de la industria química. Según el diario, aunque los efectos negativos de estos compuestos sobre el organismo y el peligro de consumir este pescado ya eran conocidos por la Generalitat, la comercialización de los siluros contaminados para consumo directo o indirecto a través de harinas y piensos animales no se prohíbe. De hecho, al día siguiente *El País*, que es el diario que cubre principalmente esta noticia, informa que Medio Ambiente da el beneplácito para su exportación en Rumania diciendo que no es válido para ser consumido pero sí para otros usos como harina o pienso. Según el diario, se trata de un caso grave de inseguridad alimentaria, ya que los metales como el mercurio pasan al organismo a través de la cadena alimentaria, ya sea a través del consumo directo del pescado o bien de piensos que alimentan otros animales que después serán consumidos y donde este metal se acumula. Es más, el diario insiste en que Medio Ambiente reconoce que no puede controlar el uso que hará la empresa romana de los siluros pero que sin embargo se puede rechazar cualquier riesgo. El hecho de que aparezcan científicos denunciando una contaminación y un posible riesgo para la salud del consumidor, a pesar de ser en Rumania, y que por otra parte aparezcan personas que representan la administración asegurando que no hay riesgo genera desconfianza y preocupación por la seguridad alimentaria. A pesar de la controversia y gravedad de este tema, la noticia desaparece de la prensa y no la volvemos a encontrar presente en ningún diario.

Las noticias sobre este tema ocupan bastante espacio en los diarios donde se publican, en general de media a una página entera del diario. El tratamiento del riesgo es a menudo negativo ya que se tratan los peligros de consumir este pescado contaminado y algunos artículos explicitan que se trata de una alerta sanitaria. En general, estos textos informativos aparecen en suplementos o en secciones como Sociedad o Cataluña, escritos por redactores y con diversas fuentes de información que combinan fuentes del ámbito político y científico dando una buena cobertura a la información expuesta.

Siluro

Día / Mes / Título / Diario

4 / 3 / El el embalse de Foix se cierra a la pesca por la contaminación / *La Vanguardia*; 14 / 10 / Las introducciones ilegales expanden el siluro por los grandes ríos catalanes / *El País*; 24 / 10 / Medio ambiente inicia una prueba piloto para erradicar el siluro del Ebro / *Diari de Tarragona*; 25 / 10 / Estamos vaciando los mares de grandes peces / *La Vanguardia*; 12 / 11 / Cataluña permite la exportación en Rumania de un pez tóxico del Ebro / *El País*; 12 / 11 / La Generalitat autoriza la exportación a Rumanía de un pez tóxico del Ebro / *El País*; 13 / 11 / Medio Ambiente afirma que los peces del Ebro pueden servir para fabricar harina / *El País*; 20 / 11 / Siluros tóxicos / *El País*

4 Conclusiones

Un tema relevante en la prensa catalana

La información relacionada con la seguridad alimentaria continúa estando presente i siendo importante en la prensa catalana durante el año 2009. El número de textos informativos relacionados con este tema ha aumentado en comparación al año anterior, siendo el diario *Segre* el que contiene más textos y un mayor número de portadas sobre seguridad alimentaria.

En relación en el año 2008, vemos que a pesar de algunos temas continúan siendo noticia, el panorama de la actualidad ha sido diferente. Por ejemplo, un tópico poco presente el año 2008 se ha convertido en 2009 en el tópico que ha aparecido con más frecuencia en la prensa catalana. Se trata, en concreto, del tema que hemos denominado 'Sector agroalimentario' y que incluye temas que afectan a este sector como la crisis actual, las políticas agrarias o la producción. En cambio ha habido tópicos que han estado presentes en la prensa durante estos dos primeros años de análisis como el 'Precio de los alimentos' o la 'Crisis económica'. Dentro de estos tópicos se ha hablado concretamente del precio de la cesta de la compra, el precio de diferentes alimentos, como ahorrar en la compra, la creación de tres Observatorios de Precios especializados en productos diferentes (porcino, agroalimentario y fruta), de los precios que se les paga a los agricultores y ganaderos por las materias primas, etc. por otra parte, la 'Crisis alimentaria', en el sentido de la disponibilidad de alimentos en cantidades suficientes, ha seguido también siendo, como fue en el año 2008, otro de los tópicos más relevantes. Finalmente es importante destacar que no encontramos muchas 'situaciones de crisis alimentaria en comparación el año anterior (casos excepcionales serían la muerte de ovejas y cabras en el mes de marzo, la gripe porcina en el mes de mayo o la exportación de siluro contaminado para consumo en Rumania en el mes de noviembre).

La importancia de las fuentes de información

En este informe se analizan las fuentes de información desde diferentes perspectivas debido a que estas fuentes son fundamentales en el consiguiente tratamiento de la noticia y el rigor de la información que se presenta en un texto informativo. En primer lugar, si consideramos que en general los textos que han profundizado más en la búsqueda de información son aquéllos que han utilizado diversas fuentes de información, de ámbitos diferentes y con 'autoridad reconocida' (científicos, responsables de la gestión o el control, etc.) podemos concluir que los diarios de gran tirada son los que, en general, profundizan más en los temas tratados, seguramente por una mayor disponibilidad de personal.

Por otra parte, se vuelve a comprobar que las fuentes de información más citadas por los diarios han sido las que provienen de la industria-empresa seguidas por las fuentes políticas y de la administración, las de la sociedad civil y, finalmente, las del ámbito científico que son los minoritarios. Así pues, hay un gran flujo de información del sector privado relacionado con la alimentación y, a pesar del sector político también tiene una presencia importante se queda en un segundo lugar.

No obstante, se tiene que considerar que el tipo de fuentes de información predominante depende del tema tratado.

Finalmente, otro dato interesante es el aumento en la proporción de mujeres citadas como fuente de información dentro del ámbito de la seguridad alimentaria. Mientras que en el año 2008 había una proporción de 1 a 4 con respecto a los hombres, el año 2009 el 46% de las personas citadas como fuente de información son mujeres, aumentando pues su representatividad en este tema.

• Análisis del rigor de la información

Con el objetivo de estudiar el rigor y grado de evidencia científica de la información que recibe a la sociedad sobre cuestiones de seguridad alimentaria, analizamos las fuentes de información utilizadas en un caso concreto. Por ser un tema frecuente y que influye en los hábitos de consumo de los lectores, se escogió como caso "las propiedades de los alimentos", incluidos los alimentos funcionales. Como 'propiedades de los alimentos' entendemos aquellos textos que hablan de un determinado alimento o conjunto de alimentos que de forma 'natural' tienen unas propiedades relacionadas con la salud, por ejemplo los efectos positivos del ajo para la circulación. Los alimentos funcionales en cambio, son aquéllos en los cuales su productor busca que tengan un efecto beneficioso para la salud, por ejemplo la leche con ácidos grasos omega 3.

La conclusión fue que los textos que hablaban sobre propiedades de los alimentos eran tratados de forma más profunda, con más fuentes de información, fuentes más expertas, con consejos y tratamiento del riesgo de forma más extensa en comparación al tema de los alimentos funcionales en general. No obstante, en ambos casos se encontraron series deficiencias a la hora de explicitar los posibles conflictos de intereses que pudiera haber entre los expertos citados como fuente de información y los diferentes actores interesados en hablar positivamente de un grupo de alimentos (empresas, cooperativas, etc.). Es decir, faltaba una información importante para que el lector pudiera ser crítico con lo que recibe.

Sanidad animal

Una parte importante del informe del año 2009 está dedicado a temas relacionados con la sanidad animal debido a que, a pesar de no sean los temas más frecuentes, sí que han tenido un impacto importante en la percepción de la alimentación, los hábitos de consumo o la economía que rodea este consumo. Un caso concreto que sirvió para analizar como reflexión sobre la importancia de la comunicación fue el de la que fue denominada en un primer momento Gripe Porcina y después Gripe Nueva, Gripe H1N1 y Gripe A. Mundo empresarial, administración y medios de comunicación actuaron en este caso de forma sinérgica. El mundo empresarial acudiendo a la administración para que tomara cartas en el asunto, ésta reaccionando de forma urgente proponiendo un cambio de denominación y, finalmente, el medios adhiriéndose a las nuevas recomendaciones y perdiendo de vista toda vinculación de la gripe humana con el cerdo. Gracias a esta estrategia rápida y fuertemente respaldada por todos los actores se consiguió que el ciudadano no tuviera temor a consumir carne de cerdo y que el sec-

tor no se viera afectado, cosa que ha pasado en otras situaciones de crisis alimentaria (independientemente de si el riesgo era real o no). Aunque el rápido cambio de denominación se puede definir como un caso de buena praxis, no se puede decir lo mismo de la comunicación global de la Gripe A. Ésta, aunque sólo se ha podido analizar parcialmente en el Informe SAM, dado que no es una cuestión de seguridad alimentaria, generó un estado de alarma globalizada entre la población. Finalmente, vale la pena destacar que tanto en televisión como en la prensa, la cobertura periodística del paso de gripe porcina a gripe A y las explicaciones sobre el riesgo fue muy parecida.

Dentro de la información relacionada con la salud animal, otros casos presentes durante este año en la prensa fueron la lengua azul, la gripe aviar o la pesca contaminada. A pesar de que ninguno de estos casos se caracterizó por tener consecuencias graves en la población, sí que ha tenido repercusiones económicas. En general estos temas no han ocupado un gran número de textos, no obstante algunos de ellos han causado una alarma importante. Es interesante ver la evolución de las noticias y comprobar qué tipo de tratamiento se les da desde los medios de comunicación dependiendo de la información de la cual dispongan y del interés en que despierte la noticia.

La responsabilidad de medios de comunicación, expertos y administración de que la información sobre los temas relacionado con la seguridad alimentaria lleguen a la sociedad de forma clara, transparente y cumplida es uno de los objetivos que perseguimos poniendo estas cuestiones sobre la mesa con este informe.

Directores de la Plataforma SAM

Xavier Llebaria

Vladimir De Semir

Este estudio ha sido coordinado por Gemma Revuelta y Verónica Escuriol (Observatorio de la Comunicación Científica de la Universidad Pompeu Fabra), y en él han colaborado Roser Bosser, Inés Navarro, Lorena Farràs, Laura Chaparro, Itziar Castanedo, Nahia Barberia, Elisabet Salieron, Teresa Sanchez, Marilia Filgueira, Carla Ten, Laura Molino.

Por parte de la Agencia Catalana de Seguridad Alimentaria (ACSA), han participado Glòria Cugat y Patricia Gosàlbez.

Agradecemos la colaboración de Clara Borràs de l'Oficina de Premsa y Comunicación del Departamento de Salud de la Generalitat de Catalunya, y de Martí Petit Bozzo del Consell del Audiovisual de Cataluña (CAC).

La traducción al castellano ha estado a cargo de Verónica Escuriol, y la versión inglesa, de Linguacom.

Diseño gráfico: Domènec Òrrit

Agència Catalana de Seguretat
Alimentària
Roc Boronat 81-95
08018 Barcelona
www.gencat.cat/salut/acsa

Observatori de la Comunicació
Científica
Universitat Pompeu Fabra
Roc Boronat 138
08018 Barcelona

English versión

2008 SAM REPORT

**Food Safety in the Media
(SAM: Seguretat Alimentària
i Mitjans de Comunicació)**

Agència Catalana de Seguretat Alimentària

Observatori de la Comunicació Científica
Universitat Pompeu Fabra

Presentation

The FSM Report plays a major role in the activities of the FSM (Food Safety and the Media) Platform. The Report, based on the analysis of the journalistic coverage of food safety in the most widely-read press in Catalonia, not only allows us to profile trends and ascertain the main information reaching Catalan society on this question, it also enables us to reflect jointly on the importance of pursuing quality information that is useful to the citizen. This is precisely the core objective of the FSM Platform, a joint initiative undertaken more than three years ago by the Catalan Food Safety Agency (ACSA) and the Scientific Communication Observatory of the Pompeu Fabra University (OCC-UPF), which also aims to spread to all the organisations and people that participate one way or another in the communication of food safety.

In this new edition of the FSM Report corresponding to the analysis of 2009, once again we can see that food safety is a topic of great interest for the main press in Catalonia. This interest is both the cause and the consequence of a public perception which increasingly places the “food-health” binomial in a central position and is aware of the importance of all the steps in the food chain to guarantee food safety. The press (and by extension public opinion) also reflects a concern about guaranteeing the availability of sufficient amounts of food in a period marked by the convergence of the world food crisis and the current economic crisis, which affects the sectors involved in food and the population's food or eating habits.

In view of the reach of television, this edition of the FSM Report includes a specific analysis of this medium in one of the case studies. More specifically, this edition compares journalistic coverage in the printed press and television of the early information on the Influenza A, analysing, in depth, how the change of name came about from the initial terminology (Swine Flu) until the one that became most popular (Influenza A). The interest of this case consists in learning from experience and gauging the real impact of a communication strategy involving the administration, companies, the scientific community and obviously the mass media. The TV news recordings are available thanks to the collaboration of the Audiovisual Council of Catalonia (CAC). We would like to thank the CAC for sharing this need to reflect upon the role of television in the transmission of food safety information to the citizens. In this case, this concern has yielded a collaboration agreement signed by CAC and ACSA in 2010.

Having an instrument for the ongoing monitoring of the daily press allows us to be exhaustive and detect the appearance of new communication challenges, as will be seen in these pages. The ultimate goal, once again, is not only to reflect upon what has occurred and why, but also to realise how experience can help us to progress so that the information received by society on a question as relevant as the safety of what we eat will become increasingly more useful and of greater quality.

Xavier Llebaria
ACSA Director

Vladimir de Semir
OCC Director

1 Introduction

Report on food safety in the mass media

The FOOD SAFETY IN THE MEDIA REPORT, OR FSM REPORT, is an annual analysis of journalistic coverage on food safety-related topics generated by monitoring and compiling news items from the press in a representative sample from Catalonia comprised of seven dailies: *El País* (Catalonia edition); *La Vanguardia*; *El Punt* (Girona edition); *Segre*; *El Diari de Tarragona*; *20 Minutos* and *ADN* (Barcelona edition in both cases).

The general objective of this study is to have a greater knowledge of what information has reached the population about food safety, based on the fact that this contributes to creating, modifying or reinforcing attitudes and behaviours towards food and food habits. Thus, this analysis provides the opportunity of observing how the news is handled in the press (risk, rigour and objectivity of the information, intention, the actors involved in the news items, ethics and good professional practices, etc.) and thus be able to make an objective assessment of current news dealing with food safety.

The definition of food safety is specified in the previous report corresponding to 2008, but we think it is important to define exactly what we understand by this term once again with a view to delimiting the analysis and results presented in this report. In Catalan and Spanish, the concept of food safety is expressed by two terms in English language: “food safety” and “food security”. “Food safety” refers to the harmlessness of food, the fact that it is guaranteed as healthy for the consumer, whereas the expression “food security” refers to the availability of sufficient amounts of food. This report therefore includes both these ideas, harmlessness and access to food, within the term “food safety”.

Before going into the methodology used in this report in detail, we shall take a brief look at some of the results in order to paint a clearer initial picture of the topics comprised within the concept of food safety. More specifically, and as we shall see again in the results section, the topics picked up on by the Catalan press in 2009 are presented in Table 1.1. Most of the topics are the same as those described in the 2008 report. The predominant topics, by number of texts, related to them were: the food and agricultural sector, food prices, economy and food, fruit and vegetables, balanced food, food market, transgenics and food crisis. Of all these topics, we highlight some of those which emerge again and are characteristic of the information disseminated in 2009. It is the case of ‘animal welfare’ due to the new European Regulation, ‘swine flu’ subsequently, called the Influenza A or new influenza or the ‘economy and food’ and ‘welfare’ topics related to the economic crisis and the relationship with access to food by the population. This list therefore takes a general approach to the most food-related topics in the Catalan press in 2009.

Figure. 1.1. Food safety: journalistic topics published in the course of 2009

Food and agriculture sector 278 food prices 195 economic crisis 141 fruit and vegetables 111 balanced diet 108 food market 6 transgenics 90 food crisis 83 diets 79 fish and fishing 79 wines and caves 68 ecological foods 64 olive oil 45 water 43 obesity/overweight 39 fresh foods 35 food contamination 27

1.1 Material and methods

Selection of dailies

According to the third wave of the Communication and Culture Barometer (BCC) for 2009, 41.6% of the Catalan population aged above 14 years answers the question “Did you read or browse a daily yesterday?” affirmatively, a percentage similar to the previous year’s. Taking the results described in this Barometer and the dissemination figures of the Oficina per a la Justificació de la Difusió [Office for the Justification of Dissemination] into account, a representative sample of different journalistic and geographical realities with seven dailies was selected: Thus, the sample includes *El País* (Catalonia edition), a state-wide daily with a major circulation; *La Vanguardia*, a daily with major circulation in Catalonia; *El Punt* (Girona edition), *Segre*, *El Diari de Tarragona*, three dailies which represent different Catalan territorial areas; and finally, *20 Minutos* and *ADN* (Barcelona edition in both cases), two free dailies with a wide readership. In other words, the sample is comprised of a series of dailies which represent different models. There are large, medium and short print runs. In terms of territorial scope we have one state, one autonomous daily and different dailies that represent the different counties. The inclusion of free and paying dailies, as well as different editorial lines (or political hues) guarantees a vision of what the different groups in Catalonia read on a daily basis.

According to the BCC, the reading percentages of the different dailies in each province in 2009 have not changed greatly in comparison with the previous year. In Barcelona it is noteworthy that the readership of sports dailies (*El Mundo Deportivo*, *Sport* and *Marca*) has increased, while the rest are at very similar percentages. The same occurs in Girona with *El Mundo Deportivo* and *El 9 Esportiu* in Catalonia, and barring an increase in the number of readers of *La Vanguardia*, there are no variations. In Lleida the percentage of readers of *ADN* and *La Mañana* fell, whereas readership of *Segre*, *Bon dia Lleida* and *Marca* increased. Finally, in Tarragona, the number of readers of *El Diari de Tarragona* has fallen away, while *El Mundo Deportivo* and *La Vanguardia* increased. Nevertheless, the provincial variations described are not very large and the dailies chosen for the analysis are still the most representative for studying the press that reaches the best part of the Catalan population.

The general data of the FSM Report 2009 are collected in Table 1.2, where the dailies analysed this year are included. Table 1.3 shows the data base model where the news items on food safety are entered and where the records that will be used to perform the analysis of the set of news items collected are created. Every record has a total of 58 variables or fields that make it possible to collect the information from each news item on the thematic contents of the text, its location in the daily, sources of information used, whether the risk is addressed explicitly or not, the type of approach to the news item, etc.

Table. 1.1. Newspapers monitored and texts included in the FSM 2009 report

Technical data sheet Period analysed From 1-1-2009 to 31-12-2009 Newspapers reviewed

El País *La Vanguardia* *El Punt Segre* *Diari de Tarragona* 20 *Minutos* *ADN* Number of newspapers reviewed 2.383 Number of articles on food safety 2.272

Table. 1.2. Data collection record model

2. General results

2.1. General description

2.1.1. Quantitative analysis

In 2009, a total of 2,272 articles were published on food safety topics (19% more than the previous year) in the seven dailies chosen for the follow-up: *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *El Diari de Tarragona*, *20 Minutos* and *ADN*. By number of articles published, the *Segre* daily is in the lead with 698 records. It is followed by *La Vanguardia*, with 389; *El Punt*, with 368; *El Diari de Tarragona*, with 310; *El País*, with 297; *20 Minutos*, with 120; and *ADN*, with 90 texts published.

The mean number of texts published every month by the sample overall is 189.3 records (27.7 per daily), as compared to 159.3 records of the previous year (22.8 per daily). As can be seen in figure 2.1, the number of records remains above the mean during June, July, October, November and December, but the highest peak is in October and November. In these months the most frequent topics were mushrooms, food contamination (internal contaminants and toxic catfish), the price of food and protests by the country workers at the prices they are paid for their produce, the economy and food (food crisis) or the extinction of red tuna fish.

The number of food crisis situations is below the previous year's, nevertheless there are some outstanding cases, such as the death of sheep and goats in March, swine flu in May, the protests of the country workers as of August, with an increasingly greater media presence, the news items on hunger in the world during November on account of the Copenhagen summit or the exportation of contaminated catfish for consumption in Rumania in the same month.

Fig. 2.1. Number of articles on food safety published every month in 2009 in the newspapers overall that make up the analysis sample.

Number of articles January / February / March / April / May June / Jul / August / September / October / November December

- Number of texts related to the length of each daily

The number of texts in absolute values published by each daily on food safety is interesting, but it is also fundamental to analyse the number of texts with regard to the size of the daily in order to gauge the relative importance attached to food-related topics in each daily. More specifically, the two free dailies (*20 Minutos* and *ADN*) have a median of 20 pages per edition, whereas the local dailies (*El Diari de Tarragona*, *Segre* and *El Punt*) have a mean of 45 pages, and the biggest-selling ones (*El País* and *La Vanguardia*), an estimated length of 70 pages. Taking these data as reference, a simulation may be run to see how many news items on food safety we would find, in a day, if the daily in question had a length of 100 pages (table 2.1).

The *Segre* is the daily with most news on food items, and would also be so if it had 100 pages, possibly because during 2009 information articles related to the food and agricul-

ture sector have increased. Thus, in relative number, the local dailies lead the proportion of news items on food included in their pages, suggesting that these topics are of greater interest in the local sectors for the population that reads these dailies. On the other hand, the most-read dailies, such as *La Vanguardia* and *El País*, would contain fewer news items related to food on the basis of these calculations, unlike the numbers calculated last year, when *La Vanguardia* carried the highest number of actual and estimated news items.

Tabla. 2.1. Estimate of the number of articles on food safety, by day and by daily, if the seven dailies had 100 pages

Daily / Estimated / number

Segre / 4.25; *El Punt* / 2.24; *Diari de Tarragona* / 1.88; *20 Minutos* / 1.64; *La Vanguardia* / 1.52; *ADN* / 1.23; *El País* / 1.16

- Distribution of articles by daily according to journalistic genre

Figure 2.2 shows the differential distribution of articles on food safety according to newspaper and journalistic genre. The figure includes a final category ("Special Supplements") which includes the articles in supplements that are not specifically linked to a daily – i.e. supplements distributed through the dailies studied separately, sporadically or irregularly. It is a heterogeneous and barely relevant group in terms of the number of texts out of the total of the base. Thus, as of now, and for the purpose of analysis, this section does not take this group into account.

The information genre stands out in all the dailies of the sample, which is always above 70%. *20 Minutos* tops information articles with 9.5% in this genre, as opposed to the low percentage of interpretation-based articles, less than 1%. As for the other two interpretations and opinion genres, the profiles are, on the other hand, much more heterogeneous, well below the information genre. In all dailies, opinion articles are more abundant in comparison to interpretation ones (interviews, chronicles, reports, etc.), except *El Diari de Tarragona*, which has a relatively outstanding role, with 12% of the texts classified as belonging to this gender.

The opinion genre includes the following subgenres (explained in detail in section 2.1.5): leading articles, opinion articles written by people outside the daily, columns written by regular collaborators of the publication, the comments that accompany some news items, letters to the director and humorous cartoons. Thus, in relative terms, i.e. in comparison with the number of texts belonging to other genres, *La Vanguardia* exhibits the greatest relative presence of the opinion genre (14%) when it addresses the topic of food safety, and is followed by *El Punt* (12%), as opposed to the data from the previous year, led by *ADN* and *Segre* in this genre. Although they are relative values with regard to the presence of the other genres, this gives us an idea of the distribution of these genres in the dailies.

From the global perspective, of the 2,272 records on food safety in 2009, 83.4% belong to the information genre; 9.9% to opinion and 6.7% to interpretation; in comparison with the

analysis of the previous year, with 73% information genre, 14% opinion and 12% interpretation. Despite the variations, the information genre is still the genre par excellence used by all the dailies.

Fig. 2.2. Distribution of the articles on food safety, by daily and journalistic genre.

Information articles / Opinion articles / Interpretation articles

• **Distribution of articles in the course of the year, by daily**

En la figura 2.3 se observa la evolución del número de textos sobre seguridad alimentaria publicados por diario a lo largo del año 2009.

Figure 2.3 Evolution of the number of articles on food safety by month and newspaper

Number of articles *20 minutos* / *ADN* / *El País* / *El Punt* / *Diari de Tarragona* / *La Vanguardia* / *Segre*; January / February / March / April / May / June / July / August / September / October / November / December

The maximum number of texts by month and by daily clearly corresponds to *Segre*, with 117 records in June. On the other hand, the minimum number of monthly texts per daily corresponds to *ADN* and *20 Minutos*, since neither of these two dailies are published in August. In May, *La Vanguardia* accumulated a major proliferation of texts, with an important number on food and health, both in the daily and its supplements. *El País* has the highest peak of texts in the October, and like the results obtained in *La Vanguardia*, many of them deal with topics pertaining to food and health, as well as other topics such as the economic crisis or the food and agriculture sector. The *Segre* daily features two prominent peaks in the number of texts published during June and October, when most of the main topics are those mentioned for *El País*. *El Diari de Tarragona* accumulated more texts in July and October, dealing with topics related to food and health and with the primary sectors, namely food, agriculture and fishing. Finally, May presents the largest number of information articles in *El Punt*, with different topics ranging from different primary sectors (agriculture and food, milk, fishing and swine), food labelling or food and health.

2.1.2. Supplements and daily information

Figure 2.4 shows that most of the articles on food safety are published in the inside pages of the dailies, not in supplements. Thus, 79% of the 2,272 records were published in inside pages, whereas the remaining 21% were in supplements (77% and 23% in the 2008 Report, respectively). However, the same approximate proportion of 1 in every 4 texts being published in supplements is maintained.

Fig. 2.4. Distribution of texts on food safety according to their location in supplements or the inside pages of the newspaper.

Supplements 21% / Inside pages 79%

There are differences between the three journalistic genres. Figure 2.5 shows how 79% of the information articles are published in the inside pages of the dailies and 21% in the supplements. As for opinion articles, 86% are published in the inside pages and a lower percentage in the supplements (14%). Finally, interpretation texts are distributed somewhat more evenly between inside pages and supplements with 61% and 39%, respectively. These data are similar to those obtained in the previous report.

Fig. 2.5. Distribution of journalistic articles on food safety, according to the journalistic genre and location in inside pages or in a supplement.

Information / Opinion / Interpretation / Inside pages / Supplements

The most usual sections where food-related news items in 2009 are located, first of all, were “economy”, followed by “opinion/point of view” and “society/trends/life” or “current events”. This type of news is usually published in the society area, which was also the case in the analysis of the 2008 Report. In 2009, on the other hand, and perhaps due to the impact of the economic crisis and protests from the agrarian and livestock sector about food prices, many news items are to be found in the economy section. Moreover, this type of information is also to be found in the more specialised sections such as “health”, “innovation & research”, “nutrition”, “science”, “rural”, etc.

2.1.3. Front Pages

The daily front pages mirror current event topics that enjoy greatest media exposure. Food safety news items published on covers in the course of 2009 were not always related to crisis situations (understood as a situation that generates social alarm) but they were related to topics with an acute newsworthiness pattern. In other words, they appear and disappear abruptly, as was the case of an unknown disease that caused deaths in lambs and goats. On the other hand, others are addressed and appear constantly, such as the food and agriculture sector crisis and the complaints from rural workers for the price they are being paid by the major distributors. On the other hand, news items published on supplement covers tend to be more timeless. Tables 2.2, 2.3 and 2.4 present specific examples of front cover topics.

Of all front page news items on dailies, there are those regarded as main, or central, having the main role in the section, and then the secondary items, namely those that appear in a certain space on the page. Of all the news items on food safety published on daily covers during 2009, most of them appear announcing information contained inside. Then there are the supplements, which, if they are on the cover, albeit in a secondary fashion, are regarded as supplement front pages.

291 news items related to food safety were published on the front page (12.8% of the total number of texts analysed). These 291 texts are distributed as: 71 front pages in dailies, 111 front page announcements and 109 supplement front

covers. The proportion is similar to the previous year. In proportion, the supplements have twice the number of front covers in comparison with the front pages of dailies; since they tend to go into greater depth in aspects of general interest, and food, gastronomy or food safety have a leading role.

Table 2.2 shows some examples of front cover topics of the different dailies. The topics vary, although unlike last year, there are no highly spectacular cases of situations of food crises such as the disease that killed goats and lambs. Despite this, all dailies exhibited a major interest in the effect of the economic crisis on food prices and buying. Moreover, the local dailies often contain news items related to the discontent among rural workers at the prices the major distributors pay them for their products. Moreover, there are news items on food and health, transgenics or increased hunger in the world. The free dailies tend to use a more strident tone in the headlines of their front pages.

The Segre daily carried the greatest number of cover articles on food in 2009 (33 texts). It is followed by *El Punt* with 12 texts and *El Diari de Tarragona* with 11, and tapers off in the rest of the dailies.

Tabla. 2.2. Examples of newspaper front pages on food safety topics published in the course of 2009

Portadas de diarios * / Diarios / Fecha

Daily Front Pages Daily Date A useful supplement for reducing diabetes and cardiovascular risk Segre 30/01/2009 The shopping basket becomes cheaper, but pockets do not believe it Diari de Tarragona 11/02/2009 The UDL is investigating how to prolong life with soy and diet Segre 22/02/2009 Personalised diets according to each person's genes Segre 12/02/2009 An unknown disease has already killed 1200 goats and lambs on 32 farms in Girona El Punt 13/03/2009 Basic food prices have taken off in the throes of the crisis 20 minutos 03/03/2009 Transgenics trip up El País 18/04/2009 Ecological production has captivated 39 rural workers and companies in Girona in one year, there are already 165 of them El Punt 13/07/2009 Farmers denounce the "stranglehold" of the large supermarkets Dari de Tarragona 13/08/2009 Choosing shrewdly can save you 1,851 Euros in the shopping basket 20 minutos 24/09/2009 A baby's death in 2007 due to a milk bacteria, before the courts Diari de Tarragona 20/10/2009 Poverty on the increase ADN 13/11/2009 Catalonia qualitat accuses Carrefour of selling bad fruit from Lleida Segre 29/12/2009 Junk food-free schools La Vanguardia 02/12/2009

Table 2.3 contains some examples of topics from the front cover announcements of the different dailies. As in the front pages commented above, the topic of the economic crisis and food also play an important role in the front page announcements. In the latter, moreover, topics such as changes in consumer and purchasing habits caused by the economic recession in 2009 are addressed and explored in depth. The local dailies deal with topics that affect them more directly such as mushrooms and mushroom pickers, or the

relationship with health and food in specific territories.

The Segre daily has published most front page announcements (55) in comparison with the other dailies. It is followed by the free daily 20 minutos with 14, La Vanguardia with 13, El Punt with 12, El Diari de Tarragona with 10, etc.

Tabla. 2.3. Examples of front pages of newspapers on food safety topics published in the course of 2009

Daily front page announcement Daily Date The crisis sparks a war in the food crisis La Vanguardia 16/02/2009 Government aids to food are taking 10 months La Vanguardia 27/02/2009 The return of the lunch-box Diari de Tarragona 22/02/2009 Cattle breeders will sell milk in vending machines 20 minutos 24/03/2009 The ministry will reduce salt in school meals and will increase fruit 20 minutos 13/03/2009 The residents of Lleida do not eat the minimum amount of fruit and greens a day Segre 21/04/2009 The price of water will determine crops Segre 05/07/2009 House bran trigger a war among mass-consumption product manufacturers La Vanguardia 20/07/2009 Catches of anchovies of less than 10.5 centimetres will be prohibited to guarantee reproduction El Punt 22/09/2009 Andorra detects 17 cases of mushroom intoxication Segre 15/09/2009 Cooking-life balance La Vanguardia 12/09/2009 Strong measures are called for to eradicate famine 20 minutos 16/10/2009 Nine food companies fined for price increase-fixing 20 minutos 19/10/2009 The price of chicken slumps due to the fall in consumption and surplus supply Segre 21/10/2009 Mountain municipalities aim to charge a tax on mushroom collecting and regulate the activity Segre 30/10/2009 Catalonia permits the exportation of toxic fish from the Ebro to Rumania El País 12/11/2009 Salt-heavy food ADN 19/11/2009 Resounding success of the proximity market 'from market garden to table' Segre 30/11/2009 The UDL is researching a technology that improves the preservation of peeled fruit by 50% Segre 22/12/2009 v20 minutos 24/12/2009

Table 2.4 presents examples of supplement front covers related to food safety, specifying the supplement containing the text and the daily the supplement comes from. The free dailies do not carry supplements; hence they are not presented in this table.

The news items that have occupied supplement front pages are more timeless, and despite this they also deal with current event topics and tend to perform more reviews of them by leveraging the fact that the articles may be longer than those that appear on the pages of the dailies. Different topics appear, although in 2009 they tended to focus on food tips, consumption habits, topics related to consumption (labelling) or cooking and gastronomy (recipes).

By dailies, La Vanguardia published the greatest number of news items in supplement front covers, with 56 front pages, followed by El País with 25, El Punt with 22 and finally El Diari de Tarragona and Segre with 3 each.

Table. 2.4 Examples of supplement front pages on food safety topics published in the course of 2009

Cakes with surprise gifts on the borderline of European legality *El Punt Punt de festa* 9/01/ Food to fight stress *La Vanguardia Es-estilos de vida* 17/01/2009 Do we understand labels? *La Vanguardia Es-estilos de vida* 7/02/2009 The Government of Catalonia imposes the consumption of ecological foods *El Punt Rural* 1/02/2009 A la carte diets to fight old age and obesity *El Punt Rural* 03/2009 Back to grannie's recipes *Diari de Tarragona Economía y Negocios* 26/04/2009 Careful with the calorie density of food *El País Salud* 10/04/2009 Life without gluten *El País Salud* 11/07/2009 We should eat less, but greater-quality meat *Segre Lectura* 06/2009 A mysterious plague causes havoc in the delta oysters *El País Cataluña* 19/09/2009 RE-encounter with the Mediterranean diet *El País Ifema* fruit attraction 27/10/2009 The transgenic war *El País El País semanal* 1/11/2009 Old fruit, new virtues *La Vanguardia Es-estilos de vida* 26/12/2009 A country needs agriculture *El Punt Rural* 12/2009

2.1.4. Editors

The signature of a text is another interesting element for analysis, since if the text is signed by an editor it may lead the information to have a more elaborate treatment and be more comprehensive, with more sources of information, etc., than if it is unsigned or is signed by the editorial staff of the daily or a news agency. Depending on the dailies, some tend to have more news items signed as the editorial staff, as is the case of the local dailies such as *Segre* or *El Diari de Tarragona*. On the other hand, in dailies such as *El País* or *La Vanguardia* it is more common to be able to recognise who has signed them, since they have a greater number of journalists.

Figure 2.6 shows that 60% of articles are signed either by experts or editors, whereas approximately 35% of the texts are signed by the editorial staff and 3.5% by agencies. This proportion is similar to last year's analysis, although the absolute values have increased, probably because there is a greater volume of news items from dailies such as *Segre*. On the other hand, there is a very small proportion of texts in which authorship is not recognised (1.3%) in comparison with 8% of the 2008 analysis.

Fig. 2.6. Distribution of the signatures of the texts as attributed to people (editors and experts), agencies or general categories («editorial staff» type)

Writers/editors 55,4% / Editorial staff 34,8% / Experts 5% / Agencies 3,5% / Unknown 1,3%

The writers that penned most texts in 2009 include the names that appear in table 2.5, led by Magda Carlas, of *La Vanguardia*, who signed 36.

Tabla 2.5. Writers that signed most texts on food safety in 2009

Author / Daily / No. of articles
 Magda Carlas / *La Vanguardia* / 36
 Anna Monte / *El Punt* / 29
 Vidal Maté / *El País* / 26
 A.Caralt / *Diari de Tarragona* / 16
 Imma Bosch / *El Punt* / 15
 Paz Echaz / *La Vanguardia* / 15
 Abel Mariné / *El Punt* / 14
 Norián Muñoz / *Diari de Tarragona* / 14
 M. Millan / *Diari de Tarragona* / 13
 H. Culleré / *Segre* / 12
 Celeste López / *La Vanguardia* / 11
 Antonio Cerrillo / *La Vanguardia* / 10
 Ferran Balsells / *El País* / 10
 R.Rios / *Segre* / 10
 Rosa Matas / *El Punt* / 10
 Ursula Pérez / *Diari de Tarragona* / 10
 Javier Ricou / *La Vanguardia* / 9
 Mònica Cabruja / *El Punt* / 9
 Belén Castro / *ADN* / 8
 Dani Vilà / *El Punt* / 8

2.1.5. Information, interpretation and opinion

Journalism does not just inform the public in the strictest sense, but also helps to contextualise and understand events, and therefore avails itself of more precise genres such as interpretation and opinion which go beyond the mere reading of news items.

To analyse these different functions, the texts have been classified into 3 journalistic genres and 11 subgenres:

- Opinion genres: - comment, - column, - article, - leading article, - letters to the director, - graphic stories
- Information genres: - news item, - information
- Interpretation genres: - chronicle, - report, - interview

• Informative

This is the press genre par excellence. This is reflected in the number of texts generated (83.4% out of the total in the data base). The other genres – Interpretation and Opinion – are largely fed by information texts.

Of the 2272 records in this report, 1894 belong to the information genre. By newspapers, *El Segre* published most news items, with a total of 612, followed by *La Vanguardia*, with 299. The least number of news items published was by *ADN*, with 79 articles. Within the information genre, in order to analyse the degree of prominence which the daily dedicates to the event or issue, we have divided information articles into two categories: news items and information properly speaking.

- News item: news items correspond to a basic set of journalistic questions and act as a complete informative unit, with or without supporting graphic material. The writer remains detached from the information, and does not provide personal opinions.

- Information: information articles of greater complexity and scope than a news item, but with similar characteristics in terms of the writer's position.

In 2009 there is a greater proportion of texts with the subgenre classified as information (1193) than as a news item (701).

• Interpretation

Texts pertaining to the interpretation gender amount to 153, 6.7% of the sample, the most minority gender of the three analysed.

In the interpretation gender the articles are divided into three categories: chronicle, report and interview. This gender is characterised by being articles that bring the subjective assessment of the journalist into the presentation of the information. The characteristics of each subgenre are described below.

- Chronicle: it is a text involving an analysis, comment or report with the journalist's personal reading, who thus express their own particular and subjective vision in interpreting the events in question.
- Report: combines the components of the information genres and the opinion genres. It is used to explore the causes and consequences of an event and to investigate unknown aspects based on witnesses or data. The journalist includes their interpretation of the facts in question when they draft the article.
- Interview: it is a tool for collecting information by means of an interview with an expert or someone giving their opinion on a specific topic. There are different types of interview and they may contain a narrative style or a question and answer format.

In the dailies analysed in 2009, 66 reports were published, 15 in *La Vanguardia* and 15 in *El Punt*, 13 in *El País*, 13 in *El Diari de Tarragona*, 9 in *Segre* and 1 in *ADN*. The *20 minutos* daily has no report related to food safety. The differences probably lie in the publication of texts in supplements, which tend to be where the reports and texts addressed in greater depth appear.

A total of 77 interviews were published, with *El Diari de Tarragona* having published most, 21, in the course of the year. It is followed by *Segre* with 16 and *El Punt* with 15 interviews. Curiously, and unlike last year, when *La Vanguardia* published most interviews, the local dailies carry the greatest number of interviews.

Finally, chronicles were the most minority subgenre, with a total of 10 published. Most in *La Vanguardia* (5), two in *Segre* and one in *El Punt*, *El Diari de Tarragona* and *20 minutos*.

• Opinion

Opinion articles account for between 225 of the 2972 texts analysed, 9.9% of the sample. This makes it the genre with the second highest number of records after information.

In the opinion genre, the main focus is opinion, and information takes a back seat. Opinion articles are divided into 6 subgenres: leading article, letters to the director, opinion article, column, comment and graphic story.

- Leading article: it is an opinion article that must be published because it defines the daily's line of thought. It is linked to current events and deals with one of the main information highlights of the day. Generally speaking it is unsigned because its contents represent the daily.
- Letters to the director: they are texts written by the readers containing varying topics and express the readers' opinion on certain questions. They are located in a section created by the daily for this purpose.
- Opinion article: it is a text that expresses the opinion of a collaborator from outside the daily but of acknowledged expertise in the topic in hand.
- Column: it is an argumentative text that addresses a current event or topic from the personal standpoint. It is written by a regular collaborator of the daily and may be published in any section. It has a specific frequency and is usually accompanied by the author's photograph.
- Comment: it is an opinion text that goes with an information text but is clearly different to the latter. It provides a personal assessment of information dealt with by the daily.
- Graphic story: it is the humorous vision of an author or cartoonist on very newsworthy topics, expressed in graphic format.

By subgenres and dailies, a total of 82 opinion articles have been published, the majority by *El Punt* and *Segre* (with 29 and 25 texts, respectively) whereas *La Vanguardia* has fewest texts (with 14 opinion articles). It is interesting that these articles appear particularly in more local dailies that provide exposure to topics related to food safety and include opinion articles to accompany information dealt with in a more informative way in the daily. On the other hand, the free dailies hardly use this subgenre and while there are three opinion articles in *ADN*, *20 minutos* has none.

The next majority subgenre was the column with 43 published texts. Almost half of them were published in *La Vanguardia*, 10 in *El País* and 7 in the *Segre*. Forty-one (41) reader letters were published, almost half of them in *La Vanguardia*, once again, and fewer in *El País* or *El Segre*, with 7 letters each. The other subgenres are more minorities: comments (22) were published particularly in *Segre*, *La Vanguardia* and *El Diari de Tarragona*; leading articles (15), mainly in *Segre* with 10; and a similar number of graphic stories (21) were published in all the dailies, except the free press. Regarding leading articles, it should be said that topics addressed continually and more substantially in 2009 in the *Segre*, namely food prices, complaints from the primary sector or the economic crisis and food, place this daily at the head of the rest in the number of leading articles published on food.

2.1.6. Sources of information

The source of journalistic information is that which gives the data or information used by the media professional to prepare the information product. It may be an organisation, a person, a communication medium or a document that provides the journalist with the information they need to draft an informative text.

A good source of information must be an expert in the topics being reported, accurate, objective, transparent and, if possible, with responsibility on the question addressed. However, in practice this is difficult and journalists therefore use different sources of information so that the data can be cross-checked, and the greater and more reliable the number of sources the greater the truth granted to the article will be.

In the case of food safety, expert sources of information such as scientists, journals and scientific institutions or health staff, are directly related to food and health topics and therefore carry greater social clout. Journals and scientific institutions usually issue communications on novelties and important information they wish to convey to society, and journalists rely on experts and authorised people to expand and cross-check information.

The number of information sources is different in the dailies analysed. Table 2.6 shows the percentage of information sources cited in the texts of the dailies analysed. The dailies with greatest readership, such as *El País* or *La Vanguardia*, have a high percentage of texts that quote 3 or more sources of information. This percentage falls in the local dailies (*El Diari de Tarragona*, *El Punt* and *Segre*) and is minority in the free dailies (*ADN* and *20 minutos*). The latter have high percentages of texts where no source of information is cited. These data probably indicate that the most-read dailies, as opposed to the free press, have more personnel, time and room to write the information articles, which enables them to explore the information in greater depth and cite different sources that afford greater soundness to the information presented.

Table 2.6 Percentage of the number of sources of information cited in the dailies analysed.

Daily / Sources of Information / (% total)	0	1	2	≥3
<i>El País</i>	18,5	43,8	37,7	
<i>La Vanguardia</i>	33,5	42,0	24,5	
<i>Diari de Tarragona</i>	23,2	56,1	20,7	
<i>Segre</i>	19,1	65,0	15,9	
<i>El Punt</i>	17,4	70,7	19,9	
<i>ADN</i>	31,8	54,6	13,6	
<i>20 minutos</i>	33,3	59,2	7,5	

With regard to type of information sources, figure 2.7 shows the distribution of sources as percentages, with the majority corresponding to those that come from industry-companies, followed by political sources, civil society, scientists and finally the administration. In comparison with the data of the previous year, there is still a major flow of information from the private sector related to food. The political sector also enjoys a major presence in view of its responsibility in food safety matters. The scientific sector, on the other hand, has a rather scant presence, coinciding with the last report, and which denotes a lack of accessibility to these sources. As regards sources from the administration, it is sometimes difficult to separate them from the political sector and therefore the number is smaller.

Fig. 2.7. Percentage of the type of sources of information cited in the dailies analysed.

Industry-Business	36,9%	Political	23,9%	Civil Society	16,2%	Scientific	12,9%	Administrative	10,0%
-------------------	-------	-----------	-------	---------------	-------	------------	-------	----------------	-------

If we analyse the type of sources of information by the different dailies we can see that there are considerable differences. Table 2.7 shows the percentages of the type of sources of information cited in each daily. In the free dailies, *20 minutos* uses mainly sources from civil society, industry and politics, whereas *ADN* particularly leverages civil society and scientific sources. Regarding local dailies, *El Diari de Tarragona* draws mainly from sources from the world of industry, and a smaller proportion of the other types of sources. On the other hand, in *El Punt* and *Segre*, although industry is also the most predominant source, these dailies also feature an important number of political sources in their texts. In *La Vanguardia* and *El País*, industry is the main source and the types of sources present a similar proportion.

Table 2.7. Percentage of the type of sources of information cited in the dailies analysed.

<i>El País</i>	34,4	18,3	15,8	17,0	14,5;	<i>La Vanguardia</i>	38,5	12,6	17,9	21,8	9,2;	<i>Diari de Tarragona</i>	42,2	21,5	20,3	9,7	6,3;	<i>Segre</i>	40,7	30,1	12,0	8,1	9,0;	<i>El Punt</i>	33,6	29,9	15,0	9,6	12,0;	<i>ADN</i>	16,7	15,0	28,3	25,0	15,0;	<i>20 Minutos</i>	25,0	26,3	25,0	17,5	6,3
----------------	------	------	------	------	-------	----------------------	------	------	------	------	------	---------------------------	------	------	------	-----	------	--------------	------	------	------	-----	------	----------------	------	------	------	-----	-------	------------	------	------	------	------	-------	-------------------	------	------	------	------	-----

The sources are analysed below, depending on whether they are people, organisations or others:

• People

Defined as any person cited as a source of information, be it from the sphere of politics, management, the economy, industry, research, expert witness, consumer, patient, etc.

The people most cited as sources of information in the texts on food safety published throughout 2009 may be consulted in Table 2.8. The political class is comprised of people who appeared as most cited sources of information in 2009, since they participated in the reforms of the agrarian and livestock sector, in the crisis in the sector and in the different conflicts generated in 2009. The person most cited by far and who retains last year's leading position is the Autonomous Minister of Agriculture Joaquim Llena for his constant involvement in questions related to food and to the agricultural sector. The second one is the minister Elena Espinosa, albeit in fewer texts, in all probability due to the method of analysis used in this report, where there is a major presence of local dailies. The *Segre* daily, for example, carries the highest volume of news items related to the food and agriculture sector, where the presence of Joaquim Llena is more frequent. Other politicians that appear in the press analysed are Àngel Ros, José Montilla or José Luis Rodríguez Zapatero, although they are found in fewer texts than those commented above. Moreover, all the conflicts and the critical situation in the food, agriculture and livestock sector has given rise to the trade unions appearing more often in the texts analysed.

The world economic and food crisis had a major echo in the press in 2009, as in the previous year. Thus, Jacques Diouf appears as one of the most cited sources. Despite this, there are fewer international sources among the most cited ones in comparison with the previous year. This year, particularly Catalan and some national sources appear.

Moreover, one expert, who is also a source of information and article writer, is Abel Mariné, Chair of Pharmacy of the UB, who covers current food topics and other leading issues such as ecological foods, functional foods, diets, etc. During 2008 he was also an oft-cited source of information.

Table 2.8. Names of the people most cited in 2009 as a source of information, and their position when they were cited

Nombre / Cargo (mencionado en el texto)	Nº textos
Name Position (mentioned in the text)	No. of articles
Joaquim Llena Autonomous Minister of Agriculture of the Government of Catalonia	64
Elena Espinosa Minister of the Environment, Inland and the Sea	22
Joan Caball National Coordinator of the Union of Country Workers. (UP) in Catalonia	16
Abel Mariné Chair of Nutrition and Bromatology of the University of Barcelona	15
Joan Segura Oil Manager of the Federation of Agrarian Cooperatives of Catalonia (FCAC)	14
Jacques Diouf Secretary General of the United Nations Organisation (UNO)	14
Roberto Sabrido Chairman of the Spanish Food and Nutrition Safety Agency (AESAN)	11
Josep Maria Jové Chairman of the Young Farmers and Livestock Breeders of Catalonia (JARC)	11
Manel Simon Managing Director of Catalonia Qualitat	10
Pere Chairman of the Agrarian Association of Young Farmers (ASAJA)- Association of Agrarian Entrepreneurs of Lleida (AEALL)	9
Josep Cabré UP's Territorial Coordinator in Lleida	9
Antoni Espanya Director of the Agricultural territorial services in the Ebro	9
Àngel Ros Mayor of Lleida	9
Alejandro Domingo UP Cereal Manager	9
José Montilla President of the Autonomous Government of Catalonia	8
Josep Puxeu Secretary of State of the Inland Water	7
José Luis Rodríguez Zapatero President of the Government	7

The number of sources where gender can be recognised is below that of 2008, 1009 versus 1708 sources. Despite this datum, the proportion of women as a source of information in the sphere of food safety in 2009 is similar to that of men, unlike the previous year (figure 2.8), when men commanded a much greater presence (75%) than women. It would thus seem that the representation of women in food safety has increased and is almost on a par with men's.

Fig. 2.8. Distribution of people cited as a source of information, according to gender

Men 54% / Women 46%

• Organisations

This group includes public or private organisations that act as a source of information, without a spokesperson or without being represented by a specific person. The issue of press releases or reports that serve as a primary source in the preparation of journalistic articles is a clear example of this direct transmission of information.

If the organisation is cited directly, then it is the one that is of interest as a source, as it is a voice of authority or with empowerment (a ministry, for example, or the WHO). In the

case of indirect citations or quotes, through a person that works in it, what matters most is the experience in the position, which permits a more direct relationship between source and audience.

Table 2.9 illustrates the list of the 10 most cited institutions without a spokesperson. The first two demonstrate the journalistic interest of the year 2009 in the food and agriculture sector due to the protests and initiatives taken by rural workers on account of what they are paid for the food they produce. In the first place we have the agricultural Trade Union of Country Workers, which has a strong presence in the agrarian and livestock sector, and often volunteers to make statements in the press. It is followed by the Department of Agriculture, Food and Rural Action of the Government of Catalonia (DAR), which also plays a prominent and continual role in all topics related to this sector. The following most cited institutions are more global, such as the European Commission, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and the World Health Organisation (WHO). Their appearance as sources of information was linked, among other things, to the food-related economic crises and the global food crisis that was constant in journalistic coverage in 2009. Finally, the following sources are from Catalonia particularly, but also state-wide, and from different spheres (industry, administration, scientific). Thus, during this year, the presence of Catalan institutions is majority and therefore enjoys greater representatives in comparison with those from a the state-wide, European or world level, unlike the previous year when there were more state institutions. The 2008 analysis showed that the main organisations used as information sources were the Ministry of Health and the Spanish Food Safety and Nutrition Agency (AESAN) which were not cited so much this year, in all probability because there were not so many food crisis situations as the previous year, in which these two organisations play a leading role.

Table 2.9. Most cited organisations (without a spokesperson)

Instituciones / N° de textos	Institutions No. of articles
Union of Country Workers (UP)	54
Department of Agriculture, Food and Rural Action of the Government of Catalonia (DAR)	40
European Commission	27
United Nations Food and Agriculture Organisation (FAO)	18
World Health Organisation (WHO)	16
Federation of Agrarian Cooperatives of Catalonia (FCAC)	14
Minister of the Environment, Inland and the Sea	14
Institute of Agricultural and Food Research and Technology (IRTA)	12
Catalonia Qualitat	11
Ministry of Agriculture of the Government of Catalonia	11

2.2. Topics

The information may also be analysed by classifying journalistic topics according to an "acute" or "chronic" pattern. This type of analysis was already used in the Quiral Report 2000* and in the analysis of the FSM Report 2008. The aim is to see whether the journalistic coverage of a certain topic follows an acute pattern (more sporadic, highlighted, sensationalist) or

more chronic (constant, more elaborate, less prominent). This type of analysis allows us to understand the effect that certain information may have had in the course of the year depending on how it was handled in the mass media.

The Quiral Report is a study on the journalistic coverage of health and medicine that was used as a reference point for the writing of the FSM Report. The pdf can be downloaded from the following link: www.fundaciovilacasas.com/ca/pro-jecte_salut/Quiral_Salud

Table 2.10. Main differences between the acute and chronic patterns

Acute pattern	Chronic pattern	Evolution
• Topics that have a very high interest, albeit for a short period	• Topics that have a very high interest, albeit for a short period	• Topics that have a very high interest, albeit for a short period
• Their evolution depends on the rest of the events	• Their evolution depends on the rest of the events	• Their evolution depends on the rest of the events
• In exceptional cases they become "chronic"	• In exceptional cases they become "chronic"	• In exceptional cases they become "chronic"
• Topics that maintain a discreet interest but are constant throughout the year	• Topics that maintain a discreet interest but are constant throughout the year	• Topics that maintain a discreet interest but are constant throughout the year
• The curve remains constant, regardless of the rest of the events	• The curve remains constant, regardless of the rest of the events	• The curve remains constant, regardless of the rest of the events
• They may present discreet "exacerbations"	• They may present discreet "exacerbations"	• They may present discreet "exacerbations"
Prominence	Prominence	Prominence
• Front Pages: more frequent than the average	• Front Pages: more frequent than the average	• Front Pages: more frequent than the average
• Leading articles: they are generated more frequently than other topics	• Leading articles: they are generated more frequently than other topics	• Leading articles: they are generated more frequently than other topics
• Front Pages: not more frequent than the average	• Front Pages: not more frequent than the average	• Front Pages: not more frequent than the average
• Leading articles: the percentage of leading articles is not above the average	• Leading articles: the percentage of leading articles is not above the average	• Leading articles: the percentage of leading articles is not above the average
Specialisation	Specialisation	Specialisation
• Sources of information: less specialised, greater use of political sources	• Sources of information: less specialised, greater use of political sources	• Sources of information: less specialised, greater use of political sources
• Supplements: less frequently, the articles are located in specialised supplements	• Supplements: less frequently, the articles are located in specialised supplements	• Supplements: less frequently, the articles are located in specialised supplements
• Sources of information: more specialised (scientific and hospital sector)	• Sources of information: more specialised (scientific and hospital sector)	• Sources of information: more specialised (scientific and hospital sector)
• Supplements: more frequently, the articles are located in specialised supplements	• Supplements: more frequently, the articles are located in specialised supplements	• Supplements: more frequently, the articles are located in specialised supplements
Preparation	Preparation	Preparation
• Information from agencies is more frequent	• Information from agencies is more frequent	• Information from agencies is more frequent
• There are often headlines or practically identical texts in different dailies	• There are often headlines or practically identical texts in different dailies	• There are often headlines or practically identical texts in different dailies
• The articles are less extensive than in the chronic pattern	• The articles are less extensive than in the chronic pattern	• The articles are less extensive than in the chronic pattern
• The information is written by copy writers, with less dependence on agencies	• The information is written by copy writers, with less dependence on agencies	• The information is written by copy writers, with less dependence on agencies
• The differences are more accentuated	• The differences are more accentuated	• The differences are more accentuated
• The articles are longer than in the acute pattern	• The articles are longer than in the acute pattern	• The articles are longer than in the acute pattern
Characteristics of the topics	Characteristics of the topics	Characteristics of the topics
• Risk: high perception of risk	• Risk: high perception of risk	• Risk: high perception of risk
• Controversy: ethics, scientific, etc.	• Controversy: ethics, scientific, etc.	• Controversy: ethics, scientific, etc.
• Launchings of products or research findings with major media exposure	• Launchings of products or research findings with major media exposure	• Launchings of products or research findings with major media exposure
• Resources: conditions that require major technological and research resources	• Resources: conditions that require major technological and research resources	• Resources: conditions that require major technological and research resources
• Prevalence: high prevalence pathologies or conditions, serious or not	• Prevalence: high prevalence pathologies or conditions, serious or not	• Prevalence: high prevalence pathologies or conditions, serious or not
Examples	Examples	Examples
• Swine flu, intoxications, contamination, poisonings, etc.	• Swine flu, intoxications, contamination, poisonings, etc.	• Swine flu, intoxications, contamination, poisonings, etc.
• Economic and food crisis, promotion of a balanced diet, food properties, etc.	• Economic and food crisis, promotion of a balanced diet, food properties, etc.	• Economic and food crisis, promotion of a balanced diet, food properties, etc.

2.2.1. Outstanding journalistic topics

This section analyses the journalistic topics that have generated the greatest number of records on food safety throughout 2009. The data base where all the news items collected during the year are entered contains a field called 'Journalistic topic' which has a list of recurring topics designed on the basis of the most recurring themes in 2007 and 2008. Being able to introduce new topics into this field makes it possible for this list to be dynamic and include new topics that arose during the year but not in previous ones. Table 2.11 shows the list of the most recurring topics in 2009.

- By far the most frequent topic is what we have termed "food and agriculture Sector". This topic straddles different issues that affect the food and agriculture sector and were covered constantly during the year: agrarian output according to the season, agrarian policies, food and agriculture sector crisis, etc. In 2009 the topic enjoyed great presence with a broader coverage in Segre, which carried many of these journalistic pieces.
- The economic crisis has led to a constant coverage of the economy with regard to food. Thus, 'Food prices' and 'Economic crisis' were two highly representative topics in 2009. They comprise topics such as the cost of the shopping basket, the price of different foods, how to save when shopping, etc. However, it includes other questions such as the creation of different Price Observatories or articles that deal with the prices rural workers and cattle breeders are paid for their raw materials. Moreover, the 'Food crisis' is also one of the most relevant topics in 2009 and is also related to 'food security', in other words the availability of sufficient amounts of food. The increase in the number of starving people in the world and the FAO summit kept this topic in the press all year round.
- Other topics that receive major exposure in the press are related to food and health such as 'Fruit and vegetables' or 'Balanced diet'. The fruit and vegetables topic also deals with production and harvesting. Another topic related to the above one is 'Diets', which addresses specific diets, generally on improving health or emphasising types of diets that are wrong and providing tips on healthier eating.
- Another topic is 'Transgenics', which includes everything pertaining to research, regulations or the debate generated around this topic. The topic of 'Ecological foods' also comes up frequently, since the growing and eating of this type of food is also on the increase, as is promotion by the administration and the agricultural sector.
- Other topics such as 'Fish and fishing', 'Wines and caves' or 'Olive oil' also enjoy great media presence, as they are typical of Catalonia, a major economic market has been built up around them and because they have beneficial health consequences. Moreover, the 'Fish and fishing' topic also covers the regulations governing fishing and the controversy around the catching of the red tuna fish due to its possible extinction.
- Finally, the 'Water' topic, which includes news items about water related to food safety. Thus, above all there are news items related to the shortage of water, healthiness or health.

As compared to last year's analysis, the most outstanding topics were very similar, except the leading role played this year by the food and agriculture sector and the disappearance of gastronomy or food contamination from the most newsworthy topics, since the clash of styles and chefs in gastronomy died out and the food crises related to food contamination tapered off in 2009.

Tabla 2.11. Most frequent topics in 2008

Topics No. of articles Food and agriculture sector 278 Food prices 197 Economic crisis 141 Fruit and vegetables 111 Balanced diet 108 Food market 96 Transgenics 90 Food crisis 83 Diets 79 Fish and fishing 79 Wines and caves 68 Ecological foods 64 Olive oil 45 Water 43

2.2.2. The year's news

We consider the "year's news" to be those that satisfy the following criteria:

- a high frequency of articles related to the topic;
- above-average front-page coverage, and
- above-average frequency of articles classified within the opinion genre.

CHRONOLOGICAL EVOLUTION OF THE NEWS IN 2009**JANUARY (130 articles)**

Predominant topic: Food prices

Price increases in basic products

The increase in food prices was the main topic at the beginning of the year. As had occurred the previous year, this topic was addressed with a certain degree of alarmism ("Consumer pockets hit again in bread prices", *20 minutes* 26/01/09). Another characteristic is the prominence afforded to the consumer ("Consumers demand that "Competition" clarify its food stance", *Segre* 15/01/09). "Competition" refers to the National Competition Commission

Olive oil, a source of health

Olive oil was the topic which, while not the main one, cornered most front pages on the dailies. Most of the articles that dealt with this topic did so in reference to its healthy qualities and therefore stimulate consumption.

Transgenics, a current debate

Transgenics, despite being one of the minor topics in terms of exposure, concentrated the highest number of opinion articles, which shows just how newsworthy and controversial the issue is.

FEBRUARY (138 texts)

Predominant topic: Water

Water

The most predominant topic was water due to the acute media coverage given to the construction of the Segarra-Garrigues canal to irrigate Lleida, besides the construction of wells or desalination plants and reflection on water management, a topic that is becoming increasingly more present due to the future scarcity of this natural resource.

Access to food and ecological foods

The "economic/food crisis and food prices" topics also garnered front page coverage, mirroring the concern about 'food security'. However, in the supplements, the topic that enjoyed greatest front-cover exposure was ecological foods, with the emphasis on the production of quality and certified food, since the Government is backing the consumption and production of these products.

Transgenics and the food and agriculture sector

Both topics polarised the greatest number of opinion articles. The transgenic debate and the food and agriculture sector were both covered in the course of this month due to the controversy spawned in the sector on the prices paid to the rural workers for their raw materials and the consequences for the future of farming in Catalonia.

MARCH (140 articles)

Predominant topic: Water

Water

Water continued to top coverage, although this time the accent was laid on the importance of harvests and therefore food production and access to this resource in the world. Due to the importance of this topic, it also generated several opinion articles although, and somewhat paradoxically, few front pages.

Balanced diet

It was the second-most covered topic after water, and just like the latter it also generated many opinion articles. Balanced diet encompasses several different topics, although most of them deal with the relationship between the diet, eating or food habits and health. The topic of reducing salt in meals also took pride of place in the texts published during this month.

APRIL (194 texts)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector

The food and agriculture sector took on a certain importance in the press in April with different news items on the grants received by this sector, the price of raw materials and the relationship with house brands or political reforms in the sector, among others. This topic concentrated the greatest number of front pages or announcements on the front pages of the dailies.

Transgenics

This topic resurfaced to corner opinion articles on the different stances taken in the debate on growing and eating transgenics in Catalonia.

MAY (165 articles)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector

This topic predominated, once again, during May. Besides the questions already included in this topics already addressed above, the issues of plagues and harvests were also covered in the press in the month in question.

Swine flu

The swine sector was the second most covered topic in May and also generated the highest number of opinion articles. The importance of this topic was vital during this month due to the appearance of swine flu or new influenza and all the news items generated around health and the economy in the swine sector. Many of the opinion articles defended the sector, hinting at its importance to the Catalan economy. Despite the importance and newsworthiness of this topic, few dailies allocated front-page space to the swine flu/new flu with regard to food.

JUNE (242 articles)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector

Once again this topic led the field with articles on seasonal workers in harvests, the profitability of the agricultural sector, food prices and sector policies. It is also the topic with the greatest number of opinion articles, mainly on agricultural policy and also with greatest number of front pages compared to the other topics, even although there are not many of them.

Fruit and vegetables

The second most recurring topic was 'Fruit and vegetables', including, among other topics, the relationship between fruit and greens and health and food properties, harvests and seasonal fruit and vegetables, classified in this topic rather than in the 'food and agriculture sector' topic.

JULY (204 articles)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector

In this topic, all prominence went to the harvests destroyed by hailstone and fires, and greater importance began to be attached to the attitude taken by many rural workers and consumers on the direct sale of agricultural products to avoid the pressure and abuse of the distribution channel.

Transgenics

The number of articles on this topic increased due to the debate initiative in Parliament to prohibit the use of transgenics, which was finally rejected, despite public protests from different sectors on the use and sowing of transgenics in Catalonia in June. This topic thus generated several opinion articles on the pros and cons of debating transgenics and their use and the consequences of doing so.

AUGUST (135 articles)

Predominant topic: Food prices

Food prices and the primary sector

This topic brings together different topics related to the price of raw materials in the agricultural and swine sector, sales of the so-called fair-price products, complaints about the pressure from large supermarkets in the sector, protests by rural workers, consumer support to rural workers, etc. Some of these news items are classified in the 'Food and agriculture sector' topic, but most of them are included in 'Food prices' due to the continual references to the price paid to the primary sector for its output and what the consumer ultimately pays. This topic was present throughout August and appears several times on the cover of the dailies, thus reflecting its current importance.

SEPTEMBER (162 articles)

Predominant topic: Food prices

Food prices and economic crisis

All things related to the prices paid to rural workers, cattle breeders and the swine sector for raw materials continued to merit major coverage, accompanied by a considerable number of articles dealing with the price of food from the consumer's perception and how the economic crisis is affecting the consumption of products depending on these prices.

These topics also generated the greatest number of opinion articles, particularly with regard to the prices paid to the primary sector for their output and how this may affect the future of this whole sector in Catalonia.

OCTOBER (317 articles)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector and food prices

It was the main topic par excellence in 2009. Its presence in the press was due to the prices paid to rural workers for their products, the ensuing protests and social incidents and the policies proposed by the administration to solve the conflict. It also continued to concentrate most of the opinion articles. The 'Food prices' topic straddled some news items related to the food and agriculture sector and animal farms, but it also highlighted the fines imposed by the National Competition Commission on different companies for high-price-fixing in different food items and the birth of the Fruit Price Observatory to control fruit prices all along the supply chain, from farmer to consumer. This topic accounted for the greatest number of front pages or announcements on the front pages in the dailies.

Contamination and intoxication

While by no means in the majority, forceful news items reared their head in articles in October on the intoxication following the consumption of mushrooms with the mushroom-picking season in full swing. Another warning situation was the detection of an outbreak of Influenza H1N1 in Guadalajara, with the alarm being raised for measures to be taken to stop it from spreading.

NOVEMBER (252 texts)

Predominant topic: Food and agriculture sector

Food and agriculture sector

The demonstrations in the agricultural and livestock sectors for the prices they are paid for their raw materials raged on in November and generated many information articles. There were different reflections on the future of the farmers and livestock breeders in Catalonia if measures are not taken. Political measures also appeared due to the control exercised over the price of the products from the moment they leave the primary sector until they reach the supermarket, in response to headlines such as on November 4 in the Segre which read 'Five-fold price increases from field to table'. This topic also generated a substantial number of opinion articles with regard to other topics addressed during November.

Fish and fishing

This topic was also one of the month's highlights, since it knitted together information on topics such as the reduction in catches of the red tuna fish due to its possible extinction, or the exportation of fish contaminated with mercury to Rumania.

DECEMBER (194 articles)

Predominant topic: Food market

Food market

The 'Food market' topic encompassed topics such as exports and imports, the type of infrastructure where food products are sold (large super/hypermarkets, corner shops, etc.), house brands, etc. In the course of this month the topic received considerable exposure as the end of the year was approaching and shopping and market movements acquire greater importance in the course of this month.

Economic crisis and food prices

Since December is closely related to Christmas celebrations where food, shopping and restaurant menus are very important, the 'Economic crisis' and 'Food prices' topics enjoyed an outstanding role since consumption during this month is conditioned by these factors.

Fish and fishing

This topic was one of the most recurring items in December, not only by virtue of the importance of fish in Christmas celebrations, but also because topics such as caps on anchovy catches, the extinction of the red tuna fish and the new fishing law were also covered in the press in the course of the month.

2.3. The approach to the news item

The point of view or approach used in writing a journalistic article is important because it may influence the reader's opinion of the information they are reading.

In order to analyse the approach we have classified news items according to the conceptual framework in which the daily places the news item. In order to classify the news items in these different categories the following information that appears in the actual text was used: sources of information (the sector they belong to), causes and repercussions of the event according to the information (related to health, the environment, etc.), the terminology used (whether there is technical jargon), pictures, etc.

The following categories are used to define the journalistic approach:

1. **Environmental:** the approach is based on the environmental impact of techniques or ways of doing things related to food and food safety. For example the techniques and volume of catches of the red tuna fish and how this can affect its extinction and reduction. Sources of information often tend to be ecologist groups or similar organisations. The terminology covers words such as climate change, environmental impact, waste, contamination, resources, biodiversity, etc.
2. **Scientific:** the point of view is generally related to the findings of scientific studies, hence the sources of information tend to be academic (universities), organisations engaging in R&D and hospital research, professional scientific associations (College of Veterinary Doctors, Physicians, etc.). The terminology tends to include technical jargon but also explanatory words to help the general public to capture the concepts.
3. **Consumer affairs:** the central topic of journalistic pieces are consumer habits and their perception of certain questions: market trends, ways of using food, perception of the quality of a type of food or its nutritional value, consumer demands and needs, recommendations, production, distribution, supply, purchasing power and difficulties in accessing certain products. Sources of information are therefore diverse and range from representatives of consumer organisations to the administration or productive and business sector.
4. **Cultural:** the approach is based above all on the fact that they are questions related to food safety and with regard to the culture of a society, ethnic race, group, etc., such as the way certain foods are prepared or eaten. Thus, there are different sources of information, but they tend to come particularly from civil society and political representatives.
5. **Business:** the information focuses on business aspects such as sales strategies, forms of distribution, new techniques or technologies, etc. related to food. Most sources of information are logically from the business world: from small producers, cooperatives and retailers to the large multinationals. The terminology is based mainly on terms related to (micro or macro) economics, marketing and advertising.

6. **Ethical:** this category includes texts with evaluations of rights (human, animal rights, etc.) or moral and religious rights, including texts related to welfare (humanitarian food aid, etc.). Food safety is therefore fundamentally addressed from its adaptation to the social values of the population or of a given sector. Sources of information are varied but there are often representatives of associations, priests, thinkers, academics, ecologists, etc.
7. **Political:** the information addressed from this point of view would refer particularly to decisions, actions by political groups and debates. The sources of information are mainly the world of politics, but also from civil society or associations.
8. **Health:** information focuses particularly on human health, although also on animal health. Topics addressed include the risk of certain foods in the appearance of a disease, the information on crisis situations caused by food poisoning outbreaks, recommendations and complaints about certain food habits, the cases of contamination of food focused on the short- or long-term consequences, studies that relate food to the appearance (or prevention) of a disease, etc. Therefore, the sources of information often include health and veterinary staff, as well as the representatives of the administration and patient and consumer organisations. one group of texts submitted with this approach comes from the industry and the business world.

The information collected in 2009 on food safety was addressed particularly from a business point of view, increasing the representativeness of this approach with regard to the previous year. It is no surprise that it is the most heavily represented one if we take into account the fact that most of the sources of information (see figure 2.7) cited come from industry and business. Health is second, followed by consumption. The other approaches are more minority.

Fig. 2.9. Distribution of articles according to journalistic approach.

Business 26% / Health 22% / Consumer 21% / Political 9% / Environmental 7% / Ethical 6% / Scientific 4% / Cultural 3% / Others 2%

2.4. Approach to the question of risk

The way a risk related to food safety is handled in the media largely conditions readers and consumers' perception of this risk, and therefore how the population will act when buying or rejecting food.

Although risk perception is not evaluated directly in this report, since the reader's interpretation of journalistic information has not been analysed, it is nonetheless possible to look at how the mass media handle food-related risks and how this information is presented by the dailies analysed.

To study risk, we evaluate four variables that are present in the corresponding record of every journalistic item in the data base: the approach to or handling of the risk, risk/benefit balance, recommendations and information on health warning.

1. **Approach to risk:** variable that states whether the information article actually mentions risk. This risk may be to health, the environment, the economy, etc., within the context of food safety.

RESULT: Half of the texts or articles on food safety referred explicitly to risk (figure 2.10). The percentage is higher than last year's, when 1 in every 4 texts referred explicitly to risk. The economic and food crisis, which is becoming increasingly more present, is bound to have had a major impact on this, as well as all the conflicts in the primary sector, both topics highly related to "food security", i.e. accessibility to food.

Fig. 2.10. Journalistic pieces on food safety according to whether they talk explicitly about risk or not.

Talk about risk 51% / Do not talk about risk 49%

Risk may appear explicitly in the body of the information, but it is also often included in the headline. Table 2.12 provides 10 examples where the word 'risk' appears in the headline to indicate a negative risk or benefit, in general related to health.

Tabla 2.12 Examples of daily headlines containing the word 'risk'

1 1 *El Punt* Oil and nuts to reduce cardiovascular risk 30 1 *Segre* A useful supplement for reducing diabetes and cardiovascular risk 28 1 *Diari de Tarragona* The consumption of nuts and olive oil reduces cardiovascular risk 5 6 *Segre* JARC campaign against purin risk areas 12 6 *Segre* UP reports today on purin risk areas 13 6 *Segre* UP questions the new purin risk areas 19 6 *Segre* Solsonès and Porcat, against purin risk areas 22 10 *El Punt* Moderate consumption of beer helps to reduce risk of heart attack 28 10 *Segre* The five greatest risk factors for health 15 11 *Segre* Risk of huge losses despite good production

2. **Global benefit/risk balance (positive or negative):** this variable deals with the final interpretation of the risks and benefits that are addressed on a certain topic in the information text, in other words, whether the overall risk of the product, food or technique, is positive, negative or neutral.

RESULT: Most of the texts have a neutral or ambivalent balance (56%) since the actual text talks about risks but also benefits in the topic addressed, thus leaving an overall sensation of ambiguity in the reader. While the actual text adopts up a stance on the risks or benefits of the topic addressed, there seems to be equality between the texts that tend to highlight the risks more and those that emphasise the benefits more, unlike last year when there was a greater proportion of texts that talked about risk versus those that talked about benefits.

Suffice to say that this variable is subjective to the person analysing the news item.

Fig 2.11 Result of the benefit/risk balance in the contents of journalistic pieces on food safety.

Neutral balance or ambivalent 56% / More risks than benefits 23% / More benefits than risks 21%

3. Recommendations: It is also interesting to compile information on whether the actual article or text includes recommendations for the reader on how to react or behave with regard to the news item in question, since this may condition the consumer's behaviour.

RESULT: 1 in every 5 texts on food safety contain recommendations for the reader. They may be included in the declarations of the information sources or may be given directly by the writer. In other words, the role of the press is not only to inform, as it may also bring an influence to bear on dissemination and on the training of audiences on the inclusion of new behaviours or the consolidation or cessation of existing ones.

Figure 2.12. Result of the recommendations in the contents of journalistic pieces on food safety

Make recommendations 17% / Do not make recommendations 83%

4.4. Health warning: this variable covers whether the information analysed states that there is a health warning or that the situation in question may be regarded as a warning from the standpoint of health, etc.

RESULT: 6% of the texts referred directly to health warning, below the previous year's figure, when there were more food crises than in 2009. During this year the warnings were related to the resolution of the case on milk contaminated with melamine the previous year, food contamination, health and the diet (closely related to the increase in obesity), non-accessibility to water and its consequences, etc.

Most texts that mention a health warning directly are classified with a negative balance (74%), in other words, more risks than benefits of the topic in question. There is a smaller proportion of texts with a neutral balance (20%) and a very small one with a positive balance (6%). Therefore, texts that talk about a health warning do so in general, because they inform of the risks and hazards related to food safety that may affect the population.

Figure 2.13. Result of the health alert in the contents of journalistic pieces on food safety

Talk about health alert 6% / Do not talk about health alert 94%

The dailies with most health warnings published in 2009 according to our classification were *El País*, *La Vanguardia* and the free daily *20 minutos* in that order. These three were followed by the local dailies and *DNA*. In general, the tone used in this type of news items is often more strident, sensationalist or alarm-mongering in comparison with the texts that are not perceived as having a health warning. At the same time, however, these texts contain a high proportion of recommendations, 54% of the texts classified as a health warning contain recommendations for the reader (this percentage is 16% in the general data base). This is logical due to the seriousness that often goes with these texts and which leads the writer, so as not to create panic in the population, to try to give the reader advice on how to act in the alarm situation being described.

3 Case analysis

3.1. Name is important: from swine flu to Influenza A

COMMUNICATION OF RISK IN THE PRESS AND TELEVISION
The Influenza A was without a doubt the biggest news item in 2009. Although this disease had nothing to do with food safety, it must be remembered that during the initial days in which the general public was informed of the epidemic, the Influenza A name was still not used, but rather "swine flu". The data base of this FSM Report corresponding to 2009 includes the data corresponding to texts that refer to the name "swine" or refer at some point to the relationship between swine and the disease.

Many cases analysed the influence of the terminology used in naming a condition on perception public of the latter and, consequently, on the population's consumption habits. The name is also an icon, a symbol, an image, a concept that is unavoidably associated with perception of the topic. A good example of this is the toxic syndrome, popularly known as the rapeseed oil syndrome. Since the unfortunate development of this syndrome in 1981, in the collective imagery the mere mention of "rapeseed" stirs up wariness and mistrust among Spaniards, regardless of the fact that the culprit of the toxic syndrome was not the actual rapeseed but rather the manipulation and illegal sale of denaturalised oil unfit for human consumption.

In the case in hand, the business sector and the administration were aware that the dissemination of the term "swine flu" might not only have serious economic consequences for the swine sector, but also that it might generate negative confusion among the population. Spurred on by the business sector, the administration reacted diligently and sought the assistance of the media to have them stop calling the epidemic "swine" flu and replace the word with another more neutral one.

Thus, the condition known as "swine flu" changed its name twice. The first time was on April 28 (just a few days after news on the disease broke). This time, on the recommendation of the European Commission, the disease was renamed "New Influenza". Two days later, on April 30, the WHO proposed another name, "Influenza A (H1N1)". The European Union probably wanted to keep the disease out of the swine sector due to its possible economic effects (despite the effort, some serious incidents ensued, such as Russia's veto of Spain). When the WHO proposed its own terminology two days later, it would be safe to assume that it was not very happy with the name coined by the European Commission, hence it decided to call for the vague name to be replaced by a more scientific and specific one.

Initially, this double change in such a short period of time would seem to point to a lack of coordination between both organisations. In our case, both the Ministry of Health and the Department of Health accepted the decision of the international organisations and passed on the information to the local media. How did the latter react? The following pages analyse how the change of name came about and the role of the different actors in the aforementioned process. Moreover, the analysis of this case will also help us to study how the concept of

risk is presented when a new threat emerges. It should be remembered that we do not include all the information on this disease, only that which is directly or indirectly related to food safety.

This chapter, besides the journalistic texts or articles, also includes an analysis of the information broadcast by television. The reason for studying television as well is twofold:

- The television is the medium used by most of the population for news about what is going on in the world. This reason, while it was taken into account, was not actually decisive, since different media analysts have concluded that if the aim is to analyse how a topic reaches the social agenda or what players are involved, the differences between studying television or press are minimal, hence the effort involved in recording, viewing and analysing the television does not pay off.
- The decisive reason for including television in this study was the impact of moving pictures on social representations. An impact that surpasses the static image (photographs published in the press) and even more so the printed word. In this case these pictures may be decisive in the public's interpretation of the risk associated with the disease and its possible relationship with the consumption of pork.

We sought the collaboration of the Audiovisual Council of Catalonia (CAC) to have access to the television news programmes for those years. Not only did the CAC respond positively to our request, releasing material to be analysed, but it also conveyed its explicit interest in promoting better public communication in food safety-related matters. This was all formalised in an agreement in which the CAC and ACSA undertake to collaborate mutually to achieve this purpose.

The press releases issued by the health administration in the media in those days were analysed to study the process of the change of name. Thus, we finally analysed the journalistic pieces included in:

- The news programmes of the television channels TV1, TV3, Antena 3 and Telecinco (recordings provided by the Audiovisual Council of Catalonia pursuant to the collaboration agreement with the ACSA). In view of the effort required in watching and analysing a news programme, only some days were selected. For this reason, news items which dealt directly or indirectly with swine were taken into account. Thus, the news programmes analysed were: TVE1 (midday news, presented by Lorenzo Milà), TV3 (evening news), Antena 3 (evening news, presented by Matias Prats) and Telecinco (midday news, presented by Pedro Piqueras). Besides the exceptions indicated, the days analysed were: April 25, April 26 (Antena 3 missing), April 29, April 30, May 1 (Telecinco missing), May 2, May 3, May 4, May 5 (Antena 3 missing), May 8, June 11 (TVE1 missing), June 12 (TVE1 missing).
- The dailies *El País*, *La Vanguardia*, *El Punt*, *Segre*, *El Diari de Tarragona*, *ADN* and *20 Minuts* (sample from the FSM Report). The data base included texts that mentioned, directly or indirectly, swine, or pigs (either because they cite swine flu or deal at some point with the relationship between this animal and the disease).

- Press releases by the Department of Health of the Government of Catalonia (1 from April 25 and 2 from the 26th day of the same month) and the Ministry of Health (April 29).

TELEVISIÓN

The change of name

- On April 25, all the channels without exception talked of "Swine Flu".
- On April 28, "swine flu" was still the term of reference, although TV3 and TVE1 were already using the expression "H1N1 virus". Moreover, the state channel cited the "New Influenza". It went even further and justified the same as a suggestion of the European Commission. Nevertheless, it must be pointed out that these interventions occupy a very discreet place and that "Swine Flu" was the predominant term.
- On April 29 the "New Influenza" expression began to acquire greater prominence. TV3 and TVE1 adopted the change and used it to refer to the new disease, completely foregoing "Swine Flu". Moreover, as on TVE1 the previous day, the Catalan channel told spectators that the new name was a recommendation of the European Commission. On the other hand, Telecinco and Antena 3 presented it as "Swine Flu, or the aforementioned New Influenza" and defended the use of both terms, with a slight prevalence of the former. On the other hand, the expression used by Pedro Piqueras was striking: "This influenza which is running up more cases and is spreading through the world like wildfire". The expression "H1N1 virus" was also used quite frequently by Antena 3 and TVE1.
- April 30 was a day of changes, and greater differences emerged between the different media. TV3's news programme informed that the WHO had rebaptised the disease "H1N1 (A) Influenza" but it went on to omit this recommendation and continued to call it the "New Influenza", an attitude which was to prevail in the Catalan channel. TVE1 also echoed the WHO request but continued to talk of "New Influenza". Both channels pointed out that it was the second change. They did not adopt it directly probably out of fear that another name might emerge. Telecinco and Antena 3 took up the WHO decision and gradually introduced the term "Influenza A", albeit still using "New Influenza" to make the change more staggered. Although the old term continued to prevail, the new one was acquiring a certain presence in both channels. Antena 3, moreover, evinced a preference for the use of synonyms such as "The virus" or "Influenza", probably so as not to be so exposed on account of the changes of name arriving from abroad.
- May 1 was a day of coexistence between "New Influenza" and "Influenza A". TV3 used them indiscriminately. In fact it was the only day that it did so, because, as we shall see later, it subsequently never used the new term. TVE1 presented the information using "New Influenza" but later, when elaborating on the news, it used only the "Influenza A" expression. Antena 3 switched between both terms and used them indiscriminately.

- On May 2 the use of this mix of terms continued, except on TV3, which decided not to use the "Influenza A" expression, and on referring to the disease continued to use "New Influenza" or at some points simply "Influenza". Telecinco also continued to use mainly "New Influenza" although at some very sporadic points it did cite "Influenza A". It also talked simply of "Influenza". This was the opposite case to Antena 3, which referred mainly to "Influenza A" although they sporadically used the term "New Influenza". It also talked of "the H1N1 virus". TVE1 used mostly the term "Influenza A" or else "the virus". "New Influenza" disappeared from its news programmes.
- On May 3 the trend of the previous day continued, the only difference being that Antena 3 definitively stopped using the term "New Influenza".
- On May 4 Russia's decision not to import Spanish pork was made public. TV3 continued to use "New Influenza" exclusively. Telecinco was now only using "Influenza A". Antena 3 upheld this. TVE used the term "New Influenza" again, but more to qualify it than as a name, and alternated between it and "Influenza A". One may safely say that besides the Catalan channel, which never used the term "Influenza A", all the other media had already embraced it naturally.
- By May 5 the expression "Influenza A" was in general use. Pedro Piqueras recapped on the changes to the name of the disease "Influenza A", previously known as New Influenza and before that as Swine Flu."
- On May 8 all the channels were using only "Influenza A", barring TV3 which did not cover the disease that day.
- This trend had continuity on June 11 and 12, and all the media were using only the term "Influenza A", except TV3 which continued to use the term "New Influenza".

Pictures and the communication of the risk associated with pork

The information provided, the on-screen texts (kyrons) and the pictures used to complete the message were all studied. It should be remembered that we were more interested in analysing more specifically the way the relationship between swine and the disease was conveyed, hence we did not compile all the journalistic pieces that dealt with this new influenza but only the ones in which swine appeared direct or indirectly in the news item.

Presenting the results of every news programme analysed would be too time- and space-consuming here, hence we shall only expound the first day analysed in detail, whereas the rest are described more superficially. We wrap up by summarising all the days analysed.

• April 25

ANTENA 3. First news item of the summary and the news programme. Time: 4 minutes + Summary. Summary: Pictures: The first one is a person in a wheelchair with a mask. Office with people working, airports, distribution of masks in Mexico. First phrase: The outbreak of swine flu is very serious and unpre-

dictable. Opening: Picture of WHO offices. Kyron: Serious and unpredictable. First block: Pictures: WHO and Ministry of Health buildings. Health staff in hospital corridors. Airports. "For the moment Spain has nothing to fear". Second block Pictures: The first one is a poster with a girl with mask and large lettering that says "Psychosis". Mexico distributing masks, underground, museums. Baby with mask. Daily with headline "Horror, the vaccination is not efficacious". Airports with people with masks. Sources: "People are really scared" (passer-by), "We are counting on the treatment" (doctor).

TELECINCO. First news item of the summary and the news programme. Time: 1 minute of summary + 4 minutes. Summary: Pictures: The first one is the underground in Mexico full of people wearing masks. Distribution of masks by the army. Pictures full of soldiers. Masks in airports. People in Mexico with masks, baby. (Picture does not match text). Kyron: "The alarm goes off". First phrase: "The highest health authorities have sounded the alarm. "Opening: Pictures: Distribution of masks in Mexico. Soldiers. Daily with "Psychosis" cover. People in pharmacies. Phrase: "The mass distribution of masks gives an idea of the seriousness of the outbreak of swine flu that is spreading rapidly among human beings. The WHO has acknowledged that it is serious". First block: Pictures: Baby with mask. Masks in the underground; distribution by soldiers. Daily cover "Swine flu". Nuns with masks. Museums closed, padlocked. Mexican doctors at press conference. WHO offices. Press conference in Japan with masks. Couple hugging each other. Sources: "Yes, the truth is that it is scary" (Passers-by). "We have the medicinal products we need" (Unidentified Mexican doctor). Second block. Pictures: Airports. Masks in Mexico. Sources: "There is absolutely no cause for alarm [...] It is too soon to know" (Director General of Public Health).

TV3. First news item of the summary, but second on the news programme (after a news item about ETA). Time: 0.5 minutes in summary + 4 minutes. Summary: Pictures: WHO offices. People with masks in an airport and in the street. Kyron: Swine flu out of control. First phrase: "The Influenza A virus detected in Mexico and the USA may become an epidemic" First block: Pictures: Mexican newspapers, front pages. Voice: "Climate of psychosis in Mexican society following the outbreak of swine flu which has already taken a death toll of at least 20 people. The front pages mirror the concern, while the health authorities do not know how to curb it. "Second block: Pictures: Distribution of masks in Mexico. Health staff in the streets. Wheelchair. Metro. Normal airport without masks. Information point with masks. Form. Voice: "The USA acknowledges that it is unable to stop it. The WHO says that it may be a pandemic because it spreads between human beings and because it does not know how many people may have been infected. Alerts in the airports". Third block: Sources: an epidemiologist explains why treatment has to be provided and that person to person contagion is more dangerous.

TV1. Second position, behind the economy block. 3 minutes. Summary. Pictures: Newspapers with "Horror" headline. Normal people wearing masks in Mexico. Airports. Kyron: "Pandemic risk: Human contagion of swine flu might reach

other countries Protocol in Spain: Measures activated for flights from or to Mexico". First phrase: "The World Health Organisation warns of the risk of a pandemic due to the outbreak of swine flu in human beings in Mexico". First block: Pictures: WHO offices, masks in Mexico, a child and a baby with masks. Young people in New York with mask. Kyron: "Warning of Pandemic risk: The WHO warned that the evolution of the swine flu is "unpredictable" Voice: "The Director General of the WHO warns of the possible pandemic due to the outbreak of swine flu". Second block: Pictures: streets in Mexico, girl with mask, health staff working. Airports. Kyron: There are new cases but no further deaths. Anchorman: "Most cases have been detected in Mexico. 20 deaths are confirmed although there a further 48 are being investigated as they may be related. Moreover, more than 1000 people are affected." Third block: Pictures: Inside a plane, pilot's cabin, airport. Anchorman: "In Spain, the Ministry of Health recommends that air companies operating in Mexico carry on-board prevention material such as masks or gloves"

• May 3

ANTENA 3. It appeared in last place in a 4-minute information block on Influenza A , which in turn was aired at minute 8 of the news programme. Riots in Egypt. Indiscriminate burning of swine. Sources: "The WHO has issued another reminder that eating pork or derived products does not transmit Influenza A" (N1H1). **TELECINCO:** The headlines refer to the burning of swine in Egypt, accompanied by a kyron "Disproportionate measures". Pedro Piqueras voiced the images with "The measure will lead to their ruin" "It is an unnecessary measure". Sources: "The WHO has stated once again that there is no relationship between pork and influenza". This news is not developed further in the news programme. **TV3:** Swine are referred to halfway through an information block which in turn is the first block in the news programme, after the headlines. Sources: Words of Peter Bens Source/WHO: "It is not transmitted in food. You do not get the disease from eating pork. There is nothing to fear from eating pork products provided that we eat as we normally do. No problems and no risk". According to the WHO expert, slaughtering animals is unnecessary. **TVE1:** The headlines state that "There is no danger in eating pork". The headlines later addressed the topic halfway through the first block of information on the Influenza A which appeared at minute 8 in the news programme. The items were about a Canadian farmer who has passed the disease on to his swine and the burning of the pigsty in Iraq. Source: WHO "There is no evidence that the virus is transmitted through food. There is no risk of infection from eating pork. "

• May 4

ANTENA 3. Swine was addressed in the fifth information block on Influenza A , which in turn was cued in at minute 8.40 on the news programme. Matias Prats said "Russia considers that Spain is dangerous and has thus prohibited imports of prod-

ucts from our country". Mention was made of the farmer who passed the disease on to his swine, the WHO calling for stricter surveillance on farms and swine being burnt in Egypt. Sources: "The FAO recommends strict surveillance of possible cases of influenza. The Health Authorities insist that eating pork entails no risk." Words of Juan José Badiola (Chair in Animal Pathology): "The virus has returned by chance and it may change again, hence great care should be taken, analysing not only people but also animals, just in case". **TELECINCO.** Pedro Piqueras interviewed Trinidad Jiménez, the recently appointed Minister of Health, live at the beginning of the news programme and after the headlines. At the end of the interview the swine topic is addressed. Question: "Could Moscow's decision jeopardise the swine sector?" Answer: "There is no justification, this was not done by an international health organisation, we are talking to the Russian authorities to clear up this unfounded misunderstanding. Nobody has to change their food habits because consumption is absolutely safe." **TV3:** In the fourth block of information on the Influenza A , which in turn appeared at minute 11 of the news programme, the economic effects of Russia's decision are addressed. Sources: Words of the minister of the Environment, Inland and the Sea "Any citizen can eat pork without any type of risk. The same habits should be maintained, there are no scientific grounds for this veto" "The name was changed to avoid creating confusion in consumers". **TVE 1:** The fifth block of information on the Influenza A aired at minute 19 of the news programme, talked about an unjustified border shutdown. The European Commission is calling for the veto on the entry of meat to be lifted as it "Contradicts European health regulations". Sources: Vicente Larraga (Director of the National Centre of Biological Research of the CSIC): "Meat is cooked and there can be no transmission. It is impossible. There are other interests, but definitely not health ones."

• May 5

The Russian veto is still newsworthy, but with a marked economic approach. Besides TV3, which did not deal with this topic, Telecinco and TVE 1 (the Antena 3 news programme was not available) both rated the measure as blatantly unfair. Telecinco talked about the possible consequences or the swine sector and stated "The pigs are taking the rap". It gave the floor to the livestock breeders to talk about commercial barriers and not health measures. On the other hand, it stated that eating pork that was not a health risk twice. TVE 1 took an almost identical attitude. It also talked about trade barriers and not health measures, also giving the floor to the livestock breeders, and restated the fact that eating pork was safe.

• May 8

There was no news about eating pork in any news programme.

PRESS

The evolution of the information in the press paralleled television. The existence of a greater amount of written text allows us to analyse the interpretation made by the media as to what was going on in greater detail. Nevertheless, as we shall see, the journalistic coverage is very similar in both media.

Change of name

Between April 27 and May 8, the *El Diari de Tarragona* used the following terms to refer to the situation: virus, pandemic, epidemic, influenza, swine flu (until April 30), outbreak, new influenza, swine flu, epidemic outbreak, disease, AH1N1 flu virus and AH1N1 virus. For this same daily, the actual change of name recommended by the WHO was in itself a news item deserving the headline "flu is no longer 'swine'" (*El Diari de Tarragona*, 01/05/2009). Nevertheless, that same day, on the same page, the daily used the term "swine" up to three times to refer to the virus (*El Diari de Tarragona*, 01/05/2009, "Mexico advises the population to stay at home"). Two days after the announcement of the change of name, in the Opinion section, José V.Cobo used the term "swine flu" again (*El Diari de Tarragona*, 03/05/2009).

The reasons for the change of name proposed by the WHO were, in the interpretation of the *El Diari de Tarragona*, the following: the organisation let itself be carried away by "the outcry from other organisations such as the United Nations Food and Agriculture Organisation (FAO) or the European Commission" (*El Diari de Tarragona*, 01/05/2009). In Spain "the health authorities, concerned at the negative consequences of the name, immediately accepted the other name proposed by the European Commission: 'New Influenza'", added the daily.

El Punt stated that the European Commission asked for the name to be changed "to avoid losses in the sector". The Federation of Veterinarians of Europe (FVE) and sector companies supported this decision (*El Punt*, 01/05/2009, "The consumption of pork is not falling"). This daily used the following expressions to refer to the disease: swine flu (until the WHO changed the term), influenza, virus, AH1N1 influenza, influenza A, flu virus, influenza A virus, new influenza, new flu, swine influenza, pandemic and health problem.

As of April 28 *La Vanguardia* started to use the term "new influenza" proposed by the European Commission and supported by the Ministry of Health and Social Policy. Others: new H1N1 virus, epidemic, virus, swine flu, new virus, H1N1. This daily clung to the term "new influenza", calling it so even until May 10, ten days after the WHO had suggested the Influenza A name. The term Influenza A was adopted in this daily, albeit together with New Influenza, as of May 8.

Communication of the risk associated with pork

The information on the risk of eating pork was very similar in all dailies. In general, either they did not talk about it or did so merely to insist there was no danger. Only on one day (08/05/2009) did the dailies include, in a news agency item, the statement of a WHO expert affirming that the disease could be

caught by eating pork. The WHO reacted rapidly and disclaimed this information. The media did not doubt the WHO information and moreover sought to disseminate it.

Let us see, by way of example, how this risk was reported in one of the dailies: *El Punt*.

- The WHO, the Ministry of Health, the Department of Health, the head of the swine sector of JARC in Lleida, the European Commission and the Federation of Veterinarians of Europe (FVE) stated that there was no risk of contagion by eating pork (*El Punt*, 01/05/2009, "Pork consumption has not fallen"). It is therefore striking, as the daily's news item daily states that the government of Honduras suspended meat imports from certain countries and that members of Parliament of Egypt had even gone as far as to call for the slaughter of all swine in the country.
- According to the CEO of Mercolleida, Francesc Ollé, on May 1, 2009, the sale of pork remained stable (*El Punt*, 01/05/2009, "Pork consumption has not fallen"). Jaume Bernis, head of the swine sector of the JARC in Lleida, was of the same opinion: "The consumer has confidence in the sector". The messages of reassurance from the different administrations, underlining the fact that influenza was a human health and not an animal health problem, and that therefore it was safe to eat pork, were decisive in preventing sales from falling.
- The same positive line was taken by the news item "The WHO guarantees that eating pork does not cause Influenza A" (*El Punt*, 04/05/2009). Peter Ben Embarek, the WHO expert, repeated that it was safe to eat pork because any cooking process eliminates the virus.
- Nevertheless, a few days afterwards, the Director of the Department of Food Safety of the WHO, Jorgen Schlundt, indicated that the influenza could be transmitted through eating infected raw pork (*El Punt*, 08/05/2009, "Russia will lift the ban on pork imports from Spain").
- These declarations rekindled the debate and were answered by the assistant general manager of the WHO, Keiji Fukuda, who stated that eating pork was not a hazard for people if the meat was cooked properly. Also, the FAO and the World Organisation for Animal Health (OIE) issued a joint official release reiterating that eating pork was not dangerous. The minister of Health and Social Policies, Trinidad Jiménez, described Schlundt as "irresponsible" for having made these declarations. The Autonomous Minister for Agriculture, Joaquim Llena, also discredited the WHO expert.
- The daily also echoed the gradual lifting of the Russian ban (*El Punt*, 08/05/2009, "Russia will lift the ban on Spanish pork imports"). As we have indicated, the announcement was made from Moscow by Carlos Escrbano, Director General for Agricultural and Livestock Resources. The daily gives an important datum: the Russian market accounts for 5.6% of Catalan pork exports, about 50,000 tones.
- The same datum was published in a special supplement by *El Punt* in May, which placed Russia as the fourth most important importer of Catalan products (*El Punt*, Monthly Supplement, May 2009, "The administration disassociates

the new influenza from pork consumption"). In this news item, the minister of the Environment, Inland and the Sea, Elena Espinosa and the Autonomous Minister of Agriculture, Joaquim Llena, repeated that eating pork was totally safe. The article also reported the meeting between the Autonomous Minister, the Director General for Agriculture and Livestock Resources, Rosca Cubel, and the highest representative of the swine sector in Catalonia to address the Russian veto and subsequent lifting.

- Finally, and as proof that the situation had reverted to normal, it is striking that at the beginning of June 2009, Russian businessmen came to visit Spanish meat industries (*El Punt*, 10/06/2009, "Pork in Moscow"). "We are quite calm. There is no doubt as to the quality of Catalan and Spanish products", explained the Russian executives.

The *ADN* daily followed suit by disassociating consumption from the epidemic. In the 'Xpresate', section, the equivalent to the traditional 'Letters to the director', Jesús Domingo Martínez, of Girona, affirmed that eating pork entailed no risk whatsoever (*ADN*, 29/04/2009, "Swine flu"). "We can eat pork without any worries", he said. According to his opinion, both the central and autonomous governments had been caught on the "wrong foot" by the outbreak. "For the moment it is clear that we can continue to eat ham, pork sausages and cold meats made from pork", he concluded.

One assessment of the management of this situation from the standpoint of the communication is to be found in the text "The new influenza has not led pork sales to fall" (*Segre*, 01/06/2009). The text emphasised that according to the *Fòrum Interalimentari* "a non-profit making association that seeks to improve food training in society", the New Influenza did not lead to a drop in the meat sales, as had occurred in previous crises.

Different dailies also made their own assessments of the alarmism being generated by the mass media, spurred on by the authorities. There were also interpretations as to why society fosters this type of scare-mongering, as well as attitudes such as the Russian veto of Spanish pork. More specifically, the article "You toys, me biscuits" (*La Vanguardia*, 10/05/2009), reflected upon how vetoes are becoming something typical that is not always good for the economy. It referred to the belief that the Russian veto on Spanish pork was an attempt by Moscow to conceal its intention of opening new markets in Brazil. The author takes the example of the United States and China (the former had banned imports of Asian toys as they contained harmful parts; the latter responded by banning North-American biscuits with aluminium residue) as a comparison with what happened between Russia and Spain, "the latest example of the whims of the global market". The author criticised a "world that purports to be doing away with borders" in which "it is surprisingly easy to erect bureaucratic walls", and considered that the Russian veto was an excuse, reinforcing this idea with the words of the Professor Luis de Sebastian, who considered that society is "increasingly more hypochon-

driacal" and that it is becoming ever easier to "take refuge in health protection". Once again, it would seem that the most important outcome of the expansion of the virus and its degree of impact was the ensuing economic repercussion (it should not be forgotten that the world, particularly Spain, was and still is in the throes of a crisis). Nevertheless, as a counterpoint to the foregoing, de Sebastián assured us that the measures taken by some, in other words, the vetoes, "are not good for the economy". The Russian veto on Spanish pork continued to be one of the main topics in *La Vanguardia*. In this article, dated May 10, the daily maintained the belief that "health alerts", such as Influenza A, are used as the "perfect excuse" to ban foreign imports. In the case of the Russian veto, the article provided some new information 5 days after the ban was announced: the producers suspected that "Moscow was interested in opening new markets with Brazil".

PRESS RELEASES

Department of Health of the Autonomous Government of Catalonia

- **NOTA 1.** "The Department of Health activates preventive monitoring measures for swine flu following the appearance of cases of the disease in human beings in Mexico and in the United States" (April 25, 2009).

This press release, one of the first issued by the Department of Health, explains precisely that the "the surveillance protocol for swine flu in human beings has been activated". The release also makes it very clear that "there are no suspected cases of this disease in Catalonia", hence "the measures are simply those recommended by the WHO for all countries".

The release also contains a paragraph in bold typeface targeting the population. It indicates that "people who have returned from Mexico in the last 10 days but have not presented any fever symptoms need not do anything", just like the "the rest of the general population in Catalonia". The paragraph also advises anyone scheduled to travel to Mexico to follow the usual hygiene precautions on the influenza situation". And, at the end of the document, it indicates that anyone in any doubt should consult the Sanitat Respon [The Department of Health Responds] hot line.

This press release, one of the first issued by the Department of Health on the New Influenza topic, is mainly informative and designed to reassure. It reports on the situation as it stands, the measures taken in this regard and on how the population should act. In general, the tone of the communication is one of reassurance. It states that nobody in Catalonia has been affected, that the measures have been taken purely as a WHO recommendation and that the population need not take any specific precautions. In fact, it is so reassuring that there is no indication on how people that have recently been to Mexico and present fever symptoms should act.

The approach to the question of risk in the release is, in our opinion, correct. Despite the lack of knowledge at that time of the disease and its effects, the idea being conveyed is that any action being taken is purely precautionary.

As can be seen in the headline, the name used for the influenza is still "swine".

- NOTE 2. "The Department of Health has detected three possible suspicious cases of swine flu in human beings in Catalonia" (April 26, 2009)

The expression swine flu is still being used. The text explains that the three cases detected are under observation and that they are mild. Moreover, the message that the Department of Health is "closely monitoring the implementation of swine flu surveillance measures in Catalonia" is conveyed. In fact, it is thanks to the surveillance measures that the three cases were identified.

The objective of the press release is informative. It outlines the current state of affairs in Catalonia, reminding the population that they do not need to take specific precautions, explaining what swine flu actually is and what it consists of, while also seeking to provide reassurance by conveying the message that the authorities are on top of the situation, and finally it informs that any further information may be obtained from the Sanitat Respon hotline.

The way the risk is dealt with is also correct in our opinion. The question is that three possible cases have been detected and on several occasions there is a reminder that they are only possible, unconfirmed cases, and that they are evolving favourably. It is even stated that "samples have been taken for microbiological analyses that will render it possible to rule out possible cases of swine flu". The Department also makes the most of the opportunity to recall that these cases have been identified thanks to the surveillance measures in place, implying that the action being taken is correct.

- NOTE 3. "Most frequently asked questions on swine flu" (April 26, 2009).

This, as the title suggests, is purely an informative press release. As can be seen, the word swine is still being used.

The questions are used to explain the most important aspects of the disease in detail. The questions are the following: What is swine flu or swine influenza? How is it transmitted? What are the symptoms of swine flu? How are swine flu infections in human beings diagnosed? Are there medicinal products for the treatment of people infected by the swine flu virus? Does the current vaccination against influenza provide protection against H1N1 swine flu? Is the H1N1 swine flu virus the same as the H1N1 flu virus in human beings? How often do people catch the H1N1 swine flu virus? Have there been previous cases of person-to-person contagion of swine flu virus? What is done to detect other cases of infections in people by the H1N1 swine flu virus once a case has been detected?

Issuing two press releases on the same topic in the same day always indicates that something important is happening.

Hence a great degree of prominence was attached to a disease which, for the moment, has no confirmed case in Catalonia. Moreover, when a news item of this type has entered the media circuits and has become "today's news" the population needs to be informed. In other words, there is a vicious circle: on the one hand, from the health standpoint the disease probably did not merit so much relevance at that time, but it would have been worse not to dispel the doubts of the population, which were still in the air.

The three press releases issued by the Department of Health do not contain a special tone of alarm. On the contrary, at all times the question of risk is approached properly and several reminders that there is no cause for alarm are made. Moreover, the message also seeks to convey that the authorities can be trusted.

Ministry of Health and Social Policy

- NOTE 4. "Communication on the human outbreak of new influenza" (April 29, 2009).

The first thing that stands out in this press release is that the expression new influenza takes over from swine flu. In fact, this is the release that calls upon the media to change the name: "The European Commission considers that the disease known as swine flu should not be called because the virus has not been detected in animals, and this could be causing unnecessary damage to the swine sector. As the European organisation has just informed, it would be more appropriate to call this disease new influenza".

It is an informative communication which, besides calling for the change of name, reports on the current situation, the number of people affected and the cases being investigated, and measures being implemented. Moreover, a web site is provided with updated information on the disease. The release includes a table with the number of cases confirmed by autonomous communities and the ones being investigated.

The tone of the press release is in no way alarmist. On two occasions, readers are reminded that the condition of the people affected is not serious and that they were people that had recently travelled to Mexico. The target message is one of reassurance and that things are being done properly. Particularly in the last part of the release, which explains the conclusions of a meeting held at the National Executive Committee for Prevention, Control and Monitoring of the Epidemiological Evolution of the Influenza Virus. According to the communication, the actions taken were endorsed at the meeting.

CONCLUSIÓN

In the first few weeks in which the news on a new epidemic of influenza went public, the media analysed here, television and press, exhibited a similar behaviour.

In television, the combination of image and contents (sound and texts) did not convey the impression of an alarming and serious public health problem on a worldwide scale, while it

was also made clear that there was no relationship between the disease and the consumption of pork.

In the press, the coverage was similar to television's, since the greater space available for explaining details made it easier to interpret the information better, hence the end result is apparently less alarmist than on television. The absence of moving pictures also helps to dispel alarmism in the information, even although this was also present in the photographs used. As in television, the press also made a major effort to clarify the non-existence of any risk associated with the consumption of pork.

With regard to the alarm generated, the following indicators are an example of how the news programmes and the press gradually spread this perception in the audience in the first week:

with Influenza A. Besides affording prominence to this news item, it was presented as the news of the day. Overall, it was given an average of more than 10 minutes a day, highly unusual in a medium where "time is golden" since it has to share that time with all the other important news items of the day.

- b) Similarly, all the dailies put the topic on the front cover, assigning up to 12 pages to the topic in a single day.
- c) The pictures that went with all this information consisted basically of people wearing masks, people at airports and health staff. The mask is in itself an image that generates fear, mistrust, it suggests the threat of contagion. Moreover, the perception of threat was heightened by the fact that those masks were being worn outside their natural environment (hospitals) and could be seen in the streets, airports, schools (the threat had reached everyday life). In Telecinco the pictures were particularly more dramatic than the other channels, with a predilection for pictures of soldiers (figures that undoubtedly generate the sensation that something untoward is occurring) and children with masks (an image that stirs up emotions in spectators).
- d) The contents of the news programmes in those first few days of the news item (voices of the anchorperson, correspondents and sources, texts in kyron and on the front pages of dailies) left the spectator in no doubt that the situation was alarming, serious, uncertain and unpredictable. They all made it very clear that there was a possibility that the new influenza could turn into a pandemic and that it was therefore necessary to take extraordinary measures.
- e) In the press, the headlines also spoke of seriousness, fear, lack of control and even pandemic (long before it was declared by the WHO). The texts, albeit more cautious, were a constant dribble of data on deaths and people affected. The perception of threat and the seriousness of the situation generated by this type of information was compounded later by a sensation of confusion, derived from the existence of some dissonant voices (such as the WHO expert who claimed that eating raw pork was dangerous, or talk of conspiracy plots, or even the first changes in the name of the disease, which were little more than a reflection of a certain lack of coordination).

Despite this general tonic of alarm at the situation, if we focus on the specific question of information on the risk associated with the consumption of pork it may be concluded that the four channels and the seven dailies studied acted with impeccable prudence. In a situation that could generate confusion among citizens, they all reacted in the same direction with a view to clarifying any possible unfounded doubts and to avoid raising unnecessary alarms. The observations that lead us to this conclusion are:

- a) The four channels and the seven dailies quickly abandoned the "swine flu" name. The public channels' compliance with the guidelines of the European Commission (first change of name: from swine flu to new influenza) was immediate. The private channels took somewhat longer to react to the first change (only one more day), but they took up the second one quickly (recommended by the WHO, from new influenza to Influenza A). It should be mentioned that one of the public channels (TV3), while it did cease to use the "swine" expression rapidly, clung on to the second name, new influenza, for longer, and took longer to talk about Influenza A .
- b) Both the texts and the voices (anchorpersons, correspondents, sources) insisted that the risk of eating pork was non-existent (or very low) and that the measures taken in Egypt and Russia were disproportionate.
- c) In all the cases, support was sought through opinions from the authorities and in some cases through experts from the scientific community. Barring some exceptions, in which it was said that swine had to be submitted to more intensive surveillance, or in the case of the WHO expert, who talked about the risk of eating raw meat (declaration quickly retracted by the WHO), both politicians and scientists strongly disassociated swine from the concerns generated by this disease. The non-existent risk of eating pork was made very clear.
- d) The pictures were in tune with this message, since on very few occasions were pigs actually shown when information was provided on this news item. In general, pigs only made sporadic appearances, such as the case of the burning of animals in Egypt.

Summarising, two lessons can be drawn from this case. Firstly, the rapid reaction by the administration (particularly the European Commission, since the WHO took somewhat longer) was an example of good communication practices, since it drew attention away from the pigs in the information on this disease. This attitude, driven by the impeccable loyalty of the local administrations and an even more admirable obedience by the media, allayed the citizens' fear of eating pork, and this sector was not affected, unlike other food crises, regardless of whether there was a real risk or not. The second lesson to be learned is, nevertheless, more negative. It is the demonstration of how relatively easy it has become to generate a globalised state of alarm in the population. On this occasion, more than the actual words or the specific contents of the information, it is the impact of the constant presence of the news item in a prominent place (in the wrap-up or at the beginning of the

news programme, the cover on a daily, etc.), together with space-hogging (minutes on television, pages in the press), thus relegating other possible news items of the day to a secondary position.

3.2. Scientific rigour of information sources in food

The objective of this analysis is to study the rigour and degree of scientific evidence of the information received by society on food safety questions. More specifically, the topic selected for analysis was information on food properties, since it is an increasingly more frequent type of information and one that can change readers' consumption habits. To perform the analysis, texts that speak more specifically about the safety of the so-called "functional" foods were separated from those that address food properties in general. A functional food is regarded as one that contains a component, nutrient or non-nutrient, with a selective effect on one or several body functions, with an added effect on nutritional value and whose positive effects justify the promotion of their functional or even healthy characteristics.

Functional foods

In the course of 2009 there are 6 texts on the food safety of functional foods, in other words which deal with the benefits or risks of this type of food. Articles that talk about food properties and which mention functional foods are not included, since these texts are addressed in the 'food properties' section, and nor are articles that advertise commercial products. This is undoubtedly why there are few articles under this category of functional foods. Examples of this type of news items are: "The IRTA manages to obtain milk with omega 3" naturally, July 23, *La Vanguardia*; or "Drinking milk is no longer about just drinking milk", September 22, *El País*.

This topic does not appear in all the dailies analysed and when it does it is sporadically, in supplements or in sections related to the economy. The texts analysed belonged to the news programme genre, except one interview, and none of them appear on the cover. Most of the texts with information on functional foods collected express their benefits thanks to their components and the illnesses they can prevent or improve, but none of them talk about risk or side effects. The authors of these texts are mainly from editorial staff or journalists; of the 6 texts, 4 are signed by the editorial office and 2 by journalists, but there is no expert on functional foods and their properties. As regards sources of information, two information articles have one or more sources but the rest, except the interview, have none. The sources of information that appear in these texts come particularly from the world of industry (2 of the 3 sources that are cited) and only one of the articles refers to scientific sources. These texts therefore do not seem to set out to verify the degree of scientific rigor of information from industry (obviously the major stakeholder).

Nevertheless, functional foods enjoy an increasingly greater presence on the market. As was expressed by a news item in November: "more than 80% of the growth in sales of food products to the European market are related to the marketing of food products with functional claims" (*El Diari de Tarragona*,

27.11.09). Moreover, the creation of the Tecnoparc in Tarragona highlights the desire to create centres in Catalonia to investigate nutrition and health in order to obtain an economic yield through the creation of functional foods. Thus, Catalonia has commercial and research in these products, but for the moment its appearance in the press is very sporadic. Moreover, the secondary position of these texts in the dailies and the fact that they do not appear on the cover leads us to think that the dailies attach scant importance to them, a fact that might also have affected the negligible effort to verify the information.

Food properties

The analysis of this topic includes a greater number of articles, 63, carefully screened. The criteria for including them in the analysis were that they had to be news items addressing one or more of the following questions:

- properties of specific foods or of a group of foods (for example fruit)
- research intended to demonstrate these properties
- diets in which the foods that would justify these properties are highlighted (for example, the Mediterranean diet)
- diets or food that are recommended for certain situations (for example, Christmas or stages in life, such as adolescence)
- diets or food that are recommended for diseases placing the emphasis on the use of food as a preventive element (for example, wine or olive oil for the prevention of cardiovascular diseases) or therapeutic element (for example, diets to avoid iron deficiency).

Information on food properties is habitual in all the dailies analysed, except 20 minutos. The topic is presented throughout the year, while there are times when a higher amount of articles appears (for example, at Christmas or in summer). The majority genre is the news programme, but there are also opinion and interpretation articles (reports), although there are few of the latter. These texts are to be found in a similar proportion in the inside pages of the dailies and in supplements (53% vs 47%, respectively). Nevertheless, this type of information has greater visibility and exposure in supplements, with 25% of the texts on supplement front covers (it should be remembered that this proportion is only 5% in the general data base) and where texts are longer. Moreover, more expert sources related to world of nutrition (33% of the texts) were used in the writing of the articles.

20% of the texts are unsigned or are signed generally ("editorial staff"), whereas 80% are written by journalists or collaborators that write regularly on food and health. Half of the articles have at least one source of information, of which 13% have more than 3 sources of information in the text. Due to the fact that the data base used to analyse the texts only includes detailed information from three first sources of information located in the text, the results presented below only refer to these first three sources. In contrast to the general results of the analysis of the press from 2009 where sources

of information from the scientific sphere appear in a minority, when we analyse this topic, 72% are sources related to the scientific sphere and most of them are research personnel, in other words, scientific experts in the topic in question, and to a lesser degree health staff (doctors, nurses, etc.). In second place, we have sources from the world of industry and business (17%) and a very small number of political sources or from civil society.

The approach to the question of risk in this type of news items is broader in comparison with the topic of functional foods. Of 63 news items, 57 talk about benefits and 44 about hazards. The global balance of the news items studied is 43 positive articles and 20 neutral, there being no negative one. Thus, in general these texts deal with the benefits of food or diets but also express the possible dangers or negative effects, offering a broader and more global vision of the topic addressed. Moreover, 31 texts (in other words half of them) include recommendations from sources of information or made directly by the author. To complete the recommendations, some of the texts tend to carry recipes.

The texts that talk about food properties are treated in greater depth, with more sources of information, more expert sources, with advice and a more extensive approach to the question of risk in comparison with functional food topics in general. Nevertheless, in no case do they address the possible conflict of interests that may exist between the experts cited as a source of information and the different actors that have an interest in talking positively about a group of foods (companies, cooperatives, etc.). It would be desirable for the journalist to investigate these possible conflicts of interests so that the reader can be critical with the information they receive.

Let us look at four examples of articles on functional foods and food properties in general to reflect upon the matter. The texts chosen are representative of the different types of news items on food safety and functional foods/food properties often found in the dailies.

Text 1. The IRTA manages to obtain milk with omega 3 naturally (*La Vanguardia*, 23.07.09)

This article is the only one of those collected in the functional foods section that includes sources of information from the scientific sphere. Therefore, we seek to analyse these sources to ascertain the degree of scientific evidence in the text.

The main source of information is the investigator Àlex Bach, Director of the Ruminants Unit of the Institute of Food and Agriculture Research and Technology, who has published various articles on research on milk products in international scientific journals of repute. The article cites the journal that published the results disseminated in the news item, called the *Journal of Dairy Science* and is the most highly-rated journal in the science category of lactic products, thus affording credibility to the results the writer publishes in this article. The text also mentions who will leverage these scientific advances and will materialise them in the marketing of this system of production of milk with omega 3, thus furnishing all the information needed for the reader to know who investigated how this milk was

produced, where it was researched, who rated the degree of scientific interest and who will subsequently use it to market it.

This type of articles allows the reader to be critical about what they are reading thanks to the information provided in the text. Despite technical jargon, the article is written in a language the reader can understand. Therefore, we have no recommendations for this text since we think it is a model to be followed in addressing topics related to research and food safety.

Text 2. The virtues of (raw) garlic (*El País*, 10.01.09)

This text was published in the 'Health' supplement of *El País* at the beginning of 2009. There is more time available for drafting the texts contained in the supplement (one month in the case of this supplement) and are often "from the fridge", in other words they do not depend on current events, which renders it possible for them to be addressed in greater depth. In this case, despite the time available to prepare this information and the space assigned to the topic (a full page), it is surprising that only two sources of information are cited.

The source of information, Francisco Javier Leon, is cited as a "biochemist and expert in nutrition", but no explanation of where he works is given nor where we could find him if we wanted more information. Neither did we locate more information on the Internet, since the name is relatively common and there are different people that fit the references given by the writer. The other source, the Department of Agricultural and Botanical Research of the Ministry of Agriculture of the USA, is used to justify the data presented in the table that describes the components of garlic.

As good journalistic practice it would be advisable to use more sources of information to verify the data, particularly in a text of one page in a supplement. Clear clues should also be given so that the interested reader will know the degree of credibility of the source and even where to find it.

Moreover, the article starts by saying that the beneficial effects of garlic now have 'scientific backing', but at no point is reference made to any scientific article or site to find information with a minimum degree of scientific evidence. Although words or phrases such as 'it has been scientifically demonstrated', these claims lack any value if no further information is provided as to where, when, who has demonstrated this fact (the journal where the scientific article was published, who the investigator was, the opinion of the rest of the scientific community, etc.). In fact, if we enter the 'Pubmed' web where we can find articles published in scientific journals of repute, we see many articles that refer to the healthy properties of garlic. Providing a revision of what has been investigated in these articles would be interesting to afford credence to the information that is published.

Finally, although most of the text is understandable and provides a great deal of information on the healthy properties of garlic, there are paragraphs that use expert language, with specialised terminology that cannot be understood by the average reader, for example the phrase: "the sulphurous components make it one of the best bactericides". The use of resources such as computer graphics or highlighted elements helps the reader to take in what is being read.

Text 3. Food helps to regulate growth in adolescents (ADN, 08.09.09)

This text, published in the ADN daily, is an example of a regular section written by Belen Castro, the nutritional advisor to the Pascual Sanz Institute, a non-profit making organisation, one of whose core objectives is the dissemination of science. This institute collaborates with different universities, foundations or dailies to promote this work in different areas (science, medicine, etc.), even with the Union of Consumers. Its website contains scientific articles, reports and information on different topics related to nutrition and health. While the objective is the promotion of rigorous scientific dissemination based on knowledge accepted by the scientific community, the articles published by Belen Castro contains no references to scientific articles, sources of information from this sphere or studies performed on which her information is based. Therefore, while the author is a nutrition professional, it is not possible to crosscheck the information she provides. In the field of nutrition there are certain topics that are controversial (e.g. the consumption of milk foods), the reason why it would be advisable, on making recommendations or when providing information, to include more clues so that the reader will know where the information was obtained or who is providing it. It is positive, however, that an e-mail address is provided at the end of the article for questions, suggestions, etc., enabling the reader to expand the information.

It would therefore be recommendable that despite having an expert write the text, this expert should back up the article with bibliographic references or other sources that afford the information greater credibility. This is possible in the case of the section written by Belen Castro by virtue of the space, since the text takes up almost a whole page of the daily.

Text 4. 'Wine and health, a booming binomial' (La Vanguardia, 17.12.09)

The article begins with the phrase: "It has been scientifically demonstrated that wine 'drunk in moderation, with constancy and responsibility' has positive effects on the human body". If we explore the text we can see that the main sources of information in it belong to or are strongly linked to the Fundación para la investigación del Vino y la Nutrición (Fivin), a foundation that has a scientific committee with researchers of repute and whose board of trustees includes companies such as Codorniu, Freixenet or Bodegas Vega Sicilia. One of its core objectives (expressed on its website) is "to be present at congresses and national and international symposia where wine has to be defended from the standpoint of food and nutrition". Thus, we are hardly likely to find information on the negative effects of this alcoholic drink with the data provided by this foundation. In fact, the article lists the positive effects of wine in relation to health, backed by scientific studies which only mention the centre where they were carried out without explaining who the investigator was or the group responsible for the research or any other reference. No possible negative effects of wine consumption were mentioned until the end of the article. These are: 'it causes drowsiness or is not recommendable in pregnant women or diabetics', in a short piece of text.

On the other hand, there are also contradictory messages. For example one of the specialists quoted, doctor Santiago Dexeus, talks about wine consumption and says that one glass of wine with a meal "should be the acceptable limit in everyday eating", whereas the photo caption where he can be seen, glass of wine in hand, reads: 'Santiago Dexeus recommends a glass of wine with every meal'. It is also striking that the opinion of this well-known doctor, chairman of honour of Fivin, is cited as a reference warranting credibility, although the speciality in which he is an undisputed point of reference, gynaecology and obstetrics, is somewhat removed from the topic in question.

One way of improving this type of information would have been: 1) the sources of information should be cited properly without altering the original, without substantial changes; 2) the link between the source of the information in this text and the commercial interests of a group of trustees engaged precisely in the production and distribution of wine should have been made clearer, and 3) the sources presented as experts should have been more related to the question, for example, specialists in nutrition, health experts, cardiologists, hepatologists, specialists in addictions, etc.

3.3. Animal health

2009 was characterised by different health warnings related to animals. The cases of swine flu, bluetongue disease, Q fever, avian influenza or contaminated fish are but some of the examples addressed in greater detail below. Despite the fact that none of these cases have serious consequences for the population, they have had economic repercussions. In general these topics did not take up a great number of articles, although some of them generated major alarm.

Bluetongue, back again?

After the bluetongue alarm, a viral disease in sheep and cattle that hit the livestock sector in 2008, 2009 began with a notice from the Department of Agriculture that it was to extend control to prevent and eradicate this disease. Nevertheless, further cases appeared in Lleida a few months later. The Segre daily reports on the topic descriptively, without attaching too much importance to it and without talking about any risk for humans. A couple of months later the same daily announced economic aid from the European Union to eradicate this disease by means of a vaccination campaign to curb the propagation of bluetongue. Despite the economic commotion in 2008, these news items did not appear on the cover and took up little space in the daily's pages. Moreover, the sources of information cited are sparse and always political, with no effort made to find scientific sources that might clarify any doubts or queries that consumers may have.

BLUETONGUE day month title daily 18 1 THE DEPARTMENT OF AGRICULTURE EXTENDS THE CONTROLS AGAINST BLUETONGUE SEGRE 27 5 THE GOVERNMENT COUNTED 13 CASES OF "BLUETONGUE" SEGRE 23 7 THE EU GRANTS 21 MILLION EUROS TO FIGHT BLUETONGUE SEGRE

The unknown disease that killed sheep and goats and vaccination against bluetongue.

Halfway through March, different dailies echoed an unknown disease that killed thousands of goats and sheep in Girona and Barcelona. The livestock breeders believed that it might be due to an adulterated batch of the vaccination that the Department of Agriculture, Food and Rural Action (DAR) gave to the animals to prevent the bluetongue disease in August 2008. Despite the ignorance of the origin of the disease, in the articles, technicians, vets and livestock breeders state that it does not affect human consumption because these sick animals or deaths do not enter the food chain since the animals are controlled in the slaughterhouses and are withdrawn so that they do not reach the consumer. The Ministry of the Environment reports that there is no link between the deaths and vaccination, that the condition is neither viral nor infectious and that there is no risk to human health.

The administration took control of the situation and at the end of March decided to slaughter the animals from the most affected farms. It applied what is known as the health vacuum that consists of the Catalan Government slaughtering the animals, disinfecting the farm and compensating livestock breeders. On these dates, the texts talked about the fact that the disease did not seem to get worse and that the measures being taken would help to stop it, but its origin had not yet been cleared up.

At the beginning of April the results of the study carried out by the Centre for Research in Animal Health (CReSA) attributed the deaths to environmental, parasitic and management factors, ruling out any relationship between the deaths and the vaccination against bluetongue. Months later, two Catalan livestock breeders appeared in the media denouncing the Ministry of Agriculture for not providing redress for the damages caused by the disease, which killed animals on farms in Catalonia, Spain and affirming that there is a direct relationship between the death of the animals and the vaccination against bluetongue. There was no further information on this topic in the rest of the year so we shall have to wait for the analysis of 2010 to see how this news item, which has reared its head once again in the Catalan press, evolves.

This topic appeared several times on front covers, particularly at the beginning and taking up quite a lot of space in the different dailies when the topic was treated, even accompanied by an interview. Although it initially appeared in different dailies, in the end it was published basically in *El Punt* because the counties of Girona were the most affected. The sources that appeared in these texts are basically political and from the administration, explaining the situation and the measures taken at all times. In general the texts that addressed the topic talked of risk, with a negative final balance (or in other words, the risks outweigh the benefits according to the information). More than half of the texts talked explicitly about health warning.

Curiously enough, in 2009 there was an overlap between this unknown disease that killed goats and sheep and the outbreak of Q fever in Holland at the end of the year (December 9). While they are two different diseases, the headline of the online version of *El País* might lead to confusion due to the fact

that it affected the same type of animals. The title of the informative text was “Holland will sacrifice thousands of goats and sheep affected by the greatest worldwide outbreak of Q fever”. This information did not appear in the printed press and we therefore do not include it in our analysis. Nevertheless, we thought it would be interesting to point out that there may be information that could cause confusion among readers taking into account the fact that this food crisis situation was resolved months later and in a small space in the daily that might go unnoticed by the reader.

GOATS AND SHEEP day month title daily 12 3 AN UNKNOWN DISEASE KILLS HUNDREDS OF SHEEP AND GOATS EL PAÍS 12 3 MY GOATS ARE DYING LA VANGUARDIA 13 3 AN UNKNOWN DISEASE HAS ALREADY KILLED 1200 GOATS AND SHEEP ON 32 FARMS IN GIRONA EL PUNT 18 3 TWO CASES OF GOAT FARMS IN LLEIDA WITH A STRANGE DISEASE SEGRE 18 3 DEAD SHEEP AND GOATS 20 MINUTOS 25 3 THE GOVERNMENT OF CATALONIA SLAUGHTERS THE SHEEP AND GOATS ON THE FARMS MOST AFFECTED BY AN UNKNOWN DISEASE EL PUNT 31 3 THE REPORT ON THE UNKNOWN GOAT AND SHEEP DISEASE IS TO BE PRESENTED THIS WEEK EL PUNT 2 4 PARASITES, CATTLE MANAGEMENT AND LACK OF RAIN AND GRAZING GROUND CAUSED THE DEATH OF GOATS AND SHEEP EL PUNT 11 6 TWO LIVESTOCK BREEDERS FROM GIRONA CLAIM 226,000 EUROS IN DAMAGES FROM THE DEPARTMENT OF AGRICULTURE FOR THE DEATH OF SHEEP AND GOATS EL PUNT

Reliving avian influenza

Avian influenza hit the headlines in October with alarmist headlines: “400,000 hens slaughtered after a virus is detected” (*El Diari de Tarragona*) or “The avian influenza H7 leads to the slaughter of 320,000 hens in Guadalajara” (*El País*). The message in the headline is alarming but the information in the body of the news item is not. Moreover, the type of nomenclature changes according to the daily, since the *El Diari de Tarragona* explains that the Government of Castilla-La Mancha rules out Avian influenza, whereas *El País* includes the name of this disease in the headline but not the subtitle, and the text explains that there is no hazard because “it is not the feared H5N1 virus that affects human beings, but rather H7, as yet undefined but harmless to human beings”. Thus, despite the alarming headline, the text of the news item talks about the prevention measures taken immediately to quell the outbreak with the slaughtering of all the farm animals and burying them in quicklime, medication with antivirals for farm workers and follow-up to pre-empt the appearance of new cases on nearby farms. In a way, and despite the alarming headlines, the aim was to reassure the population by stating that the risk was zero because the virus is not transmitted to human beings and neither the hen eggs nor cooked meat involve any hazard. Even so, it is acknowledged that 2000 hens affected in such a short period of time is not normal and the focal point of the infection is unknown.

Thus, the dailies treat the beginning of this outbreak of influenza that affects the animals in an alarming fashion but the news item lasts two days and after that it only appears only a couple of times with regard to countries that do not want to import chicken from Spain in case it is infected such as Hong Kong and Qatar. These news items are the ones that express greatest risk for the consumer. For example, the text titled "Hong Kong bans Spanish chicken due to the H7 avian influenza" specifies that the virus is the most pathogenic one and there are different farms near the one where the focal point of infection began that have been obliged to slaughter more hens or we are reminded that this virus appeared in Holland in 2003, where several people were infected and there was one death. Surprisingly, there is no other news item that specifies whether the virus has been eradicated, the situation is under control or if commercial dealings are resumed.

Moreover, despite this constant alarmism, none of these news items appear on front covers. In fact they are inserted in the society or economy sections and take up varying space, but never more than half a page daily. In turn, the balance of the risk addressed in the text is in general neutral or ambivalent, despite the type of headline. Moreover, in general recommendations are given. They generally come from political sources or are included in the text, as if they were indications of the author of the news item once the information has been seen.

AVIAN INFLUENZA day month title daily 13 10 400,000 HENS SLAUGHTERED FOLLOWING DETECTION OF A VIRUS DIARI DE TARRAGONA 13 10 THE H7 AVIAN INFLUENZA CAUSES 320,000 HENS TO BE SLAUGHTERED IN GUADALAJARA EL PAÍS 14 10 GAS, QUICKCLIME AND SOIL AGAINST THE H7 VIRUS EL PAÍS 16 10 HONG KONG BANS SPANISH CHICKEN DUE TO THE H7 AVIAN INFLUENZA EL PAÍS 29 12 QATAR PROHIBITS IMPORTS OF CHICKENS AND ITS BY-PRODUCTS FROM SPAIN DUE TO AVIAN INFLUENZA SEGRE

Sea animals and food unsafety: the case of the catfish

The contamination of fishing and its effect on human health is a recurring topic in the press. In 2009 there are texts related to this topics such as "The Foix dam shuts down for fishing due to contamination" which appears on the front cover of the La Vanguardia supplement on March 4. The text talks about the presence of toxic algae that affect water and fish quality, and fishing was forbidden. Nevertheless, there are groups of people that poach in these waters and sell their catch, endangering the food safety of the fish sold due to possible hepatic conditions caused by the intake of this type of contamination in people. Apart from this and other examples, the most covered case was the catfish, present in the Catalan press in October and November 2009.

In October, El País published a text on the increasingly greater presence of the catfish in Catalan rivers, an exotic species introduced illegally for big game fishing, which can weigh in at more than 200 Kg and measure more than 2 metres long. Its voracity threaten biodiversity in these rivers,

and since they have no predators they are spreading all the time. Thus, the Department of the Environment and Housing started to plan the eradication of the catfish from the river Ebro through the Mondo Ivans company. This company exports the frozen fish to Rumania where it is greatly appreciated. However, on November 12 the catfish was back in the news on the cover of El País, and its supplement Catalunya. On this occasion, scientists from the CSIC stated that these fish were contaminated with high levels of mercury, heavy metals and organochlorated compounds, due to the proximity with the Flix dam, which accumulates tonnes of toxic chemical waste. According to the daily, although the negative effects of these compounds on the organism and the danger of consuming this fish was known by the Catalan Government, the marketing of the contaminated catfish for direct or indirect consumption through meal and animal feed was not prohibited. In fact, the following day, El País, the daily that covered this news item most reported that the Department of the Environment authorised exports to Rumania saying that it was not fit for consumption but could be used for meal or feed. According to the daily, it is a serious case of food unsafety, since metals such as mercury traverse the organism through the food chain, either through direct consumption of the fish or else feed for other animals that will be consumed and in which this metal accumulates. Moreover, the daily insists that the Department of the Environment recognises that it cannot control the use that will be made of the catfish by the Rumanian company but that nevertheless any risk can be ruled out. The fact that scientists are quoted denouncing the contamination and a possible health risk for consumer, even if it is in Rumania, and where, moreover, people representing the administration appear saying that there is no risk, generates distrust and a food safety concern. Despite the controversy and seriousness of this topic, the news item disappears from the press and is not picked up again in any daily.

The news on this topic takes up a good deal of space in the dailies in which they are published, in general half a page daily on average. The approach to risk is often negative since we are dealing with the danger of eating this contaminated fish and some articles even say that it is a health warning. In general, these information articles appear in supplements or in sections such as Society or Catalunya, written by editorial staff and with different sources of information that combine political and scientific sources providing good coverage of the information expounded.

CATFISH day month title daily 4 3 THE FOIX DAM SHUTS DOWN FOR FISHING DUE TO CONTAMINATION LA VANGUARDIA 14 10 ILLEGAL INTRODUCTION OF CATFISH LEADS THIS SPECIES TO SPREAD THROUGH THE LARGE CATALAN RIVERS EL PAÍS 24 10 THE DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT BEGINS A PILOT TEST TO ERADICATE THE CATFISH FROM THE RIVER EBRO 25 10 WE ARE EMPTYING OUR SEAS OF LARGE FISH LA VANGUARDIA 12 11 CATALONIA PERMITS THE EXPORTATION OF TOXIC FISH FROM THE RIVER EBRO TO RUMANIA EL PAÍS 12 11

THE CATALAN GOVERNMENT AUTHORISES THE EXPORTATION
OF A TOXIC FISH FROM THE RIVER EBRO TO ROMANIA EL PAÍS
13 11 THE DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT STATES THAT
FISH FROM THE RIVER EBRO MAY BE USED TO MAKE MEAL EL
PAÍS 20 11 TOXIC CATFISH EL PAÍS

4 Conclusions

A relevant topic in the Catalan press

Information related to food safety continued to be present and important in the Catalan press in 2009. The number of information articles related to this topic has increased in comparison with the previous year, with the Segre daily containing more texts and a greater number of front pages on food safety.

With regard to 2008, we see that although some topics continue to be newsworthy, the current affairs scenario was different. For example, in 2009, one topic that had seldom appeared in 2008 appeared with greater frequency in the Catalan press. More specifically, it was the topic we have called 'Food and agriculture sector', which includes topics that affect this sector such as the current crisis, agrarian policies or production. On the other hand some topics were present in the press over these first two years of analysis, such as 'Food prices' or 'Economic crisis'. These topics included, more specifically, the price of the shopping basket, the prices of different foods, how to save on shopping, the creation of three Price Observatories specialised in different products (swine, agriculture and food and fruit), the prices paid to rural workers and livestock breeders for raw materials, etc. Moreover, the 'food crisis', defined as the availability of sufficient amount of food, continued to be, as it had been in 2008, another one of the most relevant topics. Finally, it is important to point out that there are hardly any food crisis situations in comparison with the previous year (exceptional cases would be the death of sheep and goats in March, swine flu in May or the export of contaminated catfish for consumption to Rumania in November).

The importance of information sources

This report analyses sources of information from different perspectives due to the fact that these sources are fundamental in the subsequent handling of the news item and the rigour of the information that is being presented in an informative text. In the first place, if we consider that in general the texts that sought more in-depth information are those that used different sources of information, from different areas and of 'recognised authority' (scientists, management or control representatives, etc.), we can conclude that the dailies with the highest circulation are those which, in general, explore the topics treated in greatest depth, probably because they have more personnel.

Moreover, once again it transpires that the most-cited sources of information by the dailies were from industry-business, followed by political sources and the administration, civil society and finally science, in the minority. Thus, there is a great flow of information from the private sector related to food, and while the political sector enjoys a major presence, it is still

second. Nevertheless, it should be remembered that the predominant type of information source depends on the topic.

Finally, another interesting thing is the increased proportion of women cited as a source of information in food safety. Whereas in 2008 there was a proportion of 1 in 4 versus men, in 2009 46% of people cited as a source of information were women, thus furthering their representativeness in this topic.

• Analysis of the rigour of the information

In order to study the rigour and degree of scientific evidence of the information received by society on food safety questions, we analysed the sources of information used in a specific case. The case chosen was "Food properties", including functional foods, because it is a frequent topic and impacts readers' consumption habits. 'Food properties' is taken to mean texts that talk about a certain food or group of foods which 'naturally' have health-related properties, for example the positive effects of garlic on blood circulation. Functional foods, on the other hand, are those in which the producer seeks a beneficial effect for health, for example milk with omega 3 fatty acids.

The conclusion was that the texts that talked about food properties are treated in greater depth, with more sources of information, more expert sources, with advice and a more extensive approach to the question of risk in comparison with functional food topics in general. Nevertheless, in both cases serious deficiencies were found in the explanation of possible conflicts of interests that may exist between the experts cited as a source of information and the different actors that have an interest in talking positively about a group of foods (companies, cooperatives, etc.). In other words, there was a lack of important information to enable the reader to be critical about what they read.

Animal health

An important part of the 2009 Report is dedicated to topics related to animal health due to the fact that, while they may not be the most frequent topics, they have had an important impact on the perception of food, consumption habits or the economy built around this consumption. A specific case that served to analyse as a reflection on the importance of communication was what was initially called swine flu and then New Influenza, Influenza H1N1 and flu pandemic. The business world, administration and media acted synergistically in this case. The business world called upon the administration to act, the latter reacted urgently by proposing a change of name, and finally the media complied with the new recommendations and lost sight of any link between human and swine influenza. This rapid strategy, heavily backed by all the actors involved, allayed citizens' fears regarding the consumption of pork and spared the sector from being affected, which had not occurred in other food crisis situations (regardless of whether the risk was real or not). Although the rapid change of name may be defined as a case of good practice, the same cannot be said of the overall communication of the Influenza A. The latter, while it has only been analysed partially in the FSM report, since it is not a question of food safety, generated a state of widespread alarm

among the population. Finally, it is worth highlighting that both in television and in the press, the journalistic coverage of the transition from swine flu to Influenza A and the explanations on the risk were very similar.

In the information related to animal health, other cases present in the press during this year were bluetongue, avian influenza or contaminated fish. Despite the fact that none of these cases have had serious consequences in the population, they have had economic repercussions. In general these topics did not occupy a great number of articles, although some of them generated a major alarm. It is interesting to view the evolution of the news and to ascertain how it is handled by the media depending on the information they have and the interest aroused by the news.

The responsibility of the media, experts and administration in ensuring that the information on food safety-related topics reaches society in a clear, transparent and comprehensive way is one of the objectives that we pursue by tabling these questions in this report.

Directors of the FSM Platform

Xavier Llebaria

Vladimir de Semir

This study was coordinated by Gemma Revuelta and Verónica Escuriol (Scientific Communication Observatory of the Pompeu Fabra University), with the collaboration of Roser Bosser, Ines Navarro, Lorena Farras, Laura Chaparro, Itziar Castanedo, Nahia Barberia, Elisabet Salieron, Teresa Sanchez, Marilia Filgueira, Carla Ten, Laura Molino.

Glòria Cugat and Patricia Gosàlbez participated for the Catalan Food Safety Agency (ACSA).

We would like to thank Clara Borràs of the Press and Communication Office of the Department of Health of the Autonomous Government of Catalonia, and Martí Petit Bozzo of the Audiovisual Council of Catalonia (CAC) for their collaboration

The translation into Spanish was by Veronica Escuriol, and the English version by Inomsa.

Graphic design: Domènec Òrrit

Directors de la Plataforma SAM

Xavier Llebaria

Vladimir De Semir

Aquest estudi ha estat coordinat per Gemma Revuelta i Verònica Escurriol (Observatori de la Comunicació Científica de la Universitat Pompeu Fabra), i en ell han col·laborat Roser Bosser, Inés Navarro, Lorena Farràs, Laura Chaparro, Itziar Castanedo, Nahia Barberia, Elisabet Salmerón, Teresa Sanchez, Marília Filgueira, Carla Ten, Laura Molino.

Per part de l'Agència Catalana de Seguretat Alimentària (ACSA), hi han participat Glòria Cugat i Patricia Gosálbez.

Agraïm la col·laboració de Clara Borràs de l'Oficina de Premsa i Comunicació del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, i de Martí Petit Bozzo del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)

La traducció al castellà ha estat a càrrec de Verònica Escurriol, i la versió anglesa, de Linguacom.

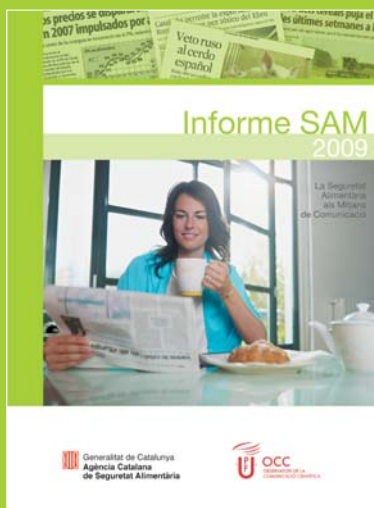
Disseny gràfic: Domènec Òrrit

Agència Catalana de Seguretat Alimentària
Roc Boronat 81-95
08018 Barcelona
www.gencat.cat/salut/acsa
acsa@gencat.cat

Observatori de la Comunicació Científica
Universitat Pompeu Fabra
Roc Boronat 138
08018 Barcelona
www.upf.edu/occ
occ@upf.edu

Impressió: INOMSA

ISBN:



La **Plataforma SAM** (Seguretat Alimentària i Mitjans), és una iniciativa endegada al gener de 2008 per l'Agència Catalana de Seguretat Alimentària (ACSA), juntament amb l'Observatori de Comunicació Científica de la universitat Pompeu Fabra (OCC-UPF). Aquest projecte té per objectiu millorar la capacitat ciutadana per prendre decisions sobre la base d'una bona informació.

Per tal d'assolir els seus objectius, la Plataforma SAM inclou quatre tipus d'activitats:

- Els **Informes SAM** anuals, on es recull l'anàlisi de la cobertura periodística de la seguretat alimentària a l'àmbit de Catalunya. Actualment s'han publicat l'Informe Pilot 2007, l'Informe SAM 2008 i l'Informe SAM 2009 que teniu a les mans.
- Els **Quaderns Monogràfics SAM** són publicacions basades en reunions de petit comitè en les quals participen periodistes i especialistes de les diferents àrees a debat. Fins a aquest moment hem publicat quatre monogràfics: "L'oli com a notícia" (2008), "Organismes Modificats Genèticament (OMG): un repte de comunicació" (2009), "És segur el que mengem? La seguretat alimentària als mitjans de comunicació" (2010) i "Volem menjar additius?" (2010).
- La **Xarxa SAM**, oberta a totes les persones que participen d'una manera o una altra en la comunicació dels riscos alimentaris, entre les quals periodistes de mitjans de comunicació i responsables de comunicació a empreses i administració, gestors i directius, tècnics, investigadors, personal sanitari, veterinaris, ramaders, educadors, representants d'associacions o d'organismes no governamentals, i personal de l'administració involucrat en la gestió o la comunicació del risc alimentari.
- Les **Jornades SAM**: reunions per tal que els membres d'aquesta xarxa informal o d'altres persones que hi puguin estar interessades puguin conèixer els resultats de les anàlisis que es vagin realitzant i comparteixin experiències i reflexions.



Generalitat de Catalunya
**Agència Catalana
de Seguretat Alimentària**



OCC
OBSERVATORI DE LA
COMUNICACIÓ CIENTÍFICA